ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ ТА РЕЛІГІЙ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ІМ. Ф. ПОТУШНЯКА»
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

КАЛЕНДАР
КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ЗАКАРПАТТЯ НА 2023 РІК

Рекомендаційний
бібліографічний посібник

Ужгород • РІК-У • 2022

УДК 015(059)(477.87)«2023»
К 17

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2023 році. Основу календаря складають ґрунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями. Окремим розділом подано календар знаменних дат, які відзначатиме в 2023 році громадськість світу та України.

Представлені матеріали можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

Укладачі:
О. О. Шелак, М. Б. Бадида

за участі:
Є. Й. Слуцька, І. Р. Фофлак, І. М. Горват

Відповідальна за випуск **О. А. Канюка**

Випусковий редактор **І. В. Когутич-Гаврош**

В оформленні обкладинки використано репродукцію картини
Юлія Сташка «Гірський краєвид» (1970 р.)

ISBN 978-617-8046-86-6

© Закарпатська ОУНБ ім. Ф. Потушняка, 2022
© ТОВ «РІК-У», 2022

ВІД УКЛАДАЧІВ

Календар краєзнавчих пам'ятних дат видається Закарпатською обласною універсальною науковою бібліотекою імені Ф. Потушняка з 1976 року, в розширеному варіанті – з біографічними матеріалами – з 2003 року.

Видання покликане надати бібліотекарям та читачам довідковий матеріал про важливі події з історії області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, які життям і діяльністю пов'язані із Закарпаттям.

Цьогорічне видання відкривається переліком основних краєзнавчих знаменних та пам'ятних дат 2023 року. (Можливі неточності пояснюються тим, що друковані джерела, якими укладачі користувались при підготовці видання, не завжди розрізняють старий і новий стилі). Якщо у минулорічних випусках вже містилась довідка щодо цьогорічного ювіляра чи знаменної події, то у переліку вказано відповідне посилання («*Текстова довідка*…»). Ювілейні статті вміщені в другій частині покажчика. Відбір літератури та документів закінчено в основному в серпні 2022 р.

У підготовці рекомендаційного бібліографічного посібника брали участь:

Вакула Наталія, *краєзнавець;*

Вовченко Галина, *кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови УжНУ;*

Гаврош Оксана, *кандидат мистецтвознавства, доцент Фахового коледжу мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатської академії мистецтв;*

Гаврош Олександр, *журналіст, письменник, драматург, член Національної спілки письменників України, завідувач літературно-драматичної частини Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені братів Шерегіїв;*

Густі Василь, *письменник, член Національної спілки письменників України, заслужений працівник культури України;*

Мадяр-Новак Віра, *кандидат мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України, викладач-методист Комунального закладу «Ужгородський музичний фаховий коледж імені Д. Є. Задора» Закарпатської обласної ради, провідний методист КЗ «ООМЦК» ЗОР;*

Медведь Марія, *кандидатка філологічних наук, директорка Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету;*

Мороз Володимир, *науковий співробітник Інституту історії Церкви Українського католицького університету;*

Олашин Микола, *кандидат історичних наук, доктор філософії (Ph.D.), доцент кафедри античності, середньовіччя та історії України домодерної доби ДВНЗ «Ужгородський національний університет», член національних спілок журналістів та краєзнавців України;*

Пономаренко Надія, *заслужена художниця України, доцент Закарпатської академії мистецтв;*

Прохненко Ігор, *археолог, кандидат історичних наук Ужгородського національного університету, доцент;*

Росул Тетяна, *кандидат мистецтвознавства, член Національної спілки композиторів України;*

Сирохман Михайло, *художник-графік, мистецтвознавець, викладач Закарпатської академії мистецтв;*

Стойка Марія, *викладач-методист КЗВО «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради;*

Тарасюк Володимир, *кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Ужгородського національного університету, член Національної спілки журналістів України;*

Телеп Оксана, *проректор з науково-педагогічної роботи по організації освітнього процесу, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри соціокультурної діяльності КЗВО «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради;*

Федака Сергій, *доктор історичних наук, професор Ужгородського національного університету, письменник, журналіст, член Національної спілки письменників України;*

Фофлак Іванна, *провідний бібліотекар відділу документів іноземними мовами Закарпатської ОУНБ ім. Ф. Потушняка;*

Хланта Іван, *фольклорист, літературознавець, бібліограф, мистецтвознавець, педагог, заслужений діяч мистецтв України.*

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ЗАКАРПАТТЯ 2023 РОКУ

Січень

1 – 125-річчя від дня виходу першого номера культурно-просвітницької газети угорських русинів «Неділя» (Будапешт, 1898–1919)

1 – 100-річчя від дня народження Василя Юрійовича Звонаря, журналіста, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України, був активним членом товариства «Просвіта», написав книгу спогадів «Днів незабутніх проміння». Народився в селі Підгірне Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1923–2013)

1 – 100-річчя від дня народження Василя Васильовича Пагирі, письменника, краєзнавця, літературознавця, перекладача, Почесного громадянина м. Мукачева. Народився у с. Щербовець Воловецького р-ну (нині Мукачівський р-н) (1923–2016)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

1 – 95-річчя від дня народження Василя Юрійовича Галли, кандидата хімічних наук, доцента. В. Ю. Галла є автором 70 наукових праць, монографії «Химия и химическая промышленность Венгерской Народной Республики», 14 винаходів, один з яких запатентовано у 18 країнах світу. Народився у с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1928–2012)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

1 – 90-річчя від дня народження Івана Михайловича Логая, офтальмохірурга, доктора медичних наук, професора, директора інституту офтальмології ім. Філатова (до 2004), лауреата Державної премії України, заслуженого діяча науки і техніки, автора 4 монографій, 12 патентів і 358 наукових публікацій (65 із яких за кордоном). Зробив понад 7000 складних операцій. Вніс великий вклад у вивчення патогенезу вікової катаракти та реабілітації хворих з віковими катарактами, впер-

ше в Україні запровадив і вдосконалив факоемульсифікацію, імплантацію штучного кришталика, ленсектомію і вітректомію. Народився у с. Горонда Мукачівського р-ну (1933–2020)

1 – 85-річчя від дня народження Івана Юрійовича Бабича, доктора фізико-математичних наук, професора кафедри обчислювальної математики УжНУ. І. Ю. Бабич опублікував більше 100 наукових статей, є співавтором 8 монографій. У 1988 р. йому була присуджена Державна премія України в галузі науки і техніки. Народився у с. Золотарьово Хустського р-ну (1938)

1 – 85-річчя від дня народження Арпада Йосиповича Імре, доктора фізико-математичних наук. Народився в м. Берегове (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

1 – 75-річчя від дня народження Семена Юрійовича Мельника, фотохудожника, члена Національної спілки фотохудожників України. Живе в Ужгороді (1948)

2 – 75-річчя від дня народження Василя Федоровича Тарчинця, літератора, військового журналіста, заслуженого журналіста України, полковника Збройних сил України, генерал-майора Козацтва України (у відставці), ректора МАЛіЖу, заступника голови Правління Міжнародного центру із впровадження програм ЮНЕСКО в Україні. Народився в с. Рекіти Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1948)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

3 – 70-річчя від дня народження Василя Івановича Сопільняка, скульптора. Народився в м. Іршава (1953–1997)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

6 – 65-річчя від дня народження Олександра Григоровича Громового, живописця. Живе і працює в Ужгороді. Народився у с. Краснопілля Миколаївської обл. (1958)

7 – 175-річчя від дня народження Миколи Миколайовича Аркаса, композитора, історика і культурно-громадського діяча. Народився в м. Миколаїв (1853–1909)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

7 – 85-річчя з дня народження Івана Степановича Філоненка, кандидати філософський наук, педагога вищої школа. Народився у с. Шевченкове Житомирської обл. (1938)

7 – 60-річчя від дня народження Олени Василівни Гомонай, доктора фізико-математичних наук, професора НТУУ «КПІ». Народилася в м. Ужгород (1963)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

8 – 70-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Балеги, доктора фізико-математичних наук. Народився у с. Кольчино Мукачівського р-ну (1953)

10 – 120-річчя від дня народження Ольги Іванівни Рішаві, поетеси. Народилася в м. Містек на Моравії (нині Остравська обл. Чехії) (1903–1993)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

11 – 130-річчя від дня народження Йозефа Голдера, єврейського поета, журналіста, перекладача. Народився в с. Великий Бичків, Рахівського р-ну (1893–1945)

11 – 130-річчя від дня народження Августина Омеляновича Штефана, педагога, політика, культурно-громадського діяча, голови Сойму Карпатської України. Народився у с. Порошково Перечинського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1893–1986)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

12 – 145-річчя від дня народження Василя Миколайовича Пачовського, поета, драматурга, науковця. Народився у с. Жуличі на Львівщині (1878–1942)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

12 – 145-річчя від дня народження Іларіона Юрійовича Цуркановича, політичного емігранта з Буковини на Підкарпатській Русі, журналіста та політичного діяча. Народився у с. Давидівці Чернівецької обл. (1878–1947)

12 – 95-річчя від дня народження Андрія Андрійовича Галасі, кандидата фізико-математичних наук. А. А. Галасі займав посаду доцента кафедри диференціальних рівнянь та математичної фізики УжНУ. Народився у с. Клячаново Мукачівського р-ну (1928–1994)

13 – 105-річчя від дня народження Петра Кіндратовича Сміяна, доктора історичних наук, професора, педагога вищої школи, першого декана історичного факультету УжДУ (тепер УжНУ).

Народився в м. Борзна (тепер районний центр Чернігівської обл.) (1918–2011)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

14 – 125-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Горліса-Горського (справжнє прізвище Городянин-Лісовський), письменника, громадського діяча. На Закарпатті побував у 1938–1939 рр., брав участь у «Карпатській Січі». Народився в м. Полтава (1898–1946)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

14 – 50-річчя від дня народження Іштвана Чернічка, мовознавця, редактора, ректора філологічного факультету Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II. Народився в м. Чоп (1973)

15 – 125-річчя від дня народження Павла Ференцовича Терека, громадсько-політичного діяча. Народився у с. Пояна (Словаччина) (1898–1936)

17 – 105-річчя від дня народження Михайла Михайловича Владимира, журналіста, заслуженого працівника культури України. Народився у с. Олешник Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1918–2006)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

17 – 70-річчя від дня народження Михайла Васильовича Делегана, вченого-історика, архівіста, кандидата історичних наук. Народився у с. Загаття Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1953)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

19 – 90-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Гарчара, педагога, диригента, заслуженого артиста України. Народився у с. Зняцьово Мукачівського р-ну (1933–1989)

20 – 70-річчя від дня народження Маргарити Василівни Меденці, поетеси, журналістки, члена Національної спілки журналістів України, авторки поетичних та прозових збірок для дітей. Народилася в с. Баракасово Мукачівського р-ну (1953)

22 – 77-річчя від дня утворення Закарпатської області в складі України (1946)

22 – 75-річчя від дня народження Анатолія Феодосійовича Баранника, доктора фізико-математичних наук, професора Інституту математики Поморської педагогічної академії м. Слупська (Польща). Народився в м. Берегове (1948)

24 – 75-річчя від дня народження Ірини Василівни Козубовської, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри соціальної роботи УжНУ. Народилася в смт Великий Березний (нині Ужгородський р-н) (1948)

25 – 90-річчя від дня народження Павла Михайловича Копинця, педагога, композитора. Народився у с. Імстичові Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1933–1986)

25 – 75-річчя від дня народження Василя Васильовича Туряниці, кандидата філологічних наук, доцента кафедри педагогіки і психології УжНУ. Народився в с. Підгірне Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1948)

25 – 60-річчя від дня народження Наталії Йосипівни Петій-Потапчук, диригентки, педагогині, музично-громадської діячки, заслуженої працівниці культури України. Народилася в с. Доманинці Ужгородського р-ну (нині мікрорайон м. Ужгород) (1963)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

26 – 150-річчя від дня народження Івана Гендера-Суходольського, педагога, громадського і культурно-освітнього діяча Пряшівщини. Народився у с. Абауйсолнок (Угорщина) (1873–1952)

26 – 55-річчя від дня народження Лесі Юріївни Приймич, живописця, члена Національної спілки художників України. Народилася в м. Ужгород (1968)

27 – 90-річчя від дня народження Василя Степановича Попа, вченого-літературознавця, педагога вищої школи, культурно-освітнього діяча. Народився у с. Рокосово Хустського р-ну (1933–2008)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

29 – 120-річчя від дня народження Антона Івановича Скиби, диригента Мукачівського чоловічого хору «Метеор». Народився у с. Шелестово Мукачівського р-ну (1903–1978)

29 – 105-річчя від дня народження Юрія Петровича Шанти, магістра славістики, активного оборонця Карпатської України. Народився у с. Люта Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1918–2021)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

31 – 135-річчя від дня народження Пала Раца, вчителя, письменника, журналіста. Народився в м. Мункачі (нині м. Мукачево) (1888–1952)

31 – 75-річчя від дня народження Каталіни Голло, керамістки, графіка. Народилася в с. Соломоново Ужгородського р-ну (1948)

у *січні відзначається:*

445-річчя першої письмової згадки про с. Розтоцька Пастіль Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1578)

215-річчя від дня народження Степана Жіро (Широ), акушера, доктора медицини, хірурга, головного лікаря Ужанської жупи, організатора відкриття першої благодійної лікарні-притулку в м. Ужгороді, фундатора кваліфікованої акушерської допомоги на Закарпатті в середині XIX ст. Проводив просвітницьку, профілактичну роботу серед населення. Вивчав природні багатства та кліматичні особливості Закарпаття, за що обраний почесним членом Угорського товариства лікарів і природодослідників, створив Ужанську філію цього товариства. Народився у с. Оріховиця комітату Унґ (нині Ужгородського р-ну) (1808–1875)

95-річчя виходу першого номера літературно-краєзнавчого журналу «Карпатский Свет» (Ужгород, 1928–1933, 1938)

Лютий

1 – 100-річчя від дня виходу першого випуску газети «Русинъ», яка друкувалась з ініціативи віцегубернатора Підкарпатської Русі П. Еренфельда. Головним редактором газети був чеський літературознавець Ф. Тіхій (1923)

1 – 85-річчя від дня народження Василя Михайловича Гайдука, композитора. Народився у с. Доробратово Іршавського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

2 – 50-річчя від дня народження Сніжани Василівни Голик, кандидата філологічних наук, доцента. Народилася у м. Ужгород (1973)

3 – 205-річчя від дня народження Богуша Носака-Незабудова, словацького письменника і культурно-освітнього діяча. У

своїй творчості часто звертався до закарпатської тематики, підтримував творчі зв'язки із закарпатськими будителями. Народився у с. Тисовець (Словаччина) (1818–1877)

3 – 140-річчя від дня народження Михайла Микити, культурно-освітнього і громадського діяча, працював у Мукачеві викладачем вчительської семінарії та директором семінарського інтернату. Народився в с. Ракошино Мукачівського р-ну (1883–1962)

3 – 90-річчя від дня народження Софії Петрівни Дуфинець, педагога, учителя-методиста, заслуженого вчителя України (1981), відмінника народної освіти (1969). Народилася у с. Ромочевиця Мукачівського р-ну (1933)

4 – 105-річчя від дня народження Василя Степановича Кучерявого, військового і громадського діяча. Народився у с. Тур'я-Поляна Перечинського р-ну (1918–1999)

4 – 100-річчя від дня народження Марії Корніївни Трухманової, бібліотекаря, заслуженого працівника культури України. У бібліотечній системі Закарпаття працювала з 1950 р. на посадах завідуючої пересувним фондом, завідуючої Мукачівської міської бібліотеки для дорослих, з 1977 р. – директор Мукачівської міської централізованої бібліотечної системи. Постійне місце проживання – м. Мукачево (1923–1995)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

4 – 85-річчя від дня народження Юліуса Олександровича Баб'яка, кандидата юридичних наук, доцента, педагога вищої школи. Народився у с. Нижнє Солотвино Ужгородського р-ну (1938–2002)

4 – 75-річчя від дня народження Василя Васильовича Химишинця, поета. Народився у с. Липецька Поляна Хустського р-ну (1948)

7 – 120-річчя від дня народження Віктора-Ґейзи Дезидерійовича Барана, журналіста, громадсько-політичного діяча, державного службовця. Народився у с. Плоске Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1903–1943)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

7 – 50-річчя від дня народження Наталії Іллівни Головчак, кандидата філологічних наук, доцента. Народилася в с. Тур'я-Ремети Перечинського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1973)

9 – 90-річчя від дня народження Степана Степановича Поляка, математика, кандидата фізико-математичних наук, доцента, професора Закарпатського державного університету. Був удостоєний почесними знаками «Вища школа СРСР», «За відмінні успіхи в роботі» та «Відмінник освіти України». Народився в м. Іршава (1933)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

9 – 75-річчя від дня народження Василя Васильовича Сурана, доктора фізико-математичних наук. Народився в м. Мукачево (1948)

10 – 65-річчя від дня народження Валентини Дмитрівни Чіки, директора Закарпатської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва, заслуженого працівника культури України (1958)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

11 – 115-річчя від дня народження Михайла Дмитровича Поповича, поета, публіциста, громадсько-політичного діяча. Народився у с. Великі Ком'яти Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1908–1956)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

12 – 85-річчя від дня народження Василя Васильовича Дячука, отоларинголога, кандидата медичних наук, доцента Мукачівського державного університету, завідувача оториноларингологічного відділення обласної дитячої лікарні (1975–2005), позаштатного головного отоларинголога УОЗ Закарпатської області (1970–2005). Народився у с. Ясіня Рахівського р-ну (1938)

12 – 84-річчя обрання Сойму Карпатської України (1939)

14 – 85-річчя від дня народження Алли Григорівни Кириченко, кандидата технічних наук, старшого наукового співробітника Лабораторії космічних досліджень УжНУ. Народилася в с. Велика Олександрівка Херсонської обл. (1938–2001)

15 – 110-річчя від дня народження Василя Тимка, громадсько-політичного діяча, оборонця Карпатської України, секретаря Стрілецької громади Канади. Збирав літературу про Закарпатську Україну та підтримував фінансово її видання. Народився у с. Кузьмино Мукачівського р-ну (1913–1995)

17 – 100-річчя від дня народження Юрія Михайловича Бандусяка, борця за незалежність України, члена ОУН, політв'язня. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1923–1994)

17 – 100-річчя від дня народження Юлія Юлійовича Сташка, художника-графіка. Народився в м. Ужгород (1923–1998)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

19 – 85-річчя від дня народження Ганни Михайлівни Василихи, бібліотекаря, заслуженого працівника культури України. Народилася в с. Арданово Іршавського р-ну (нині Берегівський р-н) (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

20 – 75-річчя від дня народження Дюли Горвата, поета, угорського філолога. Народився у с. Четфалві Берегівського р-ну (1948)

20 – 50-річчя від дня народження Василя Васильовича Міщанина, доктора історичний наук, доцента. Народився у с. Синевир Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1973)

21 – 140-річчя від дня смерті Іоана Дулішковича, вченого, історика, дослідника історичного минулого Закарпаття. Народився у с. Голятин Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1815–1883)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

21 – 135-річчя від дня народження Івана Федоровича Куртяка, громадсько-політичного діяча. Народився в м. Хуст (1888–1933)

21 – 125-річчя від дня народження Ніни Царгородської, співачки Української капели Олександра Кошиця, однієї з фундаторок і актриси «Руського театру» товариства «Просвіта» в м. Ужгород (1898–?)

21 – 100-річчя від дня народження Петра Івановича Мадяра, релігійного діяча. Народився у с. Білки Іршавського р-ну (Хустський р-н) (1923–1996)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

21 – 90-річчя від дня народження Омеляна Трохимовича Михайленка, доктора медичних наук, професора, члена-кореспондента АМН України, заступника директора з наукової роботи Інституту педіатрії, акушерства та гінекології (1980–1995). Створив власну школу акушерів-гінекологів, підготував 35 кандидатів та 7 докторів наук. Автор понад 600 наукових праць. Відомий своїми науковими досягненнями за межами України в галузі біохімії скоротливої активності матки, маткових кровотеч, організації невідкладної акушерсько-гінекологічної допомоги. Народився у с. Солочин Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1933–1995)

22 – 95-річчя від дня народження Павла Павловича Чучки, вченого-мовознавця, доктора філологічних наук. Народився у с. Баранинці Ужгородського р-ну (1928–2016)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

22 – 80-річчя від дня народження Михайла Юрійовича Грицака, працівника митних установ України, члена президії Спілки ветеранів митної служби України. На відзначення 10-ї річниці митних органів України нагороджений пам'ятним нагрудним знаком «За сумлінну службу в митних органах України» та знаком «Почесний митник України». Народився у с. Яворове (нині с. Есень) Ужгородського р-ну (1943)

22 – 65-річчя від дня народження Бориса Івановича Кузьми, графіка і живописця, заслуженого художника України. Народився у с. Нове Давидково Мукачівського р-ну (1958)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

23 – 75-річчя від дня народження Галини Меркуріївни Акулової, заслуженого працівника культури України. Народилася в с. Підкамінь Львівської обл. (1948)

24 – 90-річчя від дня народження Василя Івановича Гомоная, доктора хімічних наук, завідувача кафедри фізичної та колоїдної хімії УжНУ. Був учасником багатьох міжнародних конференцій та симпозіумів з каталізу і природних сорбентів, нагороджений медаллю «Винахідник СРСР». Народився у с. Зубівка Мукачівського р-ну (1933)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

25 – 95-річчя від дня народження Івана Івановича Розгоні, доктора біологічних наук. Народився в м. Виноградів (1928)

25 – 60-річчя Василя Васильовича Кузана, письменника, журналіста, автора 25 книг та понад сотні текстів пісень, лауреата численних літературних та мистецьких премій, голови Закарпатської обласної організації Національної спілки письменників України, співзасновника та директора Літературної агенції «Зілля», засновника та організатора всеукраїнського поетичного фестивалю та конкурсу «Лицар Карпат» (Карпатський Пегас). Народився в с. Довге Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1963)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

27 – 105-річчя від дня народження Андрія Михайловича Ігната, історика, педагога вищої школи. Народився у с. Оріховиця Ужгородського р-ну (1918–1977)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

27 – 75-річчя від дня народження Олени Василівни Приходько, мистецтвознавиці. Народилася в м. Ужгород (1948)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

27 – 70-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Чернія, живописця. Народився в м. Ужгород (1953–2003)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

27 – 50-річчя від дня народження Галини Миколаївни Ярцевої, тележурналістки, громадської діячки, очільниці волонтерського Руху підтримки закарпатських військових. Родом з Хмельниччини (1973)

28 – 140-річчя від дня народження Маргіти Корнаї, актриси, директора театру, кінопродюсера. Народилася в м. Мункач (нині м. Мукачево) (1883–1953)

28 – 90-річчя від дня народження Володимира Васильовича Сагарди, доктора педагогічних наук, професора. Коло наукових інтересів стосується питань педагогіки вищої школи, соціальної педагогіки, дидактики фізики, освіти національних меншин. В. В. Сагарда – автор 330 наукових публікацій, в т. ч. монографій, навчальних посібників, методичних розробок. Отримав 2 авторські свідоцтва, 3 патенти та підтвердження на близько 20 раціональних пропозицій в галузі педагогічної науки і практики. Народився у с. Кулішівка на Полтавщині (1933–2006)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

28 – 65-річчя від дня народження Сергія Юрійовича Поповича, доктора біологічних наук, професора, завідувача кафедри декоративного садівництва та фітодизайну Національного університету біоресурсів і природокористування України. Народився в с. Негровець Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1958)

у *лютому відзначається:*

645-річчя першої письмової згадки про с. Черна Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1378)

425-річчя першої письмової згадки про с. Онок Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1598)
100-річчя виходу першого номера літературно-краєзнавчої газети-додатку «Неділя Русина» (Ужгород, 1923)
100-річчя виходу на лінію першого автобуса по м. Ужгороду (1923)
85-річчя заснування в м. Мукачево «Драматичної студії ім. Ф. Корятовича» (1938)

Березень

2 – 75-річчя від дня народження Василя Михайловича Панкулича, історика-краєзнавця, музеєзнавця, педагога. Народився у с. Буковець Воловецького р-ну (нині Хустський р-н) (1948)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

3 – 110-річчя від дня народження Адальберта Олександровича Мартона, художника. Тривалий час – з дитячих літ до 60-х рр. проживав і творив в м. Ужгород. Народився в м. Клертоні (США) (1913–2007)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

3 – 75-річчя від дня народження Віктора Михайловича Данка, педіатра, завідувача дитячого відділення № 2 Хустської ЦРЛ, директора Хустського медичного училища (1996–2001), згодом – Закарпатського базового медичного коледжу (2001–2013). Народився у м. Мукачево (1948)

4 – 85-річчя від дня народження Юрія Андрійовича Василенка, доктора технічних наук, професора Закарпатського державного університету (нині УжНУ). Народився в м. Ромни Сумської області (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

4 – 85-річчя від дня народження Івана Івановича Ілька, живописця, заслуженого художника України. Народився у с. Дулово Тячівського р-ну (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

5 – 80-річчя від дня народження Пейтера Павловича Вереша, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився в с. Попово (Поні) Берегівського р-ну (1943–2004)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

7 – 100-річчя від дня народження Георгія Михайловича Лавера, спортивного діяча. Народився у с. Зняцьово Мукачівського р-ну (1923–2017)

9 – 160-річчя від дня народження Арпада Філепа, угорського письменника, поета, композитора. Роки активної творчої діяльності (1892–1918) пов'язані з м. Ужгородом. Народився у Нярадсентбенедеку (Румунія) (1863–1953)

10 – 100-річчя від дня народження Андрія Івановича Пушкаша, відомого вченого-гунгаролога, доктора історичних наук, професора. Народився у с. Великі Ком'яти Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1923–2008)

11 – 110-річчя від дня народження Гаврила Івановича Русина, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився у с. Руське Мукачівського р-ну (1908–1981)

11 – 95-річчя від дня народження Тетяни Макарівни Чумак, вченого-літературознавця. Народилася в с. Жабче Житомирської обл. (1928–2006)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

12 – 95-річчя від дня заснування «Центрального Союза Подкарпаторусских Студентов», верховної організації закарпатського студентства періоду першої Чехословацької Республіки (1928–1939)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

12 – 90-річчя від дня народження Юлія Васильовича Рошковича, вітамінолога, кандидата медичних наук, доцента кафедри факультетської терапії медичного факультету УжДУ (нині УжНУ). Вивчав роль вітамінів при захворюваннях внутрішніх органів, вплив бальнеологічних факторів на організм людини при різних захворюваннях. Опублікував 94 наукові праці. Народився у м. Ужгород (1933–2011)

15 – 185-річчя від дня народження Івана Антоновича Сільвая, письменника, поета, відомий під псевдонімом Уриїл Метеор.

Народився у с. Сусково Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1838–1904)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

15 – 85-річчя від дня народження Марії Іванівни Шманько, кандидата хімічних наук, доцента кафедри квантової електроніки УжНУ. Народилася в с. Ромочевиця Мукачівського р-ну (1938)

15 – 84-річчя від дня проголошення Карпатської України (1939)

17 – 135-річчя від дня народження Марії Самійлівни Панько, громадсько-політичної діячки, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народилася в м. Мукачеві (1888–1971)

18 – 175-річчя від дня скасування кріпацтва у Закарпатті (1848)

18 – 110-річчя від дня народження Шандора Форрай, вчителя стенографії та машинопису, дослідника рун. Народився в Мукачеві (1913–2007)

18 – 65-річчя від дня народження Наталії Михайлівни Засухіної, заслуженої артистки України, члена Національної спілки театральних діячів України. Народилася в м. Біла Церква Київської обл. (1958)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

21 – 110-річчя від дня народження Ержебет Ошват, поетеси. Народилася в м. Берегово (1913–1991)

21 – 85-річчя від дня народження Андрія Андрійовича Бокотея, художника скла і кераміки, народного художника України. А. А. Бокотей – лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка. Народився у с. Брід Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

21 – 85-річчя від дня народження Василя Михайловича Малети, поета. Народився у с. Колочава Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1938)

22 – 120-річчя від дня народження Олекси Михайловича Улинця, поета, коломийкаря. Народився у с. Тишів Воловецького р-ну (нині Мукачівський р-н) (1903–1978)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

22 – 95-річчя від дня народження Георгія Євменовича Дулішковича, педагога, хорового диригента, композитора. Народився у с. Голубине Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1928–1998)

23 – 125-річчя від дня народження Йосипа Івановича Кизака, церковного діяча, драматурга, громадського і культурно-освітнього діяча Пряшівщини. Народився у с. Камйонка Старолюбовнянського округу (Словаччина) (1898–1966)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

23 – 120-річчя від дня народження Степана Миколайовича Микуланинця, лікаря-терапевта, інфекціоніста, кандидата медичних наук (1955), доцента кафедри соціальної гігієни та охорони здоров'я УжДУ, завідувача облздороввідділу Закарпатської області (1947–1958). Народився у с. Лінці Ужгородського р-ну (1903–1978)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

23 – 70-річчя від дня народження Бориса Кириловича Галаса, вченого-мовознавця, кандидата філологічних наук, знавця українського словникарства та історії української мови. Народився на Хустщині (1953–2017)

25 – 135-річчя від дня народження Марії Приємської-Дніпрової, актриси і режисера Руського театру товариства «Просвіта» в м. Ужгород (1921–1926), а згодом керівника аматорських театральних гуртків в м. Перечин, смт Великий Бичків та інших населених пунктах Закарпаття (1888–1960)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

25 – 90-річчя від дня народження Юрія Семеновича Чорі, фольклориста, прозаїка, поета, драматурга. Народився у с. Фогораш (нині с. Зубівка) Мукачівського р-ну (1933–2019)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

25 – 80-річчя від дня народження Йожефа Ласловича Рущака, живописця, лауреата обласної премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі. Народився в м. Хуст (1943–2016)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

25 – 65-річчя від дня народження Марії Михайлівни Гомоляк, голови циклової комісії інформаційної, бібліотечної та архівної

справи, викладачки, членкині Української бібліотечної асоціації. Народилася в с. Новоселиця Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1958)

26 – 100-річчя від дня народження Михайла Теслевича, громадсько-політичного діяча, активного члена Братства «Карпатська Січ». Народився у с. Келечин Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1923–?)

27 – 65-річчя від дня народження Олени Євгенівни Кондратюк, художниці. З 1981 р. живе і працює в м. Ужгород. Народилася в м. Запоріжжя (1958)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

27 – 60-річчя від дня народження Володимира Павловича Скоблика, кандидата історичних наук, доцента. Народився в смт Дашава Львівської обл. (1963–2009)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

31 – 80-річчя від дня народження Міклоша Йосиповича Ронто, доктора фізико-математичних наук. У 2003 р. М. Й. Ронто отримав звання Почесного доктора (Doctor Honoris Causa) УжНУ. Народився в м. Берегове (1943)

у *березні відзначається:*

375-річчя першої письмової згадки про с. Тишів Воловецького р-ну (нині Мукачівський р-н) (1648)

240-річчя від дня народження Василя Довговича (справжнє прізвище – Довганич), відомого філософа і поета, першого закарпатського академіка. Народився у с. Золотарьово Хустського р-ну (1783–1849)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

30-річчя заснування Карпатського екологічного клубу «Рутенія», який здійснює науково-суспільну діяльність у сфері охорони навколишнього середовища Карпатського регіону (1993)

Квітень

1 – 110-річчя від дня народження Федора Семеновича Лазорика, письменника. Народився у с. Бехерів Бардіївського р-ну (Словаччина) (1913–1969)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

1 – 95-річчя від дня народження Михайла Михайловича Комана, спортивного діяча, заслуженого тренера України. Почав виступати за команду механічного технікуму м. Севлюш (нині Виноградів). Гравець команд «Партизан» (Виноградів, 1945–47), «Спартак» (Ужгород, 1948). Народився в м. Люботин (Словаччина) (1928–2015)

1 – 90-річчя від дня народження Олекси Васильовича Мишанича, вченого-літературознавця. Народився у с. Ляховець (нині с. Лісковець) Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1933–2004)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

1 – 85-річчя від дня народження Мирона Юрійовича Клевця, фізіолога, доктора біологічних наук, заслуженого професора Львівського національного університету ім. І. Я. Франка. Народився у с. Негровець Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1938–2015)

2 – 80-річчя від дня народження Лоранта Бокотея, художника, скульптора. Народився в с. Золотарьово Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1943)

3 – 125-річчя від дня народження Миколи Шугая (Сугая), одного з останніх опришків Карпат, героя численних літературних творів, легенд, пісень. Народився у с. Колочава Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1898–1921)

4 – 135-річчя від дня народження Дмитра Федоровича Вислоцького, публіциста, письменника, громадського, культурно-освітнього діяча Пряшівщини, Закарпаття та США. Народився у с. Лабова (Польща) (1888–1968)

4 – 70-річчя від дня народження Івана Івановича Матіко, художника декоративно-прикладного мистецтва. Народився у с. Дулово Тячівського р-ну (1953)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

5 – 70-річчя від дня народження Миколи Михайловича Дем'яна, книжкового художника, графіка-ілюстратора, книжково-

газетного дизайнера, живописця. Народився в с. Богдан Рахівського району (1953)

6 – 130-річчя від дня народження Платоніди Іванівни Щуровської-Росиневич, другого диригента Української республіканської капели Олександра Кошиця, організатора музичного хорового товариства «Бандурист» в м. Ужгород та викладача співу в Ужгородській державній реальній гімназії (1893–1973)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

6 – 80-річчя від дня народження Василя Захаровича Нетяженка, доктора медичних наук, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1943)

6 – 55-річчя від дня народження Івана Михайловича Гецка, відомого футболіста. Народився у селі Ільниця Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1968)

7 – 50-річчя від дня народження Василя Федоровича Зимомрі, педагога, викладача Коледжу мистецтв імені А. Ерделі Закарпатського художнього інституту, члена спілки дизайнерів України. Народився в с. Голятин на Міжгірщині (нині Хустський р-н) (1973)

9 – 55-річчя від дня народження Сергія Михайловича Волощука, кандидата історичних наук, доцента. Народився в м. Ужгород (1968)

10 – 230-річчя від дня народження Йосифа Ґаґанця, культурно-релігійного діяча. Народився у Вишній Тварожець Бардіївського округу (Словаччина) (1793–1875)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

11 – 135-річчя від дня народження Євгенія Юліановича Перфецького, російського історика-карпатознавця. Тривалий час займався дослідженням історії Закарпаття та опублікував на цю тему низку ґрунтовних праць. Народився у с. Вулка Носовска (Носов) (Польща) (1888–1947)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

11 – 90-річчя від дня народження Івана Петровича Козара, поета, співака, композитора. Народився у с. Ільниця Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1933)

11 – 90-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Долинича, почесного громадянина міста Сваляви, історика, етнографа,

краєзнавця, автора багатьох наукових статей про видатних людей Закарпаття, літературознавця, вчителя-методиста та директора Свалявської загальноосвітньої школи № 3. Народився в с. Невицьке Ужгородського р-ну (1933–2020)

11 – 85-річчя з дня народження Федора Васильовича Турянина, композитора, заслуженого діяча мистецтв України, кавалера ордена «За заслуги» III ст., керівника самодіяльної народної чоловічої капели вчителів Мукачівського району, автора кількох пісенних збірників. Народився в с. Ромочевиця Мукачівського р-ну (1938–2013)

13 – 70-річчя від дня народження Василя Васильовича Ганчина, хірурга, завідувача хірургічного відділення №1 Ужгородської ЦМКЛ (з 2000), головного хірург м. Ужгорода. Народився у смт Великий Березний (нині Ужгородський р-н) (1953)

13 – 65-річчя від дня народження Володимира Васильовича Піпаша, кандидата історичних наук. Народився у м. Рахів (1958)

14 – 60-річчя від дня народження Одарки Іванівни Долгош-Сопко, художниці-графіка, мистецтвознавиці. Народилася в м. Ужгород (1963)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

16 – 190-річчя від дня народження Карловскі Густавне (Іда Мітіцкі), угорської письменниці. Народилася в м. Мукачево (1833–1898)

16 – 160-річчя від дня народження Людвика Куби, чеського художника, фольклориста та карпатознавця. Досліджував народну культуру Закарпаття, створив цикл картин, присвячених закарпатській тематиці. Народився в м. Подебради (Чехія) (1863–1956)

16 – 85-річчя від дня народження Петра Олексійовича Мушака, кандидата біологічних наук. Опублікував понад 100 наукових праць. Народився у с. Загорб Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1938)

16 – 70-річчя від дня народження Володимира Івановича Ковача, засновника гуцульського народного театру, режисера. Народився с. Березово Хустського р-ну, проживає с. Костилівка Рахівського р-ну (1953)

16 – 30-річчя від дня заснування Закарпатського угорськомовного наукового товариства в м. Ужгород (1993)

17 – 95-річчя від дня народження Антона Олексійовича Шепи, живописця, заслуженого художника України. Народився у

с. Підгоряни Мукачівського р-ну (нині у складі м. Мукачево) (1928–2014)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

17 – 70-річчя від дня народження Михайла Олександровича Вігули, диригента, композитора. Народився в м. Виноградово (1953)

17 – 65-річчя від дня народження Ігоря Васильовича Мазили, кандидата історичних наук, доцента, педагога вищого школи. Народися в м. Ужгород (1958)

18 – 100-річчя від дня народження Івана Лявинця, екзарха Чехії. Народився в смт Воловець (нині Мукачівський р-н) (1923–2012)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

18 – 65-річчя від дня народження Шандора Смолара, художника, фотографа. Народився в м. Ужгород (1958)

18 – 60-річчя від дня народження Наталії Іванівни Ценклер, кандидата економічних наук. Народилася в с. Вільшани Хустського р-ну (1963)

21 – 80-річчя від дня народження Володимира Юлійовича Сливки, фізика, педагога вищої школи, громадського і культурно-освітнього діяча. Народився у с. Котельниця Воловецького р-ну (нині Мукачівський р-н) (1943–2004)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

21 – 60-річчя від дня народження Єви Алоїсівни Ерфан, кандидата економічних наук, доцента. Народилася в с. Білки Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1963)

23 – 150-річчя від дня народження Деже Дьарматі, стенографіста угорського парламенту, засновника першої в Угорщині професійної школи стенографії. Народився в м. Ужгород (1873–1941)

24 – 220-річчя від дня народження Олександра Васильовича Духновича, закарпатського будителя, видатного громадсько-політичного, культурно-релігійного діяча, літератора, педагога, філософа, фольклориста. Народився у с. Тополя Снинського округу (Східна Словаччина) (1803–1865)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

24 – 120-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Перевузника, діяча Карпатської України. Народився у с. Середнє Ужгородського р-ну (1903–1978)

24 – 100-річчя від дня народження Віктора Вікторовича Желтвая, кандидата біологічних наук, науковця НПО «Реабілітація», засновника Закарпатської школи клінічної імунології, який стояв біля витоків сучасної спелеотерапії та галоаерозольтерапії. Розробив оригінальні діагностичні і лікувальні методи в гастроентерології, пульмонології, імунології та алергології. Автор 10 патентів, 160 наукових публікацій, 13 методичних рекомендацій. Народився у м. Ужгород (1923–2012)

24 – 95-річчя від дня народження Миколи Миколайовича Бойка, доктора економічних наук, професора кафедри економіки, менеджменту та маркетингу економічного факультету УжНУ, заслуженого економіста України. М. М. Бойко – голова Асоціації економістів Закарпаття, член президії Спілки економістів України, член Світового конгресу професорів угорців, зовнішній член Академії наук Угорщини. Народився у с. Руське Поле Тячівського р-ну (1928)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

25 – 60-річчя від дня народження Мар'яни Ернестівни Сокач, завідувачки фортепіанним відділенням Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Задора, заслуженого працівника культури. Народилася в м. Ужгород (1963)

27 – 115-річчя від дня народження Степана Івановича Томашовського, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився у с. Рівне Мукачівського р-ну (нині Тячівський р-н) (1908–1982)

28 – 80-річчя від дня народження Петра Петровича Матія, співака, композитора, народного артиста України. Народився у с. Сасово Виноградівського р-ну (нині Тячівський р-н) (1943)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

28 – 50-річчя від дня народження Маріана Юрійовича Токаря, кандидата історичних наук, доктора наук з державного управління, члена Національної спілки журналістів України. Народився у м. Ужгород (1973)

30 – 30-річчя від дня заснування Товариства угорської інтелігенції Закарпаття в м. Ужгород (1993)

у квітні відзначається:
650-річчя першої письмової згадки про с. Брід Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1373)
645-річчя першої письмової згадки про с. Доробратово Іршавського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1378)
575-річчя першої письмової згадки про с. Арданово Іршавського р-ну (нині Берегівський р-н) (1448)
30-річчя від дня заснування закарпатського угорського культурологічного журналу «Pansip»

Травень

3 – 80-річчя від дня народження Юрія Васильовича Шипа, поета. Народився у с. Мокра Перечинського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1943)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

3 – 70-річчя від дня народження Ольги Михайлівни Гвоздяк-Фрідманської, кандидата педагогічних наук, доцента, завідувачки кафедри німецької філології УжНУ, відмінника народної освіти України. Народилася в с. Худльово Ужгородського р-ну (1953)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

4 – 95-річчя від дня народження Зої Павлівни Лангазо, кандидата біологічних наук, доцента. Постійне місце проживання – м. Ужгород (1928)
9 – 80-річчя від дня народження Володимира Степановича Фединишинця, письменника. Народився у с. Репинне Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1943–2018)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

10 – 95-річчя від дня народження Михайла Івановича Шевчука, кандидата медичних наук, доцента, завідувача кафедри анатомії людини, декана медичного факультету УжДУ (нині УжНУ). Народився у с. Коцюбинчики на Тернопільщині (1928–1989)
10 – 80-річчя від дня народження Михайла Михайловича Санича, скульптора, члена Національної спілки художників України. Народився в с. Сторожниця Ужгородського р-ну (1943)

11 – 50-річчя від дня народження Олександра Петровича Цугорки, члена Національної спілки художників України, доцента кафедри живопису і композиції Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, заслуженого діяча мистецтв України. Працює в галузі живопису, графіки, монументального та сакрального мистецтва. З 2 серпня 2020 року ректор НАОМА. Народився в с. Великий Раковець Іршавського району (нині Хустський р-н) (1973)

12 – 80-річчя від дня народження Фаїни Аристархівни Попович, кандидата медичних наук, доцента кафедри анатомії людини та гістології медичного факультету УжНУ. Народилася в Резекненському р-ні (Латвія) (1943)

13 – 80-річчя від дня народження Олега Михайловича Гораля, живописця. Народився у с. Завишень на Львівщині (1943–2010)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

16 – 70-річчя від дня народження Олени Василівни Пекар, поетеси. Народилася в с. Синевир Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1953)

17 – 115-річчя від дня народження Михайла Юрійовича Броді, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України, вчителя. Народився в м. Виноградів (1908–1986)

18 – 75-річчя від дня народження Наталії Миронівни Рішко, кандидата медичних наук, доцента кафедри госпітальної хірургії медичного факультету УжНУ. Народилася в м. Ужгород (1948)

19 – 115-річчя від дня народження Василя Івановича Крайняниці, педагога, громадського діяча. Народився у с. Руське Мукачівського р-ну (1913–1994)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

19 – 55-річчя від дня народження Олександра Олександровича Бокотея, кандидата фізико-математичних наук. Народився в с. Імстичово Хустського району (1968)

20 – 100-річчя від дня народження Олени Глібович, громадської діячки, активістки громадських організацій «Просвіта» і «Пласт». Народилася в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1923–2001)

21 – 130-річчя від дня народження Івана Ілліча Мондока, журналіста, громадсько-політичного діяча. Народився у с. Руський Грабовець Собранецького округу (Словаччина) (1893–1937)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

21 – 75-річчя від дня народження Івана Васильовича Головачка, директора Мукачівського психоневрологічного інтернату. Народився у с. Грибівці Мукачівського р-ну (1948)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

21 – 65-річчя від дня народження Василя Васильовича Шкірі, письменника, члена Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України. Народився у с. Загаття Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1958)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

22 – 85-річчя від дня народження Василя Михайловича Сабова, живописця. Народився у с. Свобода Берегівського р-ну (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

24 – 90-річчя від дня народження Івана Петровича Усти, журналіста. Народився в с. Кольчино Мукачівського р-ну (1933–2019)

24 – 65-річчя від дня народження Наталії Степанівни Вакули, краєзнавця, бібліографа. Народилася в м. Ужгород (1958)

26 – 90-річчя від дня народження Петра Васильовича Мартина, поета. Народився у с. Гребля Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1933–1978)

Текстова довідка: «Відзначення в бібліотеках області краєзнавчих та пам'ятних дат 1998 року»

26 – 85-річчя від дня народження Івана Івановича Попа, історика-славіста, перекладача, редактора, мистецтвознавця та громадського діяча. Народився у с. Страбичово Мукачівського р-ну (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

26 – 75-річчя від дня народження Леоніда Михайловича Суслікова, доктора фізико-математичних наук, професора. Народився в м. Ужгород (1948)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

27 – 115-річчя від дня народження Степана Юрійовича Росохи, політичного та громадського діяча. Народився у с. Драгово Хустського р-ну (1908–1986)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

27 – 90-річчя від дня народження Маріона Йожефа Ілку, художника. Народився в м. Ужгород (1933–2003)

29 – 110-річчя від дня народження Івана Андрійовича Рогача, громадсько-політичного діяча, особистого секретаря А. Волошина періоду Карпатської України. Народився в смт Великий Березний (нині Ужгородський р-н) (1913–1942)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

29 – 105-річчя від дня народження Івана Киртиці, члена Братства «Карпатська Січ». Народився у с. Нова Стужиця Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1918–?)

30 – 65-річчя від дня народження Павла Степановича Пеняка, вченого-археолога, педагога вищого школи, кандидата історичних наук. Народився у м. Ужгород (1958)

у *травні відзначається:*

475-річчя першої письмової згадки про с. Вучкове Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1548)

100-річчя виходу першого номера журналу скаутського руху «Пластун-Junak-Cserkes» (Ужгород, 1923–1935)

Червень

1 – 90-річчя від дня народження Клари Андріївни Литвинової, кандидата педагогічних наук, доцента. Постійне місце проживання – м. Ужгород (1933)

3 – 90-річчя від дня народження Івана Андрійовича Чонки, лікаря, кандидата біологічних наук. Народився у с. Велика Копаня Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1933)

4 – 70-річчя від дня народження Наталії Михайлівни Токар, кандидата економічних наук. З 2000 р. проживає в м. Бостоні (США). Народилася в м. Ужгород (1953)

5 – 100-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Уйлакі, хірурга, головного лікаря Закарпатського обласного лікувально-санаторного управління, заступника головного лікаря обласної клінічної лікарні, завідувача хірургічного відділення ОКЛ. Народився у с. Тур'я Ремета Перечинського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1923–2003)

5 – 95-річчя від дня народження Івана Юрійовича Коршинського, лікаря-хірурга, кандидата медичних наук, доцента, завідувача курсу дитячої хірургії УжДУ (нині УжНУ), заслуженого лікаря України, народного депутата України другого скликання, заступника голови Закарпатської спілки лікарів-християн, заступника голови Закарпатської крайової організації Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих. Народилася у с. Буштино Тячівський р-ну (1928)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

7 – 100-річчя від дня народження Івана Юрійовича Чопея, педагога, поета. Народився у с. Ромочевиця Мукачівського р-ну (1923–2008)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

7 – 75-річчя від дня народження Михайла Івановича Ціцака, редактора газети «Нове життя». Народився в с. Імстичово Хустського району (1948)

8 – 430-річчя від дня народження Дьордя І Ракоці, трансільванського князя. У його володінні перебувала значна частина території сучасного Закарпаття. Народився в м. Серенч (Угорщина) (1593–1648)

8 – 105-річчя від дня народження Миколи Панасовича Лакизи, літературознавця. В м. Ужгород пройшов шлях від студента до професора УжДУ (тепер УжНУ). Народився у с. Салогубівка Сумської обл. (1918–1997)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

8 – 70-річчя від дня народження Ольги Олександрівни Тимофеєвої, поетеси, журналістки. Живе і працює в м. Ужгород. Народилася в с. Золотий Потік Тернопільської обл. (1953)

10 – 115-річчя від дня народження Ганни Іванівни Васько, казкарки. Народилася в с. Заріччя Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1908–1974)

10 – 85-річчя від дня народження Лідії Григорівни Голомб (Марченко), літературознавця, професора УжНУ, дослідниці літератури Закарпаття. Народилася в с. Дворічна на Харківщині (1938–2013)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

10 – 85-річчя від дня народження Софії Степанівни Сороки, поетеси, автора творів для дітей. З 1970 р. живе і працює в м. Ужгород. Народилася в с. Стриганці Тернопільської обл. (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

10 – 85-річчя від дня народження Йосипа Георгійовича Фалеса, спортивного діяча, кандидата педагогічних наук. Народився в м. Свалява (1938)

11 – 95-річчя від дня народження Фелікса Давидовича Кривіна, письменника. Народився в м. Маріуполь на Донеччині (1928–2016)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

11 – 70-річчя від дня народження Богдана Івановича Дубового, заслуженого журналіста України, члена Національної спілки журналістів України. Народився в с. Тустоголови Тернопільської обл. (1953–2013)

11 – 70-річчя від дня народження Ірини В'ячеславівни Чернишової, кандидата фізико-математичних наук. Народилася в м. Ашхабад (Туркменістан) (1953)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

12 – 70-річчя від дня народження Івана Ілліча Кураха, лікаря-хірурга, головного лікаря Ужгородської центральної клінічної лікарні, заслуженого лікаря України. Народився у с. Латірка Воловецького р-ну (нині Мукачівський р-н) (1953)

13 – 100-річчя від дня народження Івана Івановича Грунянського, громадсько-політичного діяча, заслуженого працівника промисловості Української РСР. Народився у с. Кострино Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1923–2010)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

13 – 80-річчя від дня народження Василя Васильовича Кобаля, композитора-пісняра. Народився у с. Арданово Іршавського р-ну (нині Берегівський р-н) (1943)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

15 – 60-річчя від дня народження Віктора Івановича Балоги, громадсько-політичного діяча, Мукачівського міського голови (1998–

1999), голови Закарпатської обласної державної адміністрації (1999–2001, 2005), Міністра надзвичайних ситуацій України (2005–2006, 2010–2012), глави Секретаріату Президента України (2006–2009), народного депутата України (2002–2005, 2012). Народився в с. Завидово Мукачівського району (1963)

17 – 60-річчя від дня народження Юрія Михайловича Фатули, хірурга, кандидата медичних наук, доцента кафедри хірургічних дисциплін факультету післядипломної освіти УжНУ, автора книг з історії рідного краю. Народився у м. Хуст (1963)

18 – 100-річчя від дня народження Георгія Васильовича Рущака, Героя Чехословаччини. Народився у с. Новобарово Тячівського р-ну (1923–1944)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

18 – 85-річчя від дня народження Георгія Зіновійовича Левадського, художника, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Один із засновників Об'єднання професійних художників Закарпаття. Місце проживання – м. Ужгород (1938–2009)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

19 – 100-річчя від дня народження Михайла Васильовича Трояна, історика, педагога, громадського діяча, заслуженого працівника вищої школи. Народився у с. Верхні Ремети Берегівського р-ну (1923–1987)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

19 – 75-річчя від дня народження Петра Михайловича Рака, композитора, заслуженого діяча мистецтв України. Народився у с. Вонігово Тячівського р-ну (1948–2021)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

20 – 175-річчя від дня народження Антала Веконя, письменника. Народився в м. Тисоуйлок (нині смт Вилок) Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1848–1903)

20 – 145-річчя від дня народження Омеляна Невицького, публіциста, громадсько-політичного діяча Пряшівщини та карпато-української діаспори у США. Народився у с. Шеметківці Свидницького округу (Словаччина) (1878–1939)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

20 – 50-річчя від дня народження Яноша Лендьела, письменника, публіциста, журналіста. Народився в м. Берегове (1973)

22 – 95-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Ділунга, кандидата хімічних наук, професора хімічного факультету УжНУ, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився в м. Мукачево (1928–2003)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

26 – 110-річчя від дня народження Елли Оскарівни Пилюгіної, ветерана-медика, відомого стоматолога обласної клінічної лікарні, організатора Асоціації стоматологів Закарпаття. Народилася в м. Варшава (Польща) (1913–2006)

26 – 100-річчя від дня народження Івана Жеґуца, доктора наук, етнолога, діалектолога, просвітянина, громадсько-політичного і культурного діяча, історика. Народився у с. Берлебаш (з 1946 р. с. Костилівка) Рахівського р-ну (1923–2017)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

29 – 140-річчя від дня народження Миколи Олександровича Бескида, історика, літературознавця, громадсько-політичного і культурно-релігійного діяча. Народився у с. Болдогкевараля (Угорщина) (1883–1947)

29 – 95-річчя від дня народження Федора Жигмондовича Коложварі, художника, заслуженого майстра народної творчості України. Народився у с. Гудя Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1928)

29 – 90-річчя від дня народження Василя Федоровича Сможаника, культурно-громадського діяча. Народився в м. Берегове (1933–2019)

29 – 90-річчя від дня народження Пала Фогела, доктора медичних наук, професора кафедри акушерства та гінекології факультету удосконалення лікарів і провізорів Львівського медичного інституту. Народився у с. Нижній Коропець Мукачівського р-ну (1933)

29 – 78-річчя возз'єднання Закарпатської України з Україною (1945)

у *червні відзначається:*

545-річчя першої письмової згадки про с. Бабичі-Покуття Мукачівського р-ну (1478)

100-річчя виходу першого номера дитячого журналу «Пчôлка» (Ужгород, 1923–1933)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

85-річчя виходу першого номера закарпатської української громадсько-політичної газети «Нова Свобода» (Ужгород, 1938; Хуст, 1938–1939)

Липень

1 – 100-річчя від дня народження Михайла Наумовича Роскіна, художника-графіка. З 1960 р. проживав в м. Ужгород. Народився в м. Нікополь Дніпропетровської обл. (1923–1998)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

1 – 85-річчя від дня народження Омеляна Івановича Герзанича, доктора фізико-математичних наук. Народився у с. Дубриничі Перечинського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1938)

3 – 80-річчя від дня народження Василя Івановича Вароді, поета. Народився в смт Королево Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1943–1998)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

5 – 170-річчя від дня народження угорського художника Тиводара Чонтварі Костки, біографія якого пов'язана із Закарпаттям. Народився в м. Кішсебені (Угорщина) (1853–1919)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

5 – 50-річчя від дня народження Ярослави Петрівни Рак, музикознавця, члена Національної ліги композиторів України, викладача, співробітника Закарпатської філії Українського центру культурних досліджень. Народилася у м. Ужгород (1973)

6 – 100-річчя від дня народження Олени Дем'янівни Закривидороги, бібліографа. Понад сорок років працювала в Науковій бібліотеці УжНУ. Народилася в м. Мерефа Харківської обл. (1923–2012)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

6 – 90-річчя від дня народження Василя Васильовича Німчука, українського мовознавця, доктора філологічних наук, професора, фахівця історії та граматики української мови, член-кореспондента НАН України, багатолітнього директора Інституту української мови Національної академії наук України. Народився у с. Довге Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1933–2018)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

6 – 80-річчя від дня народження Володимира Михайловича Мазура, доктора фізико-математичних наук, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, головного наукового співробітника відділу фотоядерних процесів ІЕФ НАН України. Народився в м. Мукачево (1943)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

6 – 75-річчя від дня народження Олександра Олександровича Саркісьянца, театрального режисера, лауреата обласної премії імені братів Шерегіїв. Родом з Вінниці (1948)

7 – 100-річчя з дня народження Володимира Федоровича Панченка, поета. Народився у с. Василівка Вінницької обл. (1923–1972)

8 – 90-річчя від дня народження Василя Юрійовича Вовчка, поета, прозаїка, драматурга. Народився у с. Нижній Бистрий Хустського р-ну (1933–2002)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

9 – 65-річчя від дня народження Валерії Іванівни Русин, історика та музеєзнавця. Народилася в м. Ужгород (1958)

10 – 60-річчя від дня народження Василя Михайловича Різака, доктора фізико-математичних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, громадсько-політичного діяча. Народився у с. Бобовище Мукачівського р-ну (1963)

12 – 150-річчя від дня виходу першого номера духовної, громадсько-політичної і літературної газети «Карпат» (Ужгород, 1873–1886)

12 – 75-річчя від дня народження Мирослави Михайлівни Ладченко, кандидата філологічних наук, доцента кафедри німецької філології УжНУ. Народилася в с. Синевир Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1948)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

13 – 65-річчя від дня народження Володимира Івановича Галаса, кандидата історичних наук, доцента, педагога вищого школи. Народився у с. Крайня Мартинка Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1958)

14 – 85-річчя від дня народження Отто Бартоломійовича Шпеника, доктора фізико-математичних наук, директора Інституту електронної фізики, академік Національної академії наук України. Народився в м. Мукачево (1938– 2020)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

14 – 80-річчя від дня народження Павла Олександровича Мейсароша, лікаря ортопеда-травматолога. Народився в м. Ужгород (1943)

15 – 55-річчя від дня народження Віктора Михайловича Плоскіни, диригента, заслуженого артиста України. Народився в с. Неліпино Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1968)

16 – 80-річчя від дня народження Василя Васильовича Петрецького, живописця, графіка, члена Об'єднання професійних художників Закарпаття. Народився в м. Хуст (1943)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

17 – 135-річчя від дня народження Петра Ґойдича (чернече ім'я – Павло ЧСВВ), культурно-релігійного діяча. Народився у с. Любовець-Пекляни Пряшівського округу (Словаччина) (1888–1960)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

17 – 95-річчя від дня народження Клари Федорівни Балог, балетмейстера, хореографа-постановника, народної артистки України. Народилася в м. Ужгород (1928–2018)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

18 – 15-річчя встановлення на г. Говерла скульптурної композиції «Тризуб» у вигляді стели з мармуру, заввишки три метри, вагою 700 кг. Стелу встановлено на честь 18-річчя прийняття Декларації про державний суверенітет України (2008)

20 – 60-річчя від дня народження Світлани Степанівни Слави, кандидата економічних наук. Народилася в с. Золотарьово Хустського р-ну (1963)

22 – 85-річчя від дня народження Миколи Івановича Блецкана, доктора фізико-математичних наук. Народився у с. Голятин Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1938)

22 – 85-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Бокотея, педагога, відмінника споживчої кооперації, колишнього директора Мукачівського кооперативного фінансово-комерційного технікуму (нині Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж). Народився в с. Чинадійово Мукачівського р-ну (1938)

23 – 85-річчя від дня народження Галини Миколаївни Ножової, кандидата економічних наук, доцента. Постійне місце проживання – м. Ужгород (1938)

24 – 85-річчя від дня народження Єви Михайлівни Задорожної, кандидата хімічних наук, доцента кафедри аналітичної хімії УжНУ. Народилася в с. Кальник Мукачівського р-ну (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

25 – 120-річчя від дня народження Іллі Качура, історика, культурно-релігійного діяча Закарпаття та Пряшівщини. Народився у с. Нове Давидково Мукачівського р-ну (1903–1975)

26 – 100-річчя від дня народження Михайла Васильовича Симулика, мовознавця, письменника, педагога вищої школи, громадського діяча. Народився у с. Іза Хустського р-ну (1923–1987)

28 – 100-річчя від дня народження Лайоша Орвоша, письменника, поета, перекладача. Народився в м. Ужгород (1923)

29 – 80-річчя від дня народження Василя Слимака, мовознавця, педагога вищої школи. Народився у с. Хмельова Бардіївського округу (Словаччина) (1943–1999)

31 – 70-річчя від дня народження Віктора Івановича Мікли, доктора фізико-математичних наук, професора кафедри прикладної фізики УжНУ. Народився у с. Страбичово Мукачівського р-ну (1953)

у *липні відзначається:*

685-річчя першої письмової згадки про с. Білки Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1338)

650-річчя першої письмової згадки про с. Біла Церква Рахівського р-ну (нині Тячівський р-н) (1373)

85-річчя виходу першого номера молодіжного, літературно-мистецького журналу «Заря» (Ужгород-Прага, 1938)

Серпень

1 – 85-річчя від дня народження Михайла Івановича Сарая, кандидата економічних наук, доцента. Народився у с. Кушниця (тепер Хустського р-ну) (1938–2018)

2 – 115-річчя від дня народження Івана Владики, вчителя-просвітянина. Народився у с. Йовра (нині с. Сторожниця) Ужгородського р-ну (1908–2005)

2 – 90-річчя від дня народження Анатолія Олексійовича Ковальова, рентгенолога, головного лікаря, організатора та завідувача діагностичного відділення Закарпатської обласної клінічної лікарні. Народилася у с. Ялтушків Вінницької обл. (1933)

2 – 75-річчя від дня народження Петра Петровича Гаврилка, історика, економіста. Його діяльність відзначена знаком «Відмінник народної освіти», почесним званням «Заслужений працівник народної освіти України», знаком «Почесний працівник туризму України». Народився в смт Буштино Тячівського р-ну (1948)

2 – 70-річчя від дня народження Юліана Мироновича Височанського, доктора фізико-математичних наук, професора, лауреата Державної премії України. Народився в м. Мукачево (1953)

3 – 120-річчя від дня народження Стефана Михайловича Бендаса, краєзнавця, теолога, письменника. Народився у с. Борголом (нині с. Бобовище) Мукачівського р-ну (1903–1991)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

3 – 105-річчя від дня народження Федора Федоровича Чернявського, доктора історичних наук, професора. Народився у с. Давидів Брід Херсонської обл. (1918–1993)

4 – 100-річчя від дня народження Петра Ігнатка, члена Братства «Карпатська Січ», товариства О. Теліги. Народився у с. Малий Березний Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1923–1988)

4 – 90-річчя від дня народження Івана Васильовича Вайнагія, українського ботаніка, кандидата біологічних наук. Досліджував питання насіннєвого розмноження трав'яних видів рослин субальпійського поясу Українських Карпат. Розробив і опублікував методику вивчення елементів генеративного розмноження трав'яних видів рослин. У 1970-х роках був одним із засновників та першим директором Карпатського біо-

сферного заповідника, у якому започаткував науковий гербарій, підготував працю про рідкісні, ендемічні та реліктові види рослин Українських Карпат. Народився в с. Бедевля Тячівського р-ну (1928–1996)

4 – 75-річчя від дня народження Степана Петровича Пойди, літератора, фольклориста, громадсько-культурного діяча. Народився в м. Берегове (1948–2006)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

4 – 75-річчя від дня народження Віктора Андрійовича Шостака, етнографа, дослідника народної інструментальної музики. Народився у с. Драгово Хустського р-ну (1948)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

5 – 80-річчя від дня народження Василя Івановича Попадинця, доктора фізико-математичних наук. Народився у с. Раково Перечинського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1943)

6 – 80-річчя від дня народження Бейли Мондіка, скрипаля, музичного педагога, директора музичної школи, золотаря. Народився в м. Мукачево (1943)

7 – 90-річчя від дня народження Ольги Іванівни Яцини, перекладача, фахівця класичної філології, викладача англійської та латинської мови в УжНУ. Народилася в м. Ужгород (1933)

10 – 190-річчя від дня народження Миколи Товта, культурно-релігійного діяча. Народився в м. Мукачево (1833–1882)

11 – 90-річчя від дня народження Елли Петрівни Чейпеш, кандидата історичних наук, доцента. Народилася в смт Королево Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1933)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

11 – 70-річчя від дня народження Ольги Гаврилівни Воронич, кандидата хімічних наук, доцента кафедри аналітичної хімії УжНУ. Народилася в с. Тур'ї-Ремети Перечинського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1953)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

13 – 85-річчя від дня народження Василя Васильовича Гебеша, інфекціоніста, доктора медичних наук, професора, завідувача відділу інфекційних хвороб Київського НДІ інфекційних хвороб, завідувача кафедри інфекційних хвороб Київської ме-

дичної академії післядипломної освіти. Народився у с. Стройне Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1938)

15 – 75-річчя від дня народження Олени Марущак, новелістки. Народилася в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1948)

16 – 125-річчя від дня народження Костянтина Михайловича Бескида, журналіста, громадсько-політичного діяча Закарпаття та Пряшівщини. Народився у с. Луків Бардіївського округу (Словаччина) (1898–1953)

16 – 90-річчя від дня народження Михайла Миколайовича Романишина, живописця, народного художника України. Народився в смт Великий Березний (нині Ужгородський р-н) (1933–1999)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

17 – 160-річчя від дня народження Симеона Андрійовича Сабова, теолога, мецената, громадського і культурно-релігійного діяча. Народився у с. Великий Раковець Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1863–1929)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

17 – 140-річчя від дня народження Олександра Олександровича Грабаря, художника, орнітолога, педагога, одного із засновників Закарпатського краєзнавчого музею. Народився в м. Будапешт (Угорщина) (1883–1959)

17 – 115-річчя від дня народження Михайла Даниловича Гаврильця, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився у с. Онок Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1908–1987)

18 – 130-річчя від дня народження Степана Михайловича Панца, народного вчителя. Народився у с. Нижнє Селище Хустського р-ну (1893–1949)

21 – 75-річчя від дня народження Василя Михайловича Вайса, кандидата медичних наук, доцента, завідувача кафедри фармацевтичних дисциплін медичного факультету УжНУ, заступника декана медичного факультету з навчальної роботи. Народився у м. Берегове (1948)

21 – 70-річчя від дня народження Дмитра Дмитровича Кременя, поета, лауреата Національної премії ім. Т. Г. Шевченка. Народився у с. Суха Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1953–2019)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

23 – 100-річчя від дня народження Юрія Петровича Ерстенюка, націоналіста, члена Народного руху України, громадського діяча, засновника і керівника самодіяльного народного оркестру гуцульських інструментів спочатку Рахівського лісгоспу, а потім, після реорганізації – Рахівського лісокомбінату (сьогодні цей колектив продовжує жити під назвою самодіяльний народний оркестр гуцульських народних інструментів Рахівського будинку культури). Народився м. Рахів (1923–2018)

23 – 70-річчя від дня народження Калмана Моріца, закарпатського угорського журналіста. Народився у с. В. Добронь Ужгородського р-ну (1953)

24 – 125-річчя від дня народження Наума Ісаковича Межберга, вченого-історика, педагога вищої школи. Народився в м. Одеса (1898–1972)

24 – 120-річчя від дня народження Василя Короловича, казкаря. Народився у с. Страбичово Мукачівського р-ну (1903–1993)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

24 – 95-річчя від дня народження Василя Івановича Ілька, доктора історичних наук, професора УжНУ, адміністратора вищої школи. Народився в смт Тересва Тячівського р-ну (1928–2012)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

24 – 75-річчя від дня народження Василя Васильовича Химинця, доктора фізико-математичних наук, професора, заслуженого винахідника України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився в смт Кольчино Мукачівського р-ну (1948)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

24 – 70-річчя від дня народження Михайла Васильовича Бичка, лікаря-кардіолога, доктора медичних наук, професора кафедри госпітальної терапії УжНУ, голови секції функціональної діагностики Закарпатського обласного товариства терапевтів. Народився у с. Забрідь Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1953)

25 – 70-річчя від дня народження Іллі Івановича Грибанича, етнографа, історика, краєзнавця. Народився у с. Керецьки Свалявського р-ну (нині Хустський р-н) (1953)

26 – 85-річчя від дня народження Омеляна Антонійовича Гойди, доктора біологічних наук, члена Спілки народних митців при

Спілці художників України, номінований титулом майстра народної творчості в галузі живопису та графіки. Народився у с. Брід Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1938–1996)

27 – 65-річчя від дня народження Івана Івановича Канюки, заслуженого працівника культури України. Народився в с. Горінчово Хустського р-ну (1958)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

28 – 185-річчя від дня народження Кирила Антоновича Сабова, педагога, публіциста, видавця, громадсько-політичного діяча Закарпаття та Пряшівщини. Народився у с. Ставному Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1838–1914)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

28 – 90-річчя від дня народження Омеляна Омеляновича Семрада, кандидата хімічних наук. О. О. Семрад є відомим спеціалістом у галузі неорганічної хімії, кристалохімії, хімії твердого тіла, історії хімії. Народився у с. Горяни Ужгородського р-ну (1933)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

у *серпні відзначається:*
375-річчя першої письмової згадки про с. Ганьковиця Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1648)

Вересень

4 – 95-річчя від дня народження Дмитра Михайловича Буковича, кандидата історичних наук, доцента. Народився у с. Велятино (тепер Хустського р-ну) (1928 – ?)

4 – 85-річчя заснування напівмілітарної політичної організації «Українська Національна Оборона» – попередниці Карпатської Січі (1938)

6 – 95-річчя від дня народження Марії Юріївни Шерегій, вишивальниці, заслуженого майстра народної творчості України. Народилася в с. Оса (нині с. Ганьковиця) Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1928–1985)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

6 – 65-річчя від дня народження Василя Васильовича Шиндри, живописця, графіка, заслуженого художника України, голови об'єднання спілки художників «Карпатські кольори», члена Об'єднання професійних художників Закарпаття. Народився с. Синевир Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1958)

6 – 55-річчя від дня народження Чілли Фединець, етнографа, доктора педагогічних наук, наукового співпрацівника Інституту досліджень меншин Угорської академії наук. Область досліджень: історія Закарпаття XX ст., політологія України, питання нацменшин у Центральній та Східній Європі. Народилася в м. Берегове (1968)

7 – 95-річчя від дня народження Василя Михайловича Корсака, лікаря, організатора охорони здоров'я, заступника завідувача облздороввідділу, обласного профпатолога. Народився у с. Ганичі Тячівського р-ну (1928)

12 – 210-річчя від дня народження Пала Мункачі, закарпатського угорського актора. Народився в м. Мукачево (1913–1846)

12 – 105-річчя від дня народження Іллі Ілліча Бровдія, художника. Народився в с. Станово Мукачівського р-ну (1918)

12 – 80-річчя від дня народження Людмили Борисівни Кудрявської, поетеси. Постійне місце проживання – м. Ужгород (1943)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

12 – 75-річчя від дня народження Василя Михайловича Вайнагія, лікаря, головного лікаря обласного госпіталю інвалідів війни та учасників ліквідації аварії на ЧАЕС, начальника управління охорони здоров'я, заслуженого лікаря України. Народився у с. Данилово Хустського р-ну (1948–2014)

12 – 75-річчя від дня народження Габора Ерделі, закарпатського угорськомовного письменника, журналіста. Народився у с. Четфалва Берегівського р-ну (1948)

14 – 95-річчя від дня народження Людмили Матвіївни Бахматової, кандидата історичних наук, доцента. Народилася в м. Кременчуг Полтавської обл. (1928)

16 – 80-річчя від дня народження Івана Івановича Данишака, майстра гуцульських сопілок. Народисвя с. Костилівка Рахівського району (1943)

17 – 85-річчя від дня народження Івана Юрійовича Шопа, футболіста. Стрімкий та наполегливий нападник, майстер спорту

Іван Юрійович виступав за такі клуби, як «Динамо» (Хмельницький), «Карпати» (Львів), «Шахтар» (Кадіївка), «Суднобудівник» (Миколаїв), «Верховина» (Ужгород), «Говерла» (Ужгород) та «Боржава» (Довге). Народився в с. Довге Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1938–2020)

18 – 135-річчя від дня народження Надії Іванівни Аркас, актриси «Руського театру товариства «Просвіта» в м. Ужгород та Хустського театру «Нова сцена» (1888–1955)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

19 – 165-річчя від дня народження Іштвана Керекеша, головного лікаря Ужгородської міської лікарні. Народився в с. Керекнє (нинішніх Коритнянах) Ужгородського р-ну (1858–1945)

19 – 60-річчя від дня народження Густава Борто, закарпатського угорськомовного поета. Народився у с. Вари Берегівського р-ну (1963)

19 – 50-річчя від дня народження Надії Василівни Розумник, кандидата медичних наук. Народилася в смт Перечин (нині місто Ужгородського р-ну) (1973)

20 – 65-річчя від дня народження Тараса Степановича Усика, живописця. Народився у м. Ужгород (1958)

21 – 95-річчя від дня народження Івана Михайловича Григори, доктора біологічних наук, професора кафедри ботаніки Національного аграрного університету. І. М. Григора зробив вагомий внесок в геоботаніку і болотознавство. Народився у с. Вонігове Тячівського р-ну (1928–2006)

23 – 110-річчя від дня народження Емеріха Емеріховича Данка, дермато-венеролога, директора Ужгородської державної фельдшерсько-акушерської школи, завідувача дермато-венерологічного відділення ЗОКЛ, був головою Закарпатського товариства дермато-венерологів. Народився у с. Коритняни Ужгородського р-ну (1913–1999)

23 – 100-річчя від дня народження Павла Миколайовича Лісового, літературознавця, дослідника журналістики та літератури Закарпаття. Народився у с. Коржівка Хмельницької обл. (1923–1999)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

24 – 190-річчя від дня народження Миколи Юрійовича Гомічкова, журналіста, педагога, громадського і культурно-релігійно-

го діяча. Народився у с. Чичаровце Михаловецького округу (Словаччина) (1833–1886)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

25 – 185-річчя від дня народження Мігаля Товта Міке, священика, вчителя, письменника, редактора, природознавця. Народився в с. Сторожниця Ужгородського р-ну (1838–1932)

27 – 85-річчя від дня народження Василя Михайловича Гичка, українського співака, заслуженого працівника культури України. Соліста ансамблів «Боржава» та «Верховина», а також Закарпатського народного хору. Народився у Франції, але проживав у с. Довге Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1938–?)

28 – 50-річчя від дня народження Оксани Василівни Ферков, кандидата історичних наук, доцента. Народилася у с. Великі Геївці Ужгородського р-ну (1973)

29 – 105-річчя від дня народження Андрія Семеновича Кочубайла, патологоанатома, кандидата медичних наук, доцента кафедри патологічної анатомії УжДУ (нині УжНУ), організатора патологоанатомічної служби Закарпаття. Народився на хуторі Бондарьово на Чернігівщині (1918–2002)

30 – 65-річчя від дня народження Івана Івановича Івановчика, живописця і архітектора, члена Національної спілки архітекторів України, головного архітектора м. Мукачева. Народився в смт Великий Березний (нині Ужгородський р-н) (1958)

у *вересні відзначається:*
85-річчя від виходу першого номера журналу закарпатського Пласту «Молоде життя» (Ужгород, 1938)

Жовтень

Перша неділя жовтня – святкування дня м. Ужгорода

1 – 165-річчя від дня народження Євменія Сабова, фольклориста, літературознавця. Народився у с. Верб'яж Воловецького р-ну (нині Мукачівський р-н) (1858–1931)

1 – 100-річчя від дня народження Михайла Івановича Бабидорича, громадського діяча, заслуженого журналіста України.

Народився у с. Тур'я-Поляна Перечинського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1923–1998)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

1 – 65-річчя від дня народження Володимира Петровича Марковича, гігієніста-епідеміолога, кандидата медичних наук. Народився у с. Рекіти Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1958)

1 – 55-річчя від дня народження Нелі Петрівни Голуб, кандидата хімічних наук, доцента. Народилася в смт Жденієво Воловецького р-ну (нині Мукачівський р-н) (1968)

2 – 105-річчя від дня народження Михайла Дмитровича Габовди, громадсько-політичного діяча, члена Карпатської Січі та крайового проводу ОУН. Народився в м. Блек Лийк (США) (1918–1945)

5 – 135-річчя від дня народження Гліба Кінаха, історика, одного з галицьких реформаторів підкарпатських греко-католицьких монастирів. У друкарні ордена оо. Василіан в м. Ужгород з 1925 по 1938 рр. за його участі було надруковано 375 тисяч брошур, альманахів, молитовників та іншої літератури. Народився в м. Збараж (Галичина) (1888–1980)

5 – 70-річчя від дня народження Шандора Імре, закарпатського угорськомовного поета. Народився в м. Тячеві (1953)

6 – 120-річчя від дня народження Івана Івановича Перевузника, посла (депутата) першого Сойму Карпатської України, культурно-освітнього діяча. Народився у с. Середнє Ужгородського р-ну (1903–1967)

7 – 95-річчя від дня урочистого відкриття і посвячення Народного дому товариства «Просвіта» в м. Ужгород (1928)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

7 – 90-річчя від дня народження Івана Васильовича Керецмана, педагога, композитора-аматора. Народився у с. Зарічово Перечинського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1933)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

8 – 85-річчя від дня народження Маргарити Олександрівни Мазурок, кандидата філологічних наук, доцента. Народилася в с. Силищі (Мордовія) (1938)

9 – 75-річчя від дня народження Володимир Васильович Кучерука, педіатра, кандидата медичних наук, доцента кафедри дитячих хвороб медичного факультету УжНУ. Народився у м. Мінськ (Білорус) (1948)

10 – 75-річчя від дня народження Ганни Михайлівни Когутко, вишивальниці, члена Спілки майстрів народного мистецтва України. Народилася в с. Добрівняни Львівської обл. (1948)

11 – 85-річчя від дня створення урядом Чехословаччини автономного уряду Підкарпатської Русі на чолі з А. Бродієм (1938)

11 – 80-річчя з дня народження Михайла Михайловича Бейреша, історика, педагога, профспілкового лідера, журналіста, члена Національної спілки журналістів України. Народився в с. Лецовиця Мукачівського р-ну (1943)

11 – 60-річчя від дня народження Дєрдя Чотарі, кандидата історичних наук, архіваріуса, історика, директора Науково-дослідного центру імені Тіводора Легоцького, доцента кафедри історії та суспільних дисциплін Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ. Народився у с. Заставне (Запсонь) Берегівського р-ну (1963)

12 – 80-річчя від дня народження Федора Михайловича Бобонича, доктора хімічних наук, лауреата премії ім. Л. В. Писаржевського НАН України. Ф. М. Бобонич є автором 115 наукових праць та 8 винаходів. Народився у с. Вучкове Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1943)

12 – 60-річчя від дня народження Мирослава Васильовича Шевери, кандидата біологічних наук. До кола наукових інтересів М. В. Шевери відносяться систематика, флористика, фітогеографія, гербарна справа, історія ботанічної науки. Народився в м. Ужгород (1963)

14 – 140-річчя від дня народження Михайла Михайловича Бращайка, політичного і культурного діяча, посла Сойму Карпатської України, видавця і редактора суспільно-політичного двотижневика «Українське слово». Народився у с. Балажер Берегівського р-ну (1883–1969)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

14 – 115-річчя від дня народження Андрія Степановича Калина, казкаря. Народився у с. Горінчово Хустського р-ну (1908–1979)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

14 – 65-річчя від дня народження Марії Іванівни Кухти, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри педагогіки та психології УжНУ. Народилася в с. Боронява Хустського р-ну (1958)

15 – 95-річчя від дня народження Тібора Боніславського, музиканта, музикознавця, одного із засновників музичного товариства ім. Д. Є. Задора. Народився в м. Кошіце (1928–2008)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

16 – 85-річчя від дня народження Івана Олександровича Ковальчука, хірурга-уролога, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри госпітальної хірургії УжДУ (нині УжНУ). Протягом багатьох років був головою Асоціації урологів Закарпаття. Народився у с. Стужиця Люблінської обл. (Польща) (1938–2003)

17 – 90-річчя від дня народження Степана Петровича Гавацка, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри фізичного виховання УжНУ. Народився у с. Коритняни Ужгородського р-ну (1933–1994)

18 – 190-річчя від дня народження Августина Єнковського, священика, винахідника, члена-кореспондента Паризької академії наук. Народився у с. Сачуров Вранівського округу (Словаччина) (1833–1923)

18 – 140-річчя від дня народження Миколи Павловича Кутки (Міклоша Куткафалві), юриста, публіциста, громадсько-політичного діяча. Народився у с. Вельки Русков (Східна Словаччина) (1883–1934)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

18 – 105-річчя від дня народження Володимира Павловича Головатого, кандидата економічних наук, доцента, педагога вищої школи Народився в м. Нікополь Дніпропетровської обл. (1918–2014)

20 – 110-річчя від дня народження Дмитра Георгійовича Філіпа (митрополита Дорофея), культурно-релігійного діяча. Народився у с. Нанково Хустського р-ну (1913–1999)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

22 – 110-річчя від дня народження Василя Івановича Свиди, народного художника України, скульптора, різьбяра. Народився у с. Пацканьово Ужгородського р-ну (1913–1989)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

22 – 65-річчя від дня народження Мирослави Омелянівни Росул, художниці-керамістки, заслуженого художника України. Народилася в м. Ужгород (1958)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

23 – 100-річчя від дня народження Михайла Михайловича Русина, спортсмена, відмінника фізичної культури України, журналіста, члена Національної спілки журналістів України. Народився в м. Мукачево (1923–2001)

23 – 85-річчя від дня виходу першого номера закарпатської української націоналістичної газети «Наступ» (Ужгород, 1938; Хуст, 1938–1939; Прага, 1939–1944)

24 – 165-річчя від дня народження Берталана Карловського, художника, викладача, типового представника так званого галерейного натуралізму. Народився в м. Мункач (Мукачево) (1858–1938)

24 – 140-річчя від дня народження Софії Львівни Дністрянської, піаністки, педагога, засновниці і директорки Ужгородської музичної школи. Народилася в м. Тернопіль (1882–1956)

24 – 90-річчя від дня народження Михайла Івановича Митрика, графіка, живописця. Народився у с. Арданово Іршавського р-ну (нині Берегівський р-н) (1933–1999)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

26 – 80-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Рубіша, кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри диференціальних рівнянь і математичної фізики математичного факультету УжНУ. Ю. Ю. Рубіш – спеціаліст в галузі механіки твердого деформівного тіла. Ним опубліковано більше 40 наукових праць. Народився у с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1943)

27 – 85-річчя від дня обрання прем'єром Підкарпатської Русі о. Августина Волошина (1938)

27 – 80-річчя від дня народження Йосипа Михайловича Терелі, письменника, громадського діяча. Народився у с. Келечин Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1943–2009)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

28 – 90-річчя від дня народження Василя Васильовича Магдинця, доктора хімічних наук, професора Інституту хімії високомо-

лекулярних сполук АН України (м. Київ), лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Теково Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1933–2018)

28 – 90-річчя від дня народження Івана Михайловича Шутєва, живописця, народного художника України. Народився в м. Ужгород (1933–2019)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

30 – 95-річчя від дня народження Михайла Федоровича Шуби, біофізика, доктора медичних наук, професора, академіка АН УРСР, завідувача кафедри біофізики Київського університету ім. Т. Г. Шевченка, завідувача відділу нервово-м'язової фізіології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця, засновника і першого президента Українського біофізичного товариства, двічі лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Сасово Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1928–2007)

у *жовтні відзначається:*
1130-річчя першої письмової згадки про м. Ужгород (893)
685-річчя першої письмової згадки про с. Великі Геївці Ужгородського р-ну (1338)
125-річчя виходу першого номера газети «Наука», що виходила за активною участю А. Волошина, з першого січня 1922 р. виходить під назвою «Свобода» (1897)
100-річчя від виходу першого номера літературно-краєзнавчого журналу «Карпатський край» (Мукачево, 1923–1924)
100-річчя від виходу першого номера карпатознавчого журналу «Підкарпатська Русь» (Ужгород, 1923–1936)

Листопад

1 – 95-річчя від дня народження Михайла Майора, народного поета-коломийкаря, казкаря. Народився у с. Драгово Хустського р-ну (1928)

Текстова довідка: «Відзначення в бібліотеках області краєзнавчих та пам'ятних дат 1998 року»

1 – 90-річчя від дня народження Вікентія Юрійовича Третиника, доктора хімічних наук, професора. Народився у с. Дубрівка Ужгородського р-ну (1933–2014)

2 – 100-річчя від дня народження Дмитра Венедиктовича Чепура, фізика, педагога вищої школи, громадського діяча. Народився у с. Городище Полтавської обл. (1923–1983)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

2 – 85-річчя від дня існування Муніципальної системи управління м. Ужгород (1938)

3 – 105-річчя від утворення Гуцульської Республіки (листопад 1918 – червень 1919 рр.)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

3 – 95-річчя від дня народження Василя Васильовича Сопка, доктора економічних наук, професора кафедри, академіка Академії економічних наук України, академіка Національної академії Угорщини, Відмінника освіти України, експерта комісії ООН з питань бухгалтерського обліку, члена палати аудиторів України. З 1961 року займається науковою діяльністю. Має 19 друкованих підручників та навчальних посібників, 18 монографій, понад 100 наукових статей і брошур. Народився у с. Суха Бронька Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1928–2017)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

5 – 170-річчя від дня народження Юлія Дрогобецького, греко-католицького повітового єпископа, папського графа. Народився в с. Карачин Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1853–1934)

5 – 125-річчя від дня народження Гната Гнатовича Ігнатовича (справж. прізв. Балінський), режисера. Народився в м. Немирів Вінницької обл. (1898–1978)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

5 – 95-річчя від дня народження Імре Зеканя, мовознавця, кандидата філологічних наук. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1928–1991)

5 – 95-річчя від дня народження Федора Федоровича Теличка, лікаря-рентгенолога, доктора медичних наук, професора, заслуженого винахідника СРСР. Розробив та впровадив у практику охорони здоров'я 56 раціоналізаторських пропозицій

та винаходів. Започаткував багато нових науково-практичних напрямків розвитку медичної радіології, які затверджені авторськими свідоцтвами та патентами. Народився у с. Ізки Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1928–2003)

6 – 85-річчя від дня народження Даніела Бендаса, греко-католицького священника, теолога. Народився в м. Виноградів (1938–2019)

6 – 80-річчя від дня народження Ірини Михайлівни Балог, кандидата хімічних наук, доцента кафедри органічної хімії УжНУ. Народилася в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1943)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

7 – 115-річчя від дня народження Євгена Васильовича Карабелеша, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України, освітянина. Народився у с. Тибава Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1908–1997)

7 – 90-річчя від дня народження Миколи Васильовича Луціва, політв'язня, громадського діяча, голови Мукачівської міськрайонної організації «Товариство політичних в'язнів і репресованих» (1991–2009), Почесного громадянина м. Мукачева. Народився в с. Тернавка Львівської області (1933–2010)

7 – 75-річчя від дня утворення Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая (1948)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

7 – 70-річчя від дня народження Івана Івановича Кушніра, педагога, заслуженого працівника освіти України, директора Мукачівського гуманітарно-педагогічного коледжу Мукачівського МДУ, депутата Мукачівської міської ради 6-го скликання. Народився у с. Макарьово Мукачівського р-ну (1953)

8 – 105-річчя від дня прийняття рішення Любовнянської ради про возз'єднання Закарпаття з Україною (1918)

8 – 105 років тому мешканці с. Ясіня і навколишніх гуцульських сіл прийняли рішення про возз'єднання Гуцульщини з Україною (1918)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

9 – 90-річчя від дня народження Міхала Данілака, відомого словацького історика, педагога вищої школи, професора. Народився у с. Войнатіна Собранецького округу (Словаччина) (1933)

9 – 85-річчя від дня утворення Організації народної оборони «Карпатська Січ» (ОНОКС) в м. Хусті (1938)

11 – 125-річчя від дня народження Нестора Івановича Бута, доктора медичних наук, професора, одного з організаторів та завідувача кафедри анатомії людини медичного факультету УжДУ (нині УжНУ). Народився на Дніпропетровщині (1898–1978)

11 – 95-річчя від дня народження Ференца Кішша, літературознавця, професора, члена Спілки письменників Угорщини. Народився у с. Петрово Виноградівського р-ну (нині с. Пийтерфолво Берегівського р-ну) (1928)

11 – 85-річчя від дня народження Михайла Миколайовича Болдижара, історика, педагога вищої школи. Народився у с. Бобовище Мукачівського р-ну (1938–2011)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

11 – 65-річчя від дня народження Тараса Михайловича Ганича, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри факультетської терапії медичного факультету УжНУ. Народився у м. Ужгород (1958)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

12 – 95-річчя від дня народження Юрія Васильовича Шкробинця, поета, перекладача. Народився в м. Хуст (1928–2001)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

13 – 80-річчя від дня народження Юлії Петрівни Зейкан, журналіста, прозаїка. Народилася в с. Білки Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1943–2012)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

15 – 60-річчя від дня народження Антоніна Іванівна Дурди, народної художниці, скульпторки, викладачки дитячої школи мистецтв. Народилася у с. Приборжавське Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1963)

16 – 85-річчя від дня народження Петра Федоровича Шеремета, хірурга, доктора медичних наук, професора, заслуженого лікаря України. Народився у с. Глинськ Вінницької обл. (1938)

17 – 145-річчя від дня народження Йосипа Вікторовича Камінського, журналіста, художника, громадсько-політичного і

культурно-освітнього діяча. Народився у с. Раковець над Ондавою (Словаччина) (1878–1944)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

17 – 75-річчя від дня народження Володимира Григоровича Дробнича, доктора фізико-математичних наук. Народився в м. Ужгород (1948)

18 – 240-річчя від дня народження Жигмонда Перені, політика, угорського поміщика, ішпана Угочанської жупи, учасника Угорської революції 1848–1849 років. Походив з роду виноградівських баронів Перені. Народився у селі Чопівка – колишньому передмісті Берегова (1783–1849)

19 – 175-річчя від дня народження Еміла Обоні, письменника, перекладача, депутата, юриста. Народився в м. Нодьселеш (м. Виноградів) (1848–1929)

20 – 90-річчя від дня народження Одоті Василівни Опаленик, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри гуманітарних дисциплін ЗакДУ. Народилася в с. Верхня Апша (нині с. Верхнє Водяне) Рахівського р-ну (1933–2015)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

21 – 95-річчя від дня народження Віктора Григоровича Пашкевича, вченого-історика, письменника, кандидата історичних наук. Народився у с. Красна Слобода в Білорусі (1928–2004)

24 – 125-річчя від дня народження Миколи Васильовича Кричевського, художника «Руського театру товариства «Просвіта» в м. Ужгород (1898–1961)

24 – 100-річчя від дня народження Іштвана Ференцовича Мартона, композитора, педагога, громадського діяча та заслуженого діяча мистецтв України. Народився у с. Софія Мукачівського р-ну (1923–1996)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

26 – 85-річчя від дня відкриття театру «Нова сцена» в м. Хуст (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

26 – 79-річчя прийняття Першим з'їздом народних комітетів Закарпатської України Маніфесту про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною (1944)

27 – 150-річчя від дня народження Юліана Андрійовича Яворського, історика, літературознавця, фольклориста. Народився у с. Більче Львівської обл. (1873–1937)

28 – 105-річчя від дня народження Іштвана Кішпешта, закарпатського угорського журналіста, вчителя. Народився в м. Ужгород (1818–?)

28 – 90-річчя від дня народження Василя Івановича Томчані, кандидата технічних наук. У колі наукових інтересів В. І. Томчані вивчення історії Нобелівського руху і лауреатів Нобелівської премії. Народився у с. Циганівці Ужгородського р-ну (1933)

28 – 80-річчя від дня народження Ірини Юхимівни Манто, кандидата медичних наук, доцента кафедр терапії та фізіології медичного факультету УжНУ. Народилася в с. Інзер (Башкирія) (1943)

28 – 25-річчя від дня відкриття історико-краєзнавчого музею Воловецької центральної районної бібліотеки (тепер – Воловецька районна бібліотека для дорослих) (1998)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

29 – 90-річчя від дня заснування Товариства закарпатських православних студентів «Пролом» (Прага, 1933–1939)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

29 – 65-річчя від дня народження Володимира Михайловича Білака, лікаря-педіатра, доцента кафедри дитячих хвороб медичного факультету УжНУ. Народився у м. Ужгород (1958)

30 – 125-річчя від дня народження Андрія Міня, учителя, громадсько-культурного діяча. Народився в м. Міхаловці на території сучасної Східної Словаччини (1898–1975)

30 – 105-річчя від дня народження о. Миколи Дмитровича Логойди, архімандрита, церковного діяча. Народився у с. Руське Мукачівського р-ну (1918–2006)

у *листопаді відзначається:*

355-річчя першої письмової згадки про с. Нижній Бистрий Хустського р-ну (1668)

645-річчя першої письмової згадки про с. Крива Хустського р-ну (нині Тячівський р-н) (1378)

Грудень

1 – 90-річчя від дня народження Михайла Михайловича Яцканича, лікаря, кандидата біологічних наук, доцента Львівської академії ветеринарної медицини. Народився в м. Виноградів (1933)

1 – 65-річчя від дня народження Ніни Олексіївни Малишки, викладачки, голови циклової комісії сценічного та аудіовузіального мистецтва КЗВО «Академії культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, керівниці літературно-драматургічної частини Закарпатського академічного обласного лялькового театру «Бавка», театрознавця. Постійне місце проживання м. Ужгород (1958)

2 – 90-річчя від дня народження Василя Івановича Ковача, письменника. З 1957 року жив і працював у с. Великий Раковець на Іршавщині. Написав і видав 6 книг – роман «Доля» (2002), роман «Моя земля» (2006), книгу «Раковець – село під горою Китиця» (2008) (про історію села і його людей), роман «Глибокий яр» (2010), «Життєві таємниці» (2012), «Гартовані працею» (2013). Народився в с. Імстичово Іршавського р-ну (Нині Хустський р-н) (1933–2020)

3 – 180-річчя від дня смерті Михайла Михайловича Лучкая, історика, вченого-мовознавця, фольклориста, культурно-освітнього діяча. Народився у с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1789–1843)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

3 – 100-річчя від дня народження Олександра Юхимовича Пащенка, біохіміка, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри біохімії та фармакології медичного факультету УжДУ (нині УжНУ), засновника біохімічної школи на Закарпатті. Народився у с. Пащенівка Харківської обл. (1923–2000)

5 – 120-річчя від дня смерті Євгена Андрійовича Фенцика, письменника, культурного і громадсько-політичного діяча. Народився у с. Мартинка (нині с. Мала Мартинка) Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1844–1903)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

5 – 115-річчя від дня народження Миколи Васильовича Цуперяка, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1908–1999)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

7 – 80-річчя від дня народження Любові-Анни Йосипівни Дворциної, кандидата медичних наук, доцента кафедри дитячих хвороб медичного факультету УжНУ. Народилася в с. Волове (нині – смт Міжгір'я Хустського р-ну) (1943–2000)

8 – 100-річчя з дня народження Івана Угрина (Бурлак), поета. Народився у с. Невицьке Ужгородського р-ну (1923–1947)

8 – 85-річчя від дня народження Василя Станіславовича Цигака, заслуженого працівника культури України, заступника міського голови Мукачева з питань культури, освіти та охорони здоров'я (1982–1990), завідувача відділами: культури (1990–1994), сім'ї, молоді та спорту (1998–2000) Мукачівського міськвиконкому, директора Мукачівського історичного музею «Замок Паланок» (1994–1998, 2000–2005). Народився у с. Сухий Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2018 рік»

8 – 75-річчя від дня народження Дюли Балли, поета, літературознавця. Народився у с. Есень Ужгородського р-ну (1948–2000)

8 – 70-річчя від дня народження Павла Степановича Качура, кандидата фізико-математичних наук, магістра державного управління. Народився в с. Сосулівка Тернопільської області (1953)

10 – 55-річчя від дня народження Вікторії Андріївни Андрусів, письменниці, члена Національної спілки письменників України. Народилася в м. Дрогобич Львівської обл. (1968)

11 – 110-річчя від дня народження Барни Сенаші, математика, історика науки, викладача. Народився в м. Ужгород (1913–1995)

11 – 80-річчя від дня народження Людвига Івановича Філіпа, культурно-громадського діяча, краєзнавця і публіциста. Народився в м. Ужгород (1943)

13 – 125-річчя від дня народження Пала Броді, драматурга, режисера. Народився в м. Унгварі (нині м. Ужгород) (1898–?)

14 – 110-річчя від дня народження Степана Карловича Мейсароша, лікаря, дільничного терапевта Ужгородської міської поліклініки, організатора охорони здоров'я Ужгородського округу в 40-х роках XX століття. Народився в м. Ужгород (1913–1979)

14 – 50-річчя від дня народження Магдолни Мештер, поетеси, бібліотекаря. Народилася в м. Берегове (1973)

16 – 125-річчя від дня народження Миколи Черничка, політичного діяча. Народився в м. Мукачево (1898–1970)

17 – 195-річчя від дня народження Гаврила Чопея, культурно-релігійного діяча. Народився у с. Макарьово Мукачівського р-ну (1828–1902)

18 – 115-річчя від дня народження Миколи Степановича Гомечка, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився у с. Кошельово Хустського р-ну (1908–2001)

18 – 115-річчя від дня народження Миколи Андрійовича Грицака, лексикографа, поета, прозаїка, фольклориста. Народився у с. Росішка Рахівського р-ну (1908–1979)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

18 – 105-річчя від дня утворення Мараморської Руської народної ради (нині м. Сігет, Румунія), яка виступила за возз'єднання Закарпаття з Україною (1918)

20 – 50-річчя від дня народження Миколи Івановича Волощука, еколога, краєзнавця, кандидата біологічних наук. Народився в м. Рахів (1073)

21 – 285-річчя від дня народження Йожефа Телекі, поета, культурного діяча. Народився в м. Хуст (1738–1796)

21 – 105-річчя від дня ухвалення Закону Угорської Народної Республіки № X «Про національну автономію русинів (рутенців), які проживають в Угорщині» (1918)

21 – 70-річчя від дня народження Мирона Івановича Германа, заслуженого працівника культури України, керівник танцювальної групи народного самодіяльного ансамблю пісні і танцю «Лісоруб». Народився в м. Хуст, проживає смт. В. Бичків Рахівського району (1953)

22 – 95-річчя від дня народження Юрія Івановича Балеги, критика, літературознавця. Народився у с. Богаревиця Іршавського р-ну (нині Берегівський р-н) (1928–2016)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

22 – 75-річчя від дня народження Габора Фукса, всесвітньо відомого піаніста, музичного педагога. Народився в м. Берегове (1948)

24 – 65-річчя від дня народження Єви Мадяр, закарпатської угорської поетеси. Народилася в м. Ужгород (1958)

26 – 145-річчя від дня народження Едена (Едмунда) Самовольського, скульптора. Народився в смт Великий Березний (нині Ужгородський р-н) (1878–1914)

28 – 95-річчя від дня народження Євгенії Леонідівни Жукової, кандидата фізико-математичних наук. Народилася в м. Самарканд (Узбекистан) (1928–1999)

28 – 80-річчя від дня народження Василя Михайловича Івашковича, прозаїка. Народився у с. Верховина-Бистра Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1943–1993)

28 – 55-річчя від дня народження Єлизавети Юріївни Міравчик-Ракович, художниці декоративно-прикладного мистецтва, члена Національної спілки художників України. Народилася в м. Ужгород (1968)

у *грудні відзначається:*

105-річчя від виходу першого номера громадсько-політичної газети «Карпато-Руській Вістник» (Ужгород, 1918–1919)

90-річчя від виходу першого номера закарпатського молодіжного громадсько-політичного, літературно-мистецького журналу «Пробоєм» (Прага, 1933–1943)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

85-річчя від створення Севлюшської учительської семінарії, яка складалась із студентів Ужгородської та Мукачівської учительських семінарій (1938–1939)

У *2023 році відзначається:*

380-річчя від дня народження Ілони Зріні, легендарної захисниці Мукачівського замку. Походила з хорватського феодального роду Зріні. Народилася в м. Озальй (Хорватія) (1643–1703)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік»

210-річчя від дня народження Ференца Валли, лікаря, доктора медицини, завідувача пологового відділення лікарні у м. Пешт (Угорщина), викладача акушерства у Пештському медичному університеті. Народився у м. Мукачево (1813–1970)

165-річчя від дня народження Самуїла Нейметі, головного лікаря Угочанської жупи. Він досліджував спалахи кишкових інфекцій, тифу, малярії, прокази, сибірки на Закарпатті; популяризував протиепідеміологічні заходи, тим самим підвищуючи санітарно-гігієнічну освіту населення. (1858–?)

110-річчя від дня народження Тиберія Євменовича Дулішковича, терапевта, першого завідувача Свалявського окружного відділу охорони здоров'я, першого головного лікаря Свалявської окружної лікарні, завідувача терапевтичного відділення Свалявської ЦРЛ, районного терапевта. Народився у с. Голубине Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1913–1980)

110-річчя від дня народження Ерне Гартмана, педіатра, головного лікаря Берегівського округу, почесного громадянина м. Берегове (1913–1973)

ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ — 2023 РІК

1120-річчя із часу першої письмової згадки про Ужгородську фортецю (903)

775 років від першої письмової згадки про с. Велика Добронь Ужгородського р-ну (1248)

775 років від першої письмової згадки про с. Есень (Яворове) Ужгородського р-ну (1248)

775 років від першої письмової згадки про с. Зняцево Мукачівського р-ну (1248)

775-річчя розбудови Ужгорода (Унгвара) в сучасному мікрорайоні Горяни за наказом угорського короля Бейли IV (1248)

760 років утворення Березького комітету (первісна назва – комітат Боршова) (1263)

760 років від першої письмової згадки у грамоті Іштвана V про с. Чинадійово Мукачівського р-ну (1263)

760 років від першої письмової згадки про с. Ратівці Ужгородського р-ну (1263)

760-річчя від першої письмової згадки про м. Свалява (нині Мукачівський р-н) (1263)

750 років від першої письмової згадки про с. Велятино Хустського р-ну (1273)

750 років від першої письмової згадки про с. Галоч Ужгородського р-ну (1273)

745 років від першої письмової згадки про с. Бистриця (Ряпідь) Мукачівського р-ну (1278)

735 років від першої письмової згадки про с. Сторожниця Ужгородського р-ну (1288)

720-річчя утворення Мараморського комітату (1303)

715 років тому за підтримки Ватикану та німецького імператора до влади в Угорщині прийшла династія Анжу. Проти її представника, короля Карла Роберта, створюється широка опозиція, до якої приєднався палатин Амадей. Спалахнули міжусобні війни, під час яких було зруйновано багато сіл, міст і містечок Закарпаття та Східної Словаччини. Зруйновано Ужгородський замок (1308)

705 років тому м. Ужгород одержав нових господарів – італійських графів Другетів, які володіли ним 360 років (1318)

700 років від першої письмової згадки про с. Балажер Берегівського р-ну (1323)

690 років від першої письмової згадки про с. Велика Бийгань Берегівського р-ну (1333)

690-річчя від першої письмової згадки про с. Іванівці Мукачівського р-ну (1333)

690-річчя від першої письмової згадки про с. Косино Мукачівського р-ну (1333)

690-річчя від першої письмової згадки про с. Ракошино Мукачівського р-ну (1333)

685-річчя від першої письмової згадки про с. Білки Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1338)

685-річчя від першої письмової згадки про с. Великі Геївці Ужгородського р-ну (1338)

675 років згадки про ярмарок у м. Мукачеві (1348)

660 років від першої письмової згадки про с. Велика Бакта Берегівського р-ну (1363)

660 років від першої письмової згадки про с. Осій Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1363)

660 років від першої письмової згадки про с. Радванка (нині мікрорайон Ужгорода) (1363)

655 років від першої письмової згадки про с. Широке (Вишній Шард) Виноградівського р-ну (нині Хустський р-н) (1368)

650 років від першої письмової згадки про с. Біла Церква Рахівського р-ну (нині Тячівський р-н)(1773)

650 років від першої письмової згадки про с. Брід Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1373)

650 років від першої письмової згадки про с. Криве Тячівського р-ну (1373)

645-річчя від першої письмової згадки про с. Доробратово Іршавського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1378)

645 років тому королева Єлизавета видала грамоту, якою заборонила коменданту Мукачівського замку вершити суд над кріпаками (1378)

645-річчя від першої письмової згадки про с. Лалово Мукачівського р-ну (1378)

645-річчя від першої письмової згадки про с. Крива Хустського р-ну (1378)

645-річчя від першої письмової згадки про с. Черна Виноградівського р-ну(нині Берегівський р-н) (1378)
640-річчя від першої письмової згадки про с. Довге Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1383)
640-річчя від першої письмової згадки про с. Керецьки Свалявського р-ну (нині Хустський р-н) (1383)
640-річчя від першої письмової згадки про с. Кушниця Іршавського р-ну (нині Хустський р-н) (1383)
630-річчя від першої письмової згадки про с. Макарьово Мукачівськогор-ну (1393)
630-річчя від початку перебування подільського князя Федора Корятовича на Закарпатті (1393–1414)
595-річчя від першої письмової згадки про с. Барбово Мукачівського р-ну (1428)
595-річчя від першої письмової згадки про с. Пістрялово Мукачівського р-ну (1428)
590-річчя від першої письмової згадки про селище Воловець (нині смт Мукачівського р-ну) (1433)
575-річчя від першої письмової згадки про с. Арданово Іршавського р-ну (нині Берегівський р-н) (1448)
575-річчя від першої письмової згадки про с. Жнятино Мукачівського р-ну (1448)
570-річчя від першої письмової згадки про с. Ірлява Ужгородського р-ну (1453)
565-річчя від згадки про першого ігумена Мукачівського монастиря Луку (1458)
560-річчя від першої письмової згадки про мінеральні води Закарпаття – Свалявське джерело – у звіті Dolhai A. для угорського короля Матяша (1463)
560-річчя від першої письмової згадки про с. Колочава Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1463)
560-річчя від першої письмової згадки про с. Негровець Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1463)
560-річчя від першої письмової згадки про с. Пилипець Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1463)
545-річчя від першої письмової згадки про с. Бабичі-Покуття Мукачівського р-ну (1478)
500-річчя від першої письмової згадки про с. Синяк Мукачівського р-ну (1523)

500-річчя від першої письмової згадки про с. Коноплівці (Кендерешів) Мукачівського р-ну (1523)

480-річчя від дня народження Іштвана Другета (Гомонайський), поета, воєводи, мецената (1543–1598)

475 років від першої письмової згадки про с. Анталовці Ужгородського р-ну (1548)

475 років від першої письмової згадки про с. Вучкове Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1548)

475 років від першої письмової згадки про с. Червеньово Мукачівського р-ну (1548)

465-річчя від першої письмової згадки про мінеральні води Закарпаття. Посли московського царя Івана IV Грозного, повертаючись із Константинополя, відвідали Угольський (Углянський) монастир і в своїх описах, змальовуючи природні багатства монастиря, серед іншого згадали мінеральні та термальні джерела (1558)

465-річчя від першої письмової згадки про с. Гукливий Воловецького р-ну (нині Мукачівський р-н) (1558)

455 років від першої письмової згадки про с. Обава Мукачівського р-ну (1568)

445-річчя с. Розтоцька Пастіль Великоберезнянського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1578)

425-річчя с. Онок Виноградівського р-ну (нині Берегівський р-н) (1598)

415-річчя заснування с. Ільківці Мукачівського р-ну (1608)

385-річчя першої письмової згадки про с. Лопухів (Брустури) Тячівського р-ну (1638)

375-річчя від першої письмової згадки про с. Ганьковиця Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1648)

375-річчя с. Кваси Рахівського р-ну (1648)

375-річчя від першої письмової згадки про с. Тишово Воловецького р-ну (нині Мукачівський р-н) (1648)

375-річчя діяльності опришків отамана Ф. Фокаса (1648)

370-річчя с. Липецька Поляна Хустського р-ну (1653)

370-річчя від першої письмової згадки про с. Лозянське (с. Лозянський) Міжгірського р-ну (нині Хустський р-н) (1653)

365-річчя с. Чорна Тиса Рахівського р-ну (1658)

355-річчя від першої письмової згадки про с. Нижній Бистрий Хустського р-ну (1668)

350 років тому православний єпископ Іоаникій Зейкан заснував монастир в Імстичові (1673)

345 років тому розпочалося повстання під проводом Імре Текелі (1678–1685)

325-річчя з часу виходу першої друкованої книги «Катєхисисъ для науки оугрорускимъ людємъ зложенїй», автором якої є єпископ Йосиф де Камеліс (1698)

310-річчя с. Монастирець Хустського р-ну (1713)

295 років тому Мукачівсько-Чинадіївська домінія перейшла до рук графів Шенборнів (всього перейшло 152 села, 15 присілків, 14 тис. людей). Саме з цією феодальною родиною пов'язана нова хвиля колонізації (1728)

275 років тому архітектор Балтазар Нейман перебудував «Білий дім» в Мукачеві (1748)

250-річчя с. Ключарки Мукачівського р-ну (1773)

245 років тому в стінах Ужгородського замку відкривається духовна семінарія (1778)

240-річчя від дня народження Івана (Яноша) Карловича Сейкі, військового хірурга (перебував на службі в армії М. І. Кутузова), члена Французького медичного товариства, кавалера Ордену Почесного легіону. Народився у м. Севлюш (нині Виноградів) (1783–1815)

240-річчя відкриття Солотвинського солерудника (1783)

230 років тому відкрилася Ужгородська вчительська семінарія (1793)

210-річчя від дня народження Йосифа Дьордя, лікаря, доктора медицини, головного лікаря Мараморської жупи, активного поборника покращення медико-санітарного забезпечення населення краю, організатора охорони здоров'я в Мараморському комітаті. Зібрав і систематизував унікальну колекцію флори комітату, вивчав мінеральні джерела, хімічний склад мінеральних вод. Член Угорського товариства натуралістів й організатор його філіалу в м. Хуст. Уся лікарська діяльність пов'язана із м. Хуст (1936–1862). Народився в Угорщині (1813–1862)

205-річчя від дня заснування у с. Вишково нині Хустського району однієї з найстаріших та найвідоміших купалень Мараморської жупи «Замкова купіль» на базі вуглекислих гідро-карбонатних залізистих мінеральних вод, згодом тут спорудили будинок відпочинку. У 1957 році тут відкрито санаторій «Шаян» (1818).

200-річчя від дня народження Андраша Шоссела, скульптора. Народився у с. Верхні Ремети Берегівського р-ну (1823–1874)

190 років тому створено перший на Закарпатті багатоголосий хор «Гармонія». Керівник Костянтин Метезонський (1833)

175-річчя від першої письмової згадки про с. Вільхівські Лази Тячівського р-ну (нині) (1848)

165 років з часу відвідин єпископом І. Гаганцем і О. Духновичем Мукачівського монастиря (1858)

160-річчя відкриття першої у нашому краї друкарні з кириличним шрифтом (1863)

155 років тому у м. Мукачеві відкрили першу ощадну касу і телеграф (1868)

155-річчя від дня заснування у с. Поляна теперішнього Мукачівського району оздоровниці «Полянська купіль», яка у 1935 р. стала вже відомим курортом. Новітня історія оздоровниці починається з 1946 року. На основі Постанови Міністерства охорони здоров'я УРСР від 1 січня 1959 р. санаторій був віднесений до курорту республіканського значення гастроентерологічного профілю (1868)

145-річчя від дня народження Іренея Контратовича, історика, церковного діяча, віцепрезидента Підкарпатського общества наук. Народився у с. Дубриничі Перечинського р-ну (нині Ужгородський р-н) (1878–1957)

140 років тому міністерством землеробства Угорщини в Ужгороді була започаткована керамічна школа з метою професійної підготовки майстрів гончарної справи з використанням місцевої сировини (1883–1890)

140-річчя від дня народження Іллі Михайловича Сірка, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився у м. Хусті (1883–1975)

135-річчя від дня народження Петра Васильовича Лемеша, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився у с. Нанково Хустського р-ну (1888–1966)

135-річчя с. Мала Мартинка Свалявського р-ну (нині Мукачівський р-н) (1888)

130-річчя від дня заснування Перечинського лісохімзаводу (1893)

125-річчя відкриття керамічного училища (школи глиняного посуду) у м. Ужгород (1898)

125-річчя відкриття у м. Мукачево при публічній лікарні другого на території Закарпаття пологового відділення на 5 ліжок (1898)

115-річчя укладення Августином Волошином «Читанки для руської молодежи» (Унгвар, 1908)

100 років від виходу першої в краї книжки українською літературною мовою – «Квіти з терньом» Василя Ґренджі-Донського (1923)

100 років з часу заснування в Ужгороді товариства О. Духновича. Головою було обрано архідиякона Євменія Сабова, автора знаменитої «Хрестоматии», секретарем Степана Фенцика (1923)

100 років тому почав щомісяця виходити літературно-історичний журнал «Карпатський край», видавець «Русское Косино в Мукачеве», редактор О. Попов (1923)

100 років тому почав щомісячно виходити «Наш рідный край. Новинка для молодежи Подкарпатской Руси». Редактор – О. Маркуш (1923–1939)

100-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Густі, митця та ентузіаста народної творчості. Народився у с. Дідово (нині с. Дийда) Берегівського р-ну (1923)

95 років тому в Ужгороді насаджена липова алея, що огорнула правий берег Ужа, і нині вона – найдовша в Європі (1928)

95-річчя від дня народження Пала Цікайла, композитора і піаніста. Народився у м. Берегове (1928–1998)

90 років тому споруджено Народний дім ім. Духновича в м. Ужгород (1933)

75 років створення Закарпатської організації товариства «Знання» (1948)

75 років тому була створена Гірсько-карпатська сільськогосподарська дослідна станція (1948)

70 років тому почав виходити літературно-мистецький і публіцистичний журнал українців Словаччини «Дукля», де дуже часто друкуються закарпатські літератори (1953)

70 років тому у м. Берегове було відкрито обласну психіатричну лікарню на 50 ліжок (1953)

65 років з часу виходу літературного альманаху «Карпати» (1958–1959)

60 років тому почав роботу Закарпатський телетранслятор (1963)

55 років із часу створення Карпатського біосферного заповідника (1968)

55 років тому в м. Ужгород відкрито підземний ресторан «Скала» (1968)

40-річчя завершення будівництва інтерконтинентального газопроводу «Уренгой–Помари–Ужгород» довжиною 4 451 км (1983)

30 років тому створено інтеррегіональну асоціацію «Карпатський Єврорегіон», членом якої стала Закарпатська область (1993)

30-річчя заснування культурно-освітнього товариства ромів «Романі Яг» (1993)

30-річчя заснування обласної культурно-освітницької організації «Матіца Словенска» (1993)

25 років тому відбувся перший фестиваль «Музичне сузір'я Закарпаття» (1998)

25-річчя відкриття районного історичного музею у місті Сваляві. В його експозиції представлено 520 експонатів (1998)

20-річчя виходу культурологічно-мистецького журналу «Культурологічні джерела» (2003)

15 років тому шляхом злиття Мукачівського технологічного інституту і Мукачівського гуманітарно-педагогічного інституту створено Мукачівський державний університет (2008)

КРАЄЗНАВЧІ ЮВІЛЕЙНІ ТА ЗНАМЕННІ ДАТИ

Січень

СТЕПАН ЖІРО

215-річчя від дня народження доктора медицини, вченого, фундатора кваліфікованої акушерської та медико-санітарної допомоги на Закарпатті в середині XIX століття
(1808–1875)

Ім'я Степана Жіро, видатного лікаря Закарпаття середини XIX століття, маловідоме сучасному загалу, майже два століття не згадувалося в медицині.

Степан Жіро народився в селі Оріховиця Ужгородського району в родині священника. Навчався в Ужгородській гімназії. Продовжив освіту в Пештському університеті (Угорщина).

У квітні 1839 року одержав титул доктора медицини і диплом акушера-хірурга. Після повернення на батьківщину працював на різних лікарських посадах в Ужанській жупі. На початку 1845 року був призначений на посаду головного жупного лікаря. На той час із восьми округів Ужанщини тільки Капушанський, Собранецький, Середнянський та Березнянський округи мали штатних лікарів. Кожен із них обслуговував по 20-30 тисяч жителів. Медична допомога була платною і недоступною для більшості.

Талановитий організатор, прекрасний лікар і науковець Степан Жіро розпочав свою роботу з упорядкування лікарських кадрів в Ужанській долині, на території якої на той час проживало 130 тис. жителів. Тривала і наполеглива співпраця з жупною адміністрацією та листування з Королівським намісництвом у Буді про стан медичних справ дали свої позитивні наслідки: було запроваджено додаткові лікарські місця, збільшено помешкання для окружного лікаря, розширено амбулаторію, одержано дозвіл на відкриття у Березному аптечного пункту, який поповнювався медикаментами з Ужгорода. Окрім того, щоб вирішити питання

стаціонарного лікування, Степан Жіро клопотав про відкриття кваліфікованого медичного центру поблизу населених пунктів Ужанщини з наданням йому права «публічності». Так була відкрита перша благодійна лікарня-притулок в Ужгороді на 6 ліжок (1851р.), але статус державності вона одержала лише у 1857 році.

Після перших кроків організації медико-санітарної справи в Ужанській долині Степан Жіро розпочав роботу у справі поліпшення становища найбільш занедбаної ділянки медицини комітату – акушерства. На цій посаді не було жодної дипломованої акушерки. Як відомо, допомога жінкам при пологах у той час вважалася виключно жіночим заняттям, неофіційною діяльністю неписьменних «бабок-повитух». Більш авторитетні з них брали собі помічницями інших жінок, для яких це було своєрідним навчанням. Через деякий час «учениці» могли приступати до самостійної практики. Інколи в населених пунктах зустрічалися і «білетні бабки» (місцеві повивальниці), які після проходження і здачі випробувань в окружного лікаря, отримували «акушерський білет». Але до кінця XIX століття кількість їх була незначною.

Враховуючи це і підібравши здібних місцевих жінок, С. Жіро направляє їх на навчання до Пештської акушерської школи. Тут вони навчались у відомого професора І. Ф. Земмельвейса (у 1855–1865 рр.) і отримували кваліфіковану освіту. Через певний час на окружних посадах акушерок працювали лише дипломовані спеціалісти, які заклали підвалини акушерської науки на Закарпатті. Вони осідали у великих селах або розпочинали приватну практику в містах. На початку 70-х років XIX століття на Закарпатті (580 тис. жителів) було близько 50 «білетних бабок» і дипломованих акушерок. Втім, незначна частина дипломованих акушерок, які працювали на Закарпатті, не могли вплинути на стан родопомочі в цілому. Материнська смертність коливалась в межах від 10 до 13 % від числа родів, а смертність новонароджених складала близько 12%.

Степан Жіро серед населення комітату проводив велику просвітницьку, наукову і профілактичну роботу. Він написав докторську дисертацію «Про грудну залозу» (1839 р.), вивчав природні багатства та кліматичні особливості рідного краю. Став авторитетним вченим. Результати своїх досліджень опубліковував у наукових виданнях Угорського товариства лікарів-природодослідників. За досягнення у галузі бальнеології, фітотерапії, епідеміології та соціальної медицини у 1871 році д-ра Степана Жіро обирають

почесним членом названого товариства. А 1872 року С. Жіро створює його ужанський філіал.

Однак після 37 років трудової діяльності Степан Жіро покидає лікарську практику, щоб займатися наукою, улюбленою справою. Але доля до фундатора кваліфікованої акушерської та медико-санітарної допомоги на Ужанщині була немилосердною. У 1875 році несподівана смерть обірвала його мрії та задуми, щирі поривання служити людям і науці. А розвивати його початі справи довелося згодом Андрію Новаку (1849–1939), теж нашому земляку, уродженцю с. Руське Поле Тячівського району теперішньої Закарпатської області, який потрапив на Закарпаття у 1872 році під час спалаху епідемії холери у складі групи лікарів, які були направлені Королівським намісництвом Австро-Угорщини в Ужгород на підмогу Степану Жіро та іншим лікарям, якому і довелося перебрати естафету в організації кваліфікованої рододопомоги на Закарпатті у кінці XIX на початку XX століть.

Таким чином, завдяки розпочатій справі невідомого нам Степана Жіро закладався фундамент сучасної акушерської науки на Закарпатті та кваліфікована допомога жінкам при пологах.

Наталія Вакула

Джерельні приписи:

1. Вакула, Н. Два закарпатські лікарі, будівничі однієї справи : [про визнач. медиків Закарпаття А. Новака та С. Жіро] / Н. Вакула // CARPATICA-КАРПАТИКА. – Вип. 24 : Історичні та історіографічні студії : до ювілею д-ра іст. наук, проф. Володимира Васильовича Грабовецького / УжНУ, НДІ карпатознавства ; відп. за вип. М. М. Вегеш. – Ужгород, 2003. – С. 260-264.

2. Вакула, Н. С. Степан Жіро (1809–1875) – перший організатор кваліфікованої акушерської допомоги на Закарпатті в середині XX століття / Н. С. Вакула // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 33. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2008. – С. 255-256.

3. Вереш, Є. І. Із історії розвитку родопомочі в Закарпатті / Є. І. Вереш, Л. В. Тимошенко // Педіатрія, акушерство, гінекологія. – 1973. – № 5. – С. 59-62.

4. Черв'як, П. І. Жіро Степан : [лікар] / П. І. Черв'як // Черв'як, П. І. Медицина України в персоналіях : (енциклопед. бібліогр. довід.) : у 3-х т. – Т. 1 (А-Ж). – К. : Фенікс, 2019. – С. 1068.

Січень: 25

НАТАЛІЯ ЙОСИПІВНА ПЕТІЙ-ПОТАПЧУК

60-річчя від дня народження диригентки, педагогині,
музично-громадської діячки,
залуженої працівниці культури України (нар. 1963)

Талановиту диригентку, педагогиню, креативну менеджерку, ініціаторку багатьох музичних проєктів Наталію Петій-Потапчук знає кожен земляк, небайдужий до культури і мистецтва рідного краю. Завдяки цій мисткині та колективу Заслуженого академічного Закарпатського народного хору, яким вона керує ось уже 16 років, народна пісня й танок Срібної землі знаходять емоційні відгуки в серцях різних поколінь слухачів далеко за межами нашої країни. Її відданості своїй справі та невгамовній енергії можна позаздрити, але краще повчитись, а секрет харизми полягає у поєднанні людяності, щирості, чуйності, інтелігентності, елегантності, ерудиції й сильного характеру.

Народилася Наталія 25 січня у с. Доманинці (нині – мікрорайон Ужгорода) у сім'ї, де шанують традиції пращурів, часто співають, цікавляться історією Закарпаття. Тож дівчинці змалку привили любов до рідного краю через красу й неповторність народної творчості. Відтак, бажання пізнати світ і показати усім красу невичерпного багатства культури Закарпаття спонукало дівчину обрати мистецький життєвий шлях. Ази музичного мистецтва Наталія пізнала в Ужгородській дитячій музичній школі №1, а фахову музичну освіту диригента здобула в Ужгородському державному музичному училищі (1982 р.) та Львівській державній консерваторії ім. М. В. Лисенка (1987 р.), які закінчила з відзнакою.

Наталія Йосипівна розпочала свою трудову діяльність у 1987 році як викладач хорового диригування в Ужгородському училищі культури. Молода, сповнена енергії й наснаги диригентка одразу спрямувала роботу свого класу в річище активної концертної практики. З цією метою вона організувала та очолила жіночий вокальний ансамбль «Красія», що успішно репрезентував мистецтво нашого краю на різних концертних майданчиках області та зарубіжжя, а згодом став лауреатом міжнародних, всеукраїнських конкурсів та фестивалів. Набуття позитивного педагогічного, ме-

тодичного й організаторського досвіду сприяли зростанню авторитету Н. Й. Петій-Потапчук серед музикантів і педагогів краю, тому протягом 1990–2003 рр. вона очолювала відділ хорового диригування училища культури.

За значні здобутки і високий професіоналізм у 1998 р. Наталії Йосипівні присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України», а в 2003 р. диригентку нагородили почесною відзнакою Міністерства культури і мистецтв України «За особливі досягнення в розвитку культури і мистецтв». У цей період педагогічна праця Н. Й. Петій-Потапчук набуває нового рівня – вона здобуває звання доцента і займається підготовкою кадрів у закладах вищої освіти – місцевих філіях Київського національного університету культури і мистецтв та Донецької музичної академії ім. С. С. Прокоф'єва.

Новий щабель творчості п. Наталії розпочався у 2006 році, з призначенням її на посаду художнього керівника та головного диригента заслуженого Закарпатського народного хору. З перших днів роботи у славетному хорі мисткиня зарекомендувала себе як високопрофесійна диригентка з величезним творчим потенціалом та ясним баченням розвитку майбутнього колективу. Під її керівництвом у 2009 р. Заслуженому Закарпатському народному хору було присвоєно звання «академічний».

Гідно продовжуючи справу збереження й популяризації багатонаціонального пісенного фольклору Закарпаття, що є засадничою для Закарпатського народного хору, Н. Й. Петій-Потапчук ініціювала оновлення репертуарної та концертної діяльності колективу. Під її орудою хор представив велику кількість авторських програм («Червена ружа», «Бал в старому селі», «Зіркове майбутнє Срібної Землі», «Повернення в минуле», «Свадьба в Ужгороді» та інші), що приваблюють слухачів не лише мелодійністю, тембровим багатством, відшліфованим звуковим балансом, але і гарним сценічним дійством, вмілим режисеруванням та цілісною концепцією програми.

Також заслужений академічний Закарпатський народний хор активно популяризує творчість закарпатських композиторів, свідченням чого є прем'єрне виконання ораторії «Мати» та «Українського реквієму» В. Гайдука. У програмі під назвою «Стародавні великодні висвятки в Ужгородському замку» можна було почути твори місцевих композиторів межі XIX–XX ст.: О. Духновича, Е. Талапковича, І. Бокшая, С. Сільвая, О. Кізими, М. Рощахівського та

ін., які наразі існують переважно в рукописах і потребують виконавської інтерпретації задля збереження для нащадків. Крім того, стараннями Н. Й. Петій-Потапчук відбулася прем'єра хорової симфонії № 2 «Світ» китайського композитора Ман Чін Дональда Ю, що свідчить про великий виконавський потенціал і ресурси хору.

За ініціативи Наталії Йосипівни з 2014 року започаткована мистецько-патріотична акція зустрічі сонця із Закарпатським народним хором «Молитва за Україну», яка стала унікальною традицією святкування Дня Незалежності України. Саме ця подія привертає неабияку увагу закарпатців та гостей краю і широко висвітлена у всеукраїнських засобах масової інформації як високий прояв шани та цінування української державності.

Активна творча діяльність Заслуженого академічного Закарпатського народного хору під орудою Н. Й. Петій-Потапчук, її палке прагнення розширити рамки діяльності колективу спонукали керівницю до сміливого кроку – створення у 2017 р. комунального закладу культури – «Заслужений академічний Закарпатський народний хор» Закарпатської обласної ради, в якому Наталія Йосипівна обійняла посаду директора-художнього керівника. З цього часу ведеться постійний пошук нових форм роботи з глядачами, свідченням чого є запис нових аудіоальбомів і музичних фільмів, перформанси, флеш- та артмоби, нові концертні локації й творчі проєкти.

Завдячуючи тісним дружнім зв'язкам Наталії Йосипівни з представниками української діаспори, Заслужений академічний Закарпатський народний хор неодноразово представляв своє мистецтво багаточисельній закордонній аудиторії в Угорщині, Сербії, Хорватії, Польщі, Словаччині, Чехії, Болгарії, Німеччині, Румунії, Франції, Нідерландах, Португалії. Це формує позитивний імідж української культури у світі та дає змогу широкій спільноті познайомитися із багатими музичними традиціями Закарпаття. Варто відзначити, що значна кількість таких виступів мали шляхетну благодійну мету.

Не полишає диригентка і роботу з обдарованою молоддю. Ще у 2000 р. під керівництвом Н. Й. Петій-Потапчук розпочала роботу вокальна студія «Красія», котра стала стартовим творчим майданчиком для усіх, хто любить народну пісню. Наразі в рамках діяльності хору функціонує мистецький проєкт «Зіркове майбутнє Срібної землі», до якого теж залучаються юні талановиті співаки нашого краю, що засвідчує можливості гідного продовження співочих традицій Закарпаття.

Мисткиня сприяє збереженню золотого пісенного фонду рідного краю і через публіцистичну діяльність. У 1999 р. під її редакцією вийшла у світ репертуарна збірка народного вокального ансамблю «Красія» Ужгородського училища культури «Запаль, мила, свічку». У 2012 та 2020 рр. в Ужгороді побачили світ книги про історію Заслуженого академічного Закарпатського народного хору, проілюстровані світлинами й нотними зразками. Також з ініціативи диригентки започатковано серію видань «Із золотого фонду Заслуженого академічного Закарпатського народного хору», що дозволить розширити коло виконавців народних пісень краю в обробці закарпатських митців.

Значний особистий внесок і багаторічна плідна праця щодо збереження й примноження національних традицій Н. Й. Петій-Потапчук гідно оцінені в Україні та за її межами. Диригентка – повний кавалер Ордена княгині Ольги, відзначена різноманітними медалями, подяками, грамотами, за результатами незалежних медіаекспертів неодноразово визнавалась переможцем конкурсів-рейтингів «Кращий закарпатець», «Впливові люди Закарпаття», «Найдуховніша людина Закарпаття», «Успішна жінка Закарпаття», «Почесні імена України» тощо. Та головне, що професіоналізмом, майстерністю і невичерпною енергією диригентки надихаються десятки музикантів під її орудою та тисячі глядачів різних країн і поколінь.

Пані Наталія зауважує: «Я вважаю, що наш колектив має велику місію – піднесення національного духу, патріотизму. Можна по-різному до цього ставитися, але в найважчі хвилини людина навіть на підсвідомому рівні пригадує рідну пісню, мову, традиції, материнське слово. Збереженням наших традицій, нашого коріння, нашої суті, нашої душі займається Закарпатський хор, і це – моє життя». Тож бажаємо ювілярці натхнення, сил і наснаги у здійсненні цієї заповітної мети!

Тетяна Росул

Джерельні приписи:

1. Петій-Потапчук, Н. Виховання голосу на основі національних співочих традицій / Н. Петій-Потапчук // Культуролог. джерела. – 2005. – № 2. – С. 33-37.

2. Петій-Потапчук, Н. З оптимізмом у майбутнє : [про роботу ОЦНТ] / Н. Петій-Потапчук // Культуролог. джерела. – 2005. – № 3-4. – С. 69-70.

3. Петій-Потапчук, Н. Заслужений академічний Закарпатський народний хор : 65-річчя від дня першого концерту (1946) / Н. Петій-Потапчук // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2011 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2010. – С. 224-227.

4. Петій-Потапчук, Н. Народжена для танцю : [про нар. арт. України К. Ф. Балог] / Н. Петій-Потапчук // Габорець, В. С. Жива легенда нашої культури / В. С. Габорець. – Ужгород : Ґражда, 2010. – С. 19-20 : фот.

5. Петій-Потапчук, Н. «Основу репертуару завжди становили довершені зразки закарпатського фольклору» : [розмова з дир. і худож. кер. Заслуж. акад. Закарпат. нар. хору / вів В. Бедзір] / Н. Петій-Потапчук // Уряд. кур'єр. – 2020. – С. 6 : фот.

6. Петій-Потапчук, Н. Життєдайна сила Закарпатського народного хору : [передмова] / Н. Петій-Потапчук // Заслужений академічний Закарпатський народний хор / упоряд. та передм. Н. Петій-Потапчук ; ред. Н. Ребрик. –Ужгород : Ґражда, 2012. – С. 3-20 : фот.

7. Петій-Потапчук, Н. Соло тарагота в оркестрі : [вступ. ст.] / Н. Петій-Потапчук // Шрайнер, Ш. А. Тарагот – міст між моїм серцем і душами слухачів = Tarogaton hangja – hid a hallgatok szivehez / Ш. А. Шрайнер. – Ужгород : Карпати, 2015. – 184 с. : фот. кол. – Текст укр., угор. мовами.

8. Петій-Потапчук, Н. Чари слова в шатах пісні : [передмова] / Н. Петій-Потапчук // Шип, Ю. В. Шиліякі співанки : зб. вибр. муз. творів / Ю. В. Шип. – Ужгород : Патент, 2013. – С. 3-7 : порт.

* * *

9. Запаль, мила, свічку : зб. пісень / під ред. Н. Петій-Потапчук. – Ужгород : Карпати, 1999. – 119 с. + ноти.

10. Заслужений академічний Закарпатський народний хор / упоряд. та передм. Н. Петій-Потапчук. – Ужгород : Ґражда, 2012. – 180 с.

11. Заслужений академічний Закарпатський народний хор / упоряд., передм. Н. Петій-Потапчук, нарис В. С. Габорець, ст. М. Я. Попенко, нот. графіка М. В. Рибалка. – Ужгород : Ґражда, 2012. – 182 с. : фот. + ноти.

12. Заслужений академічний Закарпатський народний хор : 75 / Засл. акад. Закарпат. нар. хор ; упоряд. Н. Петій-Потапчук ; ст. : Т. Грись, В. В. Коцан, М. М. Митровка ; нот. графіка М. В. Рибалка. – Ужгород : РІК-У, 2020. – 256 с. : кол. іл. + ноти.

13. Мартон, Іштван Ференцович. Карпатська рапсодія : партитура для хору, оркестру та солістів ; на слова Ю. Шкробинця /

І. Ф. Мартон ; упоряд. Н. Й. Петій-Потапчук ; вступ. ст. : Т. І. Росул, Н. Й. Петій-Потапчук ; нот. графіка М. В. Рибалка. – Ужгород : РІК-У, 2021. – 120 с. : кол. іл, портр. + ноти. – (Бібліотека «Закарпатського народного хору»).

14. Співам співаночку : пісен. зб. творів нар. аматор. ансамблю нар. пісні «Розмарія» Обл. орг.-метод. центру культури / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Обл. орг.-метод. центр культури ; упоряд. Н. Петій-Потапчук ; відп. за вип. Г. В. Дрогальчук. – Ужгород : TIMPANI, 2016. – 80 с. : фот. кол.

* * *

15. Медюх, Юлія. Наталія Петій-Потапчук : «Місія закарпатського народного хору – зберегти найцінніше – традиції» / Ю. Медюх // Ужгород. – 2017. – 19 серп. – С. 8 : фот.

16. Мишанич, Володимир. Наталія Йосипівна Петій-Потапчук : 50-річчя від дня народж. заслуж. прац. культури України / В. Мишанич // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2012. – С. 77-80.

17. Наталію Петій-Потапчук президент нагородив орденом княгині Ольги І ступеня // РІО. – 2020. – 14 листоп. – С. 8.

18. Петій-Потапчук Наталія Йосипівна : (н. 25.01.1963) ; працівник культури // Висіцька, Таміла. Жіночі постаті в історії Закарпаття : біо-бібліогр. довід. / Т. Висіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 236-237 : портр.

19. Петій-Потапчук Наталія Йосипівна : [худож. кер. та голов. диригент Держ. заслуж. Закарпат. нар. хору] // Хто є хто. Закарпаття. – 2007. – Вип. 3. – С. 132 : фот. кольор.

Січень: 26

ЛЕСЯ ЮРІЇВНА ПРИЙМИЧ

55-річчя від дня народження художниці,
членкині Національної спілки художників України (нар. 1968)

Для Лесі Приймич перебування у сфері малярства переважає всі інші сфери присутності, однак уся її діяльність у різних проявах життя – збалансована: їй вдається вчасно і відповідально виконувати ролі жінки, господині й мисткині. Завдяки цій збалансованості художниця впевнена, що живопис стане метою того чи іншого дня, що пружне полотно здригнеться під пензлем, і все інше відступить на задній план, і запанує гра кольорів, що ніколи не закінчується. Тому й тональність її творчості народжується радістю зустрічі з улюбленими художніми матеріалами і улюбленими темами, а гострота переживань урівноважується органічним оптимізмом авторки, спокійною мелодійністю живописного почерку, влучними акцентами й наголосами.

Художниця тішиться красою навколишнього світу, вона довіряє йому і не вступає в суперечки з потужністю і розмаїттям живого. Вона не погоджується проміняти своє щасливе відчуття на привнесені надумані чинники. Радість побаченого, увібраного в себе виплескується радістю зображеного, реалізованого фарбами на площині. Складно уникнути призначення, коли все поступово складається, і вибудовується мистецький шлях.

Леся Приймич народилася в Ужгороді 26 січня 1968 року. Вона вчилася у відомій середній школі № 1 і ще застала заняття в художній студії Золтана Баконія. А потім, з 1983 до 1987 року, навчалася в Ужгородському училищі прикладного мистецтва. Художнє училище – це місце зустрічі талановитої молоді. Багато хто саме звідти торував дорогу до мистецьких здобутків, багато в кого складися стосунки на довгі роки. Пощастило й з викладачами, насамперед це Йосип Пал, Йосип Бачинський, Василь Сопільняк. Саме у своїй студентській групі Леся зустріла майбутнього чоловіка Михайла Приймича.

Наступний етап творчого зростання – Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва, кафедра художнього скла, викладачі Володимир Одрехівський та Ігор Шумський. Відразу після закінчення інституту подружжя Приймичів почали ви-

кладати в рідному художньому училищі, що стараннями директора Івана Небесника набуло на той час статусу Ужгородського коледжу мистецтв ім. Адальберта Ерделі. Викладання фахових дисциплін вимагало багато часу й енергії, однак Леся Приймич не зрадила музу малярської творчості. З 1998 року мисткиня бере участь у всіх обласних виставках, а з 2001 – у республіканських виставках та Всеукраїнських пленерах на творчій базі в Седневі. Активна творча та виставкова діяльність увінчалася персональною виставкою 2005 року та вступом 2006 року в Національну спілку художників України.

Леся Приймич продовжує творити свій художній світ, світ оптимістичної тональності, світ своїх улюблених сюжетів. Захоплення довкіллям виливається у зачарування садами, простими сільськими садами, олюдненими людською присутністю і працею, де кожне дерево має свою біографію. Це особливий Лесин жанр – сади ностальгійні, сади символічні, сади-спогади. Це надзвичано ліричні, інтимні сповіді. Це світ дитинства, де в глибоких теплих тінях так затишно й спокійно, де покручені стовбури дерев – неначе сторожі саду, де крони дерев – ніби церковні вітражі з плетива гілок і гри світла й тіні на листі.

Споріднена із садами тема хати, обійстя, що причаїлось край завіси дерев і промовляє до глядача краєм даху, фрагментом стіни чи огорожі, або через ефект наближення «запрошує» ступити на ґанок – милий дерев'яний ґанок, що прикрашений квітами, привітно усміхається перехожим. Це й «Віконечка» (2007), що пофарбовані синім, дивляться на світ зі старої побіленої стіни, а «Мальви під вікном» (2006) ледь не закривають його буйним зеленим розростанням. А ще у творчості художниці присутня тема архітектурних пам'яток («Село Рябушки. Сумщина», 2007) і тема рідного міста («Квітень в Ужгороді», 2012).

Ще один різновид живопису – це розкішні натюрморти, квіткові композиції і понад усе властиві тільки Лесі квіткові килими, в яких змістом і формою, засобом і метою є квіткова стихія, як така («Польові квіти», «Півники», 2004, «Пісня», «Волошкова пісня», 2005). Сюди ж належать «Магнолії», що кожної весни зустрічають художницю, і розпочинається змагання за можливість вловити, перенести на полотно, здобути і понести з собою цю вбивчу, понад усяку міру надлишкову красу.

За походженням гірські пейзажі художниці – це мала батьківщина чоловіка Лесі, верхів'я Латориці, невеликі села під Пікуєм. На картинах дивовижно точно вловлено ненав'язливе, вельми

тактовне розташування цих поселень серед зелених схилів, стриманість скромної забудови, простоту побуту. Точність сюжетів підтримує правдивий колоритом – його складна простота, чистота синього далеких перспектив і зелень ближніх планів («Бистрий», «Качечки», 2006, «Край села», 2007, «Воловець», «Латірка», 2014). У циклі пленерних робіт, присвячених центральній Україні, міняється сприйняття й інтерпретація природи: далекий горизонт, широкий вільний розгляд, повільний плин вод між групами величних дерев («Надвечір'я», 2004, «Далечінь. Село Червлене», «Пополудні», 2007).

Ще одна малярська тема – цикл робіт, присвячений церковним святам і традиціям. Ці роботи неначе запозичують геометричну структуру з творів народного мистецтва – з вишивок, ткацтва, різьбарства. Композиційно вибудовується вертикальний ритм, часто підсилений діагоналлю. Твори заповнені сакральними атрибутами, часто вщерть заповнені народною орнаментикою («Великдень I», «Великдень II», 2006), пронизані світлом і теплом давніх традицій («Щедрівочка», 2004, «Дідух», 2006, «Кутя», 2007, «Різдво», 2012, «Лоза» 2016).

Роботи Лесі Приймич тепло-кольорові, світло-радісні, фарбу нанесено гладенько по формі того чи іншого атрибута, різноспрямовані мазки передають по різному трактовані пейзажні сцени, перетворюються на кольорову мозаїку, моделюючи форми об'єктів («Місток», 2004, «Бухта Чехова», 2007) або розсипаються калейдоскопом плямок, що подрібнюють форму, вплітаючи її у загальне плетиво зображення («Дворик із сальвіями», 2014), невимушено переходять у гру кольорових площинок («Воловець»). Художниця вирішує проблеми тональних співвідношень у квіткових композиціях, поєднання розмаїття синіх і зелених у пейзажах. Вона в потрібний момент розкриває на повну силу звучання червоного, знаходить свій синій небес, синій гір і далеких перспектив. Вона шукає і знаходить, і понад усе – радіє і насолоджується постійною грою фарб, якими вимальовується оптимістична перспектива творчої праці. Така праця ніколи не припиняється і не завершується, її зміст – тривати і постійно розпочинатися знову.

Михайло Сирохман

Джерельні приписи:

1. Приймич, Леся Юріївна. Живопис : [альбом] / Л. Ю. Приймич ; уклад. М. В. Приймич ; передм. М. В. Сирохмана. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2021. – 80 с. : кольор. іл.

* * *

2. Приймич Леся : [художниця] // Художники Закарпаття : до 75-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки художників України / ідея, упоряд., вступ. слово Б. Кузьми ; вступ. ст. О. Приходько, Г. Рижової. – Ужгород : Карпати, 2021. – С. 155 : портр., фот. кольор. – Текст укр., англ. мовами.

3. Приймич Леся Юріївна : (живописець) // Художники Закарпаття : альб.-кат. / упоряд. Б. Кузьма ; передм. М. Сирохмана. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2011. – С. 113 : портр., фот. кольор. – Текст укр., англ. мовами.

4. Приймич Леся Юріївна : [живописець] // Від Художньо-промислового училища до Закарпатського художнього інституту. – Ужгород : Ґражда, 2006. – С. 102 : портр.

5. Сирохман, Михайло. Живопис тепла й рівноваги : [про худож. Л. Приймич] / М. Сирохман // Приймич, Леся. Живопис : [альбом] / Л. Приймич. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2021. – С. 5-6.

* * *

6. Ножка, Анастасія. Леся Приймич запрошує «У затінок під сакури» : [ювілей. вист. живопису] / А. Ножка // Новини Закарпаття. – 2013. – 18 трав. – С. 20 : фот.

7. Роман, Евеліна. Магія полотен Лесі Приймич : [художниця] / Е. Роман // Екзиль. – 2007. – № 1. – С. 38 ; Образотворче мистецтво. – 2007. – №1. – С. 75

8. Сирохман, Михайло. Доброго ранку, пані Лесю! : [про худож. Л. Приймич] / М. Сирохман // Екзиль. – 2007. – № 1. – С. 38 : кольор. іл.

Січень: 29

АНТОН ІВАНОВИЧ СКИБА

120-річчя від дня народження диригента, педагога, громадсько-культурного діяча
(1903–1978)

Антон Іванович Скиба народився 29 січня 1903 року в с. Шелестово (у 1960 р. приєднано до Кольчина) Мукачівського району в сім'ї вчителя. Зі шкільного віку захоплювався співом, тому став учасником хору народної школи в рідному селі, а згодом – продовжив музичні заняття в Мукачівській чоловічій учительській семінарії, де навчався до 1923 р. Здібний семінарист активно поринув у музичне життя Мукачева і, незважаючи на юний вік, зарекомендував себе не тільки як талановитий співак, скрипаль, а й організатор, керівник, що сприяло його утвердженню в якості очільника чоловічого аматорського хору міста.

Із 1 жовтня 1924 по грудень 1925 року А. Скиба перебував на строковій службі у чехословацькій армії, де закінчив школу офіцерів запасу (пізніше, у 1936 році, склав ще необхідні іспити і одержав чин офіцера). Потреба здобути вищу освіту привела юнака у 1927 р. до університету м. Брно (Чехія), але він не закінчив навчання через фінансову скруту і в 1931 році повернувся до Мукачева, обійняв посаду викладача музики і співу в чоловічій учительській семінарії та реальній гімназії. З цього часу А. І. Скиба знову займається улюбленою справою – очолює Мукачівський чоловічий хор, котрий з 1933 р. отримав назву «Метеор».

Чоловічий хор, основу якого складала інтелігенція та кращі учні учительської семінарії, був активною творчою одиницею музичного життя Мукачева. Також він часто здійснював гастрольні подорожі по регіону, організовував виступи на радіо та представляв наш край у Празі й Будапешті. Його репертуар складали переважно обробки народних мелодій, хорова громадянська лірика (т. зв. liedertafel – традиція аматорського хорового музикування, поширена в австро-німецькій культурі) й духовна музика.

У роки Другої світової війни «Метеор» призупинив свою діяльність, оскільки ряд його учасників, у тому числі й А. І. Скибу було мобілізовано в угорську армію. Однак одразу після визво-

лення Закарпаття в жовтні 1944 року колектив відновив свою роботу, свідченням чого є виступ хору перед делегатами Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України в м. Мукачеві, який прийняв Маніфест про возз'єднання краю з Україною.

У повоєнні роки А. І. Скиба продовжив працювати в Мукачівському педагогічному училищі. Як один із провідних викладачів, А. І. Скиба керував музичною секцією закладу, на засіданнях якої обговорювалися питання удосконалення методики викладання, посилення інтересу учнів до музики, навчально-методичного забезпечення мистецьких дисциплін. Окрім того, диригент не полишав роботу у «Метеорі». Тепер географія виступів колективу розширилася до української столиці. Як зазначали авторитетні музиканти – члени журі всеукраїнських хорових олімпіад художньої самодіяльності: «Нам доводилося неодноразово чути «Метеор» і кожного разу приходимо до переконання, що маємо справу із справжнім творчим колективом, діяльність якого спрямовується кваліфікованим керівником» (газета «Закарпатская Украина» від 26 вересня 1946 р.).

Активне творче життя Антона Івановича різко змінилося у 1948 р. – переломному періоді в історії нашої культури. Радянська влада жорстко взяла під контроль діяльність усіх прогресивних митців, науковців, громадських активістів, посилила боротьбу з «формалістичними» ідеями й «буржуазними націоналістичними» тенденціями. Ця репресивна машина торкнулася і А. І. Скибу. 6 вересня 1948 року диригентові було пред'явлено звинувачення за ст. 54-10 ч. І КК УРСР, де значилося, що він «...будучи вороже настроєним до радянської влади, проводив антирадянську агітацію..., в період окупації угорцями території Закарпатської України був диригентом хору «Метеор», з яким здійснив поїздку в Угорщину для проведення профашистської пропаганди... Протягом 1941–1944 рр. служив офіцером в угорській армії, у складі якої перебував на окупованій території Радянського Союзу». Також музикантові інкримінували «виховання студентів Мукачівського педагогічного училища в антирадянському дусі», – мовляв, забороняв їм співати радянські пісні тощо. На запитання, чи визнає себе винним, він відповів, що у пред'явленому йому обвинуваченні винним себе не визнає, що «ніколи антирадянської діяльності не проводив».

Судова колегія Закарпатського обласного суду в кримінальних справах 29 листопада 1948 року засудила Антона Івановича Скибу за сукупністю скоєних злочинів на підставі ст.ст. 54-4 і 54-10

ч. І КК УРСР на 25 років виправно-трудових таборів, з поразкою в правах на 5 років та конфіскацією належного йому особистого майна.

Перебування диригента у виправно-трудовому таборі м. Ангарська Іркутської області було важким. Проте і там він мав можливість займатись музикою, адже дізнавшись про музичні здібності і наявність у А. І. Скиби скрипки, табірне керівництво доручило йому навчати музиці своїх дітей.

Після смерті Й. Сталіна музикант направив скаргу у Верховний суд СРСР, у якій аргументовано спростував пред'явлені йому обвинувачення, вказав на несправедливість рішення Закарпатського обласного суду і попросив переглянути його кримінальну справу. 29 жовтня 1954 року за дорученням Закарпатської обласної комісії ст. уповноважений першого спецвідділу УМВС розглянув архівно-слідчу справу по обвинуваченню А. І. Скиби і зробив висновок, що немає належних доказів, які б засвідчували антирадянські висловлювання диригента. Відтак 7 січня 1955 року Генеральний прокурор Української РСР подав протест до президії Верховного суду Української РСР у порядку нагляду, в якому зазначав, що вирок підлягає зміні з таких мотивів: у матеріалах попереднього судового слідства не добуто доказів того, що А. І. Скиба проводив антирадянську агітацію. Тому пред'явлене йому обвинувачення підлягає виключенню. Виходячи з цього, президія Верховного суду УРСР 28 лютого 1955 р. задовільнила подання прокурора і звільнила музиканта з-під варти, де він пробув 6 років і 7 місяців, але судимість із нього не зняли. Отже, не могло бути й мови про відновлення творчої діяльності диригента. Лише в серпні 1992 року він був реабілітований посмертно. Помер А. І. Скиба 11 січня 1978 року в Мукачеві, де й похований.

Тетяна Росул

Джерельні приписи:

1. Довганич, Омелян. Диригент Мукачівського хору «Метеор» : до 100-річчя з дня народж. А. Скиби / О. Довганич, О. Хланта // Календар «Просвіти» на 2003 рік / уклад. П. Федака. – Ужгород, 2003. – С. 51-52.

2. Довганич, О. Д. Репресований диригент хору : [про А. І. Скибу] // Реабілітовані історією. Закарпатська область. Кн. 2 / О. Д. Довганич, О. В. Хланта. – Ужгород : Закарпаття, 2004. – С. 541-545.

3. Кобаль, Василь. Маестро : [про хор. диригента, педагога, культур. діяча А. Скибу] / В. Кобаль // Через плин років. : твор. портрети видат. митців Закарпаття. – Ужгород : Госпрозрахунк. ред.-вид. від. упр. у справах преси та інформації, 2001. – С. 49-53 : портр.

4. Кобаль, Василь. Маестро Антон Скиба : [до 110-річчя від дня народж. диригента і педагога] / В. Кобаль // Культуролог. джерела. – 2013. – № 1. – С. 70-72 : фот.

5. Росул, Тетяна. Скиба Антон Іванович / Т. Росул // Музичне життя Закарпаття 20-30-х років XX століття. – Ужгород : ПоліПринт, 2002. – С. 149-150.

6. Скиба Антоній : музикант (1903–1978) // Дочинець, Мирослав. Енциклопедія Мукачева в іменах / М. Дочинець, Василь Пагиря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 135 : портр.

7. Хланта, О. В. Скиба Антон Іванович : [хор. диригент, педагог, культур. діяч] / О. В. Хланта // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX століття. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 301-302 : портр.

Березень: 4

ІВАН ІВАНОВИЧ ІЛЬКО

85-річчя від дня народження живописця і монументаліста, народного художника України (нар. 1938)

Іван Ілько належить до генерації закарпатських митців, творчість яких репрезентує явище закарпатського малярства XX століття і водночас свідчить про його завершальну фазу. До цього покоління належать Іван Шутєв, Іван та Лариса Бровді, Вячеслав Приходько, Василь Сабов, Аттіла Дунчак, Ференц Семан. Вони склалися як художники на звершеннях попередніх поколінь та у взаємодії з ними, однак виробили свої вельми відмінні манери живопису.

Іван Ілько знайшов свій шлях у руслі традиційної зображувальності, він доповнив її своїми сюжетами, виробив власний погляд на свій час і свій верховинський світ. Він народився у Дулові 4 березня 1938 року в селянській родині, пізнав усі сфери сільського життя, його труднощі й веселощі, увібрав у себе розкіш гірських панорам, звуки лісів і потоків, загадкове мовчання дерев'яних хат і стародавньої церкви, що височіла неподалік.

Дитинство Івана розпочалося у Чехословаччині та гортистській Угорщині, що придушила короткий спалах Карпатської України у березні 1939-го року. 1944 року в Дулово прийшли радянські війська. Хлопець повторно пішов у перший клас, вже в радянський. Школа стала для нього важливою подією, саме там проявився Іванів потяг до малювання і виникло захоплення читанням. Він залюбки розмальовував саморобні ялинкові прикраси і навіть спробував себе в оформительському мистецтві, малюючи на папері декоративні шпалери. Другою важливою подією дитинства було кіно – стрічки полонили уяву, будили фантазію. Зі школою пов'язаний і вирішальний крок у житті майбутнього художника Івана Ілька. Саме директор школи Петро Васильович Потоцький з Полтавщини, який поселився у добротній хаті Ільків, підтримав бажання Івана вчитися на художника і сам відвіз всі необхідні документи в ужгородське художнє училище.

Іван несподівано для себе успішно склав вступні іспити й у вересні 1952 року став студентом. Ілька помітили ще на вступних іспитах. Досвідчене око Федора Манайла відразу виявило вроджений талант, що базувався на народному відчутті кольору й форми. До того ж це був чистий аркуш, талант, не зіпсований жодним втручанням. Згодом виявилися й інші цінні для митця якості, зокрема – вміння зосередитись на справі і довести її до завершення, цікавість до всього нового, до пізнання. Він потрапив у мистецьке середовище, до митців, які створили це середовище і докладали старань на його підтримку і розвиток.

З перших днів навчання Іван з головою поринув у працю. Головними викладачами на початку були Шандор Петкі та Вілмош Берец, перший вів живопис, другий – рисунок, анатомію. Прийшли перші успіхи: портрет діда, який Ілько виконав на зимовій сесії 1953 року, заслужив похвалу самого Ерделі. Професійними, зрілими сприймаються його портрети та автопортрет, виконані на другому курсі. Згодом долучилися заняття з Йосипом Бокшаєм та Федором Манайлом. Багато дала студентові Надія Знаменська, яка викладала історію мистецтва.

В училищі була хороша бібліотека і юнак міг задовільняти свою пристрасть до читання та відкрити для себе художників Сєрова, Петрова-Водкіна, Врубеля, Реріха. Ще на другому курсі він зрозумів – щоб досягти певного рівня, треба постійно, безупинно працювати, а працювати він умів. Працювати довелося і для того щоб прохарчуватися – батькам було складно утримувати студента. Він виконував різноманітні художні замовлення, ні від чого не

відмовлявся. Паралельно Іван допомагав Федорові Манайлу робити декорації в театрі, а на п'ятому курсі повністю перейшов у театр – заробіток був невеликий, та театр вабив його.

Хороші колегіальні стосунки склалися в Ілька з Федором Манайлом, який став для нього найважливішим вчителем. Представники радянської влади ставилися до великого художника та його мистецтва з недовірою. Згодом, після грандіозного успіху виставки творів Манайла 1962 року в Києві, ревнителі соцреалізму принишкли. Іван Ілько був свідком тріумфу Федора Манайла на VI з'їзді художників України 1976 року, коли йому присвоїли звання народного художника і весь зал стоячи аплодував.

1957 року Іван Ілько завершив навчання в училищі. За час навчання він самостійно здійснив перші пленерні вилазки у віддалені гірські райони і вперше взяв участь у молодіжній виставці. Самостійне життя розпочалося з учительської роботи в Міжгір'ї, а міжгірська Верховина стала важливою у формуванні живописної манери молодого художника. Тут він відкрив безліч місць, що вражали красою і запрошували до творчості. У селах зберігався автентичний закарпатський світ, а село Річка стало для Ілька стартовим живописним майданчиком. А потім були художницькі мандри з викладачем Антоном Шепою, внаслідок яких з'явилася серія робіт, що засвідчили народження у Закарпатті нового молодого учасника і творця карпатського образотворчого світу.

Вже першим роботам Івана Ілька властиве дивовижне відчуття місця і точність його живописної інтерпретації. Художник позбувся надмірного натуралізму перших, позначених учнівством, робіт, віднайшов свої кольори і якось відразу «потрафив» у свою пейзажну манеру, що засвідчили такі роботи як «Село Річка», «Зимовий ранок. Село Річка», «Гора Дарвайка» (1959). Ще одна особливість Ількового пейзажу – виразна пластичність гірських краєвидів і водночас легкість неначе зітканого з мазків фарбового шару: «Ґереґовище» (1958), «Околиці Міжгір'я» (1959).

1959 року Ілько покинув Міжгір'я, – завершився важливий період і розпочався новий, тячівський період, що тривав від 1959 до 1972 року. Це час невпинного творчого зростання, здобутків у монументальному мистецтві, а також – це час визнання художника. Він став на власні ноги, одружився, отримав роботу і квартиру в Тячеві. 1968 року Ілька прийняли у Спілку художників.

Художник бере участь у пленерах за участі київських митців, часто складає компанію Антонові Кашшаю та Василеві Бурчу,

але найбільше мандрує сам. Він малює у селах долини річки Тересви – Усть-Чорній, Брустурах, Німецькій Мокрій, Красній, Підплеші, Терешулі, Широкому Лузі, Бедевлі. З'являються численні пейзажі – «Осінь» (1960), «Погожа днина» (1965), Вид з Петроса» (1965), «Гірська нива» (1966), «Колочава», «Полонина» (1968). Декоративного звучання набувають твори «Гора Пудплеша» (1960), «Сонячна долина» (1961), «Мокрий день» (1965). Епічною поемою сприймається «Початок великої ріки» (1970). Подібно до міжгірських пейзажів, впадає в око вміння художника точно побачити і передати час і місце.

Суттєве місце належить портретному жанрові. Моделями виступають селяни навколишніх сіл, часто родичі. Із жанрових творів на особливу увагу заслуговує велике полотно «Вівчарська вечеря» (1970) – чудова композиція на тему вівчарського господарювання.

Тячівські роки в творчій біографії Івана Ілька відначено й монументальним жанром. Такі замовлення ставили нові завдання переж митцем і приносили непоганий заробіток. Розпочалося все з оформлення клубу Солотвинського солерудника (1962) та приміщенні тячівського Будинку культури (1967). Наймасштабнішою роботою було оздоблення п'яти поверхів санаторію академіїї наук у Трускавці. Монументальні замовлення включали й оформлення павільйонів на автобусних зупинках в області та за її межами. Досвід у цій сфері привів Ілька до Криму, де художник виконував різні монументальні роботи впродовж дев'яти років у Сімферополі, Гурзуфі, Керчі, Євпаторії.

Іван Ілько затишно й зручно почував себе у Тячеві, однак, коли на початку 1970-х його запросили до Ужгорода на роботу в Художфонді, він погдився на зміни і в жовтні 1972 року перебрався із сім'єю в обласний центр. Виробничі майстерні Художнього фонду УРСР було організовано в Ужгороді 1946 року, згодом це підприємство стало для членів Спілки художників джерелом регулярного заробітку. З перших днів на посаді головного художника Ілько взявся вивчати нову справу і запроваджувати нові правила. Частина працівників вітала такі ініціативи, але були й незадоволені. На збори працівників Художфонду відбулася невдала спроба усунення Ілька з посади головного художника, а в 1979 році боротьба між угрупованнями таки призвела до його звільнення.

Іван Ілько став «вільним художником». Вільний від адміністрування митець міг повністю присвятити себе мистетцву. Якщо прослідкувати лише за виставковою діяльністю Ілька, то почина-

ючи з кінця 1970-х і до початку 2000-х чи не кожного року відбувалися виставки – обласні, закордонні та міжнародні. Серед них такі презентації художника, як бієнале в Кошицях, Словаччина (1979), виставка «Художники Закарпаття» в Москві (1980), виставка українського мистецтва в Берліні (1986), персональна виставка в Михайлівцях (Словаччина, 1993), персональні виставки в Ужгороді (1985, 1998), персональна виставка в «Українському домі» в Києві (1999). 1995 року художнику було присвоєно звання «Заслужений художник України».

Пейзажним творам Ілька в 1970-х роках вже не властива деталізація планів чи сцен, характерна для ранніх робіт. Збільшується площа узагальнених кольором площин, часом застосовується широкий контур: «Великий Верх», «Кострино», «Кам'яницький потік» (1975), «Відлига», «Прояснення» (1978). Багато робіт 1978 року можна віднести до вершин закарпатського малярства.

Головні тенденції не міняються у 1980-х та 1990-х, що засвідчують такі твори як «Синевирське озеро», «Село Щербовець» (1982), «Зимовий мотив» (1985), «Полонина Ґропа» (1987), «Бескиди» (1989). 1995 року створено блискучі роботи, в яких відчутний відгомін живописної традиції Ерделі. Полотно «Санаторій «Карпати» цікаве майстерною «недбалістю» в композиції та кольорі, легко нанесені фарби зі смаком підтікають, а полотно, так само зі смаком просвічує в прогалинах. Такого ж плану більш «графічна» робота «Крик сойки над замком графа Шенборна». Серед портретів вирізняється «Мій дід Юра», «Стрий Василь, колесар».

За десятиліття праці зростають серії пейзажних, фігуративних, сюжетних композицій. Все це багатство вимагає експонування. 2010 та 2013 року твори Івана Ілька виставлялися у проектах «Мистецького Арсеналу» в Києві й викликали неабиякий інтерес. 4 березня 2013 року в Ужгороді у стінах новозбудованої «Галереї Ілько» відбулося відкриття великої ретроспективи творів Івана Ілька з нагоди його 75-річчя – багато робіт демонструвалося вперше.

Виставка 2016 року «Процес. 60-і» була особливою: Михайло Ілько переконав батька показати роботи й етюди часів його молодості. З понад сімдесяти його творів абсолютна більшість ніколи не виносилася на суд глядача. Виставка стала подією і мала повний успіх. Вперше за більше ніж півстоліття, належно оформлені, ці роботи заговорили на повний голос.

У березні 2018 року під назвою «Верховино, світку ти мій» відкрилася ретроспективна виставка творів Івана Ілька з нагоди

його 80-річчя. Здавалося, упродовж останніх років Ілько не раз експонував свої твори, але цього вони звучали особливо. Неначе прийшов саме той час, коли все зроблене розкрилося як цілісний процес і почало жити своїм окремим життям. Напевно, це та цінна якість, що вказує на вартісність мистецького доробку, свідчить про те, що формування однієї з граней закарпатського мистецтва XX століття відбулося.

Іван Ілько створив своє мистецтво і продовжує працювати, дослухаючись до себе, зберігаючи вірність обраному шляху. Його кращі роботи становлять частину того багатогранного явища, яке він сам називає «явищем закарпатського малярства». Іван Ілько пам'ятає увесь свій шлях, всі головні події і безліч подробиць. Він зустрічає свій черговий ювілей зі званням народного художника. Ілько чудовий оповідач і кожна його розповідь це частина історії закарпатського мистецтва XX століття:

«Що було надзвичайно цінним – це безперервність передачі мистецького споглядання, мистецьких цінностей від старшої генерації до молодшої. І тут не вплинув навіть прихід радянської влади 1945 року, яка ці напрями заперечувала.

В мене були прояви романтизму, однак я не виставляю себе, як видатну постать. Я проходив певні етапи розвитку, спілкувався з людьми, яким багато чим завдячую. Я розумів, що мушу свідчити про час. Справа вельми драматична, адже руйнувався світ, що формувався століттями. Зі знищенням натурального господарства зникав побут, зникав люд, що жив інакше. Я був у цьому середовищі, але мені дуже не хотілося розлучатися зі світлим світом коляд, оповідей, з уявою про рідний край, про далекі овиди, що вабили мене. Я дорожив елементами нашої самобутності і в міру своїх можливостей фіксував їх, це було предметом моєї максимальної зосередженості».

Михайло Сирохман

Джерельні приписи:

1. Іван Ілько = Ivan Ilko : [худож., член СХУ] // Митці Закарпаття. – Ужгород : Госпрозрахунк. ред.-вид. від. упр. у справах преси та інформації, 1994. – С. 46-47 : фот. – Текст укр., англ. мовами.

* * *

2. Ілько, Іван. «Бачу, що йшов правильним шляхом» : [інтерв'ю з худож. / вів В. Мишанич] / І. Ілько // Культуролог. джерела. – 2008. – № 1. – С. 21-24 : портр.

3. Ілько, Іван. Біля дитячого млина... років осмислює дійсність Іван Ілько : [розмова з худож. / вів В. Зубач] / І. Ілько // Фест. – 2011. – 29 груд.-4 січ. – С. 14 : фот.

4. Ілько, Іван. «Будую величний храм вселюдської душі...» : [розмова з худож. Закарпаття / вів В. Зубач] / І. Ілько // Фест. – 2010. – 1-7 квіт. – С. 12.

5. Ілько, Іван. Заслужений художник України Іван Ілько: «В Україні акції закарпатського малярства не падають» : [розмова / вів В. Бедзір] / І. Ілько // Уряд. кур'єр. – 2013. – 2 лип. – С. 10.

6. Ілько, Іван. Іван Ілько довго звикав до Ужгорода... Спроба заглянути в орлине гніздо : [розмова з худож. / вела М. Нейметі] / І. Ілько // Новини Закарпаття. – 2008. – 1 берез. – С. 21

7. Ілько, Іван. Іван Ілько про художницьке життя-буття: без недомовок і прикрас : [розмова з худож. / вів С. Федака] / І. Ілько // Старий Замок. Паланок. – 2006. – 14-20 верес. – С. 18.

8. Ілько, Іван. Мандрівка на хвилях пам'яті : спогад-монолог худож. І. Ілька / І. Ілько // Артанія. – 2011. – Кн. 25. – № 4. – С. 120-128.

9. Ілько, Іван. Мій рідний край : живопис / І. Ілько ; вступ. слово М. В. Приймича ; ред. Є. О. Дунайська. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2003. – 46 с. : кольор. іл.

10. Ілько, Іван. «Суть у тому, яким світом ти ся годуєш» : І. Ілько – про найважливіше : [розмова з худож. з нагоди 75-річчя від дня народж. / вела М. Боднар] / І. Ілько // Новини Закарпаття. – 2013. – 7 берез. – С. 13 : фот.

11. Ілько, Іван. «Улюблена тема – Карпати. Але з ними треба мати контакт...» : [розмова з заслуж. худож. України / вів В. Ільницький] / І. Ілько // День. – 2018. – 11 квіт. – С. 6-7 : фот. кольор.

* * *

12. Баглай, Йосип. Іван Іванович Ілько : 65-річчя з дня народж. живописця, заслуж. худож. України (1938) / Й. Баглай // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2002. – С. 42-44. – Бібліогр. наприкінці ст.

13. Баглай, Йосип. Той магічний світ мистецтва... : до 60-річчя від дня народж. заслуж. худож. України Івана Ілька / Й. Баглай // Календар «Просвіти» на 1998 рік / упоряд. П. Федака. – Ужгород,1998. – С. 81-84.

14. Габорець, Василь. Палітра вічності : [70-річчя від дня народж. заслуж. художника України І. Ілька] / В. Габорець // Габорець, В. Поезії : публіцист. та культуролог. ст. – Ужгород : Ґражда, 2011. – С. 268-271.

15. Гаврош, Оксана. Жанровий живопис у творчості Івана Ілька / О. Гаврош // Науковий вісник Закарпатського художнього інституту. – Вип. 2. – Ужгород : Ґражда, 2012. – С. 71-78. – Бібліогр. наприкінці ст.

16. Зайцев, Олег. Ілько Іван Іванович : (1938 р. н.) : [про худож.] / О. Зайцев, Е. Зайцева // Зайцев, О. Театрально-декораційне мистецтво Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв 1946–2021 роки : (до 75-річчя заснування театру присвячується). – Ужгород : АУТДОР-ШАРК, 2021. – С. 69-70 : фот.

17. Ілько Іван Іванович : (1938 р. н.) : [худож., член НСХ України, заслуж. худож. України] // Мистецтво Закарпаття : кат. творів із фондів музею. Кн. 1. – Ужгород : Шарк, 2005. – С. 102-104.

18. Ілько Іван Іванович : живописець, член Нац. спілки художників України, заслуж. худож. України // Верховина. Волівщина–Міжгірщина. – Ужгород : TIMPANI, 2017. – С. 422 : портр., фот.

19. Ілько Іван Іванович : заслуж. худож. України (1995) // Художники Закарпаття. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2011. – С. 68 : портр., фот. кольор. – Текст укр., англ. мовами.

20. Приймич, М. В. Ілько Іван Іванович : [про засл. худож. України] / М. В. Приймич // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX століття. – 2007. – С. 144-145 : портр.

* * *

21. Бедзір, Василь. Ужгородці отримали найсучаснішу галерею : в Ужгороді на вул. Кошицькій відкрили сучасну галерею під назвою «Ілько» / В. Бедзір // Неділя. – 2013. – 22-28 берез. – С. 16 : фот.

22. Будкевич, Андрій. Світ, що зникає, оживає на полотнах Івана Ілька : думки про життя і творчість художника : [80-річчя з дня народж.] / А. Будкевич // Культоролог. джерела. – 2018. – № 1. – С. 35-36 : портр.

23. Гаврош, Оксана. Без надмірного пафосу : І. Ільку – вісімдесят : [художник] / О. Гаврош // Екзиль. – 2018. – № 2. – С. 37-39 : фот.

24. Гаврош, Оксана. Син Верховини : заслуж. худож. України І. Ільку виповнилося 75! / О. Гаврош // Культуролог. джерела. – 2013. – № 1. – С. 40-42 : фот.

25. Ламонова, Оксана. Про Івана Ілька та «Крик сойки над замком графа Шенборна» : [про нар. худож. України І. Ілька] / О. Ламонова // Культура і життя. – 2019. – 31 трав. – С. 13 : фот.

26. Федака, Сергій. Трембіти звук на полотні : [про творчість заслуж. худож. України І. Ілька] / С. Федака // Дукля. – 2013. – № 4. – С. 89.

Березень: 10

АНДРІЙ ІВАНОВИЧ ПУШКАШ

100-річчя від дня народження вченого-гунгаролога,
доктора історичних наук, професора
(1923–2008)

Історичний факультет (тепер факультет історії та міжнародних відносин) Ужгородського університету за час свого існування випустив понад 6 тисяч дипломованих фахівців. Зрозуміло, більшість з них викладають (чи викладали) історію у школах. Окремі з них працюють в архівах, музеях, наукових бібліотеках. Серед випускників є і народні депутати, очільники органів державної влади та управління, працівники народного господарства. Деякі присвятили своє життя дослідженню «білих плям» в історії. До них відносився Андрій Іванович Пушкаш – доктор історичних наук, професор, відомий вчений-гунгаролог.

Він народився 10 березня 1923 року у селі Великі Ком'яти (тепер у Виноградівській громаді Берегівського району Закарпатської області) у багатодітній селянській сім'ї Івана Андрійовича і Марти Іванівни. Правда, до дорослого віку вижило шестеро, четверо з них закінчили Ужгородський університет.

Андрій у рідному селі закінчив сім класів народної школи. Потім протягом одного року вчився у Севлюшській горожанській школі. У 1937 році вступив у другий клас Мукачівської гімназії. Із-за рішень Віденського арбітражу третій клас закінчив у Білках. Потім повернувся в Мукачево і у 1944 році закінчив гімназію із відзнакою. Протягом 1945 року працював у Берегові на різних посадах.

Після відкриття Ужгородського державного університету Андрій Пушкаш став студентом історичного факультету. Вчився дуже добре. Найбільший вплив на нього мали викладачі Микола Лелекач, Федір Потушняк, Микола Редько, Іван Коломієць, Петро Сміян… До речі, доцент Бенціон Вольфсон відправив його курсову роботу «Становище трудового селянства Закарпаття в 20 – 30-ті роки XX ст.» в Москву на Всесоюзний конкурс і вона зайняла друге місце. У 1951 році він закінчив навчання у виші, одержав диплом з відзнакою і рекомендацію вченої ради в аспірантуру.

Ставши дипломованим фахівцем Андрій Пушкаш був направлений на роботу в Перечинську середню школу. Пропрацював два роки. Викладав не тільки історію, але й був заступником директора з навчальної роботи. Зрозуміло, педагогічна праця подобалась, діти шанували молодого спеціаліста за ерудицію, але Андрію Івановичу хотілось відкривати щось нове, незвідане в історії. Тому у листопаді 1953 року став аспірантом Інституту історії Академії наук СРСР.

Підкреслимо, що потяг до наукової роботи колега демонстрував ще під час навчання в університеті. Ми згадували про його курсову роботу, якій було присудженого друге місце на Всесоюзному конкурсі. Крім того, у «Наукових записках» Ужгородського університету (1952) була опублікована його дипломна робота «Селянське повстання в Закарпатті в 1921 році». Ставши аспірантом, Андрій Пушкаш під керівництвом наукового керівника, завідувача сектору новітньої історії західноєвропейських країн Інституту історії, кандидата історичних наук Миколи Івановича Саморукова почав досліджувати аграрні зміни в Угорщині у перші повоєнні роки. Підкреслимо, що молодий науковець добре знав угорську мову і це стало йому у пригоді.

У дисертації аспірант ґрунтовно проаналізував становище селян Угорщини у 1919–1944 роках, їх боротьбу за прийняття декрету про земельну реформу, її хід та результати (1944–1945). Також розкрив питання піднесення життєвого рівня трудящих, похід робітників-комуністів на село. Багато уваги приділено здійсненню трирічного плану на селі, зростанню і демократизації кооперативного руху та початку соціалістичних перетворень у сільському господарстві. Зроблено правильний висновок про те, що за чотири роки в Угорщині було зроблено чимало. І це доведено у науковій роботі.

У квітні 1956 року на засіданні вченої ради Інституту історії АН СРСР відбувся успішний захист дисертації Андрія Пушкаша «Боротьба Угорської комуністичної партії за вирішення аграрного питання (1944–1948 рр.)». Вона засвідчила появу нового талановитого історика. Через три роки побачила світ монографія з цієї проблеми.

Захистивши кандидатську дисертацію Андрій Іванович продовжував займатися угорською проблематикою. Він зосередився на вивченні теми: Угорщина в роки Другої світової війни. Цьому неабияк сприяло його відрядження в історико-дипломатичне управління Міністерства закордонних справ СРСР, де він класифікував угорські трофейні архівні документи. Крім того, вчений працював в

угорських та радянських архівах. Вивчив десятки фондів з вищезазначеної теми. А ще ґрунтовно опрацював опубліковані документи, спогади учасників описуваних подій, періодичні видання.

У докторській дисертації та наукових публікаціях він глибоко розкрив досліджувану тему. Найперше, показав економічне і політичне становище Угорщини напередодні вересня 1939 року. Довів, що регент Міклош Горті та його соратники (Пал Телекі, Ласло Бардоші, Міклош Каллаї та ін.) прагнули змінити умови Тріанонського мирного договору (1920), тому й пішли на союз з Італією та Німеччиною (у 1939 році Угорщина приєдналася до Антикомінтернівського пакту). На перших порах їм вдалося трохи розширити свою територію. У 1938–1941 роках було приєднано Південну Словаччину, Карпатську Україну, Північну Трансільванію, Бачку. Але за це треба було йти у фарватері Німеччини. До речі, 27 червня 1941 року Угорщина оголосила війну Радянському Союзу. Як стверджував вчений, спочатку Гітлер відводив Угорщині роль постачальника сировини і військових матеріалів. Але справи у німецької армії йшли не дуже добре, тому у 1942 році на східний фронт відправилась 200-тисячна 2-га угорська армія. На початку 1943 року вона була розбита під Воронежем. Незважаючи на слабке економічне становище країни, Горті продовжував служити Гітлеру. Однак було задіяно й інший варіант – розпочато переговори з Англією та США. Це стало відомо Гітлеру і у березні 1944 року Німеччина окупувала Угорщину. У жовтні того ж року до влади прийшли нілашисти Ференца Салаші. Прем'єром став Деме Стояї. Але це не врятувало ситуацію – у лютому 1945 року Угорщина була визволена від німецької окупації.

Зрозуміло, Андрій Пушкаш з результатами наукових пошуків виступав на наукових конференціях, публікував статті у солідних часописах тощо. В авторефераті його докторської дисертації зафіксовано 20 публікацій з досліджуваної проблеми, у тому числі три монографії. Тому й не дивно, що проблем із захистом дисертації не було. Він відбувся у жовтні 1965 року на засіданні вченої ради Інституту історії АН СРСР, а у січні Вища атестаційна комісія СРСР присудила йому науковий ступінь доктора історичних наук.

У 1968 році став провідним співробітником відділу Центральної та Південно-Східної Європи Інституту слов'янознавства АН СРСР. Вчений продовжував плідно працювати над темами із зовнішньої політики Угорщини. У коло його зацікавлень входили дослідження про соціальну диференціацію угорського суспільства,

політичну систему в гортиській Угорщині та міжпартійну боротьбу в країні. На початку 1970-х років побачила світ 3-томна «Історія Угорщини», він був членом редколегії другого тому, автором та відповідальним редактором третього тому. В кінці XX – на початку XXI ст. досліджував розпад Австро-Угорщини та виникнення незалежної Угорської держави. Крім того, історик був співавтором колективних праць «Коротка історія Угорщини з найдавніших часів до наших днів» (М., 1991) та «Угорщина 1956 року: нариси історії кризи» (М., 1993). Так він наполегливо працював до самої смерті.

Згадаємо, що ще в студентські роки Андрій Пушкаш починав із дослідження історії Закарпаття. І наукову кар'єру завершив книгою про Закарпаття. У 2006 році, незадовго до смерті (14 червня 2008 р.), видав монографію «Цивілізація або варварство: Закарпаття, 1918–1945». Тут він прослідкував історію краю у міжвоєнний та воєнний період. Спочатку вчений аналізує її історію у 1918–1919 роках. Велику увагу приділяє перебуванню Підкарпатської Русі у складі першої Чехословацької республіки (політика Праги щодо Закарпаття, проблеми автономії, перший Віденський арбітраж і поділ регіону, роль Карпатської України тощо). Далі висвітлює питання: Закарпаття під владою гортистів (окупація Карпатської України, режим військової адміністрації, цивільна адміністрація, режим військового управління краєм). А ще він висвітлює тему «Закарпатська Україна (кінець 1944–1945 рр.)». Ця праця засвідчила, що Андрій Іванович детально цікавився своєю малою батьківщиною.

Його наукова спадщина нараховує понад 500 позицій. Переважна кількість із них витримали випробування часом. Однак, треба пам'ятати, що Андрій Іванович працював, коли в радянській історіографії безроздільно панувала марксистко-ленінська методологія. І це не могло позначитися на змісті його публікацій. Однак він увів у науковий обіг величезний масив джерел (як правило, неопублікованих) і це є основним.

Андрій Іванович був чудовим педагогом. Він протягом трьох десятиліть працював у вишах Москви. Читав спецкурси у Московському університеті імені Михайла Ломоносова та Інституті міжнародних відносин (МДІМВ), політологію – в Інституті іноземних мов та педагогічному державному інституті (тепер університет). Керував аспірантами, їх у середньому було по три на рік. До речі, в Центральному науково-дослідному інституті технологій машинобудування (ЦНДІТШ) викладав аспірантам курс історії філософії. І робив це з великим натхненням та задоволенням. Студенти та ас-

піранти відвідували заняття з охотою, бо знали, що лектор проведе нестандартне заняття і пояснить найскладніші питання доступно. Нагадаємо, що у лютому 1969 року Андрію Пушкашу було присвоєно ВАК СРСР звання професора.

Проводив значну громадську роботу. Був одним із засновників Комісії істориків СРСР і УНР (згодом Росії і Угорщини). Було налагоджено плідну співпрацю: проводились міжнародні наукові конференції, відбувався обмін радянськими і угорськими викладачами, видавались спільні монографії тощо.

Багаторічна і сумлінна праця вченого і педагога вищої школи Андрія Пушкаша було помічена і частково відзначена. Він мав багато відзнак, починаючи від директорів інститутів і до галузевого міністерства. У квітні 1975 р. був нагороджений Президентською радою Угорської Народної Республіки орденом Трудового червоного прапора. У 2007 році Вчена рада Ужгородського національного університету присвоїла Андрію Пушкашу ступінь Почесного доктора (Doktor Honoris Causa) Ужгородського національного університету. Але найбільшою втіхою для науковця і педагога були шана і повага людей.

Наш колега був гарним чоловіком, люблячим батьком, турботливим дідусем. Разом з коханою дружиною Тетяною Андріївною виростили і виховали двійко чудових дітей – доньку Наталку та сина Андрія. Вони створили свої сім'ї і подарували батькам найдорожчий скарб – онуків. Тепер дідусь і бабуся з неба уважно спостерігають за їхнім земним життям і радіють їхнім успіхам.

Він не поривав зв'язків із Закарпаттям. Підтримував контакти із колегами з Ужгородського університету Василем Гомоннаєм, Іваном Гранчаком, Василем Ільком, Іваном Мандриком, Іваном Мешком, Василем Олагом, Василем Худаничем тощо. Бував головою ДЕКу на історичному факультеті УжДУ (УжНУ), брав активну участь у роботі наукових конференцій, листувався з колегами (у тому числі і з автором цієї статті). Час від часу приїжджав на Закарпаття, відвідував родичів, зустрічався із колегами. Останній раз був на похороні наймолодшої сестри (2006 р.). Тоді ж зустрівся з професором Іваном Мешком.

Минуло вже 14 років з того часу, як Андрій Іванович Пушкаш відійшов у Вічність. Але його добрі справи залишились. І пам'ять надовго збережеться в серцях і думках рідних, колег, студентів, друзів, усіх тих, хто знав вченого, педагога і просто непересічну людину.

Микола Олашин

Джерельні приписи:

1. Нежинский, Л. Н. Борьба венгерского народа за установление и упрочение народно-демократического строя, 1944–1948 / Л. Н. Нежинский, А. И. Пушкаш / отв. ред. Р. А. Авербух. – М. : Изд-во АН СССР, 1961. – 552 с. : ил. – Текст рос. мовою.

2. Пушкаш, А. И. Борьба за аграрные преобразования в Венгрии (1944–1948 гг.) / А. И. Пушкаш / АН СССР, Ин-т истории. – М. : Изд-во ИМО, 1959. – 312 с. – Текст рос. мовою.

3. Пушкаш, А. И. Венгрия в годы второй мировой войны / А. И. Пушкаш / АН СССР, Ин-т истории ; отв. ред. Н. Н. Яковлев. – М. : Мысль, 1966. – 527 с. – Текст рос. мовою.

4. Пушкаш, А. И. Венгрия во второй мировой войне: Внешняя политика Венгрии (1938–1944 гг.) / А. И. Пушкаш. – М. : Изд-во ИМО, 1963. – 215 с. – Текст рос. мовою.

5. Пушкаш, А. И. Внешняя политика Венгрии. Апрель 1927 г. – февраль 1934 г. / А. И. Пушкаш. – М., 1995. – 317 с. – Текст рос. мовою.

6. Пушкаш, А. И. Внешняя политика Венгрии: ноябрь 1918 – апрель 1927 г. / А. И. Пушкаш / АН СССР, Ин-т славяноведения и балканистики ; отв. ред. П. П. Безушко. – М. : Наука, 1981. – 368 с. – Текст рос. мовою.

7. Пушкаш, А. И. Цивилизация или варварство: Закарпатье, 1918–1945 / А. И. Пушкаш / Ин-т славяноведения РАН. – М. : Европа, 2006. – 557 с. + [3] карт. – Текст рос. мовою.

* * *

8. Гранчак, И. М. Венгрия в годы Второй мировой войны / И. М. Гранчак, А. И. Пушкаш // Очерки новой и новейшей истории Венгрии / [редкол. : А. И. Пушкаш (отв. ред.) и др.]. – М. : Изд-во соц.-экон. лит., 1963. – С. 261-281. – Текст рос. мовою.

9. Пушкаш, А. Закарпатье в международных отношениях накануне Второй мировой войны / А. И. Пушкаш // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища : доп. та повідомл. наук. конф., присвяч. 60-річчя проголошення незалежності Карпат. України. Ужгород, 10-11 берез. 1999 р. / Закарпат. обл. держ. адмін., Упр. культури, Упр. освіти, Ужгород. держ. ін-т інформатики, економіки та права Міносвіти України, Закарпат. регіонал. центр соц.-економ. і гуманітар. дослідж. НАН України ; [редкол. : І. М. Гранчак (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород, 1999. – С. 20-42. – Текст рос. мовою.

10. Пушкаш, А. И. Борьба за создание антифашистского Национального фронта в Венгрии / А. И. Пушкаш // Народные и на-

циональные фронты в антифашистской освободительной борьбе и революциях 40-х годов / АН СССР, Ин-т славяноведения и балканистики ; [редкол. : Л. Б. Валев и др.] ; отв. ред. А. Я. Манусевич. – М. : Наука, 1985. – С. 217-225. – Текст рос. мовою.

11. Пушкаш, А. И. Венгерская Советская республика 1919 г. и ее историческое значение / А. И. Пушкаш // Великий Октябрь и Венгерская Советская Республика / [гл. ред. : П. Н. Федосеев, Ж. П. Пах]. – М. : Наука, 1983. – С. 162-176. – Текст рос. мовою.

12. Пушкаш, А. И. Документы венгерских архивов об оккупации Италией Албании в 1939 г. / А. И. Пушкаш // Политический кризис 1939 г. и страны Центральной и Юго-Восточной Европы / АН СССР, Ин-т славяноведения и балканистики ; [редкол. : И. И. Поп (отв. ред.) и др.]. – М., 1989. – С. 58-61. – Текст рос. мовою.

13. Пушкаш, А. И. Образование Венгерского фронта и его деятельность / А. И. Пушкаш // Народные и национальные фронты в антифашистской освободительной борьбе и революциях 40-х годов / АН СССР, Ин-т славяноведения и балканистики ; [редкол. : Л. Б. Валев и др.] ; отв. ред. А. Я. Манусевич. – М. : Наука, 1985. – С. 307-314. – Текст рос. мовою.

14. Пушкаш, А. И. Образование Левого блока, его программа и борьба против реакции в Венгерском национальном фронте независимости / А. И. Пушкаш // Народные и национальные фронты в антифашистской освободительной борьбе и революциях 40-х годов / АН СССР, Ин-т славяноведения и балканистики ; [редкол. : Л. Б. Валев и др.] ; отв. ред. А. Я. Манусевич. – М. : Наука, 1985. – С. 506-513. – Текст рос. мовою.

15. Пушкаш, А. И. Создание правительства Венгерского национального фронта независимости и его программа (1944–1945 годы) / А. И. Пушкаш // Народные и национальные фронты в антифашистской освободительной борьбе и революциях 40-х годов / АН СССР, Ин-т славяноведения и балканистики ; [редкол. : Л. Б. Валев и др.] ; отв. ред. А. Я. Манусевич. – М. : Наука, 1985. – С. 369-373. – Текст рос. мовою.

16. Пушкаш, А. И. Судьбы Закарпатского региона между двумя мировыми войнами / А. И. Пушкаш // Регионы и границы Украины в исторической ретроспективе / РАН, Ин-т славяноведения ; отв. ред. Л. Е. Горизонтов. – М., 2005. – С. 238-274. – Текст рос. мовою.

* * *

17. Андрей Иванович Пушкаш : [некролог] // Новая и новейшая история. – 2008. – № 6. – С. 216-217. – Текст рос. мовою.

18. К 75-летию А. И. Пушкаша // Славяноведение. – 1998. – № 4. – С. 125. – Текст рос. мовою.

19. Коренной москвич родом из Великих Комят : [об А. И. Пушкаше] // Найпавер, К. Долі на злеті свого часу : (док.-іст. новели) / Київ. славіст. ун-т, Закарпат. філія ; під ред. М. Алмашія. – Ужгород, 2005. – С. 98-105 : фот. – Текст рос. мовою.

20. Ловачка, І. Професор з Москви – наш земляк: [про д-ра іст. наук, проф. А. І. Пушкаша] / І. Ловачка // Новини Закарпаття. – 1999. – 13 берез. – С. 3.

21. Памяти Андрея Ивановича Пушкаша (1923–2008): [некролог] // Славяноведение. – 2009. – № 3. – С. 25-126. – Текст рос. мовою.

22. Пам'яті Андрія Івановича Пушкаша: [некролог] // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. – 2008. – № 9. – С. 15 : фот.

23. Пам'яті Пушкаша Андрія Івановича : [некролог] // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 21. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2008. – С. 234-235 : фот.

24. Худанич, В. І. Пушкаш Андрій Іванович / В. І. Худанич // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX століття. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 265-266.

Березень: 22

ГЕОРГІЙ ЄВМЕНОВИЧ ДУЛІШКОВИЧ

95-річчя від дня народження хорового диригента,
педагога та композитора
(1928–1998)

Георгій Євменович Дулішкович належав до музичної еліти Закарпаття другої половини XX століття. Фаховий диригент, директор Свалявської дитячої музичної школи, самодіяльний композитор. Цей талановитий музикант, шанований Дезидерієм Задором, Іштваном Мартоном, Емілієм Кобулеєм, Мирославом Чайковським та багатьма іншими митцями, сприяв розбудові в регіоні хорової справи та музичної педагогіки. Численні хори під його керівництвом досягли вагомих мистецьких результатів, починаючи

від хорової капели Ужгородського університету, яка в 1948 році під керуванням Г. Є. Дулішковича здобула перше місце у хоровому конкурсі Закарпатської області, і завершуючи самодіяльним хором ветеранів війни і праці, який за результатами Закарпатського обласного конкурсу-огляду художніх колективів 1998 року був удостоєний звання «народного колективу». Диригент підніс на високий професійний рівень чоловічий хор Перечинського хімічного комбінату, мішані хори Мукачівської меблевої фабрики та Свалявського лісохімічного комбінату, ансамбль Свалявського заводу мінеральних вод, шкільні й церковні хорові колективи. Задля збагачення регіонального хорового репертуару займався композиторською справою, а також давав перші уроки з композиції вихованцю Свалявської музичної школи – Євгену Станковичу, що нині став корифеєм української національної композиторської школи та центральною постаттю в музичній культурі сучасності.

Георгій Євменович Дулішкович походив із відомої на Закарпатті династії священників. В історії краю душпастирі були найосвіченішою верствою населення, а найпрогресивніші з них сприяли розбудові національної культури.

До когорти прогресивних священників належало кілька поколінь Дулішковичів. Далекий предок Георгія – отець Теодозій Дулішкович виявився причетним до розквіту «народної» літератури XVII століття. Інший представник роду Дулішковичів – отець Іоанн (1815–1883) в період національного підйому краю, викликаного революцією 1848–1849 років, був близьким соратником та однодумцем Олександра Духновича й Адольфа Добрянського, став на захист угро-русів від мадяризації та зайнявся вивченням історії Закарпаття. На основі документальних джерел він уперше рідною («руською») мовою написав наукове дослідження «Историческія черты угро-русскихъ» (3 тт., 1874–1879 рр.). Його нащадок – архідиякон Берегського архідияконату, парохіальний радник («consultor») Трибуналу Мукачівської єпархії й батько Георгія – отець Євмен Дулішкович (1889–1958) увійшов в історію краю, як відомий церковний діяч. Великим авторитетом і шаною користувався й парох греко-католицької церкви, старший брат Георгія – отець Віктор Дулішкович (1917–1954), що був обраний делегатом Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України (1944).

Майбутній диригент Георгій Дулішкович народився у мальовничому селі Голубине, що на Свалявщині, де його батько працював сільським священником. Георгій мав чотирьох старших братів

і молодшу сестру. Його мати Маргарета Сабов теж походила зі священничої родини. Вона була надійною підпорою для батька, а у скрутні часи Другої світової війни в 1941 року стала засновницею Товариства св. Вероніки для допомоги бідним церквам краю. З дитинства Георгій був оточений турботою та любов'ю, виховувався у високодуховній атмосфері, де панували принципи високої моральності, людяності, шанувалися наука та мистецтво. Бажаною гостею в їх домі завжди була музика. Його батьки мали неабиякі музичні здібності та власним прикладом спонукали дітей до співу.

Формування світоглядних позицій хлопця припало на період, коли Закарпаття входило до складу Чехословацької Республіки, і в регіоні спостерігався економічний та культурний підйом. Георгій Дулішкович з дитинства виявляв жагу до знань і був сумлінним учнем. У 1934–1939 роках він успішно навчався в народній школі, щоправда, постійно змінюючи школи: перші два класи провчився в рідному селі Голубиному, третій і четвертий класи – у Сваляві, закінчував школу в Мукачеві (п'ятий клас). Такі часті зміни місць навчання пов'язувалися з переїздами родини через нові призначення й підвищення батька у сфері його церковної діяльності. У 1933–1935 роках за віддану душпастирську працю в Голубиному єпископ Олександр Стойка призначив отця Євмена намісником Свалявського деканату та парохом у Сваляві, а в період угорської анексії Закарпаття 1939 року – парохом м. Мукачева, архідияконом Берегського архідияконату та парохіальним радником у «Трибуналі богоспасаемой Епархіи Мукачевской».

З дитинства Григорій привертав увагу оточуючих неординарними музичними здібностями. Щедро обдарований від природи гарним голосом і тонким музичним слухом, у дев'ять років хлопець почав співати у церковних хорах, а зі вступом до Мукачівської угорської гімназії – опанував музичну грамоту та гру на фортепіано, демонструючи великі успіхи. Як зазначав Л. Уральський, «вже у другому класі гімназії, з допомогою викладача співів, Г. Дулішкович керує класним хором, а в четвертому – гімназійним хором, відчувши по-справжньому, що музика – його покликання».

Закінчення Другої світової війни та приєднання Закарпаття до УРСР внесли певні корективи в життя майбутнього музиканта. З угорської гімназії юнака переводять у дев'ятий клас Мукачівської середньої школи імені Пушкіна, а його велике захоплення хоровим співом сприяє знайомству з Антоном Скибою та участі у керованому цим талановитим мукачівським диригентом чолові-

чому хорі «Метеор». Відроджений після війни колектив працював на високому емоційному підйомі, і для Георгія виявився цінною школою пізнання справжньої диригентської майстерності. Спів у цьому хорі дозволив ознайомитися із секретами високомистецького виконавства та відкрив для Георгія значно ширшу палітру можливостей хорового співу. У 1946 році мукачівський хор «Метеор» взяв участь у Республіканській олімпіаді у Києві та на всеукраїнському рівні виявився найкращим, посівши в конкурсному відборі заслужене перше місце. Здобутий успіх та творче спілкування з А. Скибою підштовхують Г. Дулішковича розпочати самостійну диригентську роботу.

Молодий музикант стає керівником хору Мукачівської греко-католицької церкви, в якій його батько працював парохом. Після закінчення загальноосвітньої школи юнак відразу вступає до Ужгородського музичного училища навчатися двом спеціальностям: вокалу та хоровому диригуванню.

Тоді в закладі працювали такі корифеї, як Дезидерій Задор (директор, викладач музично-теоретичних дисциплін та класу фортепіано), Віра Ромішовська (завуч, викладач академічного співу та гри на скрипці), фаховий диригент Леонід Волинський (перший завідувач секції хорового диригування), Наталія Степанівна Варивода (засновниця студентського хору), відомі в краї диригенти Костянтин Тоотс, Петро Милославський, оперні співаки Андрій Задор, Поліна Милославська та багато інших. Студентське життя тих років було надзвичайно цікавим і насиченим. Викладачі та вихованці музичного закладу багато концертували. Кожного семестру в концертних залах музичного училища та обласної філармонії майже усі студенти-диригенти керували хором. На уроках з диригування від них вимагали бездоганного знання музичних творів. Своєрідною перевіркою було завдання, коли викладач спеціальності пропонував лівою рукою грати одну із хорових партій на фортепіано, голосом відтворювати будь-яку іншу партію, а вільною рукою диригувати. Поряд з Георгієм Дулішковичем у ті роки в музичному училищі навчалися Михайло Кречко, Іван Енедій, Василь Новграді, Павло Хребор, Іван Штець та багато інших. Дружні стосунки юнак підтримував з Мілієм Кобулеєм. Їх об'єднувала участь у мукачівських хорах (у «Метеорі» та греко-католицькому хорі). Вони обоє брали участь у прем'єрному виконанні «Месси» Іштвана Мартона.

Навчаючись на третьому курсі музичного училища, Г. Дулішкович очолив хорову капелу Ужгородського університету.

Протягом короткого часу він підготував з колективом новий репертуар і досягнув такого високого рівня виконання, що на конкурсі хорів Закарпатської області посів перше місце. Цей успішний старт став впевненою заявкою на яскраве майбутнє. Його відзначали, як одного із перспективних студентів. Одночасно з диригуванням і співом роки навчання в Ужгородському музичному училищі знаменували зародження ще одного захоплення: композиторської діяльності. Під впливом творчого спілкування з Іштваном Мартоном Георгій Дулішкович пише свої перші фортепіанні п'єси та етюди.

1948 рік… Поряд з творчими досягненнями він приніс усвідомлення гірких реалій. В історії СРСР це був рік посилення жорстких політичних утисків. Після постанови ЦК ВКП(б) «Про боротьбу з формалізмом та космополітизмом» у Закарпатті прокотилася хвиля ідеологічних репресій.

Значна частина шанованих Г. Дулішковичем мистецьких авторитетів і, що найболючіше, найрідніших для нього людей були безпідставно звинувачені в антирадянській діяльності та опинилися за ґратами. Під жорнова сталінського режиму потрапив Антон Скиба (позбавлений волі на 25 років і засланий в Сибір). За відмову відректися від греко-католицької церкви на початку 1949 року були репресовані його батько отець Євменій і старший брат отець Віктор. Обох піддали жорстоким тортурам у київській Лук'янівській в'язниці, і відправили на важкі виправні роботи в табори ГУЛАГу (в Мордовію). [Пізніше їх буде посмертно реабілітовано та доведено їх невинуватість].

У закладі, де навчався Г. Дулішкович, теж відбувалися зміни. Безпідставно було засуджено студента першого курсу Василя Дюлая, знято з посади директора Дезидерія Задора, багатьом талановитим викладачам музичного училища заборонено викладати спеціальність. На початку 1949 року, не витримуючи ідеологічного тиску, йде з життя Віра Ромішовська. Та все ж у цих складних умовах Г. Дулішкович блискуче здає державні іспити й отримує рекомендацію на навчання у Львівській державній консерваторії імені М. В. Лисенка. Однак його чекало розчарування. Попри відмінну підготовку та успішну здачу вступних музичних іспитів, Г. Дулішкович не проходить співбесіду. Георгію не пробачили його походження (син священника!), нагадали про ув'язнення батька і брата, що означало тавро «неблагонадійний» і виразно дали зрозуміти, що в радянському закладі йому заборонено здобувати

вищу освіту. Творчі здобутки та музичний талант легко перекреслювалися на догоду спеціальним секретним службам. У ситуації, що склалася, Г. Дулішкович знаходить внутрішні сили мужньо пройти випробовування і починає працювати.

За направленням молодий спеціаліст їде в Перечинський районний будинок культури, який знаходився в смт Тур'ї Ремети. Великий організаторський потенціал талановитого юнака дозволяє успішно очолити цю культурну установу та одночасно займатися улюбленою справою. Молодий диригент керує хором Перечинського хімічного комбінату. Його успіхи не залишаються непоміченими. У 1952 році Георгія Дулішковича чекає підвищення. Його переводять у Мукачівський будинок культури і доручають нову керівну посаду – директора вокальної студії. Не мислячи себе жодного дня без хору, молодий музикант і на новому місці створює та керує хоровою капелою – тепер Мукачівської меблевої фабрики. Восени того ж року він отримує запрошення й погоджується паралельно доїжджати і працювати ще й із хором Свалявського лісохімкомбінату.

Невдовзі Г. Дулішкович «осідає» у Сваляві. Майже 50 років свого життя він віддасть розбудові музичного життя Свалявщини. Задля збагачення хорового репертуару багатьох керованих ним колективів музикант повернеться до композиторської діяльності. Серед найвідоміших творів Г. Дулішковича, що користувалися неабиякою популярністю, виявилися «Марш свалявських лісохіміків» (на слова М. Молнара), хорова поема про визволення Закарпаття – «Спасибі», чимало пісень на слова М. Молнара, В. Молнара, В. Цоклана та інших поетів, серед яких: «Пісня про Сваляву», «Радість у горах», «Колискова» та багато інших. Поряд з авторською музикою митець плекав любов до рідного йому музичного фольклору, що й позначилося на написанні хорових обробок закарпатських народних пісень, перелік яких доволі великий: «Іще кури не піли», «Пішов Іван в полонину косити», «Коли тоту комоницю сіяли», «День, день, білий день», «Ой дубе, дубе», «Коломийки про зелені Карпати» та багато інших. Збережені рукописи засвідчують, що вони не були надто складними для виконання, адже орієнтувалися на аматорів і дітей. Але усі вони були дуже органічними та зручними для співу.

Із «хрущовською відлигою» з підірваним здоров'ям із мордовських таборів повернувся батько, посмертно був реабілітований старший брат, а відтак Георгій Дулішкович перестав числитися у

списках «неблагонадійних». У 1955 році його призначають завідувачем Свалявської філії Мукачівської дитячої музичної школи, а у 1957 р., коли філія перетворюється на самостійний навчальний заклад, Георгій Євменович Дулішкович стає першим директором Свалявської дитячої музичної школи (нині Свалявська дитяча школа мистецтв), яку очолював до 1970-х років. До музичного виховання дітей ставився відповідально і з великою любов'ю (у нього самого на той час було вже четверо власних дітей: Павло, Георгій, Аніта та Петро). Окрім адміністративних обов'язків, Г. Є. Дулішкович незмінно керує шкільним хором, викладає музично-теоретичні дисципліни, факультативно дає уроки композиції. Цікаво, що перші композиторські твори своїх вихованців, як і власні, він розучував із шкільним хором, виконував на концертах і тим самим стимулював молодь до композиторських спроб. Серед відомих його учнів з композиції був і Євген Станкович, який зацікавився написанням музики вже в період навчання в музичному училищі та займався з Г. Є. Дулішковичем переважно під час канікул.

У 1970 році у зв'язку з невиліковною психологічною хворобою жінки Г. Дулішкович з нею розлучився і взяв другий шлюб з піаністкою Оленою Йосипівною Сегеді, від якої в нього народилися Іван та Михайло. Невдовзі його дружина стала завучем музичної школи, а за мірками тих часів директор і завуч не могли бути членами однієї родини. Як син священника, Георгій Євменович поступає благородно. Поважаючи прагнення дружини завідувати навчальним процесом, він уступає їй керівну посаду, продовжуючи при цьому й надалі працювати у Свалявській дитячій музичній школі. Тепер він більше зосереджується на диригентській та композиторській справі. Й надалі керує кількома хоровими та оркестровими аматорськими колективами Свалявського району, які під його орудою отримують обласне визнання.

У 1976 році великого резонансу набув композиторський творчий вечір Г. Є. Дулішковича, який транслювало обласне телебачення. У виконанні провідних музичних колективів Свалявщини прозвучала значна кількість хорових пісень, обробок закарпатських народних пісень та інших композицій митця.

З виходом на пенсію у 1988 році відомий диригент очолив хор ветеранів війни і праці Свалявського центру культури та підніс його на такий високий виконавський рівень, що у 1998 році цей колектив був удостоєний звання «народного», а Г. Є. Дулішкович отримав обласну відзнаку. Протягом десяти років колектив багато

гастролював в різних куточках Закарпаття та України, а в період незалежної України неодноразово концертував у країнах ближнього зарубіжжя Словаччині, Чехії, Польщі, Угорщині та інших.

Весною 1998 року земляки ще урочисто святкували сімдесятилітній ювілей Георгія Євменовича Дулішковича, що супроводжувався грандіозним концертом, а вже влітку – 21 липня цього ж року його не стало.

Г. Є. Дулішкович був похований у Сваляві. По собі він залишив світлу пам'ять, шану, а музичну генетику передав своїм дітям, онукам і правнукам. Прямою наступницею видатного диригента стала його онука Вероніка Дулішкович, яка закінчила Національну музичну академію України імені П. Чайковського по класу хорового диригування і подає великі надії на продовження улюбленої справи свого дідуся.

Нині, відзначаючи 95-ліття від дня народження Г. Є. Дулішковича, все сильніше усвідомлюємо, що його диригентська, педагогічна і композиторська діяльність була недаремною. Вона стала важливою часточкою музичного літопису нашого рідного Закарпаття. Своєю працею і талантом музикант робив життя краю кращим, наповнював його духовністю, добром і красою.

Віра Мадяр-Новак

Джерельні приписи:

1. Корепатов, В. Люди нестаріючої душі : [у т. ч. про Г. Дулішковича] / В. Корепатов // Вісті Свалявщини. – 1999. – 10 серп. – С. 3.

2. Кравчук, В. Співають ветерани : [у т. ч. про Г. Дулішковича] / В. Кравчук // Новини Закарпаття. – 1997. – 18 груд. – С. 6 : фот.

3. Митровка, Михайло. Свалявський район : [у т. ч. про Г. Дулішковича] / М. Митровка // Митровка, Михайло. Хорова культура Закарпаття : іст. нарис. – Ужгород : Карпати, 2019. – С. 196-199.

4. Уральський, Леонід. Георгій Євменович Дулішкович / Л. Уральський // Уральський, Леонід. Музичний світ Закарпаття : творчі портрети проф. та самодіял. композиторів. – Ужгород : Госпрозрахунк. ред.-вид. від. упр. у справах преси та інформації, 1995. – С. 9-10 : портр.

Березень: 23

БОРИС КИРИЛОВИЧ ГАЛАС

70-річчя від дня народження вченого-мовознавця, кандидата філологічних наук, знавця українського словникарства та історії української мови
(1953–2017)

При майстрах якось легше. Вони – як Атланти,
держать небо на плечах. Тому і є висота.

Саме цими рядками з поезії Ліни Костенко хочеться почати коротку оповідь про відомого мовознавця, лексикографа, знавця історії української лінгвістики – Бориса Кириловича Галаса, чиє 70-річчя 23 березня 2023 року святкуватиме не тільки кафедра української мови УжНУ, його родина, але і його шанувальники в Закарпатті й далеко за межами України. От тільки без нього… Бо він вже на небесах, у тій мовознавчій компанії, яка склалася так неждано-негадано і болісно для рідні і всіх наших колег через дочасний відхід у засвіти людей, які багато в чому формували хребет кафедри… Можна дофантазувати собі і наукові та творчі дискусії, адже Там і його батько, і мати – відомий науковець-ономаст Кирило Йосипович Галас (не дожив до свого 70-річчя) і Василина Василівна Галас (Гайду в дівоцтві), вчителька української мови і літератури, і наставник Бориса Кириловича – професор Йосип Олексійович Дзендзелівський, і академік Василь Васильович Німчук – «трудівник із когорти найдостойніших, найнеперевершеніших, найшановніших в Україні», як писав про нього сам Борис Кирилович, і Любомир Белей, молодший колега-професор, ономаст, і багато інших знавців не лише української мови, але й української культури, які своїм життям докладали цеглинки в наріжні камені нашого світогляду і буття… Так, в Україні жорстока війна з російською нечистю, яка лізла й лізе до нас в непрошене братство, з імперськими нелюдами-вбивцями, так, маємо невтішні втрати, але віра в неодмінну Перемогу дає сили жити далі, пам’ятаючи про подвижництво щоденної праці в ім’я свого народу…

Життєві шляхи Бориса Галаса беруть початок на мальовничій Хустщині. Вчительська дорога батьків та мовна народна стихія тісно взяли в полон вразливу до слова душу, тож життєва і творча

мета у Бориса Кириловича були визначені наперед. Закінчивши Ужгородську середню школу № 1 ім. Т. Г. Шевченка із золотою медаллю, він став студентом українського відділення філологічного факультету УжДУ, де з перших років виявив свою невичерпну студентську і громадянську активність, очолив студентське наукове товариство.

У цей же час окреслюється і поле наукових пошуків Бориса Кириловича – рукописні словники як важливе джерело для української історичної діалектної лексикології та лексико-семантична система української мови першої половини XIX століття. Цій темі присвячена і його кандидатська дисертація «Лексико-семантична система української мови першої половини XIX століття (на матеріалі рукописних словників)», яку він захистив під керівництвом проф. Й. О. Дзенделівського 1 лютого 1979 року. На матеріалі 26 рукописних (!!!) лексикографічних пам'яток та деяких інших документів першої половини XIX століття автором була укладена картотека майже з 45 тис. карток, мовні факти збиралися також у бібліотеках Києва, Москви, Ленінграда, про окремі рукописні пам'ятки здобувач повідомив уперше, розкривши невідомі сторінки з історії української мовознавчої науки.

Про початковий період цієї великої роботи згадував сам Борис Кирилович у своїй праці «Ф. С. Шимкевич як лексикограф і українське словникарство (кінець XVII – початок XIX ст.)», виданій в Ужгороді у 1995 році. Дозвольте мені навести довгу цитату, оскільки вона характеризує не тільки Бориса Кириловича, але й його наставника, який був також і моїм Учителем, – професора Йосипа Олексійовича Дзендзелівського…

Борис Галас писав: «*Тепер, коли багаторічні архівні пошуки і студії над лексикографічною спадщиною Федора Спиридоновича Шимкевича (1802–1843) позаду і ми виносимо на суд читачів одержані результати, уважаємо доречним розповісти, як починалася й у що вилилася ця непроста праця. Зробити це необхідно не лише для полегшення сприймання змісту книги, але й для того, щоб при цій слушній нагоді згадати добрим словом доктора філологічних наук, професора Йосипа Олексійовича Дзендзелівськог, нашого незмінного наукового керівника і консультанта, без стартового імпульсу якого навряд чи довелося б нам колись вивчати докладно спадщину Ф. Шимкевича й навряд чи з'явилася б сьогодні ця книга.*

Пригадується осінь 1971 року, коли авторові цих рядків, тоді ще другокурсникові українського відділення філологічного факуль-

тету Ужгородського державного університету, необхідно було обрати тему курсової роботи з українського мовознавства. Час ішов, а тема ніяк не знаходилася. Тодішній завідувач кафедри Й. Дзендзелівський, побачивши мене в коридорі, у черговий раз (із помітним тембром суворості) нагадав, що треба якнайшвидше вибрати якусь тему з рекомендованого кафедрою списка або, на крайній випадок, придумати свою і подати на розгляд кафедри, засідання якої вже ось-ось має відбутися. Я висловив бажання, щоб Й. Дзендзелівський погодився бути моїм науковим керівником, а тема хай буде така, яку він сам порекомендує. Йосип Олексійович наступного дня вручив мені кілька незвично об'ємистих котушок-фотоплівок (як фотоаматор, я був знайомий лише зі стандартними, на 36 кадрів, плівками, а це були багатометрові мікрофільми на сотні кадрів). Професор пояснив, що це виготовлені в Ленінграді негативні мікроскопії рукописних словників української мови, що зберігаються в Бібліотеці АН СРСР. Моє завдання полягало в тому, щоб переглянути ці плівки і терміново (до найближчого засідання кафедри, до якого залишалося день чи два) повідомити, яку саме пам'ятку я вирішив обрати предметом дослідження…». Отак почалася головна справа його життя…

Оскільки наука в радянські часи не сміла мати «династій» в університеті, Борис Кирилович отримав учительський досвід у СШ № 6 м. Ужгорода, а з 1986 року почав працювати на кафедрі української мови, коли його батько, відомий український ономаст Кирило Йосипович Галас, «вимушено» пішов на заслужений відпочинок, щоб його син, прекрасно підготовлений фахівець, міг продовжити наукову діяльність на кафедрі. Тут Борис Кирилович став доцентом у 1988 році.

Він – талановитий лексикограф, знавець багатьох невідомих широкому загалу праць та постатей, без чиїх імен українська мова та українське словникарство багато б втратили. Назвемо бодай частину зробленого ним. Це «Рукописний українсько-російський словник О. М. Бодянського» (1979), «Рукописні словники першої половини XIX століття як найважливіше джерело для української історичної діалектної лексикології» (1980–1981), «Українська лексика на позначення демонологічних понять у записах І. М. Вагилевича» (1982), «До історії деяких дієслівних морфолого-семантичних типів в українській мові» (1984), «Да пытання аб лексікаграфічнай спадчыне Ф. С. Шымкевіча» (1985), «Слов'янські паралелі в лексикографічній спадщині Ф. С. Шимкевича» (1987), «І. Нечуй-Ле-

вицький і українська дожовтнева лексикографія» (1988), «Рукописні словники української мови XIX ст. і лексикографічна практика Б. Д. Грінченка в оцінці О. О. Шахматова» (1988), «Рукописні словники української мови кінця XVIII ст. – поч. XX ст. та їх значення для історичного осмислення сучасних літературних і народнорозмовних явищ» (1989), «Мова закарпатських українців у полі наукових інтересів І. Вагилевича та Я. Головацького» (1990), «Мовна практика О. Духновича і процеси формування нової літературної мови» (1990) та багато інших праць, в яких автор постає не тільки глибоким знавцем історії української лексикографії та лексикології, її здобутків та значення у формуванні сучасної української літературної мови, а й дослідником ролі вагомих для українства імен – М. Костомарова, Д. Запари, Я. Головацького, І. Вагилевича, І. Срезневського, М. Євстаф'єва, О. М. та Ф. М. Бодянських, В. Лазаревського, Ф. Туманського, І. Войцеховича, інших діячів, про що свідчать наукові статті Бориса Галаса в енциклопедії «Українська мова».

Вагомим здобутком сучасної української лексикографії стала уже згадувана нами наукова монографія Б. Галаса «Ф. С. Шимкевич як лексикограф і українське словникарство (кінець XVIII – початок XX ст.)» (Ужгород,1995. – 300 с.), на яку опубліковано ряд позитивних рецензій (серед авторів – Г. Цихун, О. Кенез, О. Кровицька, З. Ганудель та ін.) і яка високо оцінена в українському і слов'янському мовознавстві. У цій праці автор на багатьох нових матеріалах аргументовано доводить, що рукопис українсько-російського словника 1835 року належить не А. Метлинському, як засвідчували свого часу А. Москаленко, П. Горецький та інші вчені, а Ф. Шимкевичу, білорусу, відомому мовознавцю, колишньому студенту й викладачу Київської духовної академії.

До речі, саме це дослідження Бориса Кириловича лягло в основу доповіді і подальшої статті Валерія Мокієнка «Українські паремії в словнику Ф. Шимкевича на східнослов'янському фоні (аксіологічний аспект)», присвячених 100-літньому ювілею професора Й. О. Дзендзелівського у 2021 році. А матеріали Бориса Галаса про рукописні словники минулих століть нині викладаються на спецдисциплінах його дружиною – доцентом кафедри української мови УжНУ Аллою Галас. Пишемо і згадуємо про це з надією подвигнути студентів-україністів до самостійності у виборі тем, які складають інтерес для нашого суспільства, до творчості, а не до списування з інтернет-ресурсів усього того *чужого*, не власного.

Вважаємо, треба укласти бібліографію праць Бориса Кириловича, щоб не загубились його ідеї, сміливі припущення стосовно багатьох пам'яток української лексикографії.

Борис Кирилович був учасником багатьох міжнародних і всеукраїнських конференцій, постійно виступав на зібраннях професорсько-викладацького складу УжНУ зі змістовними доповідями, писав глибокі рецензії на публікації мовознавців з лексикології та лексикографії. Він був ініціатором у проведенні наукової конференції, присвяченої творчості В. Пачовського, організатором вшанування пам'яті батька, Кирила Йосиповича Галаса, випустивши збірник праць його пам'яті і опублікувавши матеріали до його бібліографії.

Учений доклав багато зусиль до організації ювілейних зібрань пам'яті проф. Й. О. Дзендзелівського та доц. К. Й. Галаса. Йому належить також виданий у співавторстві з Ю. О. Піпашем діалектний словник – «Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області)» (2005. – 266 с.), який слугує надійним джерелом інформації для сучасних досліджень з діалектології. На пленарному засіданні конференції до 100-річчя з дня народження М. А. Грицака 16 жовтня 2008 року Борис Галас підписав мені цей словник гарним почерком: «*Глибокоповажаній колезі і спільникові в кафедральних випробуваннях Галині Іванівні Вовченко з думкою, що, може, і ця скромна праця не марна, що не на марність зійде все, що ми робимо… Настрою, добра, здоров'я і натхнення щиро бажаю – Борис Галас у час пленарного засідання конференції до 100-р. Грицака 16.X.2008)…»* Віримо і ми в немарність сущого і минулого, і віримо в майбутнє України навіть у найважчі часи, коли наша Україна в лютому вогні з російськими окупантами відстоює свою незалежність і право на свою мову і долю…

Географія публікацій Б. К. Галаса була величезною – це Київ, Львів, Одеса, Житомир, Тернопіль, Донецьк, Чернігів, Черкаси, Чернівці, Луцьк, Харків, Херсон, Москва, Ленінград, Свердловськ, Душанбе, Нальчик, Пряшів тощо.

Борис Кирилович був науковим керівником двох успішно захищених кандидатських дисертацій: В. Чикут «Наукові досягнення І. А. Панькевича і їх вплив на розвиток українознавчих лінгвістичних галузей» (Ужгород, 2008) та Г. Ковач «Мисливська лексика в українських говірках Закарпаття» (Запоріжжя, 2012).

Одним з основних напрямів наукової роботи Бориса Кириловича була підготовка і власне видання величезної праці К. Й. Га-

ласа – «Словника українських топонімів Закарпаття» загальним обсягом 5 тисяч машинописних сторінок, який охоплює майже всі письмово зафіксовані топоніми нашого краю. Безумовно, це величезна праця і свідчення невмирущої синівської любові, проте родині зараз належить право продовжувати цю традицію наукового поступу династії Галасів…

За свою освітню й культурницьку діяльність Борис Кирилович був нагороджений орденом «20 років НРУ» у 2009 році. Свої знання він з любов'ю передавав студентам, викладаючи історичну граматику української мови, навчав майбутніх філологів принципам методики викладання української мови, ділився цікавою і значущою інформацією на спецдисципліні з досягнень українського мовознавства, багато цікавого і мало відомого повідомляв з історії української лексикології та лексикографії. Ним створено ґрунтовні методичні рекомендації з дисциплін, які викладав Б. К. Галас був автором багатьох модульних і контрольних робіт, рецензій на магістерські та дипломні роботи, які спонукали студентів-філологів до майбутніх творчих пошуків.

Очікувала завершення ще одна вагома сторінка наукової діяльності Бориса Кириловича. Його докторська дисертація «Українська рукописна лексикографія у зв'язку з процесами формування і розвитку нової української літературної мови (кінець XVIII – поч. XX ст.)» була успішно обговорена на кафедрі української мови і рекомендована до захисту в червні 2006 року. Однак не сталося з різних підстав – у тому числі і ненаукових, і псевдонаукових… Дивовижно, як багато дивного робиться вузьколобими чиновниками, далекими від науки, для того, щоб праця всього життя не набула достойного завершення… Проте можемо сказати, що Борис Кирилович таки став професором. Народним. На нашу думку, така іпостась йому б сподобалась, хоча як людина він був дуже скромним, некрикливим, толерантним, з добрим запасом гумору і терпеливості. Любив Закарпаття, нашу неповторну природу, смакував життя у всіх проявах. Гарно малював, був добрим фотографом, любив музику, обожнював своїх доньок – Марусю та Василинку, одна з яких пішла дорогою династії Галасів, тішився онуками…

Не чіпатиму останній рік життя… Був мужнім… Дуже хотів працювати… Творити… Жити… Бути… Пішов від нас 15 грудня 2017 року. Пам'ятаємо…

На останок кілька слів… Серед різноманітних і різносутнісних мовознавчих категорій є одна, вельми цікава – ірреальний

умовний час. Має свої ознаки в морфології, у синтаксисі складного речення. 70 років від дня народження… Якби був живий, то… Однак є межі, встановлені десь там, дуже високо, в небесах, позначені тире між двома датами – народження і смерті. На могильній плиті в Доманинцях з надзвичайно проникливим портретом Бориса Кириловича Галаса записані мудрі слова – «*Думай добро, роби добро – і буде добро*». Девіз життя і духу…

Галина Вовченко

Джерельні приписи:

1. Галас, Б. К. Ф. С. Шимкевич як лексикограф і українське словникарство (кінець XVIII – початок XX ст.) / Б. К. Галас. – Ужгород, 1995. – 300 с.
2. Галас, Б. К. Відображення процесів українського назвотворення в рукописній лексикографії II половини XIX – початку XX ст. / Б. К. Галас // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : (зб. наук. праць). – Вип. 1. – Ужгород, 1999. – С. 82-86.
3. Галас, Б. К. Відображення рукописних словникових матеріалів В. Лазаревського у працях М. Номиса і Б. Грінченка / Б. К. Галас // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. – Вип. 4. – Ужгород, 2000. – С. 3-8.
4. Галас, Б. К. З історії української діалектної лексикографії : (рукопис. словник. матеріали М. Павлика) / Б. К. Галас // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : (зб. наук. праць).– Вип. 3. – Ужгород, 2000. – С. 55-61.
5. Галас, Б. К. Зауваження П. Житецького до Грінченкової рукописної редакції словника «Киевской старины» / Б. К. Галас // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. – Вип. 1. – Ужгород, 1995. – С. 19-23.
6. Галас, Б. К. Значення мовознавчих спостережень В. Бирчака для піднесення української національної свідомості на Закарпатті / Б. К. Галас // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Річник IV (XVIII): Карпатська Україна: Національне відродження. Політичний розвиток. Персоналії : матеріали наук. Конф., присвяч. 60-річчю Карпат. України (11-12 березня 1999 р.). – Ужгород, 2000. – С. 177-181.
7. Галас, Б. К. Лексика гуцульських і буковинських говірок у записах І. Вагилевича та Я. Головацького / Б. К. Галас // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Вип. 93 : Слов'янська філологія. – Чернівці : Рута, 2000. – С. 87-97.

8. Галас, Б. К. Лексикографічна проблематика у листуванні І. Франка і А. Кримського / Б. К. Галас // Син народу, що вгору йде... : наук. зб. праць викладачів, аспірантів, студентів УжДУ, присвяч. 140-річчю від дня народж. І. Франка. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 26-32.

9. Галас, Б. К. Лексикографічний аспект наукової діяльності К. Михальчука / Б. К. Галас // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. – Вип. 3. – Ужгород, 1998. – С. 3-8.

10. Галас, Б. К. Марґінальні нотатки П. Житецького до Грінченкової чорнової редакції словника «Киевской старины» / Б. К. Галас // Тези доповідей 49-ої підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу філологічного факультету Ужгородського університету. – Ужгород, 1995. – С. 53-54.

11. Галас, Б. К. Назви, пов'язані з християнсько-релігійною сферою, в українській лексикографії XIX ст. / Б. К. Галас // Біблія і культура : зб. наук. ст. – Вип. 1. – Чернівці : Рута, 2000. – С. 186-190.

12. Галас, Б. К. Науково-педагогічні погляди А. Волошина і процес утвердження української літературної мови на Закарпатті / Б. К. Галас // Карпатська Україна і Авґустин Волошин : матеріали міжнар. наук. конф. «Карпатська Україна – пролог відродження Української держави» (Ужгород, 11-12 берез. 1994 р.). – Ужгород : Ґражда, 1995. – С. 200-210.

13. Галас, Б. К. Неопублікована словникова частина «Звиногородщини» А. Кримського та її значення для вивчення середньонаддніпрянських говірок і тенденцій розвитку української літературної мови / Б. К. Галас // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 31-39.

14. Галас, Б. К. Неперевершений ентузіаст-лексикограф : до 90-річчя з дня народж. Миколи Грицака / Б. К. Галас // Карпат. край. – 1999. – № 1-3 (січ.-берез.). – С. 32-33.

15. Галас, Б. К. Нові пріоритети у вивченні історії української лексикографії кінця XVIII – початку XX ст. / Б. К. Галас // Гуманітарна освіта: досвід і проблеми : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Трансформація гуманітарної освіти» (Ужгород, 25-27 трав. 1998 р.). – Ужгород : Ґражда, 1999. – С. 518-525.

16. Галас, Б. К. Рукописна спадщина Костя Михальчука / Б. К. Галас // Укр. слово. – 1996. – 19 верес. – С. 13 ; 26 верес. – С. 13.

17. Галас, Б. К. Українсько-польські мовні паралелі в рукописній лексикографії XIX – початку XX ст. // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки : Філологічні науки. – № 6. – 2000. – С. 41-47.

* * *

18. Вовченко, Галина. Слово і майстер : (до 60-річчя з дня народж. Б. К. Галаса) / Г. Вовченко // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 18. – Ужгород, 2013. – С. 147-148.

19. Світлій пам'яті Бориса Кириловича Галаса : [некролог] : [науковець, знавець укр. словникарства, історії укр. мови] // Новини Закарпаття. – 2017. – 19 груд. – С. 7 : фот.

Березень: 25

МАРІЯ МИХАЙЛІВНА ГОМОЛЯК

65-річчя від дня народження викладачки,
голови циклової комісії інформаційної, бібліотечної та
архівної справи Академії культури і мистецтв
(нар. 1958)

Марія Михайлівна Гомоляк народилася 25 березня 1958 року в селі Новоселиця Виноградівського району (нині – Берегівський район) Закарпатської області в багатодітній сім'ї. Після закінчення Новоселицької загальноосвітньої школи вступила на бібліотечне відділення до Хустського культурно-освітнього училища. У 1976 році отримала диплом бібліотекаря середньої кваліфікації.

Відразу почала працювати за фахом – завідувачкою бібліотеки села Дротинці Виноградівського району, з 1977 року – бібліотекаркою Новоселицької сільської бібліотеки-філіалу, пізніше – старшим бібліотекарем Вилоцької міської бібліотеки, а з травня 1978 року – старшим бібліотекарем відділу обслуговування Виноградівської центральної районної бібліотеки.

Праця у великій бібліотеці спонукала до вдосконалення і тому у 1977 році Марія Михайлівна вступила до Київського державного інституту культури за спеціальністю «Бібліотекознавство та бібліографія», а у травні 1982 року закінчила Рівненський державний інститут культури і мистецтв й отримала диплом бібліотекаря-бібліографа.

З великою вдячністю згадує про той час і про хороших людей, які запропонували їй розпочати новий етап у житті – переїхати

до іншого міста на нову роботу. 19 вересня 1979 року розпочала свою педагогічну діяльність в Хустському культурно-освітньому училищі бібліотекаркою і викладачкою «Бібліотекознавства» й «Навчальної практики».

З червня 1985 року училище було переведено до міста Ужгород. Марія Михайлівна не покидає назавжди обрану професію, благородну педагогічну працю, у якій знаходить радість творчості, пізнання людини, подив перед багатогранністю й невичерпністю людських доль. З того часу пройдено непростий, але цікавий шлях, отримано безцінний досвід.

Заклад освіти також подолав важливі етапи перемін, зміцнення, утвердження у рівнях ступеневої освіти від училища до коледжу, інституту та до найвищого рівня – академії культури і мистецтв. Таке можливе тільки завдяки щоденній згуртованій, командній праці колективу викладачів-однодумців. Також наполегливо й самовіддано створювався імідж і утверджувалися традиції циклової комісія інформаційної, бібліотечної та архівної справи, яку з 2011 року очолює Марія Гомоляк – спеціаліст вищої категорії, «викладач-методист».

Вона є авторкою навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій: «Методика організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв І-ІІ рівня акредитації в умовах особистісно-орієнтованого навчання» (2018 р.); «Бібліографічна діяльність як творче самовираження особистості студента в навчальних закладах культури і мистецтв» (Ужгород, 2013 у співавторстві з Стойкою М. П.); практичний посібник для студентів «УДК. Середній варіант таблиць» 2019 у співавторстві Алексишинець С. Ю.); Методичні рекомендації на допомогу організації та проведення навчальної практики для здобувачів фахової передвищої освіти спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (2021, у співавторстві зі Стойкою М. П.); Методичні рекомендації на тему: «Алгоритм пошуку в ІПС» (2021); «Організація каталогів і картотек за таблицями УДК» (2020, у співавторстві з Алексишинець С. Ю.);

За багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм нагороджена Почесною грамотою Міністерства культури України (2017 р.), грамотами департаменту культури Закарпатської ОДА, Закарпатської обласної ради, дирекції закладу освіти. Вона створила творчу та доброзичливу атмосферу, колегіально вирішує проблемні питання, спонукає власним прикладом до самовдосконалення.

Марія Гомоляк ефективно розвиває свій творчий потенціал як багаторічна членкиня Української бібліотечної асоціації (УБА). Виявляє ініціативу, відповідальність, сумлінність у професійній діяльності. У червні 2019 року входила до складу експертної комісії під час акредитаційної експертизи освітньо-професійної програми «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» зі спеціальності «Діловодство» у Надвірнянському коледжі Київського транспортного університету Івано-Франківської області.

Активно співпрацює з усіма бібліотеками та архівними установами області, що дозволяє працевлаштовувати випускників. Зміцнює авторитет закладу освіти. Неодноразово була секретарем приймальної комісії, а також здійснювала разом із колегою М. П. Стойкою моніторинг підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи Комунального закладу вищої освіти «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради в умовах сьогодення.

Марія Михайлівна постійно працює на авторитет нашого закладу освіти, до 75-річчя якого разом із завідувачкою бібліотеки Елеонорою Лукечею упорядкували та видали ілюстрований буклет «75 років – 75 визнань. Від технікуму підготовки культосвітніх працівників – до Ужгородського інституту культури і мистецтв» (Ужгород, 2022).

Марія Гомоляк бере активну участь у роботі міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, круглих столів, семінарів працівників культури, тренінгів, читає лекції для слухачів обласних курсів підвищення кваліфікації працівників культури, публікує тези доповідей і наукові статті. Викладачка щедро ділиться своїми знаннями і досвідом з іншими колегами.

Як справжній професіонал своєї справи Марія Михайлівна доступно і зрозуміло подає програмовий матеріал, використовуючи інформаційні технології. Постійно працює над вдосконаленням навчально-методичного комплексу з фахових дисциплін: «Основи соціальних комунікацій», «Основи документознавства та інформаційної діяльності», «Бібліографічна діяльність в ДІС», «Організація ІПС в ДІС», «Організація роботи бібліотек навчальних закладів», «Навчальна практика» та ін.

Варто і доречно навести слова І. В. Хланти із його публікації про М. М. Гомоляк: «Протягом тривалого часу вона пізнає серцем усе, чим живе, про що думає, з чого радіє й чим засмучується її вихованець. Тому й отримує повноту духовного життя, задоволен-

ня від улюбленої справи. У її розповідях, викладі нового матеріалу завжди присутня та іскра, яка запалює порох допитливості, любові, жадоби до знань її вихованців».

Серед випускників М. Гомоляк – творчі, неординарні особистості, лідери бібліотечної справи: Наталія Шетеля (Юзьків) – ректор Комунального закладу «Академії культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, доктор педагогічних наук, доцент, заслужений працівник культури України; Леся Усатенко (Фенцик) – завідувач бібліотеки-філії №5 КЗК «Міська дитяча бібліотека» Криворізької міської ради; Оксана Паук (Бойчук) – методист Рогатинської центральної бібліотеки Івано-Франківської області; Єва Варга – директор Комунального закладу «Берегівська центральна бібліотека»; Аліна Гулик (Фленько) завідувач «Публічної бібліотеки» Тур'є-Реметівської сільської ради та інші.

Виховані нею студенти дають їй право впевнено озиратися на своє життя з відчуттям виконаного обов'язку і не зупинятися, а далі йти вперед.

Оксана Телеп,
Марія Стойка

Джерельні приписи:

1. Гомоляк, М. Акумулюють духовні надбання : [про лекцію на курсах підвищ. кваліфікації працівників культури, проведену викладачем коледжу М. Стойкою та фольклористом, заслуж. діячем мистецтв України І. Хлантою на базі Ужгород. коледжу культури та мистецтв] / М. Гомоляк // Культоролог. джерела. – 2016. – № 4. – С. 12-13 : фот.

2. Гомоляк, М. Бібліотекознавство у контексті розвитку сучасної науки / О. Телеп, М. Гомоляк, Т. Куцин // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузів. зб. наук. праць молодих вчених Дрогоб. держ. пед. у-ту ім. І. Франка. – Вип. 35. – 2021. – С.48-53

3. Гомоляк, М. Культурні індустрії в практиці роботи установ культури: регіональний досвід / М. Гомоляк, М. Стойка, Л. Ухач // The XIII International Science Conference «Perspective of science and practice». – Amsterdam, Netherlands. – 2021. – P. 153-155

4. Гомоляк, М. Марія Петрівна Стойка : [до 60-річчя від дня народж. викл.-методиста Ужгород. ін-ту культури і мистецтв] / І. Хланта, М. Гомоляк // Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2022 рік : рек. бібліогр. покаж. – Ужгород : РІК-У, 2021. – С. 218-226

5. Гомоляк, М. Освітньо-професійне спрямування підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради в умовах сьогодення / М. Гомоляк, М. Стойка // Матеріали науково-практичної конференції «Синтез мистецької науки, освіти та творчості в Україні та глобальному культурному просторі», 11-12 квіт. 2019. – Ужгород : УжККіМ. – С. 165-174.

6. Гомоляк, М. Освітньо-професійне спрямування підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в умовах сьогодення / М. Гомоляк, М. Стойка // Бібліотека як важлива складова загальнокультурних процесів сучасності : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка / Департамент культури Закарпат. облдержадмін. ; КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» Закарпат. облради ; уклад. Л. З. Григаш, кор. Н. М. Бондаренко ; відп. за вип. О. А. Канюка. – Ужгород : РІК-У, 2020. – С. 92-97.

7. Гомоляк, М. Популяризація творчості Т. Г. Шевченка на заняттях фахових дисциплін ВНЗ I-II р.а. культури і мистецтв / М. Гомоляк // Програма обласної науково-практичної конференції «Ідеї Т. Г. Шевченка в демократичній освіті сучасної України», 18 лют. 2014 р. – Ужгород, 2014.

8. Гомоляк, М. Розвиток бібліотечної справи в Україні: XX століття та сучасність / М. Гомоляк, М. Стойка, Я. Митровка // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. – Вип. 34. – Т. 2. – 2021. – С. 102-108.

9. Гомоляк, М. 75 славних років на культурній ниві Закарпаття / М. Гомоляк, Е. Лукеча // 75 років – 75 визнань. Від технікуму підготовки культосвітніх працівників до Ужгородського інституту культури і мистецтв / уклад. : М. Гомоляк і Е. Лукеча. – Ужгород : ФОП Ребрик А. І., 2022. – 50 с. : іл.

10. Гомоляк, М. Ужгородський інститут культури і мистецтв : [до 75-річчя від дня заснування (1947)] / М. Гомоляк, Е. Лукеча // Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2022 рік : рек. бібліогр. покаж. –Ужгород : РІК-У, 2021. – С. 126-129

* * *

11. Хланта, І. В. Марія Гомоляк – педагог, яка присвятила себе вихованню працівників культури : [про викл. бібл. від-ня Ужгород. коледжу культури і мистецтв] І. В. Хланта // Культуролог. джерела. – 2014. – № 3-4. – С. 51-52. : фот., портр.

12. Хланта, І. Присвятила себе вихованню працівника культури (Марія Гомоляк) І. Хланта // Літературно-мистецьке життя Копашнова : ст., нариси : у 2 кн. Кн. 1. – Ужгород : Патент, 2014. – С. 170-174 : портр.

13. Циклова комісія «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» : [у т.ч. про М. Гомоляк] // Ужгородський коледж культури і мистецтв : 70 років творчості, досягнень і визнань : кн.-фотоальб. – Мукачево : Видавнича студія «ZORIANa», 2017. – С.73-75 : кол. фот.

Квітень: 3

МИКОЛА ШУГАЙ

125-річчя від дня народження одного
з останніх закарпатських опришків
(1898–1921)

Микола Шугай (у документах його прізвище пишеться і як Сюгай) вважається одним з останніх опришків Карпат. Після нього діяв ще Ілько Липей (1895–1935). Але завдяки книжці Івана Ольбрахта про Шугая, вперше виданої 1933 р., саме Микола став найбільш знаменитим і пертворився на легенду.

Микола Шугай народився 1898 р. в Нижній Колочаві в сім'ї Петра та Гафії Сюгаїв. 1917 р. його призвано до 85-го угорського полку, що дислокувався у м. Дярмот. Але на фронт Шугай так і не потрапив, бо незабаром утік додому, прихопивши гвинтівку. Вахмістр Леонард Бела вистежив його на горі Сухар і відправив назад до полку. Шугай утік звідти удруге і переховувався у лісах навколо Колочави. Жанадарми довго розшукували його як дезертира. Якось під час облави зав'язалася перестрілка, і Шугай убив двох жандармів.

Восени 1919 р. село зайняли румуни. Шугай вийшов з лісу і на якийсь час навіть потоваришував з румунським комендантом села. Певний час Шугай вів спокійний спосіб життя, одружився з місцевою колочавською дівчиною Ержикою Драч (її мати мала німецьке коріння) – саме через неї втік з армії. Проте перша їхня дитина швидко померла.

За деякий час Шугай знову повертається до розбійницького життя. 20 вересня 1919 р. його підозрюють у вбивстві торгівця Вільгельма Гайслера біля польського кордону, а 15 червня 1920 р. – у вбивстві Бернарда Давидовича на Довгих Грунях. 17 липня 1920 р. вже чеські жандарми арештували Шугая за підозрою у крадіжці гелетки сиру та гелетки вурди. Однак той утік з-під варти. Ержіка ніби принесла жандармам хабар у 30 тисяч знецінених угорських корун і ті не завадили утечі. 26 липня 1920 р. виписано ордер на затримання Шугая. 24 жовтня 1920 р. начальник хустських жандармів Войтех Кубіна інформував власті, що Шугай застрелив жандарма у Колочаві. На початку 1921 р. хворий на черевний тиф Шугай переховувався у селян в присілку Зворівка. Шугай наказав побратимам привести з Міжгір'я лікаря. Тому вибору не дали: або він лікуватиме Шугая і отримає за це плату, або ж буде вбитий, а його будинок – спалено.

Шугая звинуватили й у вбивстві 25 лютого 1921 р. Матвія Пацкана, та згодом слідство виявило іншого вбивцю. Також Миколу підозрюють у вбивстві 26 березня чотирьох євреїв у Соймах. Навесні у загін до Шугая прийшов і його брат Юра. 16 травня застрелено жандарма Олдріджа Грабала, що вистежував Шугая. 18 травня до Колочави вислано летючий військовий патруль з 22 чоловік. У червні Шугай поранив жандарма В. Жака у Гукливому.

20 травня 1921 р. шеф політичної управи Підкарпатської Русі пообіцяв за захоплення Миколи Шугая три тисячі крон. 26 травня Шугай оголосив у с. Вільшани, ніби він іде до Румунії. Але 2 червня він вчинив напад на крамарів біля Нижнього Бистрого. 15 червня один з родичів Шугая дав жандармам згоду убити опришка. У червні також Янош Андаршчик з Берегова отримав аванс у 150 крон за вистежування Шугая. Наприкінці червня загін Шугая здійснює гучні крадіжки біля Драгова.

1 липня міністерство внутрішніх справ присилає на Підкарпаття ще 100 жандармів, значна частина яких спрямовувалася на захоплення Шугая. 2 липня той вирішив здатися, але 6 липня викрадає золото у Вольфа Гершковича з Драгова. Влада збільшила винагороду за голову Шугая до 10 тисяч крон. Єврейські громади обіцяли додаткову премію. 7 липня на с. Колочава-Лаз влада наклала контрибуцію 15000 крон за утримання додаткового війська, що вистежує Шугай. Згодом невикористані 13000 пішли на спорудження мостів у Колочаві. 13 липня Хустський суд виписав ордер на арешт неповнолітнього Юри Шугая. На Верховині запроваджу-

ється пропускний режим, пересуватися між селами можна було тільки за наявності перепустки. 13 серпня Марія Дербак заявила жандармам, що Шугай убив її чоловіка Івана.

О 16-й годині 15 серпня 1921 р. Шугая і його брата Юрія убито топірцем у лісі трьома їхніми колишніми товаришами, які прийшли нібито у гості. Це були колочавці Адам Іваниш, Іван Буркало і Данило Маркусь та ще три підлітки. За переказами убивці забрали у вбитих 150 тисяч крон. 16 серпня смерть двох опришків засвідчили лікарі Мартин і Бабій. Того ж дня у Колочаві вперше встановлено телефонний кабель, по якому і відрапортовано про успішне завершення операції.

У грудні 1921 р. Ержіка Драч народила доньку Ганну, у заміжжі Штаєр. Ержіка за якусь годину вийшла заміж за сусіда Дербака. Померла 1988 р. і похована на кладовищі в Колочаві. Брат Миколи Шугая Іван та племінник Василь 1946 р. вступили до УПА, воювали проти радянських окупантів і загинули в цій боротьбі: Івана застрелили емгебісти, а Василь підірвав себе гранатою, аби не здаватися ворогам. Також 1957 р. було страчено Михайла Штаєра, якого радянська влада назвала родичем Шугая та стратила як «українського буржуазного націоналіста».

2015 р. скульптор Михайло Колодко створив мініатюрну скульптуру розбійника Шугая, яку поставив на перилах біля входу в кафе «Під замком» на вул. Ольбрахта в Ужгороді.

Сергій Федака

Джерельні приписи:

1. Аржевітін, С. Шугаї: Історія верховинського села Колочава / С. Аржевітін. – Чернівці : Букрек, 2006. – 548 с.
2. Гаврош, Олександр. Останній опришок Микола Шугай. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2018. – 160 с. : іл. – (Ім'я на обкладинці).
3. Іллеш, Б. Микола Шугай / Б. Іллеш. – К., 1925.
4. Долгош, І. Колочава / І. Долгош. – Ужгород, 2001.
5. Ольбрахт, І. Микола Шугай, розбійник / І. Ольбрахт. – Ужгород, 1990.
6. Стецюра, І. Микола Шугай / І. Стецюра. – Ужгород, 1996.
7. Ходили опришки. – Ужгород : Карпати, 1983. – С. 265-290, 345-346.

* * *

8. Марфієвич, М. Микола Шугай // Революційні поети Західної України. – К., 1958. – С. 121-132.

9. Сенько, Іван. Микола Шугай – у житті, фольклорі й літературі / І. Сенько // Сенько, Іван. Від часів Лаборця до сьогодення. – Ужгород : Карпати, 2012. – С. 258-268 : фот.

10. Сенько, Іван. Покажчик сюжетів і мотивів фольклорної прози про Олексу Довбуша і Миколу Шугая / І. Сенько // Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Річник І (XV). – Ужгород, 1996. – С. 190-202.

11. Чорі, Юрій. Опришок Шугай / Ю. Чорі // Чорі, Юрій. Хоч не рай, зато свій край : легенди і перекази Закарпаття. – Ужгород : Карпати, 2007. – С. 242-243.

12. Шугай Микола : (1898–16.8.1921) : [опришок] // Діячі історії, науки і культури Закарпаття. – Ужгород : Патент, 1999. – С. 189-190.

13. Шугай Микола Петрович : опришок, прототип літ. героя багатьох худож. творів // Верховина. Волівщина-Міжгірщина. – Ужгород : TIMPANI, 2017. – С. 394-395 : портр., фот.

* * *

14. Гаврош, Олександр. Микола Шугай : нема пророка у своїй Вітчизні? : полем. роздуми над докум. кн. «Шугаї» : [про кн. І. Ольбрахта] / О. Гаврош // Старий Замок. Паланок. – 2010. – 2-8 верес. – С. 20.

15. Гаврош, Олександр. Невідомий Микола Шугай : 26 фактів про остан. опришка Карпат / О. Гаврош // Старий Замок. Паланок. – 2011. – 22-28 груд. – С. 11.

16. Микола Шугай – розбійник : [про остан. карпат. опришка] // Наше село. – 2009. – 2 груд. – С. 3.

17. Поп, Л. Шугай із Колочави. Знаний в Україні фінансист Станіслав Аржевітін презентував першу книгу з 10-ти томного проекту про рідне село Колочаву, що на Закарпатті, та фільм про рідне село Колочаву, що на Закарпатті, та про фільм знаменитого земляка / Л. Поп // Україна молода. – 2006. – 11 квіт. – С. 7.

Квітень: 5

МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ ДЕМ'ЯН

70-річчя від дня народження книжкового дизайнера
(нар. 1953)

Закарпатську книгу неможливо уявити без прізвища Миколи Дем'яна. Творець закарпатського книжкового дизайну, формував обличчя книги впродовж останніх сорока років. За цей час через його руки пройшло близько 300 різнопланових видань. Розробляв художнє оформлення для суспільно-політичної, художньої, виробничої, туристичної і краєзнавчої літератури, фотоальбомів. У дев'яності став автором дизайну новостворених обласних газет, серед яких найвідоміші «Срібна Земля», «Срібна Земля-ФЕСТ», «ФЕСТ».

Народився Микола Михайлович Дем'ян у 1953 році в селі Богдан на Рахівщині. Художню освіту здобув у Львові, в Українському поліграфічному інституті ім. І. Федорова (сьогодні – Українська академія друкарства), на спеціальності «Графіка». По закінченню навчання незмінно працював у поліграфії – книжковій та газетній.

За радянської України понад тринадцять років був художнім редактором у видавництві «Карпати». Становлення від початківця до майстра художньо-технічного оформлення книги відбувалося серед досвідченого колективу, серед яких Я. Гашпарович, В. Томашевський, М. Лучків-Черкашина, Л. Годований та інші. Працював над художньо-технічним оформлення туристичної і краєзнавчої літератури. Це були роки, що передували розпаду великої країни, матеріально-технічна база провінційної поліграфії залишалася на досить низькому рівні. Зокрема, обмежена шрифтова база тогочасних друкарень змушувала для творення нестандартного оформлення писати шрифти вручну, створювати сучасні накреслення на основі тогочасних латинських модерних зразків, які знаходив у доступних зарубіжних фахових журналах. Стандарти СРСР та жорстка вимога досягати фінансових прибутків від книговидання змушували працювати в жорстких заданих рамках: випускати масову дешеву книгу.

Формуванню власної художньої мови допомогли курси підвищення кваліфікації художніх та технічних редакторів Держкомвидаву України, на яких у 1980-х двічі побував М. Дем'ян.

Лекції Бориса Валуєнка, відомого теоретика книжкового дизайну, котрого М. Дем'ян вважає своїм вчителем, дали розуміння цілісності та образності архітектоніки книги, її ритмічної побудови, нових принципів конструювання.

Серед кращих видань того часу варто виділити туристичний путівник «Закарпатський музей народної архітектури і побуту» (1986), у якому вперше у видавництві «Карпати» для організації текстового та ілюстративного матеріалу застосував модульну сітку. Ще одне туристичне видання, яке заслуговує на увагу, – нарис-путівник «Ужгород» (1990). Для зручності користування запропонував новаторський дизайнерський хід: поєднав текст, фотоілюстрації та картосхему піктограмами, які проходять через усю книгу. Роботу оформлювача відзначили заохочувальним дипломом на Всеукраїнському конкурсі «Мистецтво книги» у 1991 році.

Окрім конструювання, М. Дем'ян набув і досвіду ілюстрування книги. У трьох збірниках казок та переказів карпатського фольклору – «Правда і кривда» (1981), «Ходили опришки» (1983), «Зачаровані казкою» (1984) – відбувся як художній редактор, шрифтовик та художник-ілюстратор.

За роки роботи в «Карпатах» Микола Михайлович оформив та проілюстрував понад 80 значущих видань різноманітного спрямування.

Перше десятиліття незалежної України – часи руйнації державних виробничих структур без необхідного державного фінансування, серед таких було і видавництво «Карпати». М. Дем'ян розпочав новий період у своєму творчому житті – став газетним дизайнером.

Робота у газеті «Срібна Земля» та «Срібна Земля-ФЕСТ» дала нові знання і допомогла виробити нові художні й технічні прийоми. У порівнянні з версткою закарпатських газет радянського періоду, дизайн Дем'яна вирізняється декоративною красою, побудованою на контрасті різноманітної поліграфічної акциденції. Він активно застосовує фотоколаж та крупні площинні заголовкові шрифти. Відчуває смак до рясного використання різноманітного виділення: газетна сторінка стає своєрідною графічною композицією, у якій вибудовується своя ієрархія важливого і другорядного, масивного і легкого, великого і дрібного тощо. Таким чином, окрім візуальної краси, руйнується монотонність подачі інформації та полегшується її сприйняття. Деякі газетні дизайнерські знахідки плавно перетекли у майбутній книжковий дизайн, якого Микола Михайлович ніколи не залишав.

Застосування комп'ютерних технологій у роботі над книжковим оформленням розширило палітру художніх засобів митця. Особливою сторінкою його творчої біографії стала співпраця з видавництвом «Мистецька лінія», яке з початку 2000-х впродовж десяти років тримало марку лідера серед приватних видавництв Закарпаття. Публіцистичні видання Дем'яна одразу впізнаються за основними ознаками: єдиний композиційний принцип пронизує усі складові – від обкладинки через авантитул, титул, його зворот, шмуцтитули, спускові сторінки, розгорти та рубрикації і аж до сторінок зі змістом та вихідними даними. Дизайнер активно застосовує виразні засоби набору на обкладинці та титулі, у заголовках розділів, підзаголовках, рубрикаціях, виділенні основних формулювань, компонуванні колонтитулів або колонцифр разом з декоративними елементами на бокових полях тощо. Такі шрифтові прийоми прийшли до його книг із газетного дизайну і виглядали, з одного боку, органічно, а з іншого – по-новаторськи сміливо.

Серед вдалих видань, які вийшли тоді у різних видавництвах – В. Жугай «Видатні українці світу. Тридцять інтерв'ю» (2002), О. Гаврош «Мукачівська епопея» (2004), І. Жирош «Шлях до Олімпу» (2004), О. Гаврош «Закарпатське століття: XX інтерв'ю» (2006). У збірниках застосовував подібні принципи організації матеріалу: активний вступ у книгу через візуально перевантажені оправи, авантитули, титули, акцентовані звороти титулів, насичені шмуцтитули. Траплялося, що шмуцтитули охоплювали кілька сторінок, а прийом «рухомих шмуцтитулів» отримав ефектне втілення у низці видань «Мистецької лінії». Бравурність, притаманна виданням першої половини 2000-х, пов'язана з впливом газетного дизайну. Згодом улюблений принцип контрасту застосовується більш стримано.

Серед кращих за дизайном книг, які формували обличчя видавництва «Мистецька лінія» періоду його становлення, – «Тернова ніч» (2001) В. Басараба, «Книга любви» (2002) Л. Кудрявської, «Професор і Семіджо» (2002) Ю. Балеги. Поява цих видань свідчила про якісно інший рівень закарпатської книги. У дизайні збірки Л. Кудрявської «Книга любви», художник виявляє тактовність і смак, подаючи стилізовану форму серця символом, що ледь вгадується. В ілюстративній частині художник органічно поєднав світлини з архіву поетеси та фотографії куточків Ужгорода. Поетичність збірки підкреслює рідковживана гарнітура «Karina» та «Astra», а також розсипана дрібна акциденція на її сторінках.

Особлива книга – збірка духовних віршів В. Басараба «Тернова ніч», дизайн котрої у 2001 році приніс перемогу на конкурсі-акції «Ужгородський книжковий Миколай». Християнські мантри Василя Басараба, потрапивши до рук майстра, надихнули його до цікавого візуального втілення. Для основного образного ряду художник виконав колажі, у яких поєднав знакові для закарпатців зображення графічних дерев Павла Бедзіра, сучасника й товариша поета, та фрагменти гравюр із зображенням Спасителя видатного французького ілюстратора XIX ст. Гюстава Доре. Значну роль у формуванні емоційного стану відіграє масивний крупний шрифт для заголовків гарнітури «Stylo», накреслення якого вдало перегукується з контурами «гефсиманських» дерев.

Проєктуючи книги останнього двадцятиліття, дизайнер часом звертається до знахідок юнацьких років. Проте, зрілий майстер розвиває колишні знахідки набагато складніше й цікавіше. Вишукане класичне вирішення теми спостерігається в кращих виданнях художньої літератури. Зокрема, в антології словацької малої прози «Таїна» («Timpani», 2011). У цьому випадку майстер віртуозно оперує складовими композиції. Особливу ошатність книзі надає підбір рідковживаних шрифтів – гарнітури «Palatino Linotype» та Лазурського.

Для ювілейної збірки Г. Малик «Неймовірні історії. Вибране» («Карпати», 2011) знаходить власні дотепні родзинки, які перегукуються з композиціями видань Закарпатської філії видавництва «Знання» (Київ), де майже десять років працював дизайнером.

Художній почерк ювіляра легко впізнається: йому притаманні цілісність архітектоніки книги, використання єдиного композиційного принципу, застосовування виразних засобів набору та акциденції, увага до краси усіх елементів книги. В особі Миколи Дем'яна маємо одного з перших фахівців, котрий зміг поєднати комп'ютерні можливості з класичними знаннями та вмінням художника книги докомп'ютерної епохи. Поруч з іншими ужгородськими майстрами книжкової справи він з гідністю сформував нове явище сучасного закарпатського книжкового дизайну.

Надія Пономаренко

Джерельні приписи:

1. Басараб, Василь Стефанович. Тернова ніч. Гефсиманські мотиви : поезії / В. С. Басараб ; ред. О. Козоріз ; худож. М. Дем'ян. – Ужгород : Мистец. лінія, 2001. – 155 с. : іл.

2. Габровські жарти : [зб. анекдотів] / пер. з болг. Г. М. Малик ; ред. Г. М. Курій ; худож. оформ. М. М. Дем'яна. – Ужгород : Закарпаття, 2006. – 64 с. : іл.

3. Гаврош, Олександр Дюлович. Закарпатське століття: XX інтерв'ю / О. Д. Гаврош ; худож. оформ. М. Дем'яна. – Ужгород : Мистец. лінія, 2006. – 330 с. : фот.

4. Гнатюк, Володимир Михайлович. Казки Закарпаття / В. М. Гнатюк ; упоряд. І. В. Хланта ; ред. І. Ребрик ; худож. М. Дем'ян. – Ужгород : Карпати, 2001. – 383 с.

5. Густі, Василь Петрович. Обличчя : поезії / В. П. Густі ; ред. О. П. Логвиненко ; худож. М. М. Дем'ян ; рец. Л. К. Федоровська. – Ужгород : Карпати, 1985. – 104 с. : іл.

6. Дурунда, Андрій Ілліч. Художник і бунтар, або Вічний Дон Кіхот : док.. повість-монолог / А. І. Дурунда ; худож. оформ. М. М. Дем'ян. – Ужгород : Ґражда, 2010. – 328 с. : кол. іл ; портр.

7. Ільницький, Василь Іванович. Штрихи нашого часу : публіцистика / В. І. Ільницький ; оформ. та худож. ред. М. Дем'яна. – Ужгород : Закарпаття, 2000. – 152 с. : портр.

8. Кудрявская, Людмила Борисовна. Книга любви : стихи и поэма / Л. Б. Кудрявская ; ред. О. Козоріз ; худож. М. Дем'ян. – Ужгород : Мистец. лінія, 2002. – 150 с. : портр., іл. – Текст рос. мовою.

* * *

9. Митець з гуцульського Парижа, або Ой на плаю... «книжки пасу» : з доробку худож.-графіка Миколи Дем'яна / авт. проекту, упоряд., худ. оформ. М. М. Дем'ян. – Ужгород : TIMPANI, 2017. – 264 с. : іл. ; кол. іл.

* * *

10. Бендак, Юрій. Микола Дем'ян : [художник] / Ю. Бендак, О. Масляник // Бендак, Ю. Художники Закарпатської Гуцульщини / Ю. Бендак, О. Масляник. – Л. : Тиса, 2013. – С. 30-31 : фот. кольор.

11. Дем'ян Микола Михайлович : книж. худож.-графік // Верховина. Волівщина-Міжгірщина. – Ужгород : TIMPANI, 2017. – С. 415 : портр., фот.

12. Масляник, Олександр. Микола Дем'ян : [художник, дизайнер] / О. Масляник, М. Ткач // Масляник, О. 300 імен Рахівщини / О. Масляник, М. Ткач. – Л. : Растр–7, 2020. – С. 110-112 : портр.

13. Пономаренко, Надія. Микола Дем'ян: від художньо-технічного оформлення до книжкового дизайну : [ілюстратор книг] / Н. Пономаренко // Науковий вісник Закарпатського художнього інституту. – Вип. 3. – Ужгород : Ґражда, 2013. – С. 65-89 : іл.

14. Федака, Д. М. Дем'ян Микола Михайлович : [закарпат. графік] / Д. М. Федака // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 7 : Ґ–Ді. – К., 2007. – С. 365. : фот. – Бібліогр. наприкінці ст.

15. Хланта, Іван Васильович. Почуття обов'язку – уславити рідну землю : [про М. М. Дем'яна – худож. ред.] / І. В. Хланта // Культуролог. джерела. – 2012. – № 2. – С. 60-64 : фот.

* * *

16. Дем'ян, Микола. Творче кохання закарпатський дизайнер Микола Дем'ян знаходить у книгах : [розмова з худож. ред. Закарпат. філ. київ. вид-ва «Знання» / вела О. Невицька] / М. Дем'ян // Новини Закарпаття. – 2013. – 6 квіт. – С. 20.

17. Нейметі, Мар'яна. 40 років на книжкових плаях пасе свою «отару» Микола Дем'ян : [про худож. ред., авт. логотипів та дизайну десятка крайових газ.] / М. Нейметі // Новини Закарпаття. – 2017. – 23 верес. – С. 11 : фот. кольор.

Квітень: 14

ОДАРКА ІВАНІВНА СОПКО

60-річчя від дня народження художниці, мистецтвознавиці
(нар. 1963)

14 квітня 1963 року – день весняного екватора та великого свята Воскресіння Христового увійшов в історію родини Івана та Марії Долгошів народженням другої доньки Одарки. Шлях у мистецтво «працьовитої володарки добра» (у трактуванні прізвища й імені Одарки Долгош за словниками професора Павла Чучки) інтуїтивно визначили мама з бабусею. За сімейною традицією, новонародженій в руку вклали пензлика – інструмент, який визначив усі подальші Одарчини життєві кроки.

Батько майбутньої художниці – відомий закарпатський письменник, публіцист, учень Йосипа Бокшая в ужгородській гімназії все життя малював та постійно брав молодшу доньку на всі культурні події, що відбувалися в Ужгороді. Мама – філолог за освітою та вчитель початкових класів в Оноківській школі, мила й чуйна жінка, яка прищепила любов до всього, що створено руками.

Безмежний всесвіт книжки, а особливо народних закарпатських казок і легенд, супроводжував художницю відколи себе пам'ятає. Сидячи за маленьким столиком, годинами розглядала ілюстрації та пробувала їх перемальовувати. Прагнення відображати світ у малюнках – перші враження, що зберегла Одарка із дитинства. Спроби перемальовувати ілюстрації до казок стали стартом до творчих пошуків. Особливо подобалися ілюстрації Леопольда Левицького. Його оформлення «Казок Верховини», «Опришка Миколи Шугая» у техніці туш-перо серед улюблених.

Не останню роль у формуванні Одарки відіграв авторитет друга й вчителя – Золтана Степановича Баконія. Своїм талантом педагога, батьківським піклуванням та безкорисливою любов'ю до мистецтва він міг зачарувати будь-яку дитину. Непересічна особистість керівника студії малювання, що діяла у Палаці піонерів в Ужгороді, стала щасливим квитком для багатьох добре відомих нині на Закарпатті художників.

Так, за роки навчання в студії пані Одарка захопилась книжковою ілюстрацією та графікою. Участь у різноманітних творчих конкурсах на обласному та всеукраїнському рівні стимулювали маленьких учнів до власних пошуків. Малюнок «Снігова королева» – перша перемога Одарки Долгош на всеукраїнському конкурсі.

Період 1970-х – початку 1980-х років – час формування її мистецьких орієнтирів. В українській культурі – це доба протистояння мистецьких штампів та паростків нестандартного мислення. Проте на Закарпатті стихія народного мистецтва та фольклор у ці часи стали на короткий період каталізатором оновлених творчих пошуків. Саме народне мистецтво Карпат, що присутнє в опосередкованому вигляді у роботах чи не всіх закарпатських митців, формувало сприйняття світу художниці.

Роки навчання в Ужгородському училищі декоративно-прикладного мистецтва (1978–1982) на відділені «художньої кераміки» були позначені першими самостійними кроками. Одарка поринула у творчий вир, де поруч були такі наставники, як Василь Петрецький, Іван Манайло, Магдалина Пуглик-Белень, Михайло Михайлюк та інші. Із завзяттям опановувала ази форми й різноманітні технологічні прийоми у кераміці. Але захопленість рисунком та іншими графічними техніками – монотипією, гратографією, ліногравюрою, які поза навчальним планом на заняттях з рисунку відкривав Іван Манайло, все ж таки брали гору.

Ужгородське училище декоративно-прикладного мистецтва Одарка закінчила із відзнакою. Без особливих роздумів рушила до Львова, де мріяла продовжити навчання у Львівському інституті декоративно-прикладного мистецтва. Проте її студентське життя там розпочалося лише через рік. Бо ж забрала документи, не дочекавшись результатів вступних іспитів. Вирішальну роль зіграла репліка члена приймальної комісії, про «дитину, що приїхала вступати без додаткових занять із репетиторами». Як згодом довідалася, її оцінки значно перевищили прохідний бал. Але саме цей несподіваний поворот визначив її долю як художника-графіка.

Повернувшись до Ужгорода, пані Одарка влаштувалась на роботу до рекламного комбінату, цехи якого розташовувались на Радванці. Для дівчини із інтелігентної сім'ї, це роки безцінного досвіду та перших випробовувань.

Оформлення шкіл в районах та виставкових залів у музеях, рекламні щити – світ мандрів того року. Сьогодні пані Одарка визнає, що цей рік для неї набута технологічна майстерність, яку не законспектуєш ні в якому інституті.

За рік молода художниця вирішує вступати до Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова. У системі радянської освіти було лише два навчальні заклади, що готували фахівців-поліграфістів. Один – у Москві, а другий – у Львові. Після успішних вступних випробувань Одарка стала студенткою одного з престижних радянських поліграфічних інститутів на кафедрі книжкової графіки. Саме мистецтво книги у різних форматах визначить її основний напрям діяльності, який не покидає популяризувати до сьогодні.

Камерність Ужгорода змінилась коловоротом творчого життя у Львові. Виставки, спілкування із художниками, студентські турботи заполонили Одарчине життя на найближчі п'ять років. Микола Таранов, Василь Гурмак, Сергій Іванов, Володимир Овчинніков, Анатолій Попов, Христина Саноцька – викладачі, що вели спецдисципліни і навчали таємниць ремесла.

1988 рік – час закінчення навчання у Львові. Нестабільність, поступове розхитування і крах радянської системи – початок дорослого й самостійного життя. Робота у видавництві «Радянське Закарпаття» від монтажиста, ретушера до головного художнього редактора – етапи її творчого зростання. Надія Панчук та Галина Малик – дві «хрещені мами» у бурхливі 1990-ті, під наставництвом яких пройшла шлях від художнього до головного редактора най-

більшого у Закарпатті видавництва ВАТ «Видавництво «Закарпаття». У 1993 році відбулась перша персональна виставка у фоє Закарпатського обласного музично-драматичного театру. А вже наступного – «Збережемо флору». У дивовижному темпі проминали її колективні та персональні виставки: Київ, Львів, Ужгород. У 1995 році Одарка стала членом Спілки художників України.

У серпні 2000 року Одарка ініціює створення громадської організації «Асоціація творчих жінок Закарпаття «Нова форма». Представниці різних творчих професій об'єднались з метою пропаганди та розвитку культури, підтримки усіх видів мистецтв, самореалізації. Бажання творити культурне середовище через організацію різноманітних культурних програм визначило стратегію розвитку громадської організації. «Ужгородський книжковий Миколай» (2002–2007), видавничі проєкти, як то «Закарпатська антологія», «На вербі дзвінчик – нашій казці кінчик: збірка народних казок краю за записами Івана Долгоша» (вид-во «Мистецька лінія», «Закарпаття», 2001), «На Різдво і на Великдень: закарпатські святкові страви» (ВАТ «Вид-во «Закарпаття», 2002)», аудіокасета «Терен цвіте», телефільм «Карпатська рапсодія», численні пленери – дещиця реалізованих проєктів за понад 20-літню історію «Нової форми».

Значна частина з них – втілення творчих задумів Одарки Долгош за підтримки колег-художниць, музиканток, письменниць, теле- та радіожурналісток. 2010–2020 – десятиліття, яке пані Одарка присвятила активній науковій та дослідницькій роботі. У 2012 – захистила кандидатську дисертації по образотворчому мистецтву. Серед головних досягнень – вихід у світ факсимільного видання Королевського Євангелія 1401 року, над дослідженням якого працювала у співпраці з Василем Німчуком, Юлією Стемпіцькою, Йосипом Кобалем та ін. У 2017 році у львівському видавництві «Афіша» вийшла друком монографія Одарки Сопко «Рукописна спадщина Івана Югасевича на зламі XVIII–XIX століть», присвячена аналізу творчості найвідомішого закарпатського переписувача та упорядника рукописних книг доби бароко.

Її творче сходження на вершини триває й понині. За 30 років активної діяльності художниця двічі ставала лауреатом обласної премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі в галузі образотворчого мистецтва (2005, 2011 рр.), нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня за значний особистий внесок у розвиток українського образотворчого мистецтва у 2007 році, а у 2017 пані Одарці присвоє-

но звання «Заслужений діяч мистецтв України» (Указ Президента України № 355 від 08.11.2017 р.).

Усупереч сентиментам, Одарці Сопко не судилося розминутися ні з часом, ані у пластичних пошуках у відтворенні природних форм та образів з натури, викладацькій діяльності в Закарпатській академії мистецтв, громадській роботі. Найбільшу втіху відчуває у власній робітні на вулиці Лермонтова в Ужгороді. Це її домівка духу, де народжуються химерні світи. Заманливі вигини ліній, приборкані виваженою композицією, пульсуючий простір, насолода від спливаючої гри тональностей кольорів – світ, в якому кохається щомиті ця творча натура.

Оксана Гаврош

Джерельні приписи:

1. Долгош, Одарка Іванівна. Живопис, графіка : альбом / О. І. Долгош ; передм. О. Гаврош. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2016. – 48 с. : іл., портр.

* * *

2. Долгош, Одарка. «Образотворче мистецтво – це душа, а не машина» : [розмова із художницею з нагоди 50-річчя від дня народж. / вела О. Гаврош] / О. Долгош // Фест. – 2013. – 12-18 квіт. – С. 12 : фот.

* * *

3. Висіцька, Таміла. Долгош Одарка Іванівна : (н. 14.04.1963) ; художник / Т. Висіцька // Висіцька, Таміла. Жіночі постаті в історії Закарпаття : біо-бібліогр. довід. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 115 : портр. – Бібліогр. наприкінці ст.

4. Гаврош, Оксана. Одарка Долгош: штрихи до портрета : [про життя і творчість художниці] / О. Гаврош // Культуролог. джерела. – 2013. – № 2. – С. 49-51 : фот.

5. Долгош-Сопко Одарка Іванівна : (живописець, графік ; лауреат обл. премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі 2005 р. за твори «Ранкова», «Сутінки» ; лауреат обл. премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі 2011 р. за іл. до кн. Г. Малик «Незвичайна книга») // Магія відданості рідній землі і світу. – Ужгород : Карпати, 2016. – С. 80-81 : портр., фот. кольор.

6. Долгош-Сопко Одарка Іванівна : [укр. художниця] // Художники Закарпаття. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 102-103 : портр., фот.

7. Долгош-Сопко Одарка Іванівна : лауреат обл. премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі (2005) : (живописець, графік) // Худож-

ники Закарпаття. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2011. – С. 60 : портр., фот. кольор.

8. Кохан, Василь. Фантастична казка : [про роботи ужгород. живописця О. Долгош] / В. Кохан // Дукля. – 1998. – № 3. – С. 90-91 : портр.

9. Одарка Долгош-Сопко : живописець, графік, ілюстратор, педагог // Акварелі закарпатських художників. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2018. – С. 130-137 : портр., кольор. іл.

10. Приймич, Михайло. Одарка Іванівна Долгош-Сопко : 50-річчя від дня народж. художниці, педагога, науковця / М. Приймич // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2012. – С. 157-161.

11. Сопко (Долгош) Одарка Іванівна : лауреат премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі : [живописець, графік] // Від Художньо-промислового училища до Закарпатського художнього інституту. – Ужгород : Ґражда, 2006. – С. 113-114 : портр.

12. Ходанич, М. П. Долгош (Сопко) Одарка Іванівна : [живописець, графік] / М. П. Ходанич // Педагогічна енциклопедія Закарпаття. – Ужгород : Карпати, 2021. – Т. 1: А-Н. – С. 214.

Квітень: 17

МИХАЙЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ ВІГУЛА

70-річчя від дня народження домриста, диригента, педагога та композитора (нар. 1953)

Серед яскравих сучасних музикантів краю виділяється Михайло Олександрович Вігула. Заслужений артист України (1999), лауреат обласної премії імені Дезидерія Задора (2012), член Закарпатської філії Національної ліги композиторів України, голова та член журі численних дитячих мистецьких конкурсів, визнаний музичний авторитет Закарпаття. Його творчий портрет визначає поєднання інтелігентності, професіоналізму, таланту і працездатності.

На сьогоднішній день він повноцінно реалізувався в різних сферах музичної діяльності. М. О. Вігула – «ас» у володінні вико-

навськими секретами гри на домрі. Він – диригент, що досягає бажаних результатів, і педагог, який має дар розкривати таланти своїх вихованців, гнучко і фахово розвиваючи їх творчий потенціал. Це, нарешті, композитор, що підносить красу народної музики своєї рідної землі.

Народився у м. Виноградів Закарпатської області в родині інтелігентів. Мама була вихователькою дитячого садка, випускницею Ужгородської жіночої учительської семінарії. У семінарії вона оволоділа грою на фортепіано, співала у хорі під керуванням Д. Є. Задора. Батько був представником технічної професії: працював інженером-залізничником, обіймаючи посаду заступника начальника станцій почергово Берегова, Королева, Виноградова.

Дитинство Михайла промайнуло у Виноградові. Він навчався у загальноосвітній школі №5 і в дитячій музичній школі. Його викладач по класу домри Марія Юріївна Добоні (за чоловіком – Алексик) зуміла по-справжньому зацікавити грою на інструменті, що й вплинуло на його подальшу долю. У 1968 році М. Вігула вступив в Ужгородське музичне училище до викладача Миколи Петровича Антоненка, додатковою спеціальністю обрав диригування, техніку якого опановував під керівництвом Івана Васильовича Бубряка.

У 1972 році за рекомендацією голови державної екзаменаційної комісії В'ячеслава Борисовича Цайтца М. Вігула вступив до Львівської консерваторії ім. М. В. Лисенка (у той час без письмових рекомендацій до консерваторії не приймали). Опановував дві спеціальності: «Домра» (клас доцента Петра Георгієвича Шахова), «Диригування» (клас доцента Лешека Зигмундовича Мазепи). Про своїх викладачів Михайло Вігула донині згадує з великим теплом і вдячністю. Він відзначає високу інтелігентність і м'яку манеру спілкування Л. З. Мазепи. Хоча Лешек Зигмундович переважно працював на кафедрі теорії музики та композиції, однак мав багатий досвід диригування у Німеччині, звідки саме у 1970-х роках повернувся. Петра Георгійовича М. Вігула називає «золотою людиною» та виділяє його надзвичайно високий професіоналізм.

У 1977 році молодий музикант розпочав педагогічну діяльність у Хустському (згодом Ужгородському) культурно-освітньому училищі викладачем класу домри та диригування. Керував студентським оркестром народних інструментів. Два роки відслужив у війську. У 1980 році оженився на баяністці Валентині Пясецькій (за чоловіком – Вігула), випускниці Рівненського інституту куль-

тури. Нині вона викладає в Ужгородському інституті культури і мистецтв, керує фольклорним ансамблем, веде клас диригування; у 2020 році удостоєна звання «Заслужений працівник культури України». В цій музичній родині народилося двоє прекрасних синів: Михайло та Сергій. Старший – обрав фах гітариста та композитора, є випускником Львівської державної консерваторії імені М. В. Лисенка (клас доцента Вікторії Сидоренко), лауреатом багатьох міжнародних конкурсів, викладачем Мішкольської школи мистецтв (Угорщина). Молодший вирішив стати фаховим художником, дизайнером інтер'єрів, захопився комп'ютерною графікою. Закінчив Закарпатський художній інститут, працює в Ужгороді.

У 1980-х роках у Михайла Вігули настає творча зрілість. У цей період під впливом спілкувань з Іштваном Мартоном він захоплюється композицією. Недостатність репертуару для оркестру народних інструментів спонукає заповнювати цю прогалину. У 1982 році музикант пише «Елегію», у 1983 році – «Вальс», «Фантазію на українські теми», низку обробок народних пісень, причому не лише для оркестру народних інструментів, а й для найрізноманітніших ансамблів.

У 1985 році активізується диригентська діяльність Михайла Вігули. Він починає керувати викладацьким оркестром народних інструментів Ужгородської дитячої школи мистецтв. За його диригування колектив неодноразово ставав лауреатом конкурсів різного рівня та представляв українську музичну культуру в багатьох країнах Європи: Словаччині, Чехії, Румунії, Польщі, Італії, Угорщині. Особливою гордістю оркестру стало здобуття II місця на престижному конкурсі в м. Лапчіано (Італія).

Здобуті успіхи привертають до постаті М. Вігули все більшу увагу. Й у 1992 році диригента запрошують очолити оркестр заслуженого Закарпатського народного хору. А у 2001–2006 роках він стає художнім керівником і головним диригентом заслуженого академічного Закарпатського народного хору. На новий рівень виходить й педагогічна робота. У 1989 році Михайло Олександрович Вігула перейшов працювати в Ужгородське музичне училище (нині Ужгородський музичний фаховий коледж імені Д. Є. Задора), де до сьогоднішнього дня викладає клас домри та має статус провідного викладача Закарпатської області з цього інструменту.

Більше десяти вихованців М. О. Вігули стали лауреатами міжнародних та всеукраїнських виконавських конкурсів, володарями гран-прі. В їх переліку: Марина Вдовиченко – володар Гран-прі в

номінації «Народні інструменти» на Всеукраїнському музичному конкурсі «Класичний меридіан» (Київ, 2014), Альона Степанюк – лауреат І премії на XIV Всеукраїнському конкурсі «Класичний меридіан» (Київ, 2018) та ІІ премії ІІІ Відкритого конкурсу диригентів оркестрів народних інструментів серед студентів ВНЗ (Львів, 2019) Ірина Мішко – лауреат І премії на Міжнародному конкурсі-фестивалі «Platinum Orfey» (Київ, 2018), лауреат ІІІ премії на І Міжнародному конкурсі-фестивалі Євгена Станковича «Stankovych fest» (Свалява, 2017), Марія Сімонова – лауреат І ступеня на XII Всеукраїнському конкурсі «Класичний меридіан» (Київ, 2016), Алла Лало – лауреат ІІІ премії VIII Міжнародного фестивалю-конкурсу дитячого, юнацького та молодіжного мистецтва «Закарпатський едельвейс» (Ужгород, 2013), Віктор Фердей – лауреат І премії VI Всеукраїнського огляду-конкурсу учнів та студентів відділів народних інструментів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, вищих музичних навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації імені династії Воєводіних в номінації «Домра», (Луганськ, 2010), Дмитро Куделя – лауреат ІІІ ступеня VI Міжнародного дитячо-юнацького мистецького конкурсу «Срібний Дзвін» у номінації «Домра» (Ужгород, 2005) та інші. При цьому слід відмітити і його незмінного концертмейстера – Іболю Тиберіївну Філіп, талановита робота якої, безперечно, підтримувала та сприяла успішним виступам студентів. Однак справжньою гордістю М. О. Вігули-викладача стали такі випускники, як Мирослава Шевченко, Ольга Єнченко, Анастасія Жужгова, які нині викладають в Ужгородському музичному фаховому коледжі імені Д. Є. Задора і складають потужній творчий потенціал відділу народних інструментів.

У період педагогічної роботи М. О. Вігула розробив цілу низку методичних праць і навчальних програм. Серед них: збірка «Закарпатські народні мелодії для оркестру та голосу з оркестром», «Програма курсу зі спеціальності для чотириструнної домри для шкіл естетичного виховання», «Педагогічна редакція скрипкових творів для чотириструнної домри», «Звуковидобування та прийоми гри на чотириструнній домрі», «Деякі питання підвищення ефективності роботи керівника оркестру народних інструментів» та багато інших. При цьому він не полишав композиторської діяльності. З-під пера М. О. Вігули вийшли «В'язанка закарпатських народних мелодій» (1998), «Варіації на народні теми» для скрипки з оркестром (2000); понад 60 інструментальних обробок закарпатських народних пісень.

Плідна робота 1990–2000-х років в житті музиканта утворила органічний і невіддільний симбіоз трьох музичних сфер діяльності: диригентської, педагогічної та композиторської.

У 1999 році М. О. Вігулі було присвоєно почесне звання «Заслужений артист України». У 2012 році він став лауреатом обласної премії імені Дезидерія Задора в галузі музичного і виконавського мистецтва у номінації «Композитор» (за твори малої форми, опубліковані в авторському збірнику для різних складів оркестрів народних інструментів, голосу та скрипки з оркестром).

Михайла Олександровича Вігулу незмінно запрошують до складу журі Закарпатського обласного дитячого фольклорного фестивалю-конкурсу «Веселковий передзвін», обласного дитячого конкурсу індивідуальних виконавців на народних інструментах серед мистецьких шкіл Закарпатської області, де М. О. Вігула – традиційний голова журі в номінації «струнно-щипкові інструменти». На шпальтах преси його ім'я, як представника обласної комісії-журі перегляду звітних концертних програм, часто зустрічається у багатьох мистецьких заходах Закарпаття, а відеозаписи численних концертних програм, виконаних під керуванням митця, доступні для перегляду в інтернеті.

Нині Михайло Олександрович продовжує багато працювати. Озираючись на прожите, він ні про що не шкодує, пишається успіхами своїх рідних, колишніх і нинішніх вихованців і з вірою дивиться у майбутнє. Попереду ще багато гарних і потрібних справ!

Віра Мадяр-Новак

Джерельні приписи:

1. Вігула, М. Закарпатські народні мелодії для оркестру та голосу з оркестром / М. Вігула. – Ужгород, 1996.

* * *

2. Вігула Михайло Олександрович: 65-річчя від дня народження закарпатського композитора, диригента, педагога // Календар знаменних та пам'ятних дат Виноградівщини на 2018 рік. – Виноградів, 2018.

3. Гамкало, І. Вігула Михайло Олександрович / І. Гамкало // Енциклопедія сучасної України. – К. : Нац. Акад. наук України, Наук. т-во ім. Т. Шевченка, Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2005. – Т. 4. – С. 491.

4. Закарпатська обласна філармонія : [у т. ч. про М. Вігулу]. – Ужгород, 2004. – С. 2 : фот.

5. Народні інструменти : [у т. ч. про М. Вігулу] // Ужгородське державне музичне училище імені Д. Є. Задора. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2011. – С. 12-14 : фот.

6. Народні інструменти : [у т. ч. про М. Вігулу] // Ужгородське державне музичне училище імені Д. Є. Задора : 70 років. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2016. – С. 20-22 : фот.

7. Петій-Потапчук, Наталія. Життєва сили Закарпатського народного хору : [у т. ч. про М. Вігулу] / Н. Петій-Потапчук // Заслужений академічний Закарпатський народний хор. – Ужгород : Ґражда, 2012. – С. 3-20 : фот.

Квітень: 24

ЮРІЙ ЮРІЙОВИЧ ПЕРЕВУЗНИК

120 років від дня народження діяча Карпатської України
(1903–1978)

Юрій Перевузник народився у с. Середнє Ужгородського округу. Його батько, Юрій Васильович, родом із с. Зняцьово на Мукачівщині, в 1912 р. у пошуках заробітку виїхав у США, де працював робітником у місті Пітсбурзі. Мати Юрія ще у 1909 р. померла і він опинився у дитячому інтернаті. У 1920 р. його брата й сестру батько забрав в Америку до себе, а Юрій залишився в Закарпатті. До 1938 р. вони листувалися, а в роки Другої світової війни і драматичних подій у його рідному краї зв'язки припинилися і невідомо, чи колись відновлювались.

До 1925 р. Ю. Перевузник жив в інтернаті і вчився. Маючи виключні здібності, здобув середню освіту, а потім закінчив юридичний факультет Празького університету і став адвокатом. У 1925–1926 рр. служив у чехословацькій армії. Після демобілізації до 1932 р. перебував на практиці в різних судових установах Закарпаття. У 1936–1938 рр. був суддею Ужгородського округу, а потім – в Хусті та в уряді Карпатської України.

До осені 1938 р. Ю. Перевузник був членом Республіканської землеробської партії (українського крила Аграрної партії), у якій перебував і С. Клочурак. У кінці жовтня 1938 р. всі політичні партії

в Чехословаччині були розпущені. Коли в Хусті утворилося Українське національне об'єднання (УНО) на базі Християнсько-народної, Соціал-демократичної та українського крила Аграрної партій, Ю. Перевузник став рядовим членом УНО. 12 лютого 1939 р. був обраний депутатом Сойму Карпатської України, а 9 березня 1939 р. його призначили заступником міністра внутрішніх справ Карпатської України в другому уряді А. Волошина. Як одного з досвідчених правників, його рекомендував на цю посаду С. Клочурак. А за рекомендацією чехословацького прем'єр-міністра Берана та письмовою вказівкою А. Волошина 11 березня 1939 р. він був обраний головою УНО замість Ф. Ревая.

15 березня 1939 р. Ю. Перевузник був обраний міністром внутрішніх справ Карпатської України. В той же день угорські війська перейшли кордон і почали окупацію Карпатської України. Частина уряду на чолі з президентом через Румунію і Югославію емігрувала до Праги. Після окупації Ю. Перевузник певний час був під арештом, а після його звільнення разом з сім'єю в жовтні 1939 р. перебрався до Праги. І з цього часу до 1945 р. працював тут окружним суддею.

Коли була визволена Чехословаччина і взята Прага, радянські органи «Смершу» почали виловлювати на її території колишніх діячів Карпатської України. Так, у Празі був затриманий і арештований президент А. Волошин, колишні міністри М. П. Долинай, С. Клочурак, Ю. Перевузник. У постанові на арешт Ю. Перевузника слідчий «Смершу» майор Вайндорф, який допитував самого А. Волошина, та начальник слідчого відділу головного управління «Смерш» генерал-майор Леонов 3 червня 1945 р. записали, що арештований, «будучи українським націоналістом, проводив ворожу діяльність проти СРСР». Тут же були перераховані всі посади, які він обіймав в уряді Карпатської України. Фактично його затримали 15 травня, а заарештували 20 травня без будь-якого ордера. Цей документ за №748 був підписаний лише 5 червня 1945 р.

Із Праги Ю. Перевузника перевели у в'язницю м. Пардубіце (Чехія), потім – на аеродром в Польщі, а звідти літаком 20 травня 1945 р. відправили у Москву в Луб'янку, 22 травня — уже в Лефортівську тюрму. І лише 6 червня 1945 р. був виданий ордер на арешт. Архівно-слідчі кримінальні справи на трьох колишніх міністрів Карпатської України С. Клочурака, М. Долиная та Ю. Перевузника були об'єднані в одну. 26 грудня 1945 р. особливою нарадою при НКВС СРСР Ю. Перевузник був засуджений на 8 років виправ-

но-трудових таборів по ст. 58-4 карного кодексу РРФСР «за участь в антирадянській націоналістичній організації» і відправлений у Воркуту, Комі АРСР. З лютого 1946 р. до кінця 1949 р. перебував у В'ятському таборі Кіровської області.

З кримінальної справи видно, що найбільше питань підсудному задавав слідчий про меморандум уряду Карпатської України в екзилі до міністра закордонних справ фашистської Німеччини Ріббентропа, надісланого йому 30 листопада 1939 р., і хто був ініціатором його написання. Як визнав сам Ю. Перевузник, ініціативу по складанню меморандуму він взяв на себе і пояснив, у зв'язку з чим виникла така потреба.

Слідчі «Смершу» вбачали в меморандумі організований виступ президента та уряду Карпатської України в Празі проти Радянського Союзу. І це було чи не найголовніше обвинувачення Ю. Перевузника, який твердив, що меморандум був спрямований не проти СРСР, а проти Угорщини з метою визволення Карпатської України від угорської окупації. Під тиском слідчих він змушений був визнати: «По суті поданого обвинувачення визнаю себе винним в тому, що був автором меморандуму, направленого міністру закордонних справ фашистської Німеччини Ріббентропу, який, як я тепер усвідомив, за своїм змістом був ворожим актом проти Радянського Союзу, але такого наміру я тоді не мав. Будучи головою націоналістичної організації УНО (Українське національне об'єднання), я там фактично ніякої практичної діяльності не проводив, тому що через декілька днів після того, як я був призначений на вказану посаду, територія Карпатської України була окупована угорцями».

У кримінальній справі відсутні конкретні матеріали, які свідчили б про проведення Ю. Перевузником ворожої діяльності проти СРСР, а дії по ст.58-4 КК РРФСР, які йому інкримінували, в ході слідства підтвердження не знайшли. Копії документів (а саме про меморандум), вилучені непроцесуальним шляхом, закликів до повалення радянської влади не містили. Матеріали справи показували також, що в момент арешту Ю. Перевузник був громадянином суверенної держави – Чехословацької Республіки, де й проживав у Празі.

Питання про його арешт і притягнення до кримінальної відповідальності входило в компетенцію чехословацької влади, а не органів НКВС СРСР. Уряд Карпатської України, до складу якого входив Ю. Перевузник, був сформований з відома чехословацької влади, оскільки територія Закарпаття тоді входила до складу Че-

хословаччини. І цей уряд діяв на підставі законів Чехословацької Республіки. 26 березня 1990 р. Ю. Перевузника реабілітовано.

У справі відсутні документи про звільнення з табору Ю. Перевузника. Однак зберігся його цікавий лист від 25 червня 1954 р. до Президії Верховної Ради СРСР. Цитуємо уривок з нього: «Я свій строк чесно відбув, але при звільненні 5 червня 1953 року мені було спецкомендатурою в м. Воркута оголошено рішення про те, що я повинен в м. Воркута перебувати на вічному поселенні без права виїзду звідси... Доля Закарпатської України в 1945 році була щасливо вирішена на вічні часи. Народу Закарпаття було дано щастя, про яке він за свою тисячорічну історію і мріяти не міг. Подаруйте і ви мені сімейне щастя. Зніміть з мене спецпоселення і дозвольте мені виїзд до своєї сім'ї в Чехословаччину». Як з'єднався Ю. Перевузник з своєю сім'єю у справі, на жаль, жодного документа нема. За одними даними, він помер 17 вересня 1966 р., за іншими – 1978 р.

Сергій Федака

Джерельні приписи:

1. Довганич, О. Д. Перевузник Юрій Юрійович : [міністр Карпат. України, юрист] / О. Д. Довганич ; М. М. Ганич // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ століття. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 243-244 : портр.
2. Довганич, О. Звинувачення у ворожій діяльності не підтвердилося. Перевузник Юрій Юрійович / О. Довганич // Реабілітовані історією. У двадцяти семи тт. Реабілітовані історією. Закарпатська область: У двох кн. Кн. друга. – Ужгород : Закарпаття, 2004. – С. 505-507.
3. Довганич, Омелян Дмитрович. Юрій Юрійович Перевузник : 110-річчя від дня народж. міністра Карпат. України (1900–1966) / О. Д. Довганич // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2009. – С. 186-188. – Бібліогр. наприкінці ст.
4. Перевузник Юрій : (1903–1966) : [міністр Карпат. України, юрист] // Закарпаття в енциклопедії українознавства / ред.-упоряд. В. Маркусь. – Ужгород : Ґражда, 2003. – С. 117.
5. Рубіш, Федір Федорович. Перевузник Юрій Юрійович : [політв'язень, репрес. із смт Середнє Ужгород. р-ну] / Ф. Ф. Рубіш, О. Д. Довганич // Рубіш, Ф. Закарпатці під пресом сталінського свавілля. – Мукачево : Карпат. вежа, 2009. – С. 158-160 : портр.

Травень: 16

ОЛЕНА ВАСИЛІВНА ПЕКАР

70-річчя від дня народження поетеси (нар. 1953)

У крайовій літературі Закарпаття є унікальна когорта письменників, які упродовж усього життя активно й плідно поєднували роботу на педагогічній і літературній нивах. Прикладом цього є творча діяльність Олександра Маркуша, Олександра Сливки, Юлія Боршоша-Кум'ятського, Федора Потушняка, Юрія Керекеша, Степана Жупанина. У нинішній час також чимало учителів-педагогів і письменників водночас – Христина Керита, Петро Ходанич, Лідія Повх, Петро Мідянка, Юрій Шип… Своєю самобутньою літературною творчістю, багаторічною працею учителя української мови і літератури здобула велику повагу і вдячність краян Олена Василівна Пекар.

Відомий фольклорист і літературознавець Іван Хланта у своїй статті «Два омріяні крила Олени Пекар» висвітлив її шлях до літературних і педагогічних вершин, яких вона досягла завдяки своїй працелюбності, цілеспрямованості і таланту.

Тож спробуємо і ми осягнути як її стежина, яка розпочалася 16 травня 1953 року в с. Синевир, що на Міжгірщині, стала широкою людною дорогою, яка веде людей до сонця, щастя і доброти.

Народилася і виросла Олена Пекар (дівоче прізвище Чуп) у трудолюбивій селянській родині, в якій особливо цінувалися праця і пісня, народна мудрість і традиції верховинського краю. Все це склало надійний фундамент, на якому зріс вагомий літературний і педагогічний доробок ювілярки.

Її дитячі і шкільні роки пройшли у рідному селі та Нижньобистрянській школі-інтернаті. Після восьмого класу як кращу ученицю її перевели до Хустської школи-інтернату.

У 1970 році закінчила школу-інтернат і продовжувала навчання в Ужгородському державному університеті на філологічному факультеті. Непросто було їй починати трудову біографію. Хотілося якнайскоріше допомогти матері, яка в молодому віці залишилася удовою із п'ятьма дітками на руках. Тому, навчаючись заочно, після третього курсу пішла працювати в Колочаво-Брадолецьку середню школу на Міжгірщині, де чотири роки викладала укра-

їнську мову і літературу. У верховинській глибинці вона осягала основи педагогічної роботи і літературної творчості. Її надійними орієнтирами була творчість Юрія Керекеша, Михайла Томчанія, а особливо Івана Чендея та Петра Скунця. Не могла навіть уявити, що невдовзі саме ці два письменники відіграватимуть у її особистому і творчому житті особливо важливу роль.

Так склалися обставини, що із 1984 року Олена Пекар працює в школі № 1 ім. Т. Г. Шевченка м. Ужгорода, перейменовану в лінгвістичну гімназію. Саме відтоді відбулось її становлення як письменниці і педагога. Вона активно і результативно творчо працює. У 1998 році у № 5 журналу «Дукля» (Пряшів, Словачина) вміщено добірку її поезій, зі вступним словом Івана Чендея. (До речі, Іван Михайлович дуже відповідально ставився до творчого благословення молодих талантів!). Того ж року в журналі «Наш рідний край» (№ 3, ст. 21) Дмитро Федака опублікував декілька творів Олени Пекар із їх доброзичливою, високою оцінкою. Вдалим і багатообіцяючим був дебют молодої поетеси. Вона доклала чимало зусиль, щоб виправдати надії і сподівання прихильників її таланту.

Підтвердженням цього став вихід першої збірки «Доки весни відходили в літо» (1998) із передмовою Івана Чендея та у 2003 році другої збірки поезій «Відлік часу» із вступним словом Петра Скунця. 2006 рік – виходить третя збірка «Каруселі любові» із передмовою кандидата філологічних наук, відомого критика та літературознавця Наталії Ребрик. У 2008 році Олена Пекар порадувала читачів четвертою поетичною збіркою «У долонях сивих гір» (передмова Ю. Шипа). 2011 році вийшла п'ята книжка – «Про кицю Маркізу» для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. 2012 рік – збірка віршів для дітей «Ішов лісом їжачок».

У 2013 році вийшла друком ще одна збірка Олени Пекар – «Земля у дзеркалі небес». Кожна сторінка цього видання – зворушливі твори про красу рідної землі, чистих людських взаємин, вірності, про світлу пам'ять, яка зігріває серце, дає наснаги жити, творити, долати труднощі і перемоги. Книжку високо оцінили читаті і фахівці. Оксана Синьоока у рецензії «Дивлюсь у дзеркало небес» попри тематику і проблематику, різножанровість поезій Олени Пекар, відзначає мовне багатство поезій даної збірки. У ній «надзвичайні порівняння, образи-символи, вдалі та доречні епітети, метафори, уособлення та афоризми. Мова поезій настільки мелодійна, що більшість з них уже покладені на музику і стали піснями».

2018 року у видавництві ТОВ «ІВА» вийшла в світ книга Олени Василівни «Мереживо осені». Її склали поезії різних років написання, спогади, есеї, а також низка матеріалів, у яких бачимо її як письменницю, відомого педагога, громадську діячку, лауреатку літературних премій імені Августина Волошина та імені Петра Скунця.

Творчий портрет Олени Пекар не уявляється без висвітлення хоча б окремих аспектів її діяльності як педагога. Адже вона – учитель-методист, відмінник народної освіти України, переможець конкурсу «Учитель року – 2000». Олена Василівна нагороджена грамотами Міністерства освіти України, департаменту освіти і науки обласної військової державної адміністрації, Ужгородського міського управління освіти. У нашій області та за її межами вона ще знана як член Національної спілки письменників України, член Всеукраїнського літературного об'єднання «Письменники Бойківщини». Її творчість відзначена багатьма грамотами та дипломами, а кращі твори збагатили Золотий фонд «Письменників Бойківщини».

Як уже йшлося у батьківській хаті Олени Пекар особливо цінувалися праця і пісня. На все життя зберегла вона любов до них. Літературну і педагогічну творчість вона активно по цей час поєднує із участю у церковному хорі ім. Августина Волошина, громадською діяльністю у Закарпатській «Просвіті», міжнародному жіночому клубі «Зонта».

Таке воно двокрилля душі і творчості письменниці, педагога, громадсько-культурної діячки Олени Пекар.

Василь Густі

Джерельні приписи:

1. Пекар, О. В. Ішов лісом їжачок : [вірші для дітей дошк. та мол. шк. віку] / О. В. Пекар. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2011. – 14 с. : кол. іл
2. Пекар, О. В. Відлік часу : поезії / О. В. Пекар ; передм. П. Скунця. – Ужгород : Мистец. лінія, 2003. – 104 с. : іл.
3. Пекар, О. В. Доки весни відходили в літо : поезії / О. В. Пекар ; передм. І. Чендея ; худож. оформ. Є. Міравчика. – Ужгород : Патент, 2000. – 52 с.
4. Пекар, О. В. Земля у дзеркалі небес : поезія / О. В. Пекар. – Ужгород : ІВА, 2013. – 160 с. : портр.
5. Пекар, О. В. Каруселі любові : поезії / О. Пекар. – Ужгород : Ґражда, 2006. – 68 с. : іл.

6. Пекар, О. В. Мереживо осені : поезії, спогади, ст. / О. В. Пекар. – Ужгород : ІВА, 2018. – 252 с. : іл., портр.

7. Пекар, О. В. Про кицю Маркізу : [вірші для дітей дошк. та мол. шк. віку] / О. В. Пекар ; худож. А. Онисько. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2011. – 16 с. : кол. іл.

8. Пекар, О. В. У долонях сивих гір : вибране / О. В. Пекар. – Ужгород : Мистец. лінія, 2008. – 200 с. : іл.

* * *

9. Пекар, О. [Поезії] : [Господи, почуй мене, благаю ; Як тяжко підійматись із колін ; Прозріння ; Пісня моїх випускників ; Трембіти кличуть на Синевир ; Зорепад Весняне ; Ліричне ; На французькім бульварі ; Холодний дощ серед зими] / О. Пекар // Творчість особливих людей Закарпаття : вишивка, поезія та проза, живопис, декорат.-приклад. мистецтво. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2016. – С. 34-36.

10. Пекар, О. Синевир. В День Святого Валентина : [вірші ; у т. ч. коротка біографія] / О. Пекар // Наш рідний край. – 1998. – № 3 (листоп.). – С. 21 : фот.

* * *

11. Висіцька, Таміла. Пекар Олена Василівна : (16.05.1953) : поетеса / Т. Висіцька // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : біо-бібліогр. довід. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 234-235 : портр. – Бібліогр. наприкінці ст.

12. Мацко, Інгрід. Зустріч з письменниками : у Коритнян. ЗОШ І-ІІІ ст. відбулася зустріч учнів з відомими літераторами Д. Кешелею та О. Пекар / І. Мацко // Вісті Ужгородщини. – 2013. – 29 берез. – С. 4 : фот.

13. Медюх, Юлія. «Зберегти подаровані крила...» : закарпат. поетесі, громад. діячці, учительці О. Пекар – 65! / Ю. Медюх // Ужгород. – 2018. – 19 трав. – С. 7 : фот.

14. Олені Пекар – 60! // Календар «Просвіти» на 2013 рік / Закарпат. крайове культ.-освіт. т-во «Просвіта» ; уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака. – Ужгород, 2013. – С. 155 : фот.

15. Олені Пекар – 60! : [закарпат. поетеса] // Трибуна. – 2013. – 24 трав. – С. 2.

16. Пекар Олена Василівна : педагог, поетеса // Верховина. Волівщина–Міжгірщина. – Ужгород : TIMPANI, 2017. – С. 365 : портр., фот.

17. Славна дочка Верховини : [про поетесу О. В. Пекар ; у т. ч. «Поема про Синевір»] // Верховина. – 2013. – 7 верес. – С. 2 : портр.

18. Хланта, Іван. Два омріяні крила Олени Пекар : [про творчість закарпат. поетеси] / І. Хланта // Срібна Земля. – 2013. – 24 трав. – С. 6.

19. Хланта, Іван. Олена Пекар : поетеса / І. Хланта // Хланта, І. Народний літературно-мистецький музей Копашнівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Хустського району : путівник. – Ужгород : Патент, 2018. – С. 111 : фот.

20. Шип, Юрій. Душа і слово поетеси-освітянки : до 65-річчя народж. О. Пекар / Ю. Шип // Календар «Просвіти» на 2018 рік / уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака. – Ужгород, 2018. – С. 59-61 : портр.

21. Шип, Юрій. Поетичне слово талановитого педагога : [життя і творчість ужгород. поетеси О. Пекар] / Ю. Шип // Срібна Земля. – 2012. – 15 черв. – С. 7. ; Освіта. – 2012. – 20-27 черв. – С. 6.

22. Шип, Юрій. Поетичне слово талановитого педагога : [про ужгород. поетесу О. Пекар] / Ю. Шип // Ужгород. – 2012. – 6 жовт. – С. 12 : фот.

Травень: 24

НАТАЛІЯ СТЕПАНІВНА ВАКУЛА

65-річчя від дня народження науковця, краєзнавця, популяризаторки історії медицини Закарпаття та визначних її представників, бібліографа (нар. 1958)

Наталія Степанівна Вакула – корінна ужгородка. Закінчила Ужгородську середню школу № 2 та філологічний факультет Ужгородського державного університету. З 1981 року працювала вчителем української мови та літератури в російськомовній середній школі № 9 рідного міста. Залюбки і наполегливо прививала учням, дітям російськомовних сімей, любов до українського слова і досягала хороших результатів.

З 1995 року Н. С. Вакула – в обласній науковій медичній бібліотеці. Працювала на посадах методиста, провідного методиста, завідувачки відділу науково-методичної роботи. З 2001 року у зв’язку з реорганізацією установи – провідним методистом бібліо-

течного відділу Закарпатського обласного медичного інформаційно-аналітичного центру (ЗОМІАЦ).

2007 року в Ужгородському училищі культури здобула ще одну фахову освіту за спеціальністю «Бібліотечна справа». З 2009 до квітня 2020 року обіймала посаду провідного бібліотекаря відділу комплектування медичної бібліотеки ЗОМІАЦ.

Наталія Вакула – людина скромна, добросовісна і працьовита. Упродовж трудової діяльності в медичній бібліотеці розкрився її талант краєзнавця та науковця. За дорученням керівництва вона почала вивчати історію зародження медицини на Закарпатті та її розвиток від сивої давнини до сучасності. Сьогодні Н. Вакула – автор понад 70 наукових публікацій у фахових медичних та краєзнавчих виданнях, автор 4 монографій, 9 біобібліографічних покажчиків, присвячених визначним постатям медицини Закарпаття, укладач і упорядник матеріалу 4 монографій та автор цілого ряду статей до них.

А почалося все з того, що багато років тому Наталія Степанівна наполегливо вела науковий пошук біографій перших медиків Закарпаття, створювала й продовжує поповнювати історіографію сучасного медичного краєзнавства новими джерелами. Працюючи в архівах міста і відділах наукової бібліотеки УжНУ, вона розшукала стародруки з медицини, про які ми не знали і навіть не підозрювали, що є такі в Ужгороді. Серед них заслуговують на увагу військово-польова «Фармакопея» Jacobo Wylie, підготовлена до друку нашим земляком І. С. Орлаєм у 1808 році, «Повивальная бабка» І. Горна (1764), «Руководитель к изгубльном здравлю» К. Пейчика (1854), «Новый домашний лечебник» М. Пекена (1796). Усі вони, як свідчать дарчі написи, були надіслані І. С. Орлаєм єпископу Андрію Бачинському до бібліотеки і таким чином опинились на Закарпатті.

Результатом пошуково-дослідницької роботи Н. Вакули стала монографія «Нариси з історії медицини Закарпаття: з давніх часів до 40-х років XX століття», яка вийшла друком у 2006 році. Це знакова книжка для Закарпаття, адже вона вперше узагальнює відомості про розвиток медицини в краї. Із «Нарисів…» читач дізнається про виникнення і діяльність на Закарпатті монастирської медицини, церковно-монастирських лікарень, зародження цехової медицини; розвиток медицини Закарпаття у XVIII–XIX століттях, про розвиток охорони здоров'я краю за Чехословаччини; розвиток медицини з кінця 1938 р. до березня 1939 р., про вищу медичну освіту між двома світовими війнами тощо.

Про наукову значимість «Нарисів…» свідчить той красномовний факт, що вступну статтю написав ректор УжНУ проф. Микола Вегеш, а рецензували книжку провідні вчені вишу, професори: Дмитро Данилюк, Михайло Фатула, Іван Чопей. Крім того, видання містить 40 нарисів про визначних вчених-лікарів, уродженців Закарпаття. До кожного нарису додано джерельні приписи, що говорить про високу науково-пошукову культуру, достовірність матеріалів і відповідальність авторки праці. У цьому контексті слушними є слова академіка Ф. П. Шевченка: «Потрібно всіх зібрати воєдино, щоб показати світові славних синів і дочок закарпатської вітки українського народу». На думку краєзнавця, журналіста Федора Кулі, «Нариси з історії медицини Закарпаття…» Наталії Вакули є помітним явищем в історії Закарпаття, бо, «по-перше, дано життєписи видатних лікарів-науковців, організаторів медицини як на Закарпатті, так і за його межами, чиї імена, на жаль, були забутими чи замовчувалися, зокрема в радянські роки. По-друге, «Нариси…» побудовано за проблемно-хронологічним принципом в контексті єдиної домінанти в часі і просторі соціально-економічного, культурного і політичного розвитку Закарпаття упродовж кількох століть. По-третє, «Нариси…» у певній мірі є містком міждержавних зв'язків у галузі науки й культури як минулого, так і сьогодення».

З часом змістовні і науково вивірені матеріали про медиків та медицину краю були опубліковані у виданнях, які видає Національна медична бібліотека України, – це «Імена в медицині у відгомоні часу» (2013, 2014, 2015 рр.), «Медицина в Україні. Видатні лікарі: біобібліографічний словник» (1997, 2002, 2005, 2007, 2012 рр.), а також у «Календарі краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття», який видає ЗОУНБ ім. Ф. Потушняка (2015, 2016, 2017, 2020, 2021, 2022 рр.).

Окремі матеріали з історії медицини краю вийшли друком у «Науковому віснику Ужгородського університету», серія «Медицина» (Випуск 18, 19, 21, 24, 28, 33, 37, 38, 43, 46, 48, 51), серія «Історія» (Випуск 10, 11); НДІ карпатознавства при УжНУ – «КАРПАТИКА» (Випуск 14, 24) та місцевих періодичних виданнях і були присвячені ювілейним датам.

На запрошення редакцій Наталія Степанівна писала статті і до поважних видань: «Зводу пам'яток історії та культури України. Закарпатська область», який видає Національна академія наук України; «Енциклопедії сучасної України», зокрема Т. 23, яку видає Інститут енциклопедичних досліджень НАН України; до краєзнав-

чого видання «Карпатська Україна. Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії: у двох томах».

З великим піднесенням працювала дослідниця над виданням «За покликом серця: до 90-річчя від дня народження Дмитра Снігурського. Штрихи до біографії. Спогади. Бібліографія. Фотоматеріали» (Ужгород, 2009), присвяченого лікареві-невропатологу, викладачеві Ужгородського державного університету, організатору неврологічної служби Закарпаття. До видання Наталія Степанівна написала фундаментальну статтю про життєвий і творчий шлях Д. О. Снігурського, уклала розділи та біобібліографію, підготувала до друку. До речі, це видання здійснено за підтримки учнів славного лікаря і рекомендовано до друку Науково-практичним товариством неврологів Закарпаття (протокол № 301 від 09 грудня 2008 р.).

Більше 20 років життя Наталія Вакула присвятила популяризації діяльності відомих особистостей медицини Закарпаття. З 2012 року вона започаткувала серію надзвичайно цінних видань – біобібліографічних покажчиків об'єднаних загальною назвою «Визначні постаті медицини Закарпаття», які почала видавати медична бібліотека ЗОМІАЦ. Крок за кроком Н. С. Вакула відкривала цікавий і неповторний світ життя визначних постатей медицини нашого краю. Так вийшли покажчики про лікаря-терапевта, науковця, першого начальника Управління охорони здоров'я на Закарпатті повоєнного періоду Степана Миколайовича Микуланинця (1903–1978) (2012 р.); лікаря-кардіолога, заслуженого лікаря України, доктора медичних наук, професора, який 22 роки очолював кафедру факультетської терапії УжНУ, академіка АН Вищої школи України – Михайла Івановича Фатулу (2012 р.); лікаря-невропатолога й невтомного організатора неврологічної служби на Закарпатті після війни Дмитра Олександровича Снігурського (1919–1999) (2012 р.); доктора медичних наук, академіка, автора національного підручника в Україні «Анатомія людини: в 3-х томах» Андрія Степановича Головацького (2014 р.); кандидата медичних наук, судинного хірурга Петра Гавриловича Мізуна (1930–1997) (2015 р.); першого анестезіолога і проктолога в області Юлія Юлійовича Боршоша (1936–2003); про директора і будівничого Ужгородської міської лікарні, славетного лікаря Андрія Новака (1849–1939) (2016 р.); про знакову постать в медицині краю професора, заслуженого працівника вищої школи України, хірурга Олександра Васильовича Фединця (1897–1987) (2018 р.).

У виданнях представлено науковий доробок лікарів, матеріали та література про їх життя і діяльність, фотоматеріали тощо. За словами Н. Вакули, головним мотивом укладання біобібліографічних покажчиків стало прагнення вшанувати працю лікарів, які рятують нас від тяжких недуг, продовжують і покращують якість життя, а ще вони є прикладом наслідування для молодого покоління фахівців у багатьох благородних справах та служінню людині, її здоров'ю і щастю.

Кожне укладене Наталією Степанівною видання схвально сприймає фахове середовище, бо ці бібліографічні посібники розширюють межі інформаційно-пошукових можливостей.

Неоціненну допомогу ці видання надають тим, хто займається дослідницькою діяльністю, адже бібліографія вимагає багато часу, щоб у великому інформаційному потоці відібрати потрібне, а його, як відомо, завжди не вистачає. Акумульована у біобібліографічних посібниках інформація почерпнута з різних джерел (каталогів, картотек та ін.), які знаходяться у медичній бібліотеці, Науковій бібліотеці УжНУ, ЗОУНБ імені Ф. Потушняка, приватних бібліотеках, державних архівах і архівах родин, осіб, яким вони присвячені.

Чи не вперше із біобібліографічних посібників Н. С. Вакули ми дізнаємося про події особистого і громадського життя лікарів, прояви їх літературно-мистецького життя; дізнаємося вірогідну інформацію зі спогадів сучасників про відомих представників медицини нашого краю і, водночас, маємо надійне джерело інформації. Укладач протягує ниточки своїх досліджень у родинному колі, серед друзів, вихованців, пацієнтів, колег. Особливу увагу приділяє людським якостям, рисам характеру, способу і філософії життя, уподобанням. Наталія Степанівна як бібліограф і укладач, з великою наполегливістю і скрупульозністю, бережливістю відноситься до кожної біографічної і бібліографічної деталі, факту, які включає у посібники. Саме це і пояснює наведене на авантитулі багатьох покажчиків переконливе твердження: «Визначні особи постають з тих справ, які вони творили, газетних публікацій минулих років та особистих наукових праць, надрукованих у спеціальних виданнях». Цінність біобібліографічних посібників ще і в тому, що поданий матеріал детально систематизований, і це дозволяє легко у ньому орієнтуватися. У чітких бібліографічних записах різних видів документів, які пов'язані з іменами відомих діячів медицини краю, простежується упорядкована історія та сьогодення медичної галузі Закарпаття. За основу упорядкування матеріалів обрано принцип історичної

послідовності, який витримано скрізь: у висвітленні біографічних відомостей, інформації про час видання і публікації відображених документів, групуванні фотоматеріалів. Дуже важливо і цінно, що включені до посібників документи опрацьовано за принципом de visu, а в окремих випадках вони супроводжуються ще і додатковими анотаціями довідкового чи уточнювального характеру.

Досягнувши вершин майстерності у розробці і створенні різнопланових видань, Н. С. Вакула здобула визнання як науковця, фахового укладача та бібліографа, краєзнавця. До неї почали звертатися за історичними консультаціями, допомогою у розробці структури наступних видань про медицину Закарпаття представники медичної галузі. Так побачили світ видання: «Життя прожити – не поле перейти. Сторінки життя. Професійна діяльність. Творчість» лікаря-рентгенолога Михайла Ленчура (2013 р.), «Історія отоларингології Закарпаття» дитячого лікаря-отоларинголога Василя Дячука (2014 р.), «Літопис неврології Закарпаття» за загальною редакцією О. Р. Пулика та Н. С. Вакули (2019 р.). До речі, останнє дослідження вибороло друге місце у конкурсі кращої монографії року, що проходив 2019 року в УжНУ і черговий раз утвердив Наталію Степанівну у статусі науковця.

Пройшли роки з часу виходу у світ першої ґрунтовної монографії Н. С. Вакули, яка зуміла сколихнути медичну громадськість краю. У 2019 році вона наважилась представити нову монографію про наступні періоди розвитку медицини в краї – «Медицина Закарпаття. 1939–1985 роки». Видання охоплює роки, коли Закарпаття перебувало під окупацією гортіївської Угорщини і називалось Підкарпаттям, роки боротьби і визволення, дані про репресованих медичних працівників та працівників медичних установ, воєнні роки і перші кроки Закарпатської України в організації охорони здоров'я краю, роки розбудови охорони здоров'я та медичної науки після утворення Закарпатської області. У книжці представлено понад ста осіб, які, незважаючи на історичні перипетії, своє життя, талант і працю присвятили медицині, здобули визнання, шану і повагу від закарпатців.

Здобутки Наталії Степанівни є вагомим внеском у загальну історію Закарпаття і медицини краю зокрема, піднісши її історію на новий рівень. Тому у 2017 році за значний вклад у розвиток і збереження пам'яті з історії розвитку медицини на Закарпатті та активну багаторічну співпрацю з «Науковим вісником Ужгородського університету» Н. С. Вакула нагороджена грамотою УжНУ.

Особливою відзнакою для ювілярки є опублікована редакційною колегією журналу «Вісник Червоного Хреста України» подяка за підготовку до друку в журналі № 1 за 2012 рік матеріалу з історії червонохресного руху на Закарпатті, який святкував своє 130-річчя (опублікувана у другому номері журналу за 2012 р.), а також подяки на сторінках видань від авторів, які зверталися до Наталії Степанівни по допомогу.

У 2021 році за підтримки і допомоги заступника директора з наукової роботи Закарпатського обласного художнього музею імені Й. Бокшая Людмили Біксей Наталія Вакула підготувала унікальне видання – «Медицина в мистецькій спадщині Закарпаття: альбом-каталог» (Ужгород, 2022). Воно містить матеріали про медиків краю, їх долі, про медичну етику, філософію та образотворче мистецтво і культуру в їх житті. У книзі представлено портрети та відомості про відомих лікарів, науковців Закарпаття минулого і сучасності, які своїми справами, науковими здобутками причетні до створення сучасної медичної науки та практики і увічнені митцями нашого краю засобами образотворчого мистецтва, що свідчить про їх професійне визнання суспільством і назавжди записано в історію Закарпаття. Як зазначає у передмові Наталія Вакула: «Більшість живописних робіт, представлених у цьому виданні, публікуються вперше. Вперше науково описані мистецтвознавцем (Л. Біксей) і подані у поєднанні з автобіографією медичного фахівця та краєзнавчими історичними фактами і вперше представляються широкому загалу».

Отже, Н. С. Вакула є справжнім патріотом, популяризатором історії охорони здоров'я Закарпаття, блискучим дослідником відомих і замовчуваних постатей медичних фахівців, які займають почесне місце серед визначних особистостей нашого краю і гідні внесення їх до історії медицини в національних масштабах. Праця Наталії Вакули з часом досягла максимального вияву, набувши характеру важливого інформаційного ресурсу. Суспільству потрібні такі особистості, які служать засобом консолідації у справі творення і розбудови майбутнього, збереження наукової і мистецької спадщини представників медичної галузі нашого краю.

Марія Стойка

Джерельні приписи:

1. Вакула, Н. С. Боршош Юлій Юлійович (06.04.1936–16.04.2003) : до 80-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. /

Н. С. Вакула ; ЗОМІАЦ. – Ужгород, 2016. – 62 с. : іл. – (Визначні постаті медицини Закарпаття).

2. Вакула, Н. С. Головацький Андрій Степанович : біобібліогр. покажч. / Н. С. Вакула ; ЗОМІАЦ. – Ужгород, 2014. – 114 с. : іл. – (Визначні постаті медицини Закарпаття).

3. Вакула, Н. С. Медицина в мистецькій спадщині Закарпаття : альбом-каталог / Н. С. Вакула, Л. І. Біксей. – Ужгород, 2022. – 168 с. : іл.

4. Вакула, Н. С. Медицина Закарпаття. 1939–1985 роки / Н. С. Вакула ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород : ІВА, 2019. – 172 с. : фот.

5. Вакула, Н. С. Микуланинець Степан Миколайович (1903–1978) : біобібліогр. покажч., присвяч. 110 річниці з дня народж. / Н. С. Вакула ; ЗОМІАЦ. – Ужгород, 2012. – 38 с. : іл. – (Визначні постаті медицини Закарпаття).

6. Вакула, Н. С. Мізун Петро Гаврилович (29.01.1930–14.05.1997) : до 85-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Н. С. Вакула ; ЗОМІАЦ. – Ужгород, 2015. – 52 с. : іл. – (Визначні постаті медицини Закарпаття).

7. Вакула, Н. С. Нариси з історії медицини Закарпаття: з давніх часів до 40-х років XX століття / Н. С. Вакула ; Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород : Мистец. лінія, 2006. – 156 с. : іл.

8. Вакула, Н. С. Новак Андрій (Ендре) (1849–1939) : до 167 річниці від дня народж. та 150-річчя від дня заснування Закарпат. обл. клініч. лікарні ім. А. Новака : біобібліогр. покажч. / Н. С. Вакула ; ЗОМІАЦ. – Ужгород, 2016. – 102 с. : іл. – (Визначні постаті медицини Закарпаття).

9. Вакула, Н. С. Снігурський Дмитро Олександрович (8.11.1919–19.12.1999) : до 90-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Н. С. Вакула ; ЗОМІАЦ. – Ужгород, 2012. – 39 с. : іл. – (Визначні постаті медицини Закарпаття).

10. Вакула, Н. С. Фатула Михайло Іванович : до 80-ліття від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Н. С. Вакула ; ЗОМІАЦ. – Ужгород, 2012. – 92 с. : іл. – (Визначні постаті медицини Закарпаття).

11. Вакула, Н. С. Фединець Олександр Васильович (13.06.1897–16.04.1987) : до 120-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Н. С. Вакула ; ЗОМІАЦ. – Ужгород, 2018. – 102 с. : іл. – (Визначні постаті медицини Закарпаття).

* * *

12. За покликом серця : до 90-річчя від дня народж. Д. Снігурського : штрихи до біографії, спогади, бібліографія, фотоматеріа-

ли / ст., бібліогр., ред. та упоряд. матеріалу Н. Вакула. – Ужгород : TIMPANI, 2009. – 84 с. : іл.

13. Літопис неврології Закарпаття : (до 100-річчя від дня народж. Д. О. Снігурського) / за заг. ред. О. Р. Пулика, Н. С. Вакули / ст., бібліогр., ред. та упоряд. матеріалу Н. Вакула ; ДВНЗ «УжНУ», Закарпат. обл. наук.-практ. т-во неврологів. – Ужгород : РІК-У, 2019. – 288 с. : фот.

* * *

14. Вакула, Н. С. Андрій Новак – фундатор закарпатської обласної клінічної лікарні. До 165-річниці з дня народження / Н. С. Вакула // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Медицина. – Вип. 1 (51). – Ужгород, 2015. – С. 308-312.

15. Вакула, Н. С. Берегівська земська лікарня. 1930–1936 / Н. Вакула, З. Гудченко // Звід пам'яток історії та культури України. Закарпатська область : (матеріали до багатотом. «Зводу пам'яток історії та культури України») / НАН України [та ін.] ; редкол. тому : О. Петік (голова), Д. Данилюк, С. Пеняк [та ін.]. – К., 2017. – С. 173-175.

16. Вакула, Н. С. Будинок акушерської школи. 1894–1930 / Н. С. Вакула // Звід пам'яток історії та культури України. Закарпатська область : (матеріали до багатотом. «Зводу пам'яток історії та культури України») / НАН України [та ін.] ; редкол. тому : О. Петік (голова), Д. Данилюк, С. Пеняк [та ін.]. – К., 2017. – С. 83-84. Тут само: Будинок ужгородської міської публічної лікарні. – С. 84-85 ; Дім народного здоров'я, в якому працював Микуланинець С. М. – С. 39-40 ; Долинай Микола Петрович (1894–1970). – С. 85-86 ; Ліннер Бертолон Бертолонович (1887–1969). – С. 175-176 ; Пам'ятник Новаку Андрію (1849–1939). – С. 87 ; Пам'ятник Фединцю О. В. (1897–1987). – С. 87-88 ; Римо-католицька каплиця св. Йосифа на території обласної лікарні. – С. 87 ; Снігурський Дмитро Олександрович (1919–1999). – С. 86 ; Черський Антон (Антал) Андрійович (1779–1834). – С. 176-177.

17. Вакула, Н. С. Віктор Петрович Горзов : 100-річчя від дня народж. голов. лікаря Закарпат. обл. дит. туберкульоз. санаторію «Човен» (1922–1988) / Н. С. Вакула // Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2022 рік. – Ужгород : РІК-У, 2021. – С. 159-162.

18. Вакула, Н. С. Дмитро Олександрович Снігурський – талановитий лікар, учитель, людина / Н. С. Вакула // Літопис неврології Закарпаття : (до 100-річчя від дня народж. Д. О. Снігурського) / за заг. ред. О. Р. Пулика, Н. С. Вакули ; ДВНЗ «УжНУ», Закарпат. обл. наук.-практ. т-во неврологів. – Ужгород : РІК-У, 2019. – С. 17-25.

19. Вакула, Н. С. З історії медицини Закарпаття / Н. С. Вакула, В. В. Дячук // Дячук В. В. Історія отоларингології Закарпаття / В. В. Дячук ; упоряд. Н. С. Вакула ; Закарпат. наук. т-во лікарів-отоларингологів. – Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2014. – С. 5-84.

20. Вакула, Н. С. Іван Семенович Орлай (нар. 1771, 27 лют.) / Н. С. Вакула // Ганіткевич, Я. Український медичний календар на 2016 рік / Я. Ганіткевич ; ННМБ України. – К., 2016. – С. 10.

21. Вакула, Н. С. Микола Різдорфер (1901–?) / Н. С. Вакула // Карпатська Україна. Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії : у двох томах. Т. 2 : Хроніка подій. Персоналії / [упоряд. С. Д. Федака] ; Закарпат. обл. рада, Галуз. держ. архів Служби безпеки України [та ін.]. – Ужгород : Закарпаття, 2010. – С. 237-239.

22. Вакула, Н. С. Нейметі Самуїл : [155 років з дня народж.] / Н. С. Вакула // Імена в медицині у відгомоні часу. 2013 рік (перше півріччя) : календар знаменних та пам'ятних дат / ННМБ України, Укр. бібліотеч. асоц. ; уклад. : С. М. Булах, Ю. Г. Віленський, Л. С. Корнілова, С. М. Науменко. – К., 2013. – С. 71.

23. Вакула, Н. С. Нємец Володимир (1890–01.01.1958) / Н. С. Вакула // Енциклопедія сучасної України. Т. 23 : Нг–Ня / Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України ; редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, О. М. Романів [та ін.]. – К., 2021. – С. 300-301.

24. Вакула, Н. С. Новак Андрій (Ендре) (21.11.1849–11.09.1939) / Н. С. Вакула // Енциклопедія сучасної України. Т. 23 : Нг–Ня / Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України ; редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, О. М. Романів [та ін.]. – К., 2021. – С. 537.

25. Вакула, Н. С. Розвиток неврології на Закарпатті / Н. С. Вакула // Літопис неврології Закарпаття : (до 100-річчя від дня народж. Д. О. Снігурського) / за заг. ред. О. Р. Пулика, Н. С. Вакули. – Ужгород : РІК-У, 2019. – С. 82-89.

26. Ісак, І. П. Розвиток нейрохірургічної допомоги в Закарпатській області / І. П. Ісак, Н. С. Вакула // Літопис неврології Закарпаття : (до 100-річчя від дня народження Дмитра Олександровича Снігурського) / за заг. ред. О. Р. Пулика, Н. С. Вакули. – Ужгород : РІК-У, 2019. – С. 112-114.

27. Вакула, Н. С. «Снігурський усе може…» – так на Закарпатті говорили про «чудо-лікаря», якому цими днями виповнилося б 90 років / Н. С. Вакула // Новини Закарпаття. – 2009. – 7 листоп. – С. 17.

28. Вакула, Н. С. Сторінки історії закарпатської медицини (XVII – поч. XX століть) / Н. С. Вакула // CARPATIKA–КАРПАТИКА. – Вип. 14 : Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших

часів до наших днів : ювілейн. зб. на пошану д-ра іст. наук, проф. В. І. Худанича / УжНУ, Наук.-дослід. ін-т карпатознавства, Каф. політології ; відп. за вип. : В. Л. Боднар, М. М. Вегеш. – Ужгород, 2002. – С. 286-318.

29. Вакула, Н. С. «Талант і життя, дані Богом, він присвятив лікуванню людей..» : [до 115-ї річниці з дня народж. корифея закарпат. хірургії О. В. Фединця] / Н. С. Вакула // Новини Закарпаття. – 2012. – 16 черв. – С. 19.

30. Вакула, Н. С. Червонохресному руху на Закарпатті – 130 років. Сторінки історії / Н. С. Вакула // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 1 (43). – Ужгород, 2012. – С. 210-216.

Травень: 30

ПАВЛО СТЕПАНОВИЧ ПЕНЯК

65-річчя від дня народження вченого-археолога,
педагога вищої школи, кандидата історичних наук
(нар. 1958)

Павло Степанович Пеняк народився в мальовничому місті над Ужем 30 травня 1958 року. І тепер, гідно пройшовши через десятки років, з колом близьких очікує святкування поважного ювілею з цифрою 65. Кожним своїм кроком і рухом він завжди позитивно вражав і продовжує дивувати всіх, хто був поряд колись і хто є біля нього зараз: батьків, родичів, друзів, однокласників, однокурсників, колег... Будь-яка річ, яка потрапляє до його талановитих рук, починає дивовижно наповнювати все навколо поезією професіоналізму та ейфорійного спокою. Лагідні мелодії скрипки, чарівний дзвін лопати, легкий шелест ручки науковця, цоркіт клавіатури комп'ютера, змістовні слова викладача, вправні ритмічні клацання ракетки, м'ячика, волана, загадкові звуки шахових і шашкових фігур безальтернативно змінюють буденну тишу на радість бурхливого життя. На багато епітетів заслуговує ювіляр, але всі вони у підсумку зводяться до одного магічного словосполучення – «унікально обдарований».

Вже з дитячих років на генетичному рівні над ним з'явився і лишився назавжди ореол неминучості досягнення значних археологічних висот. Дивний нелогізм життя: чим глибше розкоп, тим вище підкорена вершина. І тим більше давніх народів стають відомими ювіляру, знаннями про які він альтруїстично ділиться з усіма охочими. Наполегливість і бадьора впертість у досягненні поставлених завдань зі шкільних років потрапили в благодатний «педагогічний ґрунт» і надали нам дозвіл висловити величезну подяку його батькам-педагогам, шкільним вчителям, університетським викладачам і іншим, хто гармонійно впливав на формування величної особистості.

Ужгородська середня школа № 1 ім. Т. Г. Шевченка (тепер лінгвістична гімназія) була одним з основних стартових плацдармів, де ювіляр отримав не тільки безпрецедентні знання, але головне – доброту та людяність. Саме вони особливо зігрівають теплом щирого серця тих, кому пощастило знаходитись поряд. Слова та поради багатьох «скульпторів шкільних талантів», зокрема Степана Пономаренка та Дмитра Буковина вказали Павлу Степановичу життєвий орієнтир – історичну науку, єдину і неповторну, яка робить простір багатовимірним, дозволяє бачити світ не лише географічно, але й утаємничує його поняттями час та минувшина.

У 1975 році ювіляр став студентом першого курсу історичного факультету Ужгородського державного університету. Тут він зустрів яскраву плеяду талановитих педагогів, які продовжили розкривати для нього горизонти давньої, середньовічної та модерної історії. Це і Едуард Адальбертович Балагурі, і Михайло Петрович Тиводар, і Михайло Васильович Троян, і Григорій Васильович Павленко... Але серед значного переліку титанів науки особливе місце продовжував перманентно займати його батько – відомий археолог Степан Іванович Пеняк – один з керівників археологічної практики. Як результат цілеспрямованості у 1980 році всі університетські друзі і наставники побачили в руках Павла Степановича диплом з відзнакою, тобто червоний, зароблений наполегливою працею і потом трудяги.

З цим цінним трофеєм, величезним багажем знань і набором непересічних навичок він почав працювати консультантом-методистом правління Закарпатської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури і буквально відразу вступив до аспірантури Інституту археології АН УРСР у Києві. І в столиці України все було схоже на якісь нереальні мрії: науковим

керівником став сам Петро Петрович Толочко – відомий вчений, доктор історичних наук, пізніше професор і академік НАН України. За час навчання в аспірантурі (1981–1984 рр.) Павло Степанович поглибив свої і без того ґрунтовні знання методики польових археологічних досліджень, отримав вільний доступ до музейних фондосховищ і колекцій речових знахідок. З року в рік нашого ювіляра бачили в археологічних експедиціях у Києві, зокрема в одному з найцікавіших районів – Подільському. Крім того, були виїзди до Черкаської, Хмельницької і Тернопільської областей.

І почалося славетне життя маститого науковця. Публікація матеріалів, теоретичних розробок, низка виступів на наукових конференціях і семінарах. А це зрозуміло сприяло подальшому професійному росту і примножувало кількість друзів-колег. У 1985 році захищена кандидатська дисертація на тему: «Соціальна організація давньоруського ремесла X–XIII ст.». Здобутки на ниві науки зростали як сніговий ком. Після закінчення аспірантури, ювіляр довгі роки був співробітником відділу давньоруської і середньовічної археології Інституту археології НАН України, а з 1993 року він став старшим науковим співробітником відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у м. Львів.

При характеристиці кожної людини для аналізу використовуються конкретні результати її праці: у архітектора – проекти, у будівельника – будівлі, у кондитера – вироби, а праця науковця простому арифметичному підрахунку не підлягає. Це і підготовка експедицій, проведення археологічних розкопок під спекотним сонцем, грозами та дощами і невидиме іншим камеральне опрацювання, збір аналогій і іншої інформації, підготовка публікацій. І тільки фінішний ривок науковця потрапляє в поле зору громадськості і демонструє його коефіцієнт корисної дії. Бібліографія Павла Степановича складається з біля трьох сотень найменувань. Значна кількість здобутків монографічного характеру. Найбільш відомі праці: «Ремесло Київської Русі: структура і організація» (Ужгород, 1998), «Володимир Вернадський про Угорську Русь» (Ужгород, 2003), «Цехи і цехове ремесло Закарпаття» (Ужгород, 2005), «Із епістолярної спадщини Любора Нідерле» (Ужгород, 2006), «Давнє гончарство Закарпаття» (Ужгород, 2007), і написана разом з батьком «Археологія Закарпаття: історія дослідження» (Ужгород, 2013). Значних зусиль ювіляр приклав для того, щоб укомплектувати монументральний «Звід пам'яток історії та культури України: Закарпатська область». Павло Степанович також ґрунтовно

розглянув наукові доробки попередників, зокрема Володимира Антоновича, Едуарда Балагурі, Костянтина Берняковича, Леоніда Мацкевого, Ярослава Пастернака, Федора та Михайла Потушняків, Івана Поповича, Вікентія Хвойки, Ярослава Бема, Любора Нідерле, Йозефа Скутіла, Яна Ейснера, Войтеха Будінські-Крічки, братів Елеміра і Єнева Затлукалів, Яна Пастора, Даніеля Крмана, Тиводара Легоцького і багатьох інших відомих вчених. Крім того, він є співавтором колективних праць: «Ужгородський район» (Ужгород, 2001), «Перечинщина – край закарпатьких Бескидів» (Ужгород, 2004), «Іршавщина: край зачарованої долини» (Ужгород, 2006), де подаються відомості про археологічні знахідки окремих районів.

Павло Степанович відомий також як талановитий педагог. Працює доцентом Ужгородського національного університету. Свій значний педагогічний досвід ювіляр узагальнив у науково-методичних публікаціях: «Методичний комплекс забезпечення читання курсу «Історія України» (Ужгород, 1999. – Ч. I-II), «Методичний комплекс навчальної дисципліни «Історія України» (за вимогами кредитно-модульної системи)» (Ужгород, 2008), «Методичні вказівки для написання та захисту дипломних робіт» (Ужгород, 2014), «Методичні рекомендації з навчального курсу «Рекреалогія» (Ужгород, 2014), «Методичні рекомендації з навчального курсу «Рекреаційні комплекси» (Ужгород, 2015).

Величезний доробок ювіляра примножується з кожним днем, а слава його як археолога-професіонала відома далеко за межами Батьківщини. Тому всі чекають славетний ювілей, щоб разом з Павлом Степановичем Пеняком розділити радість від чергової важливої сходинки і епохальної події.

Ігор Прохненко

Джерельні приписи:

1. Пеняк, Павло Степанович. Давнє гончарство Закарпаття : монографія / П. С. Пеняк ; Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича [та ін.]. – Ужгород, 2007. – 104 с. : іл

2. Пеняк, Павло Степанович. Історико-археологічні нариси села Ратівці / П. С. Пеняк, В. М. Кочан ; уклад. П. С. Пеняк, В. М. Кочан ; Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т туризму та міжнар. комунікацій, Каф. туризму. – Ужгород, 2020. – 112 с. : іл

3. Пеняк, Павло Степанович. Ремесло Київської Русі: структура і організація : монографія / П. С. Пеняк ; Акад. наук України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, Закарпат. обл. орг. т-ва

охорони пам'яток історії та культури. – Ужгород : Вета–Закарпаття, 1998. – 138 с.

4. Пеняк, Павло Степанович. Цехи і цехове ремесло Закарпаття : монографія / П. С. Пеняк ; ЗакДУ ; Т-ва охорони пам'яток історії і культури. – Ужгород, 2005. – 80 с. : фот.

* * *

5. Із епістолярної спадщини Любора Нідерле / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Ужгород. т-во чес. культури Я.-А. Коменського, Клуб Т. Г. Масарика в Ужгороді, Закарпат. т-во охорони пам'яток історії та культури ; уклад., підгот. тексту, імен. покаж. І. Латко, П. Пеняк. – Ужгород, 2006. – 24 с.

6. Кузан, Василь Васильович. Іршавщина: край зачарованої долини / В. Кузан, П. Пеняк, В. Ньорба. – Ужгород : Краєвиди Карпат, 2006. – 72 с. : кольор. іл.

7. Пеняк, С. І. Археологія Закарпаття: історичні дослідження : монографія / С. І. Пеняк, П. С. Пеняк. – Ужгород : Краєвиди Карпат, 2013. – 256 с., [8] арк. іл. : іл.

8. Пеняк, С. І. Історія Закарпаття з найдавніших часів до приходу угорців в Карпатську улоговину : навч. посіб. з краєзнавства / С. І. Пеняк, П. С. Пеняк ; відп. за вип. І. С. Латко. – Ужгород : Вета–Закарпаття, 1997. – 56 с.

9. Перечинщина – край закарпатських Бескидів : альбом / І. Качур, Ю. Кул, П. Пеняк, В. Ньорба ; фот. В. Ньорби ; пер. англ. О. Драган. – Ужгород : Краєвиди Карпат, 2004. – Паг. відсутня : кольор. іл.

* * *

10. Пеняк, П. С. Верхнє Потисся як регіон контактів давніх європейських культур і цивілізацій / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 1 (32). – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2014. – С. 66-76.

11. Пеняк, П. С. Заселення слов'янами Тисо-Дунайського басейну у чеській і словацькій історіографії / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 17. – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2006. – С. 172-180.

12. Пеняк, П. С. З історії вивчення етнокультурних контактів стародавніх спільнот на Закарпатті (XIX – перша половина XX століть) / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 2. – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2017. – С. 125-139.

13. Пеняк, П. С. «Золотий» період археологічної науки Закарпаття (70-90-ті рр. XX ст.) / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгород-

ського університету. Серія : Історія. – Вип. 9. – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2003. – С. 176-184.

14. Пеняк, П. С. Із історії української археології першої половини XIX ст. / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 7. – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2002. – С. 139-141.

15. Пеняк, П. С. Леонід Мацкевич як дослідник неоліту Закарпаття / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 1 (34). – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2016. – С. 120-125. : рис.

16. Пеняк, П. С. Нове дослідження про допоміжні ремесла та промисли / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 1 (34). – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2016. – С. 131-133. – Рец. на кн. : Войнаровський В. М. Промисли та допоміжні ремесла населення півдня Східної Європи в I–XIII ст. (археологічне відображення та інтерпретація) / В. М. Войнаровський. – Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Л. : Ліана М, 2014. – 438 с.

17. Пеняк, П. С. Пам'яті Михайла Потушняка / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 24. – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2010. – С. 275-276 : фот.

18. Пеняк, П. С. Подорожі Ужгородом в одній книжці / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 2 (37). – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2017. – С. 155-156. – Рец. на кн. : Екскурсії Ужгородом : навч. посіб. з іст. екскурсознавства / за ред. Р. Офіцинського. – Ужгород : РІК-У, 2017. – 338 с.

19. Пеняк, П. С. Проблема давніх слов'ян Закарпаття в працях Федора Потушняка / П. С. Пеняк // CARPATICA–КАРПАТИКА – Вип. 9 : Науково-педагогічна діяльність та літературна творчість Федора Потушняка : (до 90-річчя від дня народж.). / Ужгород. держ. ун-т ; НДІ карпатознавства ; відп. за вип. М. Тиводар. – Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2001. – 50-54.

20. Пеняк, П. С. Румунська історіографія про слов'ян Тисо-Дунайського басейну / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 21. – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2008. – С. 167-171.

21. Пеняк, П. С. Супроводжуючі речі слов'янських поховань VI–IX ст. у Карпатському басейні / П. С. Пеняк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 6. – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту «Говерла», 2002. – С. 20-24.

22. Пеняк, Павло. Цехове ремесло Ужгорода / П. Пеняк // CARPATICA–КАРПАТИКА – Вип. 32 : Науковий збірник, присвячений світлій пам'яті педагога і вченого Томаша Сопка / Ужгород. нац. ун-т ; Ін-т карпатознавства. – Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2005. – С. 116-123.

* * *

23. Мацкевич, Л. Відділ археології : [у т. ч. про П. С. Пеняка] / Л. Мацкевич // Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України : наук. діяльність, структура, працівники / відп. ред. Я. Ісаєвич. – Л. : Ін-ут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. – С. 86-94 : фот.

24. Олашин, Микола. Вчений, краєзнавець, педагог : до 50-річчя від дня народж. П. Пеняка / М. Олашин // Календар «Просвіти» на 2008 рік / уклад. : П. Федака. – Ужгород, 2008. – С. 61-63.

25. Олашин, Микола. Дослідник української минувшини : до 60-річчя від дня народж. П. Пеняка ; [визнач. ужгород. історик] / М. Олашин // Календар «Просвіти» на 2018 рік / уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака. – Ужгород, 2018. – С. 73-75 : портр.

26. Олашин, Микола. Закоханий у минуле : доц. П. Пеняку виповниться 60 : [відомий учений-археолог] / М. Олашин, І. Чаварга // Новини Закарпаття. – 2018. – 26 трав. – С. 11 : фот.

27. Олашин, Микола. Павло Степанович Пеняк : 50-річчя від дня народж. історика-археолога (нар. 1958) / М. Олашин // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2007. – С. 91-96. – Бібліогр. наприкінці ст.

28. Пеняк Павло Степанович // Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України : наук. діяльність, структура, працівники / відп. ред. Я. Ісаєвич. – Л. : Ін-ут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. – С. 227 : фот.

29. Пеняк Павло Степанович : [бібліогр. праць] // Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України : бібліогр. праць наук. працівників : 1990–2001 / упоряд. О. Аркуша ; відп. ред. Я. Ісаєвич. – Л. : Ін-ут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. – С. 89-91.

Червень

ГАЗЕТА «НОВА СВОБОДА»

85-річчя виходу першого номера закарпатського українського громадсько-політичного часопису (1938)

У когорті періодичних видань Закарпаття особливу нішу займає газета «Нова свобода». До її виходу (в Ужгороді та Хусті) вагомих зусиль доклав А. Волошин, президент Карпатської України. Як один із найвідоміших організаторів преси у краї в першій половині XX століття, він домагається випуску щоденної преси з метою вагомішого впливу на читачів. І в підсумку замість «Свободи», що виходила тижнево, 1938 року з'явилася газета із символічною назвою – «Нова свобода».

У передовій статті під промовистою назвою «З першим числом українського щоденника» А. Волошин зазначав: «Наш щоденник не зродився з рахунків якоїсь політичної партії або чужої політичної ідеї, не операється на субвенції, але виплекали його груди матери народної ідеї, тому і буде служити лиш народним інтересам...» [1, 1]. Автор наголошував, що новостворена газета – спадкоємниця «Науки» і «Свободи» – писатиме в дусі християнського світогляду, який відстоює засади цивілізації, демократії й не підтримує ні крайніх лівих, ні крайніх правих. Часопис повинен бути поза партіями, сприяти загальнонаціональній політичній співпраці, відстоювати інтереси державної цілісності та «демократичного республіканського» ладу. У такий спосіб А. Волошин фактично окреслив цивілізований, європейський вибір нової газети. На неї покладалося завдання розвинути ідеї, що їх відстоювала ще «Свобода». Чітка українська орієнтація, різноманітні матеріали на захист інтересів народу, його мови, культури, господарства найповніше характеризують ті позиції, на яких стояла «Нова свобода». Закономірно, що цей щоденник підтримувало не тільки місцеве населення. Свої пожертви на видання давали, зокрема, робітники з Праги, про що повідомлялося на сторінках газети. В. Ґренджа-Донський також зазначав, що її наклад у звичайний день сягав 8500 примірників, а в неділю не менше 16000 [2, 167].

Незважаючи на активну суспільну діяльність, А. Волошин за неповний рік виходу «Нової свободи» опублікував у газеті цілий

ряд матеріалів, переважно статей, промов, які в основному стосувалися політичної тематики. Ці матеріали свідчать, що їх автор оперативно відгукувався на злободенні проблеми часу. Значною мірою завдяки зусиллям А. Волошина «Нова свобода» стала першою по-справжньому українською щоденною газетою в краї. Вона виходила до останнього дня існування Карпатської України й увінчала журналістську діяльність А. Волошина. А загалом у часописі вміщувалось чимало важливих матеріалів про життя на Закарпатті, в Галичині, радянській Україні. Видання відстоювало національні інтереси в усіх суспільних сферах, прагнуло піднести культурний і політичний рівень читачів. Значну увагу було приділено оперативному висвітленню міжнародних подій, що напередодні Другої світової війни відлунювалося особливою актуальністю.

У цілому праця в «Науці», «Свободі» та «Новій свободі» продемонструвала неабиякі журналістські здібності А. Волошина. І якби він співпрацював лише з названими газетами, то його внесок у розвиток закарпатської періодики був би помітним. Саме ці три часописи складають основу діяльності президента Карпатської України в пресі й власне умовно об'єднуються в одне видання, за час виходу якого відстежується палітра суспільно-політичної орієнтації діяча: від християнсько-просвітительського погляду на життєвий уклад до чітко вираженої народно-державницької позиції. А власне «Нова свобода» закарбується в закарпатській журналістиці як перший щоденний часопис, який до того ж «найповніше віддзеркалював тогочасні події українського державотворення» [3].

Володимир Тарасюк

Список використаної літератури:

1. Волошин, А. З першим числом українського щоденника / А. Волошин // Нова Свобода. – 1938. – Ч. 1. – 15 черв. – С. 1-2.

2. Ґренджа-Донський, В. С. Щастя і горе Карпатської України: Щоденник. Мої спогади / В. С. Ґренджа-Донський ; упоряд. та приміт. Д. М. Федаки ; вступ. ст. В. І. Ільницького, Д. М. Федаки. – Ужгород : Закарпаття, 2002. – 516 с.

3. Ільницький, В. Голос звитяжної пори. Газети Карпатської України / В. Ільницький // Тиждень : Режим доступу : https://tyzhden.ua/History/74699. – Назва з екрана.

Джерельні приписи:

1. Вегеш, М. М. «Нова свобода» : [незалеж. газ. Карпат. України] / М. М. Вегеш, М. Ю. Токар // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 23: Нґ–Ня. – К., 2021. – С. 528-529. – Бібліогр. наприкінці ст.
2. Габор, Василь. Нова Свобода : [газ.] / В. Габор // Габор, В. Українські часописи Ужгорода (1867–1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. – Л., 2003. – С. 444-450. – Бібліогр. наприкінці ст.
3. «Нова свобода» : [вісн. Хуст. територ. орг. НРУ] // Рух опору в Україні 1960–1990 : енциклопед. довід. / голов. ред. О. Зінкевич. – К. : Смолоскип, 2010. – С. 463.
4. «Нова Свобода» : [газ., виходила в Ужгороді] // Закарпаття в Енциклопедії Українознавства / ред.-упоряд. В. Маркусь. – Ужгород : Ґражда, 2003. – С. 110.
5. «Нова Свобода» : [укр. незалеж. щоденник] // Загальна библіографія Подкарпатя. Ч. 1 / зложили Н. Лелекачь, И. Гарайда ; факсим. вид. за : Ungvar, 1943. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2000. – С. 45.

Червень: 5

ЙОСИФ ЙОСИФОВИЧ УЙЛАКІ

100-річчя від дня народження лікаря-хірурга,
завідувача хірургічного відділення обласної клінічної лікарні у
1962–1984 рр., заступника головного лікаря
(1923–2003)

Йосиф Йосифович Уйлакі народився 5 червня 1923 року в селі Тур'ї Ремети Перечинського району Закарпатської області. Батько, Йосиф Іванович Уйлакі, працював у торгівлі. Помер у 1956 р. Мати, Ірина Йосипівна Ковалчик, була домогосподаркою, прожила до глибокої старості. Закінчивши початкову школу у рідному селі, Йосиф Йосифович з 1934 р. продовжує навчання в Ужгородській гімназії. У 1939 р. гімназія була евакуйована до смт. Перечин, а потім – до м. Хуст. З 1940 р. відновив навчання в Ужгороді і через два роки закінчує гімназію.

1942 року вступає на медичний факультет у м. Будапешт. Провчився лише три курси. Навчання було припинено через бойові дії Другої світової війни. Повернувся додому, де переживав тяжкі часи до визволення Закарпаття Радянською армією. Але не сидів, склавши руки, до 1946 р. працював у селі фельдшером. З приходом нової влади і створення Закарпатської України, Йосиф Уйлакі кілька місяців пропрацював в Ужгородській міській лікарні. Восени 1945 р. головою Народної ради Закарпатської України Іваном Туряницею у складі групи юнаків, які не закінчили медичне навчання, був направлений до Львівського медичного інституту, де у 1948 р. закінчив «… повний курс Львівського державного медичного інституту по спеціальності «Лікувальна справа», з присвоєнням кваліфікації лікаря…» (диплом № 369879). Був направлений в Закарпатську область. Тут трудова діяльність розпочалася на посаді лікаря-хірурга у факультетській клініці обласної клінічної лікарні (ОКЛ) та в тубдиспансері за сумісництвом. У 1949 р. пройшов курси по кістковому туберкульозу при Київському інституті удосконалення лікарів, після чого був переведений на посаду лікаря-фтизіатра (Наказ від 15 жовтня 1949 р.).

З 1952 року Йосиф Уйлакі – заступник головного лікаря ОКЛ по поліклінічній роботі і (за відсутності спеціаліста) лікар-хірург по кістковому туберкульозу у хірургічному відділенні. З 1953 р. – заступник головного лікаря ОКЛ з медичної частини. З 1955 до 1962 року – головний лікар Лікувально-санаторного управління (м. Ужгород) і увесь час практикує як лікар-хірург. З 1962 р. по 1984 р. очолює хірургічне відділення обласної клінічної лікарні – 22 роки, в якому з приходом Йосифа Уйлакі покращилися усі показники роботи, колектив відділення боровся за звання: «Відділення комуністичної праці». Поруч з тим з 1955 по 1968 рік – Й. Й. Уйлакі голова обласного ВТЕК. Як зазначається в характеристиці до атестації, за увесь час роботи в ОКЛ проявив себе тільки з позитивної сторони. Був працелюбним та ініціативним, наполегливо вдосконалював лікувальний процес у лікарні, брав активну участь у підготовці лікарських кадрів для області, виступав з доповідями на лікарських конференціях і на засіданнях Наукового товариства хірургів Закарпаття, мав чудові організаторські здібності. Був скромним, людяним, завжди відгукувався на біду пацієнтів, якщо треба було – допомагав. У той же час був вимогливим, у першу чергу, до себе та колег і мав неабиякий авторитет: обирався секретарем партійної організації, був членом

партійного бюро. За сумлінну працю щорічно одержував подяки від керівництва закладу та обласного управління охорони здоров'я, був удостоєний звання: «Відмінник охорони здоров'я» та нагороджений орденом «Трудового Червоного Прапора». У 1983 р. за досягнуті успіхи Президією Верховної Ради СРСР був нагороджений медаллю «Ветеран праці».

Будучи на пенсії, Йосиф Йосифович продовжував працювати лікарем-хірургом того ж відділення, яке очолював. Працював до до 1998 року. Після звільнення, доки міг ходити, а це відбувалося майже щодня, відвідував відділення, оглядав пацієнтів, проводив консультації, давав слушні поради. Продовжив лікарську справу син Йосип, який сьогодні проживає в Угорщині і працює лікарем-травматологом.

Помер 2 квітня 2003 року, не доживши місяць до свого 80-річчя. Проте у медицині краю Й. Й. Уйлакі залишив помітний слід як фахівець, як Людина з великої літери. Він залишається у пам'яті пацієнтів світлою, дуже чуйною, скромною і порядною людиною, справжнім інтелігентом.

Наталія Вакула

Джерельні приписи:

1. Уйлаки, И. И. Желчно-каменная болезнь по материалам хирургической клиники областной клинической больницы за 10 лет (1953–1962) / И. И. Уйлаки // Тезисы докладов и сообщения к юбилейной клиничной конференции Закарпатского областного отдела здравоохранения, обласной клинической больницы и медицинского факультета Ужгородского государственного университета, посвященного 20-летию освобождения Закарпатья от фашистских захватчиков, март 1965 г. – Ужгород, 1964. – С. 98-105. – Текст рос. мовою.

2. Уйлаки, И. И. Случай травматического панкреатита / И. И. Уйлаки // Тезисы докладов и сообщения к юбилейной клинической конференции Закарпатского областного отдела здравоохранения, областной клинической больницы и медицинккого факультета Ужгородского государственного университета, посвященного 20-летию освобождения Закарпатья от фашистских захватчиков, март 1965 г. – Ужгород, 1964. – С. 170-173. – Тест рос. мовою.

3. Уйлаки, И. К 100-летию со дня рождения : [воспоминания о А. В. Фединце] / И. Уйлаки, С. Добош // Единство-плюс. – 1997. – 14 июня. – С. 2. – Текст рос. мовою.

* * *

4. Вакула, Н. С. Уйлакі Йосиф Йосифович : [лікар-хірург] / Н. С. Вакула // Вакула, Наталія. Медицина Закарпаття 1939–1985 роки. – Ужгород : ІВА, 2019. – С. 137-138 : фот.

Червень: 8

ДЬОРДЬ РАКОЦІ ПЕРШИЙ

430 років від дня народження правителя
Трансільванського князівства
(1593–1648)

Дьордь Ракоці був правителем Трансільванського князівства (нині це територія у складі Румунії), до якого входила більша частина сучасного Закарпаття (за винятком Ужгородщини). Князь народився 1593 р. у м. Серенч на північному сході сучасної Угорщини. Його батьками були майбутній трансільванський князь (1607–1608) Жигмонд Ракоці та його дружина Анна Геренді. 1605 р. батьки віддали сина на виховання до двору Іштвана Бочкаї в Кошицях, де хлопчик познайомився з князями Габором Баторі і Габором Бетленом. Після смерті Бочкаї 1606 р. Дьордь повернувся до свого батька, якого 1607 р. обрали трансільванським князем. 1615 р. він став жупаном Боршодського повіту, після чого став капітаном замку Оно. 18 квітня 1616 р. Дьордь одружився з Жужанною Лорантфі, а також отримав у придане нової дружини маєток Шарошпатак. 1619 р. він одним із перших приєднався до Габора Бетлена, який, серед іншого, негайно розпочав атаку на його підтримку проти короля Фердинанда II. Кошицька асамблея Верхньоугорських орденів обрала Ракоці капітаном Верхньої Угорщини пізніше цього року. Під час своїх походів в Угорщину Бетлен отримав завдання убезпечити внутрішні райони наступаючих трансільванських армій, але коли він був розбитий переважаючими козаками Дьордя Другета Гомонна, 23 листопада 1619 р. Бетлен залишив облогу Відня і повернувся до Угорщина. Він змістив Ракоці з посади головного капітана, але підвищив його до рангу князівського радника. Ракоці весь час стояв біля Бетлена.

Тим часом 1629 р. помер трансільванський князь Г. Бетлен. Спадкоємницею Бетлена була його вдова Катерина Бранденбурзька. Але вона схилялася до католицтва, а у Трансільванії панувала кальвіністська віра. Тому 1 грудня 1630 р. сейм у Сігішоарі обрав князем Дьордя І Ракоці (1631–1648), якого активно підтримало військо. Проте брат князя Бетлена Стефан не визнав цього вибору, тому між ним і Ракоці почалася тривала усобиця, що завершилася миром 1637 р., за яким Стефан Бетлен лишався володарем Хуста, але відмовлявся від претензій на трансільванський стіл. Мукачівська домінія після довгих суперечок теж перейшла до трансільванського князя Дьордя І Ракоці – спершу у тимчасове володіння під заставу у 200 тисяч флоринів, а з 1635 р. – у спадкове. Князь Дьордь повернув у державну власність приватні казначейські маєтки та зламав владу головних розпоряджень великих землевласників, конфіскував їхні маєтки й збагатив багатьма з них статки родини Ракоці. Він заснував своє жорстке правління на князівських маєтках. 1636 р. Бетлен вступив у змову з Будайським пашою, але Ракоці переміг турків у битві під Надішалонтою.

1631–1632 р. у Березькій, Ужанській та інших жупах спалахнуло селянське повстання. Власне, місцеві селяни приєдналися до повстання, котре почалося на Пряшівщині під проводом колишнього кріпака, а на той час опришка Петра Чесара. Серед словаків Закарпаття досі побутують пісні про «славного бетяра» Чесара. Власниця Мукачівської домінії Софія Баторі писала до березького жупана: «Русини кинулися на беззаконність і проступки, нападають на поміщицькі маєтки, розбивають хати, ... виганяють худобу в ліс і навіть за кордон». 1633 р. імператор Фердинанд II віддав Мукачівську домінію трансільванському князеві Д. Ракоці під заставу за 200 тис. флоринів. 1635 р. Ракоці отримав на домінію вже спадкове право. Його рід володів домінією до 1711 р. Д. Ракоці розширив територію Мукачівської домінії та добудував замок. Значно зросла кількість населення та дворогосподарств. У Мукачеві на лівому березі Латориці було вже шість вулиць, а його центральна площа стала велелюдним центром громадського життя і торговельних операцій.

1637 р. в Ужанському комітаті видано спеціальне розпорядження про створення каральної групи із шляхтичів, яка мала слідкувати за порядком у жупі і «публічних злодіїв, що знищують добро, поширюють стрільбу, убивають священиків», виловлювати і карати. У цьому документі селянські повстанці фігурують як «під-

палювачі», вбивці, що роблять біду, перепиняють на шляхах і полях, ховаються в лісах. Тим не менше 1643 р. Закарпаття знов було охоплене селянськими виступами. Зокрема, цісар Фердинанд III у листі від 23 червня 1643 р. відзначав, що на верховині багато людей, озброївшись, нападають на панів, знищують поміщицькі маєтки, намагаються убити їхніх власників.

1642 р. державні збори у Альба Юлії (Дюлафегерварі) обрали князем-співправтелем сина Дьордя I – Дьордя II Ракоці. Значну роль у державних справах за нього відігравала його дружина Софія Баторі, ревна католичка родом з Шамльо, що у Веспремському комітаті. Весілля відбулося 3 лютого 1643 р. Дьорь Ракоці-батько 1644 р. вів у Мукачівському замку переговори з французькими дипломатами Джуліо Мазаріні і Антуаном Фуке про спільну боротьбу проти Габсбургів. Зі згоди турецького султана Ракоці вступив у війну проти Австрії на боці Франції і Швеції. 1644 р. Дьордь I Ракоці розгорнув наступ на Ужгород. Наступ здійснював каштелян Мукачівського замку Янош Баллінг (1625–1649). За «Сумною хронікою» Яна Саларді (секретаря Д. Ракоці), приводом до війни стали суперечності між протестантами Ракоці і католиками Другетами, зокрема через переслідування Анною Другет-Асусич реформатів. Баллінг закликав: «Де тільки знайдуться хоробрі мужі, що можуть носити зброю, повинні бути призвані в кенийзи». Власник Ужгорода Ян Другет утік до Польщі, а його дружина Анна сховалася у надійному замкові Єсенев (нині на території Словаччини). Спершу трансільванські війська захопили і зруйнували Невицький замок, після чого почався його занепад. Оборону Ужгородського замку покладено на каштеляна Іштвана Дуку. Оборонні споруди складалися з палацу, глибокого рову і дерев'яного паланку. Старий і досвідчений Баллінг спершу захопив місто, а потім оточив замок. Баллінг через хворобу ніг керував операцією, сидячи у спеціальному кріслі. Він наказав насипати земляний бастіон, на який встановили гармати. Артилерія узяла під приціл браму та вікна палацу і діяла так успішно, що оборонці не могли відповісти жодним пострілом. Коли дерев'яні ворота мали ось-ось впасти, І. Дука попросив миру. Баллінг одразу розмістив у фортеці власну залогу, а всіх Другетових васалів заприсяжив на вірність Ракоці. Невдовзі Ракоці витіснив війська Габсбургів також з Кошиць і Братислави, приєднавши до своїх володінь північні угорські комітати аж до Липтовщини. 22 квітня 1645 р. у Мукачеві успішно завершилися переговори Ракоці зі шведськими і французькими послами. Тоді

ж він уклав мир з Габсбургами, за яким отримав ті ж сім комітатів, що свого часу мав Бетлен, причому Сумар і Саболч прилучалися до Трансільванії назавжди, решта – до смерті Ракоці. 1646 р. там же велися переговори між Ракоці і польським князем Яном Радзівілом, що за дорученням польського короля прагнув створити антитурецьку коаліцію.

1645 р. за Лінцівським мирним договором князь отримав комітати Абауй, Берег, Боршод, Унг і Земплен до своєї смерті; Повіти Сабольч і Сатмар також успадкували його сини. Лінцький мир також підтвердив вільну релігійну практику протестантів в Угорщині і надав селянству право вільного користування церквою, що не дозволяло поміщику реалізувати своє право духовенства на розміщення священика релігії, протилежної його кріпакам.

Під час правління Дьордя I Трансільванія розвивалася спокійно: він був ревним реформатором, він з дружиною Жужанною Лорантфі багато зробили для процвітання церкви та освіти. Ніколи ще до його часу не було видано стільки книг. У Шарошпотоці князь з дружиною заснував школу, куди запрошено відомих педагогів, у тому числі і Яна Амоса Коменського. 1637 р. у Шарошпотоку засновано друкарню. Щодо Мукачівщини, то династія Ракоці володіла домінією майже 75 років з невеликими перервами – до 1711 р. Мукачево упродовж цього періоду було столицею Трансільванського князівства. Дьордь Ракоці, запросивши французьких інженерів, упродовж одного року добудував задню стіну замку, наростив інші і зробив замок практично неприступним. Він зробив напис на кам'яній плиті на східній башті: «З умінням, природою та Богом справи мені не страшні, чи будуть сприятливіші зірки чи ні, будова переживе віки».

Улітку 1648 р., після смерті польського короля Владислава IV, Дьорь I Ракоці як прямий нащадок Стефана Баторія, що колись теж був польським королем, висунув свою кандидатуру на короля Польщі і зав'язав за посередництвом Юрія Немирича дипломатичні зв'язки з Богданом Хмельницьким. Останній вислав до Семигорода посольство на чолі з Іваном Виговським, яке прибуло туди вже по смерті Ракоці, що сталася 11 жовтня 1848 р. Князя поховали у соборі Дюлафехервара. Після смерті Дьоря I повноправним князем Трансільванії став його син Дьорь II, який продовжив батькову політику в тому числі і на зближення з козацькою державою Б. Хмельницького.

Сергій Федака

Джерельні приписи:

1. Віднянський, Степан Васильович. Ракоці (Rákoczy) Дердь І : [магнат із Верх. Угорщини, володар Мукачів. домінії] / С. В. Віднянський // Енциклопедія історії України. – Т. 9 : Прил–С. – К. : Наук. думка, 2012. – С. 130-131 : фот. – Бібліогр. наприкінці ст.
2. Данилюк, Дмитро. Історія Закарпаття : навч. посіб. з краєзнавства / Д. Данилюк. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2013. – С. 54, 56.
3. Енциклопедія Українознавства : словник. частина : [в 11 т.] / Наукове товариство імені Шевченка ; голов. ред. проф., д-р В. Кубійович. – Париж ; Нью-Йорк : Молоде життя, 1955–1995.
4. Коротка історія Угорщини. – Ніредьгаза, 1997.
5. Лучкай, М. Історія карпатських русинів : у шести томах. Т. 2. – Ужгород : Закарпаття, 2000. – С. 100, 246-247, 250-251, 254, 256, 290-291, 303.
6. Павленко, Г. В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття : малий енциклопед. слов. – Ужгород : Патент, 1999. – С. 145.
7. Ракоці Дєрдь І // Україна в міжнародних відносинах : енциклопед. слов.-довід. – Вип. 6 : Біографічна частина: Н–Я / відп. ред. М. М. Варварцев. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2016. – С. 140.
8. Ракоці Дьєрдь І : політ. діяч (1593–1648) // Дочинець, Мирослав. Енциклопедія Мукачева в іменах / М. Дочинець, В. Пагиря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 47 : портр.
9. История Венгрии. Т. 1. – М., 1971. – С 395-396. – Текст рос. мовою.
10. Чотарі, Дєрдь. Дєрдь І Ракоці – поціновувач Біблії : [Фелшевводаський Дєрдь І Ракоці, другий князь у роду (1593)] / Д. Чотарі // Карпат. об'єктив. – 2019. – 14 листоп. – С. 12 : фот.

Червень: 8

ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА ТИМОФЕЄВА

70-річчя від дня народження письменниці, журналістки, педагога, краєзнавця (нар. 1953)

Сказати, що відому письменницю, поетесу, педагога, краєзнавця знають на Закарпатті дорослі і діти, – недостатньо. Її шану-

ють і люблять. Бо є за що. Адже все своє життя вона присвятила дітям і їх… батькам. З однаковою відповідальністю як педагог, письменниця ставиться до юних школярів і до дорослих. А ще – з великою любов'ю й повагою. Тож взаємовідносини Ольги Тимофієвої з читацькою аудиторією базуються на глибокій взаємоповазі і взаємопорозумінні. Формувалися вони, можна сказати, із раннього дитинства, з сім'ї і школи. Поглиблюються і удосконалюються дотепер.

Ольга Олександрівна Тимофеєва (художні книги підписані Ольга Тимофієва) народилася 8 червня 1953 р. в Золотому Потоці – мальовничому містечку на берегах Дністра на Тернопільщині. Закінчила з відзнакою дошкільне відділення Львівського педагогічного училища (1975) та факультет педагогіки і психології Рівненського педагогічного інституту (1980). Трудову біографію розпочала вихователькою дитячого садка в рідному Золотому Потоці. Вже тоді відчула, що не вдовільниться виконанням суто службових обов'язків. Потрібні ширші, дієвіші, органічні зв'язки із своїми вихованцями та їх батьками. Вона знайшла форму тих зв'язків. Посередником поміж ними стала творчість. Спробувала свої сили у поезії – віршах для дітей і дорослих, краєзнавчій літературі, журналістиці. Дебют виявився вдалим.

Із певним досвідом роботи за фахом і літературної творчості приїхала на Закарпаття. З 1980 р. по 2014 р. обіймала посаду методиста кабінету дошкільного виховання Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти. Перед нею розкрилося широке поле для творчої роботи. Разом з тим, отримала багаточисельну та вдячну аудиторію – слухачів курсів післядипломної педагогічної освіти, освітян Закарпаття. Саме їм, а також діткам та їх батькам адресувала свої методичні надбання та літературну творчість. Її доробок неперестанно поповнюється новими творами для дітей, для дорослих, різноманітними дослідженнями з історії дошкілля на Закарпатті, з методики виховання дітей дошкільного віку.

Так склалися обставини, що 1999 року вийшли в світ одразу три (!) книжки Ольги Тимофієвої. Збірка лірики для дорослих «На відстані руки» з передмовою Петра Скунця, відомого українського поета, лауреата Шевченківської премії. А також поезії для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку «Родинна скринька» і хрестоматія з краєзнавства «Косиці Карпат». Вони отримали високу оцінку з боку читачів і фахівців. Про їх авторку заговорили як про

унікальну талановиту особистість. Звичайно, що це приємно. Але Ольга Тимофієва стримано сприймала позитивні рецензії та відгуки. Для неї вони були хіба що спонуканням працювати активніше, краще, щоразу підвищуючи планку досягнутого. Тільки перелік наступних книг, що вийшли з-під пера пані Ольги є підтвердженням цього. У 2002 р. виходить її збірка лірики «Під знаком червня». Відтак 2006 і 2008 рр. світ побачили два видання лірики «Невтоленність» і «Висоти вічних журавлів». Збірку «Вибране» Ольга Тимофієва подарувала дорослим читачам у 2012 році.

Водночас триває інтенсивна творча праця на ниві літератури для дітей. Одна за одною виходять адресовані юним читачам книги: «Вечірня казка» (2001), «Чарівні віконця» (2002), «Котилася діжечка» (2006), «Котикові пісеньки» (2014), «Колискова для сонечка» (2015), «Про звіряток для маляток» (2018) та ін.

Гідна глибокої шани праця Ольги Тимофеєвої, відмінника народної освіти України, на ниві педагогічного краєзнавства. Учителі Закарпаття і всієї України не уявляють своєї позакласної, виховної роботи без її книг «Незвичайний календар» (2003), «Зошит дошколярика» (2005, 2014, 2019), «Керівництво дошкільним навчальним закладом» (2006), «Календар спостережень за природою. Квітковий календар» (2007), «Лялькова вистава – чудова забава» (2008), «Затія-дивоглядія» (2009, 2014), «Знай, люби, оберігай» (2012), «Кришталеві джерела» (2015, 2016), «Театр ляльок» (2017), «Скарби рідного краю» (2020), «Екокалендар спостережень за природою» (2021).

Особливий успіх випав на унікальний навчально-методичний посібник «Скарби рідного краю». Створила цю книгу Ольга Тимофеєва у співавторстві зі своїм сином Іваном Тимофеєвим, магістром туризму, координатором природоохоронних проєктів Східної Європи та Центральнорі Азії в Німецькому союзі охорони природи. Про цю книгу багато доброго сказано на сторінках періодики – крайової і всеукраїнської. У 364-сторінковій книзі зібрано та представлено 123 народознавчі тексти – перлини педагогічного досвіду педагогів закладів дошкільної освіти Срібної землі. Академік А. Богуш влучно назвала «Скарби рідного краю» енциклопедією національно-духовного виховання дітей дошкільного віку. Та чи не найважливішим є те, що батьки й педагоги, просто краєзнавці, бібліотекарі бідкаються, що тираж цієї книги міг би бути значно більшим. Вона цього вартує. Давно назріло питання щодо другого видання «Скарбів рідного краю».

Не менш вагомі надбання Ольги Тимофеєвої і в журналістиці. З 2001 року вона є членом НСЖУ та активно висвітлює ідеї національного, родинного виховання; витоки, проблеми і здобутки сучасної закарпатської освіти; морально-етичні проблеми суспільного життя краю на сторінках місцевих, всеукраїнських, зарубіжних видань та фахових часописів. Часто героями її дописів є сучасники, люди активної життєвої позиції, закохані в життя, в професію, в творчість.

Є ще одна стихія Ольги Тимофеєвої – художня фотографія. У цій сфері вона без перебільшення входить в десятку найкращих жінок-фотографів Закарпаття, а можливо й України.

Її роботи під промовистою назвою «Життя у погляді» експонувалися на багатьох персональних виставках в Ужгороді, ними зачаровувалися майстри художнього фото і люди, які шанують творців, котрим усміхається щастя вловити прекрасну мить.

Прекрасна мить і прекрасні літа. Цьогоріч Ольга Тимофеєва відзначає свій гарний ювілей. У горах, які вона надзвичайно любить, побутує звичай – в дорозі завжди пам'ятай – за перевалом перевал. І кожний наступний все прекрасніший. Тож нових Вам ювілеїв, нових життєвих і творчих висот бажають ювілярці – письменниці, педагогу, краєзнавцю, фотохудожниці Ользі Тимофеєвій шанувальники її унікальної, сповненої оптимізму і нев'янучої весни творчості.

Василь Густі

Джерельні приписи:

1. Тимофеєва, О. О. Вечірня казка : для дітей дошк. і мол. шк. віку / О. О. Тимофеєва ; ред. О. Козоріз ; худож. Л. Корж-Радько. – Ужгород : Мистец. лінія, 2001. – 12 с. : іл.
2. Тимофеєва, О. О. Колискова для сонечка : вірші для малят / О. О. Тимофеєва ; худож. К. Коляджин. – Тернопіль : Мандрівець, 2015. – 64 с. : кольор. іл. + ел. опт. диск.
3. Тимофеєва, О. О. Котилася діжечка... : [поезії] : худ.-літ. додаток до посіб. «Зошит дошколярика» / О. О. Тимофеєва. – Тернопіль : Мандрівець, 2006. – 32 с.
4. Тимофеєва, О. О. Про звіряток для маляток : вірші для дітей дошк. та мол. шк. віку / О. О. Тимофеєва. – Ужгород : Карпати, 2018. – 48 с. : кольор. іл.
5. Тимофеєва, О. О. На відстані руки : поезії / О. О. Тимофеєва ; ред. Н. Ребрик ; передм. П. Скунця. – Ужгород : Карпати-Ґражда, 1999. – 100 с.

6. Тимофієва, О. О. Вибране : [поезії] / О. О. Тимофієва ; передм. Н. Й. Ребрик. – Ужгород : Ґражда, 2010. – 236 с. : кол. іл.

7. Тимофієва, О. О. Вибране : [поезії] / О. О. Тимофієва ; передм. Н. Й. Ребрик. – Вид. 2-е, змін., доповн. – Ужгород : Ґражда, 2012. – 236 с. : кольор. іл.

8. Тимофієва, О. О. Висоти вічних журавлів : поезії / О. О. Тимофієва. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2008. – 116 с. : іл.

9. Тимофієва, О. О. Котикові пісеньки : вірші для малят / О. О. Тимофієва ; худож. К. Коляджин. – Ужгород : Карпати, 2014. – 24 с. : кольор. іл.

10. Тимофієва, О. О. Невтоленність : поезії / О. О. Тимофієва ; передм. Т. Ліхтей ; худож. оформ. О. Гаркуші. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2006. – 63 с.

11. Тимофієва, О. О. Під знаком червня : поезії / О. О. Тимофієва ; ред. О. Козоріз ; худож. Н. С. Пономаренко. – Ужгород : Мистец. лінія, 2002. – 88 с. : іл.

12. Тимофієва, О. О. Чарівні віконця : для дітей дошк. та мол. шкіл. віку / О. О. Тимофієва ; ред. Б. Кушнір ; худож. М. Кустрьо. – Ужгород : Карпати, 2002. – 20 с. : іл.

* * *

13. Косиці Карпат : хрестоматія з літератур. краєзнавства та народознавства / Закарпат. ін-т методики навчання і виховання, підвищ. кваліфікації пед. кадрів ; Каб. дошк. виховання ЗІМВПКПК ; Закарпат. обл. пед. т-во. – Ужгород : Ґражда, 1999. – 78 с.

14. Костак, Марія Михайлівна. Ясна зірка : вірші для дітей дошк. та мол. шк. віку / М. М. Костак ; ред. О. О. Тимофієва. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2008. – 16 с. : кольор. іл.

15. Скарби рідного краю : досвід роботи педагогів Закарпаття : [зб. текстів з напряму нац.-патріот. освіт. діяльності з дітьми дошк. віку] / упоряд. : О. О. Тимофеєва, І. В. Тимофеєв. – Ужгород : РІК-У, 2020. – 368 с. : фот. кольор.

* * *

16. «Висоти вічних журавлів». «Невтоленність». «Під знаком червня». «На відстані руки» : [про творчість О. Тимофієвої] // Ребрик, Н. Люби своє: Антологія чину / Н. Ребрик. – Ужгород : Ґражда, 2011. – С. 508-530.

17. Висіцька, Таміла. Тимофієва Ольга Олександрівна : (н. 8.06.1953) : поетеса / Т. Висіцька // Висіцька, Таміла. Жіночі постаті в історії Закарпаття : біо-бібліогр. довід. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 317-317 : портр. – Бібліогр. наприкінці ст.

18. Хланта, Іван. Ольга Тимофієва : поетеса / І. Хланта // Хланта, І. Народний літературно-мистецький музей Копашнівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Хустського району : путівник. – Ужгород : Патент, 2018. – С. 315-317 : фот.

* * *

19. Кешеля, Дмитро. Із високого повеління : [про поетесу О. Тимофієву] / Д. Кешеля // Трибуна. – 2010. – 14 серп. – С. 12. : фот.

20. Нейметі, Мар'яна. Миколай приніс маленьким закарпатцям дві нові книжки : [презентація нових дит. кн. – В. Фединишинця «Олівці-братики» та О. Тимофеєвої «Про звіряток для маляток»] / М. Нейметі // Новини Закарпаття. – 2018. – 22 груд. – С. 10 : фот.

21. Раховська, Тетяна. «Жінка, що поза часом» : [про вечір-зустріч із поетесою О. Тимофієвою в Ужгород. РБК] / Т. Раховська // Вісті Ужгородщини. – 2013. – 7 черв. – С. 4 : фот.

22. Садовий, Василь. Зустріч із поеткою-педагогом – із приємним сюрпризом : [зустріч з письменницею О. Тимофеєвою в чит. залі Виноградів. б-ки] / В. Садовий // Новини Закарпаття. – 2021. – 8 трав. – С. 2.

23. Хланта, Іван. Омріяна висота педагога : [педагог, відмінник нар. освіти України О. Тимофеєва] / І. Хланта // Культуролог. джерела. – 2020. – № 4. – С. 71-74 : фот.

24. Ходанич-Повх, Лідія. Скарби рідного краю : [кн. Ольги та Івана Тимофеєвих під одноймен. назвою, про досвід роботи педагогів Закарпаття] / Л. Ходанич-Повх // Культуролог. джерела. – 2020. – № 2. – С. 56-59 : фот.

25. Шкіря, Василь. Ольга Тимофеєва пише про те, що найбільше цікавить дітей : [про нову зб. віршів поетеси для дітей «Колискова для сонечка»] / В. Шкіря // Новини Закарпаття. – 2015. – 13 жовт. – С. 6. ; Нове життя. – 2015. – 22 серп. – С. 5 : фот.

Червень: 12

ІВАН ІЛЛІЧ КУРАХ

70-річчя від дня народження заслуженого лікаря України, хірурга, директора КНП «Ужгородська центральна міська клінічна лікарня» (нар. 1953)

Головний лікар Ужгородської міської клінічної лікарні Іван Ілліч Курах – один із найбільш впізнаваних людей краю. Тисячам закарпатців він урятував життя або допоміг позбутися важкої недуги і страждань. Сьогодні він очолює колектив професіоналів, відданих своїй справі.

Іван Ілліч Курах народився 12 червня 1953 року в с. Латірка Воловецького району Закарпатської області. Ще в шкільні роки вирішив пов'язати своє життя з медициною і розпочав шлях до омріяної мети. У 1972 році Іван Ілліч з відзнакою закінчив Міжгірське медичне училище. Трудовий шлях розпочав на посаді фельдшера Чинадіївської лікарні Мукачівського району. Цього ж року був призваний на строкову військову службу. Після служби в лавах Радянської армії (1974) подав документи на підготовчий факультет УжДУ, аби вступити на медичний факультет по спеціальності «Лікувальна справа». Закінчив університет також з відзнакою у 1981 році. Потім пройшов інтернатуру на базі Мукачівської центральної районної лікарні. Вирішивши остаточно стати хірургом, Іван Курах упродовж 1982–1985 рр. викладав хірургію у рідному Міжгірському медучилищі та працював ургентним хірургом в районній лікарні.

У 1987 році на базі Київської клінічної лікарні № 12 закінчив клінічну ординатуру за спеціальністю «Черевна хірургія». Почав працювати лікарем-хірургом у хірургічному відділенні ЦМКЛ Ужгорода. Проявивши себе на цій посаді, у 1996 році Іван Курах був переведений на посаду завідувача цього ж відділення та призначений позаштатним міським хірургом. З 1999 року він вже головний лікар Ужгородської ЦМКЛ, проводить лікувальну роботу у хірургічному відділенні.

За роки праці І. І. Курах проявив себе висококваліфікованим спеціалістом, компетентним організатором охорони здоров'я, керівником-менеджером. За професійні досягнення має вищу ква-

ліфікаційну категорію зі спеціальності «Хірургія» та «Організація охорони здоров'я».

Як хірург Іван Курах успішно виконує повний обсяг хірургічних втручань, які передбачені рівнем клінічної лікарні, самостійно вирішує та робить вибір техніки надання хірургічної допомоги у складних клінічних випадках, активно впроваджує нововведення в хірургії та охоче ділиться набутим досвідом і знаннями з молодими колегами. Своїм прикладом вчить їх бути фанатами лікарської професії і віддаватися їй сповна. Він бере відповідальність не тільки за прийняті хірургічні рішення в операційній, але й за рішення як керівника закладу.

Іван Ілліч пишається прекрасним згуртованим колективом. Як директор закладу він уважний до підлеглих, їх проблем, дорожить їхньою думкою, цінує і приймає їх пропозиції, чим завоював авторитет і довіру. Він вирішує і координує питання з впровадження медичної реформи у лікувальному закладі, проведенні якісного довгоочікуваного ремонту у відділеннях, реконструкції самої лікувальної установи через утворення в ній нових відділень і лікувальних центрів таких, як онкології і лапароскопії. Він переймається придбанням сучасного обладнання, розхідних матеріалів та наданням пацієнтам якісної медичної допомоги. Як вважає Іван Ілліч, діагностику треба мати якісну, бо від цього залежить результат лікування. Хворому протягом короткого часу має бути поставлено діагноз, підтверджено його і розпочато лікування.

Іван Курах постійно дбає про покращення функціонування довіреного йому закладу. Слід відзначити, що завдяки продуктивній співпраці І. І. Кураха з благодійними організаціями Данії та Англії, релігійними конфесіями лікарня отримала два комп'ютерні томографи, нові УЗД-апарати, лапароскопічне устаткування для проведення операцій без розрізу та інші речі. За активну участь у роботі Ротарі-клубу «Ужгород» він удостоєний найвищої відзнаки засновника ротарійського руху Пола Гарріса – медалі «Пола Гарріса».

Іван Курах не зупиняється на досягнутому. Його адміністративна діяльність успішно поєднується з депутатською роботою. Починаючи з 1991 року, він обирався депутатом декількох скликань Закарпатської обласної ради від партії «Батьківщина». Як ніхто інший він розуміє увесь механізм роботи медичної галузі краю, тому на рівні депутатської комісії з питань охорони здоров'я та обласної ради робить усе можливе, щоб утримати медицину Закарпаття на належному рівні. Він пропонує дієві шляхи вирішення проблемних питань у медичній галузі та покращення її функціону-

вання. Водночас Іван Ілліч, поєднуючи адміністративну і депутатську роботу, продовжує оперувати закарпатців, даючи кожному шанс на якісне життя.

У 2003 році хірургу І. І. Кураху присвоєно почесне звання «Заслужений лікар України». 2007 року Закарпатською обласною спілкою журналістів визнаний лідером 2007 року у номінації «Охорона здоров'я». За вагомий особистий внесок у розвиток охорони здоров'я Ужгорода та високий професіоналізм нагороджений міськими, обласними та урядовими нагородами. Його знають і поважають наші краяни, бо він безмежно відданий обраному фаху і професійній діяльності.

Наталія Вакула

Джерельні приписи:

1. Діагностика та хірургічне лікування вузлового зобу / І. І. Курах [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 23. – Ужгород, 2004. – С. 134-135.
2. Етапи розвитку хірургії в міській клінічній лікарні за 50 років / І. І. Курах [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 19. – Ужгород, 2003. – С. 12-15.
3. Оперативне лікування виразкової хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки, ускладненої шлунково-кишковою кровотечею / І. І. Курах [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 4. – Ужгрород, 1997. – С. 45-49.
4. Особливочті перебігу гострих виразкових гастродуоденальних кровотеч у хворих похилого та старечого віку / І. І. Курах [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 16. – Ужгород, 2001. – С. 138-143.
5. Роль гелікобактерної інфекції у виникненні та рецидивуванні виразкової хвороби дванадцятипалої кишки, ускладненої перфорацією або шлунково-кишковою кровотечею / І. І. Курах [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 18. – Ужгород, 2002. – С. 190-193.
6. Хірургічне лікування гострої кишкової непрохідності пухлинного походження / І. І. Курах [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 20. – Ужгород, 2003. – С. 132-134.
7. Хірургічне лікування доброякісних медіагастральних виразок шлунка / І. І. Курах [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 7. – Ужгород, 1999. – С. 238-241.

* * *

8. Курах, Іван. «Головне в професії лікаря – щоб він не був черствим та байдужим» : [інтерв'ю з голов. лікарем Ужгород. ЦМКЛ / вів К. Черкай] / І. Курах // Ужгород. – 2016. – 18 черв. – С. 9 : фот.

9. Курах, Іван. Заслужений лікар України Іван Курах: «Мамку сам оперував, бо в мене не було іншого виходу» : [розмова / вела Т. Грицищук] / І. Курах // Калейдоскоп оголошень. – 2011. – 27 січ. – С. 1-2.

10. Курах, Іван. «Без страхової медицини ми довго не протягнемо» : [інтерв'ю із голов. лікарем Ужгород. міськ. клініч. лікарні / вів В. Лазорик] / І. Курах // Срібна Земля. – 2010. – 19 листоп. – С. 5 : фот.

11. Курах, Іван. Місце клятви і надії : [розмова з голов. лікарем Ужгород. міськ. лікарні / вела Л. Горват] / І. Курах // Ужгород. – 2013. – 13 квіт. – С. 7.

* * *

12. Іван Курах : голов. лікар Ужгород. ЦМКЛ // Неділя. Топ – 100. Впливові люди Закарпаття. – [Ужгород], 2011. – С. 48 : фот. кольор.

13. Курах Іван Ілліч : заст. голови постійної коміс. облради з питань охорони здоров'я : [деп. фракції ВО «Батьківщина»] // Закарпаття: місцеве самоврядування. – Ужгород : Ґражда, 2012. – С. 76 : фот. кольор.

14. Макара, О. Не слід руйнувати те, що створювалося роками, переконаний головний лікар УЦМКЛ Іван Курах : [реорганізація лікарні] / О. Макара // Ужгород. – 2005. – 12 листоп. – С. 3.

Червень: 17

ЮРІЙ МИХАЙЛОВИЧ ФАТУЛА

60-річчя від дня народження лікаря-хірурга, кандидата медичних наук, доцента кафедри хірургічних дисциплін факультету післядипломної освіти Ужгородського національного університету, дослідника-краєзнавця (нар. 1963)

Юрій Михайлович Фатула народився 17 червня 1963 р. в м. Хуст Закарпатської області. З 1969 р. проживає в м. Ужгород. У 1980 р. закінчив Ужгородську середню школу № 3, а в 1986 р. – з

відзнакою медичний факультет Ужгородського державного університету. Державною комісією з розподілу молодих спеціалістів був направлений на роботу хірургом у Чернігівську область. Інтернатуру з хірургії проходив на базі Чернігівської центральної районної лікарні, а потім три роки (1987–1990) працював хірургом Ріпкинської центральної районної лікарні Чернігівської області, де надавав допомогу населенню, яке постраждало внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Повернувся на Закарпаття. У 1990–1991 роках працював поліклінічним та ургентним хірургом Ужгородської центральної міської клінічної лікарні.

З 1991 до 1993 року навчався в клінічній ординатурі на кафедрі хірургії Київського медичного інституту імені О. О. Богомольця. Практичну підготовку проходив у Київському міському Центрі шлунково-кишкових кровотеч. Є учнем та продовжувачем відомої в Україні та за кордоном хірургічної школи проф. В. Д. Братуся та проф. П. Д. Фоміна.

З 1993 р. Юрій Фатула працює хірургом Ужгородської центральної міської клінічної лікарні. У 2003 р. був прийнятий на посаду асистента, а з 2006 р. – затверджений доцентом кафедри хірургічних дисциплін факультету післядипломної освіти Ужгородського національного університету. Лікувальну роботу і хірургічну діяльність виконує на базі хірургічних відділень Ужгородської міської лікарні. Упродовж 2006–2010 років виїжджав по санавіації в медичні заклади області, надаючи консультативну та хірургічну допомогу найбільш складним пацієнтам.

Основними напрямками професійної діяльності Юрія Михайловича є: хірургічне лікування жовчнокам'яної та виразкової хвороби, гриж передньої черевної стінки, ускладнень онкологічних захворювань органів черевної порожнини; хірургічна допомога при травматичних пошкодженнях черевної порожнини та грудної клітки. Першим у Закарпатській області (2011 р.) оволодів та запровадив у хірургічну практику лапароскопічні операції при пахвинних грижах.

За 37 років хірургічної діяльності за плечима Ю. М. Фатули тисячі пролікованих пацієнтів і виконаних операцій, сотні врятованих людських життів; а за 20 років науково-педагогічної роботи – більше 100 підготовлених лікарів-інтернів та магістрів.

У вересні 2003 р. на засіданні Львівської спеціалізованої вченої ради захистив кандидатську дисертацію за темою «Комплексне лікування перфоративних пілородуоденальних виразок

з урахуванням гелікобактеріозу та стану кислотності шлунка» (науковий керівник проф. Василь Іванович Русин). Фатула Ю.М. є автором 64 друкованих робіт у медичних наукових журналах і збірниках, є автором і співавтором трьох навчально-методичних посібників та шести деклараційних патентів на корисну модель. Бере активну участь у вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях.

Протягом останніх десяти років, паралельно з медичною діяльністю, Юрій Михайлович почав активно вивчати історію рідного краю. Результатом його багаторічних архівних та бібліографічних досліджень, пошукових експедицій на місця подій, творчого спілкування з багатьма краєзнавцями, істориками не лише з України, але із Словаччини, Польщі, Чехії, Угорщини, Румунії, Словенії стали п'ять науково-популярних книг.

У двох (Ярослав Достал. «Підкарпатська Русь», 2014 р. та Ярослав Достал «Європейське коріння», 2016 р. ужгородського видавництва «Карпати»), в яких Ю. Фатула є укладачем та перекладачем із чеської, розкриваються маловідомі сторінки регіональної історії Закарпатського краю у період Чехословацької республіки 1919–1938 рр. Перша книга була презентована на 21-му міжнародному літературному фестивалі «Світ книги» у Празі (2015 р.), а також вона стала переможцем обласного конкурсу «Книга-Фест» у номінації «Туризм і рекреація». Друга книга стала однією з переможців загальнодержавної програми «Українська книга – 2016», що проводиться Державним комітетом телебачення і радіомовлення України.

Ще три книги («Полеглих ми так і не поховали… : бойовий шлях 85-го Мараморосько-Угочанського піхотного полку австро-угорської армії, 1914–1918», 2016 р.; «Неси мамці жалість мою…» : закарпатці у Першій світовій війні», 2018 р.; «Я ще гадав ґаздувати, але мушу воювати…» : бойовий шлях 66-го Унгварського піхотного полку австро-угорської армії. 1914–1918», 2021 р., видавництва «Патент», Ужгород) є глибокими військово-історичними дослідженнями маловідомих і недостатньо вивчених питань участі закарпатців у Першій світовій війні. Ці праці стали першими в сучасній українській документальній військово-історичній літературі, в яких дана всебічна інформація про регіональні військові підрозділи того періоду та повернуто із забуття тисячі імен воїнів. Книга «Неси мамці жалість мою…» стала однією серед переможців Всеукраїнського бібліотечного рейтингу – 2018, який прово-

диться Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

У співавторстві з польським істориком Андрієм Олейком Юрій Фатула написав книжку «Krwawa góra… Manilowa 1915», вихід якої запланований у 2023 році в Польщі. Це видання присвячене драматичним подіям, у яких брали участь солдати із Закарпаття.

Пропустивши через себе події минулого, у 2019 р. Ю. М. Фатула разом із однодумцями-ентузіастами заснував і очолив громадську організацію «Центр військово-історичних досліджень Memento bellum», яка займається пошуком та відновленням військових цвинтарів Першої світової війни на території України та закордоном. За цей короткий період активістам організації вдалося відновити військово-меморіальні об'єкти на Закарпатті (в с. Синевирська Поляна, на Торунському перевалі, на горі Щовб, 1144 м.) і на Івано-Франківщині (с. Старий Мартинів), а також взяти активну участь у декількох пошуково-ексгумаційних акціях у Польщі (на горі Манілова) та Словенії.

Наталія Вакула

Джерельні приписи:

1. Фатула, Юрій Михайлович. «Неси мамці жалість мою...» : закарпатці у Першій світовій війні / Ю. М. Фатула ; передм. М. М. Вегеша. – Ужгород : Патент, 2018. – 352 с. : іл.

2. Фатула, Ю. М. Полеглих ми так і не поховали… Бойовий шлях 85-го Мараморосько-Угочанського піхотного полка австро-угорської армії. 1914–1918 / Ю. Фатула ; передм. : М. Вегеш, Й. Кобаль. – Ужгород : Патент, 2016. – 348 с. : іл. + табл. + карти.

3. Фатула, Ю. М. «Я ще гадав ґаздувати, але мушу воювати…» Бойовий шлях 66-го Унгварського піхотного полку австро-угорської армії. 1914–1918 / Ю. Фатула ; передм. М. Вегеша ; пер. віршів з угор. В. Тимчука. – Ужгород : Патент, 2021. – 368 с. : іл. + табл.

* * *

4. Достал, Ярослав. Європейське коріння : путівник-довідник / Я. Достал ; пер., упоряд., доповн. Ю. Фатули ; вступ. ст. В. Фенича. – Ужгород : Карпати, 2016. – 328 с. : іл., портр.

5. Достал, Ярослав. Підкарпатська Русь (Закарпаття періоду Чехословацької республіки: 1919–1938 рр.) : путівник-довід. / Я. Достал ; пер., упоряд., доповн. Ю. Фатули ; вступ. слово Й. Кобаля. – Ужгород : Карпати, 2014. – 312 с. : іл.

6. Пацкань, Б. М. Практикум з герніології. Пахвинні грижі (для студентів, лікарів-інтернів, хірургів) : навч.-метод. посіб. / Б. М. Пацкань, Ю. М. Фатула. – Ужгород : ІВА, 2012. – 180 с.

* * *

7. Лавер, О. Г. Військові та цивільні втрати населення Закарпаття у роки Першої світової війни (історико-статистичне дослідження) / О. Г. Лавер, Ю. М. Фатула, В. О. Лавер // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. – Вип. 1 (42). – Ужгород, 2020. – С. 30-38.

8. Фатула Ю. М. Лікування пахвинних гриж лапароскопічним способом / Ю. М. Фатула, Б. М. Пацкань, Л. Л. Варга [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 58. – Ужгород, 2018. – С. 70-72.

9. Фатула, Ю. М. Helicobacter pylori та ускладнена виразкова хвороба / Ю. М. Фатула // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 4. – Ужгород, 1997. – С. 170-175.

10. Фатула, Ю. М. Досвід військово-медичної служби австро-угорської армії у Першій світовій війні / Ю. М. Фатула, Д. С. Петнегазі // Наука і практика : міжвідом. мед. журн. – 2015. – № 10. – С. 155-160.

11. Фатула, Ю. М. Досвід хірургічного лікування пахвинних гриж лапароскопічним методом / Ю. М. Фатула, Б. М. Пацкань, В. В. Ганчин [та ін.] // Сучасна хірургія та колопроктологія. – 2013. – № 1 (5). – С. 31-33.

12. Фатула, Ю. М. Етіопатогенетичні аспекти перфоративних пілородуоденальних виразок / Ю. М. Фатула // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 11. – Ужгород, 2000. – С. 200-203.

13. Фатула, Ю. М. Особливості клінічного перебігу та лікування перфоративних гастродуоденальних виразок у жінок / Ю. М. Фатула, Б. М. Пацкань, І. Є. Терьошкін // Хірургія України. – 2005. – № 3 (15). – С. 121-123.

14. Фатула, Ю. М. Прогнозування рецидивів ускладненої виразкової хвороби та спосіб їх профілактики / Ю. М. Фатула // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. – Вип. 12. – Ужгород, 2000. – С. 167-169.

* * *

15. Фатула, Ю. В європейській «дорозі миру» є місце і закарпатцям / Ю. Фатула, В. Ільницький // Новини Закарпаття. – 2019. – 19 жовт. – С.14.

16. Фатула, Ю. «Врятувати людське життя – найвища цінність для лікаря», – каже хірург Юрій Фатула / Ю. Фатула ; розмову вела Я. Мийсарош // Новини Закарпаття. – 2013. – 15 черв. – С. 8.

17. Фатула, Юрій. «Коли Бог сказав своє Слово, врятувати людину лікар вже не зможе» : [розмова з канд. мед. наук, доц. каф. хірур. дисциплін ф-ту післядиплом. освіти УжНУ / вела М. Алдон] / Ю. Фатула // Неділя. – 2017. – 4-10 серп. – С. 4 : фот.

18. Фатула, Юрій. Ми мали би принести на могили наших солдатів Першої світової вінок із рідного дому : [розмова з лікарем, доц. УжНу / вела М. Боднар] / Ю. Фатула // Новини Закарпаття. – 2018. – 27 жовт. – С. 12 : фот.

19. Фатула, Ю. М. Юрій Фатула – служіння Ескулпу й Кліо : [розмова з канд. мед. наук, доц. каф. хірург. дисциплін ф-ту післядиплом. освіти УжНУ / вів В. І. Ільницький] / Ю. М. Фатула // Ільницький, Василь Іванович. Обереги криниці знань : Ужгород. нац. ун-т у долях його сучасників / В. І. Ільницький. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. – С. 152-159 : фот.

* * *

20. В Ужгороді презентували дослідження про звичайних солдат : [презентація іст. дослідж. про Першу світову війну канд. мед. наук, хірурга-практика Ю. Фатули «Полеглих ми так і не поховали...» в Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка] // Срібна Земля. – 2016. –16 черв. – С. 5.

21. Загатянська, Марта. 85-й Мараморосько-Угочанський піхотний полк «ожив» у книзі : [презентація кн. Ю. Фатули «Полеглих ми так і не поховали...» в Іршав. район. будинку дит. творчості] / М. Загатянська // Новини Закарпаття. – 2016. – 4 жовт. – С. 8 : портр.

22. Ільницький, Василь. Грунтовне дослідження про участь закарпатців у Першій світовій війні видав краєзнавець Юрій Фатула : [під назвою «Полеглих ми так і не поховали...» (вид-во «Патент»)] / В. Ільницький // Неділя. – 2016. – 27 трав.-2 черв. – С. 4.

Червень: 29

МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ БЕСКИД

140 років від народження історика, священника, публіциста, громадсько-культурного діяча
(1883–1947)

Микола Бескид належав до розгалуженого священницького роду, що дав Закарпаттю добрий десяток відомих діячів. М. Бескид народився 29 червня 1883 р. у с. Леґнава на Пряшівщині, біля старої Любовні. Його дід, Михайло Бескид (1796–1879, літературний псевдонім Лаборчан) був етнографом, публіцистом, належав до когорти будителів, сподвижників Духновича. Батько М. Бескида, Олександр (1854–1923) був сільським священником місцевої греко-католицької церкви. Микола мав трьох молодших братів – Олександра (1887–1975, згодом він очолював реферат культури, освіти і релігії), Євгена (1890) і Корнеля (1892). Його двоюрідними братами був губернатор Підкарпатської Русі Антонін Бескид (1855–1933) та відомий громадсько-церковний діяч Пряшівщини Михайло Бескид (1859–1932).

Після закінчення початкової школи навчався з 1892 в Королівській католицькій гімназії у Пряшеві, яку успішно закінчив. У 1900 р. Єпископ Ян Валій відправив його як обдарованого студента вчитися на факультеті теології в Будапешт, який закінчено 1905 р. Як молодий богослов М. Бескид став повноправним членом Угорської спілки істориків на основі опублікованої роботи «Історія абатства в Топольці» (1903). Після богословських студій М. Бескид вирішив прийняти целібат і був висвячений на священника 14 квітня 1907 р. у Пряшеві.

Після висвячення залишається в Пряшеві. 1908 р. призначений розпорядником єпископської адміністрації. 1911 р. він здобув докторський ступінь з філософії в університеті міста Клуж в Румунії.

У травні 1919 р. М. Бескид стає співзасновником Руської народної партії, створеної з ініціативи А. Бескида. Від початку вона активно співпрацювала з урядовою Чехословацькою народно-демократичною партією. 1922 р. М. Бескид з однопартійцями скликав у Пряшеві Всенародний конгрес, що подав до Ліги нації протест проти перманентної словакізації місцевих русинів та від-

ділення Пряшівщини від Підкарпатської Русі. Коли 1923 р. партія погодилася припинити цю критику, А. Бескида було призначено губернатором Підкарпаття.

Паралельно М. Бескид є активістом Товариства ім. О. Духновича на Пряшівщині. Важливим його досягненням стає встановлення у Пряшеві 1933 р. пам'ятника О. Духновичу (скульптор О. Мондич-Шиналі). Спершу пам'ятник встановлено у центрі міста, згодом перенесено за межі історичного центру.

1920 р. М. Бескид почав випускати в Пряшеві газету «Голосъ русскаго народа», брав участь у створенні Руської народної ради і активно працював у Товаристві ім. О. Духновича в Ужгороді, де був головою видавничої секції. М. Бескид різко критикував чехословацький уряд за невиконання обіцянки про автономний статус Підкарпатської Русі.

1923 р. М. Бескид переїжджає з Пряшева до Леґнави, де служить священником. 1927 р. іде у відставку, залишається жити в Леґнаві і зосереджується на написанні історичних праць. Опублікував роботи «Карпатська Русь» (1920), згодом «Карпаторуська правда» (1932). Автор книжок «Ю. А. Ставровський-Попрадов» (1928), «О. В. Духнович» (1929), «Кирилиця і глаголиця» (1930), «Історія Пряшівської єпархії» (1933). Під його редакцією вийшла збірка поезій Ю. Ставровського (1928), підготовлена до друку збірка поезій О. Духновича. Головною ж історчною працею М. Бескида стала книжка «Карпаторусская древность», де автор, посилаючись на письмові та нечисленні ще тоді археологічні джерела, послідовно відстоював слов'янський характер прадавнього населення нашого краю, підкреслював негативні наслідки від утвердження тут угорської королівської адміністрації, наполягав на міцних зв'язках нашого краю з землями по інший бік Карпат. М. Бескид був автором багатьох статей з історії, літератури, мовознавства. Його праці мали помітне значення в справі опрацювання й більш глибокого вивчення історії та культури українців південних схилів Карпат. Писав переважно язичієм. М. Бескид має цілий ряд заслуг у дослідженні історії та культури закарпатських українців.

Помер 9 грудня 1947 р. у рідній Легнаві, де і похований.

Сергій Федака

Джерельні приписи:

1. Бескид, Н. А. Духнович и его поэзия / Н. А. Бескид. – Ужгород, 1929. – 56 с. – Текст рос. мовою.

2. Бескид, Н. А. Карпаторусская древность / Н. А. Бескид. – Ужгород, 1928. – 160 с. – Текст рос. мовою.
3. Бескид, Н. А. О Пушкине / Н. А. Бескид. – Ужгород, 1937. – 111 с. – Текст рос. мовою.
4. Бескид, Н. А. Поэзия Попрадова / Н. А. Бескид. – Ужгород, 1928. – 92 с. – Текст рос. мовою.
5. Бескид, Н. А. Духнович / Н. А. Бескид // Карпатський свет. – Ужгород, 1928. – №1. – С. 51-56. – Текст рос. мовою.

* * *

6. Бескид Микола // Діячі науки і культури Лемківщини. – Л., 2000.
7. Бескид Микола // Енциклопедичний словник Лемківщини. – Л. : Астролябія, 2013.
8. Бескид Микола // Ковач, Ф. Краєзнавчий словник Русинів-Українців. Пряшівщина / Ф. Ковач. – Пряшів, 1999. – С.40 : портр.

Червень: 29

ВАСИЛЬ ФЕДОРОВИЧ СМОЖАНИК

90-річчя від дня народження ветерана
культосвітньої роботи Закарпаття
(1933–2019)

Понад 15 років він працював у Закарпатському обласному центрі народної творчості. Обіймав посаду директора (з червня 2001 до лютого 2003 року), але більше трудився на посаді заступника директора.

Народився 29 червня 1933 року в місті Берегово на Закарпатті. Дитячі та юнацькі роки провів у гірському селі Лисичово на Іршавщині (нині Керецьківської територіальної громади Хустського району). Закінчив Хустське культосвітнє училище (1958), історичний факультет Ужгородського державного університету (1966). Служив у армії (1952–1955). Працював на Берегівському меблевому комбінаті, потім – у профтехучилищі сільгосптехніки. З липня 1958 р. – завідувач пересувного фонду Виноградівської районної бібліотеки для дорослих, згодом директор Виноградівського ра-

йонного будинку культури. У квітні 1959 р. його переведено до Ужгорода на посаду методиста обласної бібліотеки для дорослих.

У 1963 р. Василя Федоровича призначено старшим інспектором обласного управління культури, з 1966 р. тривалий час займав посаду заступника начальника цього ж управління. З 1972 до 1985 р. – директор Закарпатського обласного краєзнавчого музею. Під його керівництвом та за активної фінансової допомоги облвиконкому розгорнуто реставрацію Ужгородського замку, створено відділ народного музичного мистецтва, який очолив відомий музикант Віктор Шостак. У ньому представлено рідкісні й унікальні музичні інструменти Закарпаття. З 1985 р. – заступник директора обласного об'єднання музичних ансамблів. З січня 1992 р. – заступник директора Закарпатського обласного центру народної творчості. З червня 2001 р. до лютого 2003 р. – директор установи. З лютого 2003 р. до лютого 2008 р. – заступник директора.

Співавтор книг «Розвиток аматорського мистецтва Закарпаття» (2008), «І проросли зерна духовності...: Нариси з історії та сьогодення культури Іршавського району Закарпатської області» (2010).

Із 1999 до 2001 р. був головою міської організації крайового товариства «Просвіта», до десяти років виконував обов'язки заступника голови обласного крайового товариства «Просвіта».

Член Національної спілки журналістів України з 2000 р. Нагороджений ювілейною медаллю «За доблестный труд» (1970), значком «За отличную работу» (1973), медаллю «Ветеран труда» (1984), Почесною грамотою Закарпатської облдержадміністрації (2000) та Почесною грамотою і нагрудним знаком Закарпатської обласної ради (2003), значком-медаллю «Почесна відзнака за багаторічну плідну працю в галузі культури» (2003).

Василь Федорович мав прекрасну рису характеру. На будь-якій посаді швидко і легко входив у справу, налагоджував добрі стосунки з колегами. Перш ніж вимагати роботу, сам старався в усьому бути зразком. Він був досвідченим працівником культури, добрим порадником, наставником, сумлінним майстром своєї справи. Він відчував свою відповідальність перед сучасним та майбутнім поколінням і в міру своїх сил і можливостей працював не покладаючи рук.

Перестало битися серце Василя Федоровича Сможаника третього лютого 2019 року. Похований в Ужгороді.

Іван Хланта

Джерельні приписи:

1. Глеба, Юрій. І проросли зерна духовності… : нариси з історії та сьогодення культури Іршав. р-ну Закарпаття / Ю. Глеба, В. Кобаль, В. Сможаник. – Ужгород : Ужгород. міськ. друк., 2010. – 400 с.
2. Рудейчук, В. Розвиток аматорського мистецтва Закарпаття / В. Рудейчук, В. Сможаник. – Перечин : ТУРпрес, 2008. – 156 с. : іл.

* * *

3. Василю Сможанику – 75! : [культур. і громад. діяч] // Календар «Просвіти» на 2008 рік / уклад. П. Федака. – Ужгород, 2008. – С. 145 : портр.
4. Василю Сможанику – 80! // Календар «Просвіти» на 2013 рік / уклад. : П. М. Федака, П. П. Федака. – Ужгород, 2013. – С. 151 : фот.
5. Сможаник, Василь. «Я пройшов шлях від колгоспного пастуха до директора музею» : [інтерв'ю з нагоди 75-річчя від дня народж. В. Сможаника / вів В. Мишанич] / В. Сможаник // Культуролог. джерела. – 2008. – № 2. – С. 40-43 ; Ужгород. – 2008. – 5 лип. – С. 13.
6. Федака, Павло. Слово з нагоди 75-річчя Василя Сможаника : [про громад. і культур. діяча] / П. Федака // Трибуна. – 2008. – 27 черв. – С. 10.
7. Хланта, І. Все життя на ниві культури : [з нагоди 70-річчя від дня народж. В. Сможаника] / І. Хланта // Культуролог. джерела. – 2003. – № 2. – С. 29-31.
8. Хланта, Іван. Все життя – на ниві культури : до 70-річчя В. Сможаника / І. Хланта // Календар «Просвіти» на 2003 рік / уклад. П. Федака. – Ужгород, 2003. – С. 220 ; Культуролог. джерела. – 2003. – № 2. – С. 29-31 : портр.

Липень: 6

ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ САРКІСЬЯНЦ

75-річчя від дня народження відомого режисера Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені братів Шерегіїв (нар. 1948)

Олександр Саркісьянц належить до найвідоміших театральних режисерів Закарпаття, що віддав найбільшому театру краю

чотири десятиліття активної творчої роботи. У колективі Олександра Олександровича кличуть лагідно «Сан Санич» а поміж себе – «Саркіс» – скороченою формою від незвичного вірменського прізвища. Справді в обличчі цього іронічного чоловіка, який полюбляє перебувати у затінку, виразно помітні кавказькі риси, хоча все його життя пов'язане виключно з Україною.

Вірменське коріння йде від батька, Олександра Артемовича, чия родина прибула до Криму, рятуючись від геноциду в Туреччині на початку XX століття. Втікачі із Західної Вірменії оселилася в селі Желябівка, де жила доволі чисельна болгарська колонія. Тож коли дід режисера був стопроцентним вірменином, то бабуся – болгаркою. Натомість батько, Олександр Саркісьянц (1919–1999), вірменською вже володів слабо. Після закінчення Ульянівського танкового училища, почав служити у Західній Україні, яка з 1939 року опинилася у складі СРСР. Туди ж направили і родину матері: дід із Ямполя на Сумщині, українець Микола Митрофанович Ярема, був призначений начальником районного фінансового управління у Чорткові на Тернопільщині. Його донька Надія вступила до Львівського університету, де й познайомилася у 1941 році з молодим офіцером.

А далі була війна, яку танкіст Олександр Саркісьянц закінчив з бойовими нагородами, а Надія Ярема – лейтенантом військ зв'язку. По війні батько перейшов працювати у військову прокуратуру і розпочалося традиційне кочове життя офіцерської родини. Старший син Геннадій народився у 1946 році у Дзержинську на Нижньоновгородщині (згодом стане інженером-будівельником), молодший Олександр побачить світ 6 липня 1948 року у Калініні (нині – Твер). Із Росії військового прокурора перекинули до Відня, де знаходилися радянські війська. І перші дитячі враження майбутнього режисера були пов'язані з Австрією, де вони проживали у 1953–1955 роках, поки звідти не були виведений військовий контингент СРСР. Відтак до 1961 року родина Саркісьянців замешкала у Львові, де малий Сашко пішов до школи. Тут в нього проявилося розмаїте творче обдарування. Відомий хореограф Софія Глінська, помітивши виступ хлопчика у дитячому танцювальному ансамблі, запросила його до себе у балетну студію. Але в 1961 році родина військового прокурора знову змінює місце проживання у зв'язку з новим призначенням. (Закінчив службу полковником юстиції). На цей раз Саркісьянци перебралися в місто Рівне, де в центрі оселилися вже назавжди. Саме тут майбутній театральний

режисер проведе свою юність і становлення характеру, закінчить школу № 3.

Захоплення у хлопчини були різноманітні: він грає в народному театрі, цікавиться мистецтвом, займається музикою і боксом. І хоча вступив у 1966 році в Рівненський інститут інженерів водного господарства, душа його тягнеться до культури. Мабуть, давався взнаки вплив матері, Надії Яреми-Саркісьянц (1924–2009), яка працювала в обласному товаристві охорони пам'яток історії та культури, пізніше – в обласному центрі народної творчості.

Навчаючись на вечірньому відділенні інституту, Олександр влаштовується в художній комбінат, де працює оформлювачем. Тут він захоплюється чеканкою по металу, яка стала його хобі на все життя. Але його вабить театр, хоча про свої заняття в народному театрі при клубі залізничників батькам не хвалився.

Після отримання диплома інженера-водника у 1973 році пішов до армії, в якій за часів СРСР мусили відслужити всі юнаки. Тепер для нього відкрився південь України: служив в частинах морської авіації спочатку в Первомайську Миколаївської області, а далі в Одесі. Звідси і улюблена тільняшка, з якою не розлучався і після служби. З армії залишиться ще одна пам'ятка на все життя: болюче коліно, яке травмував під час боксування. На операцію на меніску не наважувався, тому легка кульгавість залишиться характерною ознакою Олександра Саркісьянца на все життя.

Служба в армії зміцнила бажання прилучитися до театру. І він у 1975 році вступає до Київського інституту театрального мистецтва імені Карпенка-Карого, який закінчує у 1980 році за спеціальністю «режисер драми». Вчився у відомих майстрів – народних артистів Сергія Сміяна, що очолював Київський театр імені Івана Франка, Анатолія Скибенка.

32-річного випускника запрошують на роботу в Закарпатський український музично-драматичний театр. З того часу його доля назавжди пов'язана з Ужгородом. Мешкаючи у малосімейці, куди поселяли молодих спеціалістів, познайомився з інженером-будівельником Галиною, яку в 1984 році направили на роботу з Миколаєва. Через два роки вони одружилися. Першим свідком на весіллі був майбутній заслужений актор України Олександр Мавріц, який проживав у цьому ж будинку.

Усе театральне життя Саркісьянца пов'язане із Закарпаттям, де поставив близько пів сотні спектаклів. Лише на два роки він залишив місто над Ужем, коли в 2012–2013 роках працював голов-

ним режисером Хмельницького обласного музично-драматичний театру імені Михайла Старицького, який за його художнього керування отримав звання академічного. Там поставив яскраві вистави – драму «Богдан Хмельницький» О. Корнійчука, оперу «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського та інші. Однак дружина мешкала в Ужгороді, тут була облаштована квартира, сформоване коло друзів і знайомих, тож Олександр Саркісьянц знову повертається до рідної сцени. Тепер уже остаточно.

У 2019 році виходить на пенсію за станом здоров'я. Болюча нога не дає змоги рухатися, хоча в театрі його досі люблять і шанують. Адже кожна його постановка – це своєрідний художній світ. Олександру Саркісьянцу властиве намагання ставити перед глядачем складні проблеми, прагнення змусити його думати під час вистави, впливати різними театральними засобами, тому його спектаклі – це синтетичний витвір, де художнє оформлення, музика, хореографія, літературна основа сплітаються в один загальний образ, в якому все продумано до найдрібніших нюансів. Як сказано в театральній характеристиці на молодого тоді ще режисера: «Ерудований, непоганий організатор, володіє чуттям простору, відчуває драматургічний матеріал, вміє грамотно вибудувати виставу». Олександр Саркісьянц не боїться йти шляхом першовідкривача, ставлячи на сцені твори, які до того не мали сценічного втілення. А це завжди ризик для режисера!

Йому належить такі резонансні постановки закарпатської драматургії, як «Чардаш над Амуром» Василя Вовчка, «Приходьте до нас на свято», «Закарпатське весілля» та «Автограф у вічність» Василя Руснака (останню О. Саркісьянц поставив у 1987 році в Пряшівському українському театрі), «Голос Великої ріки» та «Дерев'яні люди» Дмитра Кешелі, «Розмаринка» Ю. Чорі та І. Марушка, «Князь Лаборець» Юрія Бачі, «Вуйцьо з крилами» Олександра Гавроша.

Йому вдавалися і дитячі вистави, які довгий час трималися в репертуарі. До кращих постановок належать «Павлінка» Я. Купали, «Бонка» П. Панчева, «Алладін» Я. Стельмаха, «Дракон» та «У полоні Снігової королеви» Є. Шварца.

Поставив режисер і чимало української класики: «Шантрапа» М. Саксаганського, «Вій» за М. Гоголем, «Сватання на Гончарівці» та «Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка, «Москаль-чарівник» І. Котляревського, «Кум мірошник» Д. Дмитренка.

Помітним досягненням стало першопрочитання п'єси Івана Франка «Майстер Чирняк», що було відзначене на театральному

фестивалі в Івано-Франківську, присвяченому 150-річному ювілею видатного письменника. За цю виставу режисер отримав і обласну театральну премію імені братів Шерегіїв.

Неймовірна скромність та критичність до своєї роботи не дали можливості визнаному майстрові отримати більшого визнання від владних інституцій, хоча кілька разів колектив театру подавав прохання про присвоєння режисеру звання «заслуженого артиста України». Проте в нас у першу чергу нагороджують гнучкіших та запопадливіших. Тому відсутність звання вважаємо абсолютним недоглядом тих, хто мав це зробити за службовими обов'язками. Адже вистави Олександра Саркісьянца давно стали візитівкою Закарпатського муздрамтеатру, а деякі не сходять зі сцени понад десяток років. «Нічні трудівниці паризьких тротуарів» А. Рейне-Футона, «Нічний вартівник і праля» П. Путніньша, «Обережно, жінки!» А. Курейчика увійшли в золотий фонд «шерегіївців» і після успішної постановки в Ужгороді помандрували по інших театрах.

Харизма, потужний інтелект, начитаність, неперевершене почуття гумору завжди робили цього режисера особливим. Його розповіді, оцінки, вислови зацікавлювали, тому біля нього завжди в театрі людно. Це вдома він переважно варився у власних думках та книжках.

Олександр Саркісьянц залишався успішним, за яку справу би не брався. Його чеканки на міді є витворами мистецтва, недарма він здобувся навіть на персональні виставки, а його роботи розійшлися по приватних колекціях. Він виготовляв і фігури середньовічних лицарів у металевих латах, які прикрашали будинки скоробагатьків. Шкода, що не закарпатські замки!

На жаль, Олександр Олександрович ніколи не дбав про власні каталоги чи портфоліо, популярність ніколи не була його метою, тож зафіксувати зроблене ним буде вкрай нелегко. Вдома збереглися лише кілька ранніх робіт. Але і в художньо-декоративному мистецтві йому належить свій слід на Закарпатті, досі не досліджений і не узагальнений.

І якщо є поети від Бога, якими, безсумнівно, були наші земляки, Шевченківські лауреати Петро Скунць та Дмитро Кремінь, то режисером від Бога в Ужгороді був Олександр Саркісьянц, театральна доля якого ніколи не стелилася легко.

Олександр Гаврош

Джерельні приписи:

1. Зайцев, О. Д. Театрально-декораційне мистецтво Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв 1946–2021 роки : (до 75-річчя заснування театру присвячується) : [у. т. ч. про О. Саркісьянца] / О. Д. Зайцев, Е. І. Зайцева. – Ужгород : АУТДОР-ШАРК, 2021. – С. 7, 9, 77, 85-87, 92, 98, 104-105, 116, 122, 126, 135, 141-142, 144, 152-153, 183, 192-193, 208.

2. Закарпатський обласний державний український музично-драматичний театр : 65 років : [у т. ч. про режисера О. Саркісьянца]. – Ужгород : ШАРК, 2010. – С. 1, 6, 9, 11, 13, 22, 27, 28 : фот.

3. Закарпатський обласний державний український музично-драматичний театр : 60 років : [про режисера О. Саркісьянца]. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2007. – С. 14, 21, 30 : фот.

4. Любов глядача – найвище визнання : золоті ст. історії та сьогодення театру Срібної Землі : [у т. ч. про О. Саркісьянца]. – Ужгород : Карпати, 2010. – С. 33, 38, 53, 65, 72, 74-75, 93, 171, 187-196, 235, 245, 247-248.

5. Олександр Саркісьянц (1948 р. н.) // Зайцев, О. Д. Режисери Закарпатського театру ХХ сторіччя / О. Д. Зайцев. – Ужгород : АУТДОР-ШАРК, 2014. – С. 153-166 : фот.

6. Руснак, Василь. Режисер Олександр Саркісьянц на Закарпатській сцені з'явився несподівано / В. Руснак // Новини Закарпаття. – 2008. – 5 лип. – С. 21

7. Руснак, Василь. Театр Срібної землі : Закарпат. обл. укр. муз.-драм. театр на півстолітньому рубежі : [у. т. ч. про О. Саркісьянца] / В. Руснак. – Ужгород : Карпати, 1996. – С. 132-142.

Липень: 14

ПАВЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ МЕЙСАРОШ

80-річчя від дня народження лікаря ортопеда-травматолога
(нар. 1943)

Павло Олександрович Мейсарош народився 14 липня 1943 року в Ужгороді. Ця родина по матері бере початок від рідної сестри

Олександра Духновича – Зузанни. Мама Павла Олександровича – Георгіна Іванівна – правнучка Зузанни, а Павло – праправнук. Крім того, мама Георгіни Іванівни – Лаура Сільвай – була донькою відомого закарпатського народного просвітителя, письменника, поета і публіциста Івана Антоновича Сільвая (Уриїла Метеора). Другий дід – Іван (Янош) Мураній (батько Георгіни Іванівни) – був з мадярського середовища, але будучи греко-католицьким священником на Закарпатті, бажав працювати на користь цього народу. Був видатним науковцем, літератором, професором гімназії та двох учительських семінарій.

Батько Павла Олександровича – Олександр Карлович Мейсарош (3.03.1902–17.01.1947) – був старшим сином в родині землевласників Кароя та Ілони Мейсарошів, відомої в краї родини, яка щасливо виховували трьох синів: Олександра, близнюків Степана й Арпада та трьох донечок: Ірину, Етеллу та Етку.

Відповідно Олександр Карлович Мейсарош – онук першого історика Ужгорода, письменника Кароя Мейсароша (1821–1890) по батьковій лінії, а Павло Олександрович – правнук. Ось такі коріння має лікар Павло Олександрович Мейсарош, але ніколи він цим не користувався і не хизувався, а здобував у житті все сам. Інколи про це треба було мовчати.

Коли прийшла радянська влада, батько Павла Олександровича працював головним інженером у лісовому господарстві краю і очолював у Народній раді Закарпатської України торговий відділ лісництва. З перших днів ця родина стала жертвою масових репресій, які влаштувала радянська влада на Закарпатті (гоніння і арешти інтелігенції, керівних осіб, колишніх політиків). 2-го липня 1945 р. за доносом батько був заарештований і засуджений на 8 років тюрми й таборів з наступним обмеженням у правах на 5 років. З червня 1946 р. він працював у шахті м. Макеєвка на Донбасі. Маючи хворе серце, не витримав важкої праці і через пів року помер. Потім по доносу племінниці забрали маму. Як жінку «ворога народу» її засудили на 6 років ув'язнення і три роки заслання з обмеженням прав. Термін покарання відбувала у Вологодській області у Витегорському центральному таборі, який мав біля 30 філіалів. Від пропозицій табірного начальства про співпрацю завжди відмовлялась, була стійкою і непохитною, через що її часто переводили в інший табір, у важчі умови. Відбувши повний термін покарання, табірний начальник сказав їй віч-на-віч, що вражений її стійкістю і незламністю, за це дає їй право на вільне поселення і пересування в таборі. Але її серце рвалося до чоловіка і дітей –

Павла та Сільвіки. Вона ще не знала, що чоловіка вже нема в живих. Тільки через 9 років, відбувши табори і заслання в с. Делятино Яремчанського району на Прикарпатті, (1952–1955) їй дозволено було повернутись тільки в м. Рахів Закарпатської області, де відбулась їх перша зустріч – матері і вже дев'ятирічного сина Павла.

Виховувала Павла Олександровича тітка Ірина, одна із сестер батька. Павло закінчив 9 класів Ужгородської СШ № 5, коли мама змогла переїхати в Мукачево, де знайшла роботу. Будучи ще неповнолітнім, тут Павло Мейсарош почав працювати помічником слюсаря у Товаристві сліпих (УТОС), а вечорами вчився в школі робітничої молоді в СШ № 1, яку закінчив у 1961 р. із золотою медаллю. Наступного року вступив на медичний факультет Ужгородського державного університету. Закінчивши університет, у 1968 р. розпочав трудову діяльність в обласному Будинку санітарної освіти, паралельно працюючи хірургом-травматологом в Ужгородській міській поліклініці. З серпня 1969 р. Павло Мейсарош працював в обласній клінічній лікарні (ОКЛ) на посаді ортопеда-травматолога. За час роботи регулярно проходив курси спеціалізації та курси удосконалення на кафедрах інститутів Києва, Харкова, Донецька, Москви.

У 1986 р. отримав вищу кваліфікаційну категорію лікаря ортопеда-травматолога, але своїми вчителями завжди вважав проф. О. В. Фединця, доцентів: Ю. М. Біцка й Ю. Г. Тарапона. Паралельно з основною роботою в ОКЛ, Павло Мейсарош працював у фіздиспансері на стадіоні «Авангард», у страховій компанії та судово-медичній експертизі хірургом-експертом. З 1978 по 1984 рік працював почасовим асистентом кафедри травматології медичного факультету і кафедри іноземних мов УжДУ. Він залюбки проводив практичні заняття зі студентами медфаку з курсу травматології, передаючи свій багатий досвід студентам, і читав дівчатам іноземного факультету хірургію на курсах медичних сестер при військовій кафедрі.

Павло Мейсарош пройшов шлях від ординатора до завідувача відділення. У 1990 р. очолив відділення ортопедії-травматології обласної клінічної лікарні, перемігши в оголошеному конкурсі на цю посаду.

За 33 роки трудової діяльності Павло Олександрович виконав понад 4000 операцій, з яких були й унікальні. Маючи золоті руки, йому вперше на Закарпатті вдалося відновити дефект великогомілкової кістки по методу Ілізарова (17 см і 12 см), а також пришити у двох пацієнтів травмовану верхню кінцівку на рівні середньої третини плеча. За час роботи на посаді завідувача від-

ділення ним було досягнуто найнижчого показника смертності. Чимало пацієнтів вдячні йому за врятовані життя.

У грудні 2001 р., у зв'язку зі станом здоров'я та сімейними обставинами, лікар П. О. Мейсарош з дружиною Марією Василівною, яка також була лікарем і працювала лікарем-отоларингологом вищої категорії в Ужгородській міській лікарні, переїхав до дітей в Угорщину. Перебуваючи на пенсії, сьогодні Павло Олександрович пишається дітьми та тішиться 5-ма онуками.

Його справу продовжили син і донька. Син Олександр закінчив медфак УжДУ у 1990 р. Працював у Німеччині та Швейцарії, а тепер в Угорщині – в експериментальній медицині. Донька Едіта – англійський філолог. Закінчила Амстердамський університет східної медицини та Женевський університет соціальної медицини і працює за цими напрямами.

Наталія Вакула

Джерельні приписи:

1. Mészáros, K. Ungvár története, a legrégibb időktől máig / K. Mészáros. – Pesten : Ráth Mór Könyvkereskedéseben s Bizottmányában, 1861. – 116 o. – Текст угор. мовою.

* * *

3. Мураній-Мейсарош, Георгіна …Потім не спом'яне нас ніхто… : [у т. ч. спомини про родину Мейсарошів] / Г. Мураній-Мейсарош. – Ужгород : Ґражда, 2002. – 79 с.

4. Вакула, Наталія. Мейсарош Павло Олександрович : [лікар] // Медицина Закарпаття. 1939–1985 роки / Н. Вакула. – Ужгород, 2019. – С.108-110 : фот.

Липень: 17

ПАВЛО (ПЕТРО) ҐОЙДИЧ, ЧСВВ

135-річчя від дня народження Пряшівського єпископа
(1888–1960)

Майбутній єпископ народився 17 липня 1888 р. в с. Руські Пекляни біля Пряшева і при хрещенні отримав ім'я Петро. В цьому

селі його батько, о. Степан Ґойдич, був парохом. Ґойдичі, з походження селяни, перебралися на Пряшівщину з Галичини й осіли біля м. Межилабірці. Мати Петра Анна походила зі священничого роду Ґерберіїв [10, кн. 1, с. 7]. Петро був третім з чотирьох дітей: старші Корнилій (1885–1941) і Степан (1887–1968) теж стали священниками. Наймолодша Ілона (1898–1977), вже будучи дружиною о. Олексія Келлія і вчителькою, дбала про побут брата-єпископа в Пряшеві [10, кн. 2, с. 20; 20, s. 21-23]. У 1890 р. о. Степана перевели в с. Циґелка Бардіївського повіту. В сім'ї панувала атмосфера віри і взаємоповаги. Після того, як старші сини обрали священничий шлях, батьки сподівалися, що Петро здобуде світську професію й заопікується ними на старості, але він теж відчув покликання і, закінчивши Пряшівську гімназію у 1907 р., оголосив про це рідним.

До духовної семінарії Петро вступив восени 1907 р. Побачивши талант і старанність юнака, його відправили навчатися на богословський факультет університету в Будапешті. Учень був товариським, а водночас скромним, гарно грав на цимбалах [10, кн. 1, с. 14-15]. Священничі свячення Петро отримав 27 серпня 1911 р. в Пряшеві з рук єп. Івана Валія. Бажаючи цілковито посвятитися служінню Господу, таїнство священства прийняв у нежонатому стані. Свою першу Літургію (приміцію) відслужив в Циґелці наступного дня, у празник Успіння Пресвятої Богородиці. Відтак упродовж року проходив практику при батькові, а заодно був адміністратором недалекого с. Пітрова.

1912 р. о. Петро став префектом єпархіяльного інтернату (гуртожитку) «Алюмнеум» і катехитом горожанської школи в Пряшеві. Уже тоді розгорнув масштабну душпастирську працю з молоддю: *«Він дуже уважав, щоб молодь учити більше своїм добрим прикладом, ніж словами»* [7, с. 8]. Серед ініціатив о. Ґойдича було створення «Євхаристійного товариства» – осередку духовного життя учнів. До сповідальниці, в якій він був регулярно, стояли черги.

1914 р. о. Петро став директором єпископської канцелярії при єп. Степанові Новаку. Із 1917 р. був ще й адміністратором парохії в м. Сабинів. Але єп. Новак виступав проти національних прагнень українців Пряшівщини, бажаючи, щоб край лишився у складі Угорщини. Він намагався запровадити латинку замість кирилиці, що було етапом мадяризації. Після того, як Угорщина програла Першу світову війну і українці краю, з огляду на тодішню неможливість приєднатися до України, виступили за входження до складу Чехословаччини, єпископ небавом покинув єпархію і

виїхав в Угорщину. В цей складний час адміністратор Пряшівської єпархії о. Микола Руснак теж призначив о. Ґойдича директором канцелярії. Тоді о. Петро почав служити і в каплиці єпархіяльного інтернату для дівчат, яким опікувалися василіянки.

Коли в єпархії завирували пристрасті щодо кандидатури єпископа, почалися розмови, що добрим владикою був би о. Ґойдич. Він же не бажав цього і 22 липня 1922 р. вступив до Василіянського Чину в Мукачівському монастирі св. Миколая на Чернечій Горі. Батькам написав: *«Відчувши у собі поклик до монашого життя, я рішився покинути світ і вступити до монастиря, бо тільки тут я знайду задоволення для мого серця й буду почуватися щасливим»* [7, с. 11]. Після шести місяців *кандидатури* 27 січня 1923 р. пройшов *облечини*, тобто прийняв чернечу рясу, нове, монаше, ім'я Павло, і вступив на рік і шість тижнів *новіціяту*. Монаші обіти послуху, убожества і чистоти склав 10 березня 1924 р.

На активного, інтелігентного і скромного ієромонаха чекало багато праці в Чині на Закарпатті, який саме реформували отці-василіяни з Галичини. Уже 1924 р. о. Павло був помічником вчителя новиків о. Гліба Кінаха, ЧСВВ, проповідником, сповідником і місіонарем [16, p. 17]. Щодо місій, то свою першу, під керівництвом досвідченого о. Степана Решетила, ЧСВВ, розпочав 29 березня 1924 р. у Великому Липнику на Спішу. Відтак мав місії у Новім Місті і Циґелці Пряшівської єпархії, Чорнім Ардові, Тернові і Дубовому Мукачівської єпархії [11]. Одночасно організовував євхаристійні гуртки, а 1924 р. започаткував у Мукачівській єпархії Апостольство молитви. Першим призначенням ченця за Мукачівським монастирем була посада духівника інтернату учнівської молоді при Ужгородському монастирі св. Василія Великого [17, p. 20; 18, p. 24]. Там забезпечував духовні потреби 96 юнаків. Згодом йому долучили ще нагляд за Малоберезнянським монастирем, де теж почалася реформа.

При монастирській церкві в Ужгороді о. Ґойдич організував Апостольство молитви, яке вже за два роки гуртувало більше 2000 членів. Водночас ширив шанування Пресвятого Серця Христа-Чоловіколюбця. Увінчанням цієї справи стало проголошення 12 листопада 1927 р. пастирського листа єпископів Петра Ґебея, Павла Ґойдича і Діонісія Нярадія про обов'язковий характер свята Христа-Царя в Мукачівській, Пряшівській і Крижевацькій єпархіях [4].

14 вересня 1926 р. Апостольська столиця призначила о. Ґойдича апостольським адміністратором Пряшівської єпархії. Вагому роль тут відіграв його попередник на цій посаді у 1922–

1926 рр., щирий українець єп. Нярадій [8, с. 139-140]. Повідомлення про номінацію о. Павлові в Ужгородський монастир приніс секретар мукачівського єпископа, мукачівський єпископ 1932–1943 рр. Олександр Стойка.

Перед тим, як отримати єпископські свячення, о. Ґойдич поїхав до Крехівського монастиря, де 28 листопада 1926 р., у празник св. свмч Йосафата Кунцевича, склав довічні чернечі обіти. Єпископ-номінант відвідав митрополита Андрея Шептицького, інші василіянські монастирі Галичини, потім – Мукачівський та Ужгородський василіянські монастирі і 19 лютого 1927 р. був введений на катедру в пряшівському соборі св. Івана Хрестителя.

7 березня 1927 р. папа Пій IX іменував о. Ґойдича титулярним єп. гарпазьким [5, p. 548-549]. Свячення він отримав 25 березня 1927 р. у римській базиліці св. Климента-папи. Головним святителем був згаданий крижевацький єп. Діонісій Нярадій, а співсвятителями – єп. для українців греко-католиків в Америці (філадельфійський екзарх) Костянтин Богачевський і перемиський єп. Йосафат Коциловський. Святкування з нагоди свячень відбулися того ж дня в Українській семінарії св. Йосафата в Римі.

Із листа єп. Ґойдича до митр. Шептицького, писаного в Римі 28 березня 1927 р., дізнаємося, що він хотів прийняти свячення з рук владики Андрея: *«Найгорячійше бажаня было мое Духа Святаго через руки Вашей Екцелленціи обсягнути, однако если найсвятійша воля Божа инакше опреділила зато рекомендовала мене с тімъ, що бодай Преосвящ. Іосафата не браковало изъ межи консакрантовъ»* [2, арк. 2].

29 березня 1927 р. єп. Діонісій і Павло побували на аудієнції в папи Пія IX. Подарувавши новому владиці хрест, папа сказав пророчі слова: *«Цей хрест є тільки блідим символом усіх тих великих і тяжких хрестів, що їх Господь Бог пішле Тобі, мій сину, в твоїм новім стані єпископського служіння!»* [7, с. 26-27].

Справді, єп. Ґойдич зіткнувся з численними викликами. Посвятившись служінню, він щодня вставав о п'ятій ранку і лягав пізно ввечері, щодоби 8 годин присвячував молитві. Найчастіше молився в єпископській каплиці. Був дуже відкритий до простих людей і навіть перерви використовував для виходу в місто, розмови з дітьми й дорослими, допомоги потребуючим. Це ж робив, візитуючи парафії. Своїм прикладом показував дієвість віри.

Глибокий християнський дух і активізм програми єп. Павла демонструють його пастирські послання. Вже самі назви їх про-

мовисті: «Про духовне життя» (1928), «Про Пресвяту Євхаристію» (1929), «Про виховання молоді» (1930), «Про смерть» (1931), «Про сповідь» (1931), «Про умолення Найсвятіших Тайн» (1932), «Про літургічну акцію» (1938), «Про любов ближнього» (1939). Цю ж лінію продовжувала турбота владики про релігійні товариства, як то Апостольство Молитви, Товариство св. Престолу, Братство Божої Матері Неустанної Помочі. Для останнього, що розвивалося при осередках праці редемптористів, єпископ постарався про відпусти і привілеї під час відпусту в катедрі на свято Покрови 1928 р. Теж щорічно очолював відпусти в марійському центрі в Лютині.

Про плани, турботи й радощі єп. Павло багато років поспіль звірявся з митр. Андреєм. Нераз просив пораду й допомогу, часом матеріальну. І завжди її отримував. Так, у листі за 25 травня 1927 р. єп. Павло просив надіслати до Пряшева хоч трьох черниць з Галичини для праці з дітьми. Тоді ж зазначав, що *«Много біды особливо съ священниками. Маю десколько пяници безморальних; а матеріалистів много»* [2, арк. 7]. У листі за 6 жовтня 1928 р. владика дякував, що митрополит спрямував до нього служебниць, жертовною роботою яких духовенство дуже задоволене. Ці черниці запрацювали в єпархіяльному сиротинці для дівчат в Пряшеві, новий дім якого єп. Павло звів у 1927–1935 рр. При цьому ж закладі служебниці відкрили новіціят [9, с. 301-302].

Оскільки лист за 6 жовтня писаний після пам'ятного візиту митр. Шептицького на Закарпаття, де він очолив конференції українських єпископів в єп. палатах в Ужгороді 17-18 серпня, взяв участь у відпусті в Мукачівському василіянському монастирі 28 серпня і гостював у єп. Павла в Пряшеві, то пряшівський владика виразив сподівання: *«надіюся, що посіщеніе Вашей Екцелленціей благополучно повлияетъ на наши церк. и народны интересы»* [2, арк. 10]. 20-29 жовтня 1929 р. такі ж конференції відбулися в Римі, і обидва українські єпископи із Закарпаття: Ґебей та Ґойдич, брали в них активну участь. Коли після цих конференцій підготовчий комітет українських архієреїв мав відбутися в Пряшеві, єп. Павло узгоджував порядок денний з митр. Андреєм [2, арк. 28]. Але чехословацька влада, не бажаючи росту національної свідомості українців, у квітні 1931 р. заборонила галицькому митрополитові побувати на Закарпатті, на похороні єп. Ґебея [*Нива*, №5 1931, с. 190]. Наскільки єп. Павло був вражений цим вчинком «патріотичних» держслужб, видно з його листа від 8 травня 1931 р.: *«Что якраз чеський цельный уряд не перепустив авта, то нас дуже болит и нам велика ганьба*

и прото запротестую на отповідном місті; то уже не патріотичество, але дикунство» [2, арк. 31]. Відтоді Шептицький не бував у краї, але ієрархи жваво листувалися між собою.

Павло Ґойдич мав велику довіру до митр. Андрея і радився з ним у важливих питаннях. У листі з 30 липня 1930 р. запитував, чи варто їхати на Євхаристійний конгрес у Загребі й урочистості на пошану св. князя Емерика в Будапешті [2, арк. 22-23]. Офіційним представником Пряшівської єпархії в Міжєпархіяльній літургійній комісії українських єпархій, яка діяла у 1930–1935 рр. єп. Павло, за порадою владик Нярадія та Шептицького, призначив професора літургіки і церковного співу Львівської богословської академії о. Степана Рудя [Там само; 9, с. 43]. Також єп. Ґойдич відправляв молодь своєї єпархії навчатися у Львівській богословській академії, яку очолював о. Йосиф Сліпий. Робив це свідомо, бо: *«Тіснійши связы и знакомства съ Галичиною так изъ релігіозного яко и національного дуже потребны, бо инакше пропадеме, особливо на Пряшевщині, де нас так мало»* [2, арк. 23]. У 1932 р. чехословацька влада заборонила відправляти студентів вчитися в Галичині.

Довіряв єп. Павлу і митр. Андрей. Так, коли 24 лютого 1934 р. владика Ґойдич написав, що чехословацька влада проводить «систематизацію» і питає, до якої єпархії належить греко-католицька парохія у Празі (вона належала вона ще з австрійських часів до Галицької митрополії), то вже 1 березня 1934 р. митрополит відповів: *«Ваша Екселенціє, Вправді перед Чехи і Моравія і Сілєзія належали колись до парохії віденської яко центральної бувшої Австриї і з того титулу я мав там юрисдикцію. Думаю, що від хвилі повстання Чехословацької Республики еп. Няраді а відтак В[аше] Преосв[ященство] увійшли в ті права. Коли одначе В. Е. того бажають я се могу і се для справи потрібно , зрікаюся юрисдикції, і уважаю се цілком і правильним щоби В. Е. се виконували. Желаючи якнайуспішнійшої праці і ґратулюючи утворення нової парохії в Празі прошу приняти…»* [1, арк. 21].

Слід відзначити, що єп. Павло Ґойдич з єп. Петром Ґебеєм займали спільну позицію щодо уніфікації церковнослужбових книг [2, арк. 13-14]. Розпорядженням №151/29 єп. Ґойдич постановив: *«найстрогіше наказую в совісті цілому нашому кліру, щоб у майбутньому дотримувалися точно вказівок Служебника, прийнятого і підтвердженого Львівським Собором нашого єпископату, а із текстів, крім тих, що «відносяться до царя», не насмілилися щось відкинути чи щось додати»* [10, кн. 1, с. 167].

Із листів єп. Павла до митр. Андрея, його друкованих послань, виступів і дій можна побачити, яким був його стосунок до національних питань. У першому пастирському листі 1926 р. владика вів мову про *«нашъ русскій народъ»* і водночас використовував старий етнонім усіх українців «русини» [3, с. 18]. «Русские» фігурували в документах єпископа і в наступні роки [14]. Така термінологія була даниною настроям єпархії, в якій Павло Ґойдич був поставлений на єпископське служіння і мову якої використовував у публічному просторі. Виразом цих настроїв було й затвердження єпископом у 1929 р. для церковних шкіл російської граматики о. Євменія Сабова. А проте єпископ – уродженець Пряшівщини, який змалку знав атмосферу русофільства, не став його виразником, тим паче провідником.

Єпископ Павло, за словами наближеного до нього о. Мар'яна Поташа, ЧСВВ, *«дуже добре знав, що народ в Пряшівщині український»* [10, кн. 1, с. 172]. Він послідовно виходив за рамки дискурсу русофільства чи «карпаторусскості» на ширші обрії ідентичності, все свідоміше схиляючись до сучасної української свідомості. Показовим тут знову є приватне спілкування, де владика не відчував тиску середовища і виражав думки вільніше. Зокрема, 12 грудня 1928 р. він писав до митр. Андрея про *«галицкій руській народъ»* на чолі з Шептицьким [2, арк. 10]. 20 червня 1929 р., просячи гроші у митрополита на будівництво дому служебниць у Пряшеві, відзначав, що *«Ваша Екцелленція радо помагаютъ святы и національны подпріемства»*, тобто і ці установи в Галичині, і на Пряшівщині розглядав як установи однієї Церкви і однієї нації [2, арк. 13]. 22 серпня 1931 р. він писав про існування серед українців греко-католиків Пряшівської єпархії *«двухъ русскихъ направленій, русскаго да украинскаго»* і просив владику Андрея вислати для вірних до Праги *«по крайней мірі одного настоящаго украинскаго священника»* [2, арк. 32-33]. Митрополит допоміг і в цій справі, за що єп. Павло дякував [2, арк. 15]. У листі з вітаннями з нагоди 70-ліття митрополита, датованому 27 липня 1935 р., архиєрей виразив національні погляди, що природно для нього, у світлі поглядів релігійних: *«Ваша Ексцелленція! Дорогій нашъ Батьку! […] не можу оставити Пряшев, бо ординацію маю, про то наразі бодай письменно благоизволятъ приняти наши найсердечнійши поздоровленія и благожеланія, выражаючи разом свою найщирійшу благодарность за ті труды а кресты, яки Ваша Ексцелленція за свят Церковъ нашу и за Наш народъ так великодушно, такою ойцовскою любовію*

понесли» [2, арк. 54]. Вже в серпні єп. Павло був в Галичині і хотів своїм візитом зробити митр. Андрею сюрприз, привітавши з 70-літтям. На жаль, не застав його у Львові [2, арк. 56]. В листі єпископа до митрополита з привітаннями з нагоди його іменин, датованому днем 12 грудня 1937 р., знаходимо однозначне пояснення того, про який народ пряшівський владика писав, як про «наш». Отож, він прагне *«найсердечнійше поздоровити и передати наш голд великому Князю Церкви, великому человіку Украинского народа, великому добродійцу важного благородного діла»* [2, арк. 61]. Водночас усе сказане підтверджує свідчення о. Севастіяна Сабола, ЧСВВ про тодішні особливі настрої в пряшівському єпархіяльному управлінні: *«У Пряшові крім одного крилошанина, о. Йосифа Дюлая, що був одвертим симпатиком української орієнтації та крім двох словаків, усі греко-католицькі священники, включно з Преосв. Ґойдичем ЧСВВ, були радше москвофільських поглядів…»* [13, с. 249]. Тож, якщо вести мову про риси русофільства єпископа, це було українське русофільство, і воно слабшало. Таким же русофілом був, наприклад, і згаданий о. Рудь зі Львова.

Але 1946 р. описані погляди обернулися значними проблемами, бо 40 представників студентської молоді Пряшівської єпархії, переважно синів і дочок греко-католицьких священників, через меморандум заявили єп. Павлові, що у випадку запровадження нового календаря перейдуть на православ'я. І це сталося тільки через дозвіл владики громадам, які того вимагали, перейти на святкування празників за новим стилем. У спогадах о. Сабола зафіксовано: *«Коли я голосно дочитав [меморандум] до кінця, єпископ розплакався. Авжеж, це переважно діти священників і майже всі вони щойно останнього шкільного року вийшли з його дієцезіальної русскої гімназії як перші матуранти, отже особливіші улюбленці й гордощі єпископа. Коли Преосвященний із заплаканими очима поглянув на мене, я тільки сказав: – Ось, русскість!»* [13, с. 44]. Показово, що на тлі цих подій, добачаючи плоди «русскості», ієрарх усе більше покладався на співробітників-василіян – українців, які до того зазнали численних звинувачень через свою національну свідомість. Водночас єп. Павло, маючи власні національні погляди і будучи поставленим на служіння в єпархії, де діяли кілька опонуючих таборів, шанував їх відмінні погляди і намагався всіх мирити [10, кн. 1, с. 167, 172-177].

У другій половині 1930-х події усе явніше засвідчували імовірність нової великої війни. По різних країнах Європи наростали

шовіністичні настрої: у Чехословаччині вони теж були сильними, особливо серед словаків, що й відчув єп. Ґойдич. Через ці чинники він 13 серпня 1938 р. змушений був писати митрополитові, що мукачівський і пряшівський єпископи не зможуть підписати спільне звернення українських владик з нагоди 950-ліття Хрещення Руси, *«чтобы не дразнили мы тутейших людей, которы в каждой позаграничной акціи видят нікую то небезпеку, нелояльность навіть»* [2, арк. 60]. Як побачимо далі, загроза була не уявною.

Дійсно, майже одразу по вступі на катедру єп. Павлу довелося боротися зі спробами асиміляції вірних. Коли у 1929 р. він видав наказ про навчання рідною мовою в церковних школах, а потім закликав вірних під час перепису населення вказувати свою справжню національність, це обурило словацьку владу. Суперечки тривали роками, а владика не здавався. 1935 р. світська влада відібрала в Пряшівської єпархії 80 шкіл, щоби зробити їх словацькими, але владика поскаржився до Праги, і 1938 р. 65 шкіл повернули. Аналогічно 1940 р. державна влада безуспішно намагалася закрити вчительську семінарію у Пряшеві; тут єп. Павлові прийшла на допомогу Ап. Столиця, яка призначила закладу фінансову допомогу [8, с. 143, 146; 9, с. 261-262; 13, с. 312].

Позицію опору словакізації владика висловив словами: *«Я взяв на себе цей обов'язок тільки тому, бо нема нікого, хто цим зайнявся б. Інші народності мають своїх міністрів, свою політичну партію, своїх послів, одна тільки частина моїх вірних не має нікого, хто боронив би їхніх національних прав. Коли мої вірні звертаються до мене з довір'ям, я не можу відкинути їхньої просьби, хоч у наслідок того я маю багато неприємностей і велику шкоду»* [19, s. 51-52].

Незвичайно великі виклики поставили перед єп. Павлом початок Другої світової війни і конфлікти, які цьому безпосередньо передували. Карпатську Україну тоді окупувала Угорщина, Чехію – Німеччина, а Словаччина проголосила незалежність і стала сателітом-союзником Німеччини. Внаслідок переділу кордонів у той час в межах Словаччини опинилися 50 парохій Мукачівської єпархії, про які єп. Павло турбувався. І хоча Словацьку державу очолив римо-католицький священник Йозеф Тісо, авторитарний режим з ним на чолі всіляко переслідував владику, бо вбачав у ньому перешкоду для асиміляції українців. Почалося цькування пряшівського єпископа у пресі, ігнорування його скарг на порушення прав особисто президентом Тісо та іншими представниками влади; пролунали погрози, що єп. Павла треба ув'язнити [8, с. 144; 12].

Дійшло до того, що словаки обіцяли єпископу повне утримання на «пенсії», аби тільки він зрікся катедри і навіть виїхав до Риму. Щоби хоч якось захистити єпархію від гонінь, владика 22 листопада 1939 р. подав на зречення, але Апостольська столиця в Римі розуміла, що відбувається й вирішила інакше: 19 липня 1940 р. вона підняла статус Павла Ґойдича, призначивши його пряшівським єпископом-ординарієм [5, p. 567-568]. Цим у Римі дали зрозуміти, що стоять на боці переслідуваного владики і його народу. Офіційний вступ єпископа на катедру як ординарія відбувся 8 серпня 1940 р., але всі словацькі католицькі єпископи проігнорували цю подію і показово не прийшли [8, с. 145]. Утиски єпископа і єпархії тривали доти, доки при владі був о. Тісо, а міністр пропаганди Словацької держави Шаньо Мах під час з'їзду громадських функціонерів Шарисько-Земплинської жупи у Пряшеві 19-20 лютого 1942 р. прилюдно назвав владику *«зрадником і ворогом Словацької держави, […] негідним єпископського достоїнства»* й відніс його до тих осіб *«пре кторих маме концентрак»*. Осідок єпархії влада планувала навіть перенести з більшого Пряшева в менші Межилабірці [8, с. 145, 146; 10, кн. 1, с. 181]. А вже 1945 р. сучасники дивувалися християнській великодушності владики, коли він – єдиний незаплямований католицький єпископ держави, за словами одного з міністрів нової чехословацької влади, особисто на прохання словацьких патріотів і родини о. Тіса просив про його помилування в президента Чехословаччини Едварда Бенеша [10, кн. 2, с. 6-7; 12]. Президент відмовив.

Іншою ілюстрацію того, що у важких умовах авторитаризму владика Павло думав не про себе, став порятунок ним сотень в'язнів словацьких і німецьких таборів, у тому числі юдеїв. Ще єпископ прийняв біля 120 священників утікачів від комуністів з Галичини, і цим врятував їх [13, с. 19-20].

Коли 1939 р. мадяри депортували з окупованої ними Карпатської України василіян, роджених на Пряшівщині і в Галичині, єп. Павло надав їм притулок, а в червні 1939 р. призначив для служіння ченцям вакантну парафію в Межилабірцях. Працю там василіяни почали в липні того ж року. Поступово за підтримки владики вони розширювали служіння: проводили місії, відпусти у Красному Броді та на Буковій Гірці, у 1942 р. відновили Буківський монастир, у 1943 р. заопікувалися єпархіяльним інтернатом вчительської семінарії, у червні 1944 р. заснували монастир в Требишові, а 1945 р. перейняли під опіку парафію у Празі, 1947 р. відкрили

монастир у Пряшеві. Зрештою, 4 березня 1948 р. була оформлена повноцінна василіянська Провінція свв. Кирила і Методія у Чехословаччині, але це сталося вже в розпал комуністичних утисків проти греко-католиків. Одночасно розвивалося в єпархії Згромадження редемптористів, які 23 березня 1946 р. створили віцепровінцію. У 1947 р. новіціят у Пряшеві відкрили і василіянки. Організацію душпастирської роботи в умовах повоєнного лихоліття і зубожіння єп. Павло поєднував з великою благодійницькою діяльністю. Він де тільки міг у межах Чехословаччини і на міжнародному рівні, збирав пожертви для потребуючих і роздавав допомогу через єпархіяльні структури: *«з позиції історичного бачення, можемо з певністю твердити, що тільки геройська рятункова акція єп. Ґойдича захоронила Пряшівщину від голоду й загрозливої епідемії, яка вже почала бушувати в деяких околицях»* [9, с. 302].

Ще 1945 р. світська влада націоналізувала Пряшівську українську гімназію, у червні 1946 р. – всі церковні школи й інтернати. Єп. Павло боляче переносив руйнування того, що роками будував [9, с. 264]. Великих зусиль потребувала праця на місцях для порятунку громад, на які влада тиснула, аби перевести їх на православ'я. Із 1946 р. православний архиєпископ празький і чеський Елевтерій (Воронцов) анонсував «возз'єднання уніатів» словами про те, що *«всі слов'яни будуть об'єднані в одній святій православній Церкві під Московським патріархатом»* [13, с. 28]. Саме чернецтво було тією силою, яка жертовно допомагала владиці в названій сфері, особливо місіями, працею з молоддю. А щоби єпископ міг діяти ще активніше, 2 січня 1947 р. Апостольська столиця призначила йому в якості єпископа-помічника жертовного священника і свідомого українця о. Василя Гопка [*5*, с. 594-595; 8, с. 140]. Павло Ґойдич вділив йому єпископські свяченні 11 травня 1947 р., і він, як і його святитель, не зламався та згодом пішов в ув'язнення, яке переніс з великою гідністю. Допомога владиці Павлу була дуже потрібна, бо в той період уже частина священників, передусім русофілів, почала схиляти його до компромісів з комуністами, а згодом навіть оформилася група так званих священників «патріотів», тобто колаборантів, об'єднаних в «Організацію мирових священників» [10, кн. 2, с. 14-15, 36]. Наснагу до праці і витривалості владика Павло брав у глибокій вірі, а труднощі насправді спонукали його ще більше поширювати культ Богородиці і Христа-Чоловіколюбця. Тож складний 1944 р. він проголосив Марійським, а в 1947 р. урочисто посвятив Пряшівську єпархію

Пресвятому Серцю Христа-Чоловіколюбця і Непорочному Серцю Пречистої Діви Марії. У червні 1948 р. єп. Гопко провів коронацію Клокочівської ікони Богородиці [9, с. 371, 377].

Коли до Пряшева дійшли звістки про вбивство мукачівського єп. Теодора Ромжі, владика Павло лишився останнім греко-католицьким єпископом українцем на рідних землях на волі. Отець Сабол, ЧСВВ зауважив це у розмові, на що: *«Єпископ нічого не відповів, тільки поглянув на мене своїми великими, блакитними очима, взяв мене під руки і, мабуть, здушуючи природне зворушення, тихо сказав: «Ходім до каплиці»* [13, с. 85]. Розумів, що його чекає мучеництво, і, як засвідчили події, не злякався.

Коли ж 20-25 лютого 1948 р. внаслідок перевороту владу в ЧСР захопили комуністи, почалися системні спроби зруйнувати ГКЦ: перевести все духовенство й вірних і передати всі структури в Московський патріархат. Тоді ж вдарили по освітніх закладах Церкви, які ще діяли: 1949 р. націоналізували учительку семінарію, а наступного року ліквідували її (вперше її ліквідовували словаки у 1940 р.). Щоби остаточно ізолювати єпископа від духовенства й вірних, улітку 1949 р. комуністична влада призначила йому двох «помічників», які мали контролювати всі дії владики і стежити за тим, хто й чому його відвідує, які вказівки отримує [10, кн. 2, с. 46].

У 1949–1950 рр. режим провів масові арешти монахів і монахинь. 28 квітня 1950 р. у Пряшеві комуністи провели псевдособор, де оголосили про «ліквідацію унії» і «возз'єднання» з РПЦ, хоч до неї ці терени ніколи не належали. Того ж дня учасники псевдособору прийшли до греко-католицької катедри і вимагали у єп. Павла ключі до неї. Він відмовився виконувати незаконні вимоги і був арештований. Відтак 27 травня 1950 р. атеїстична влада, яка організувала «псевдособор» сама його й «визнала».

10-15 січня 1951 р. комуністи влаштували у Братиславі показовий судовий процес проти трьох єпископів: римо-католицьких Івана Войташака та Михайла Бузалки, і греко-католицького Павла Ґойдича. Пряшівського владику обвинувачували у держзраді, військовій зраді, шпигунстві на користь Ватикану. Показово, що єпископ, після місяців ув'язнення, тиску і тортур під час суду спокійно заперечував «аргументи» прокурора, що не вкладалося у задуманий сценарій, тому радіотрансляцію процесу багаторазово переривали. 15 січня 1951 р. архиєрея засудили до пожиттєвого ув'язнення з позбавленням громадянських прав і конфіскацією майна. Тоталітарний режим намагався використати суд, названий

«монстр-процесом», для тиску на греко-католиків і переведення їх в РПЦ, та цьому піддалася тільки частина єпархії. Переслідування ГКЦ і її єпископа публічно засудила Апостольська столиця [7, с. 76-77].

Павла Ґойдича утримували у тюрмах і таборах у Вальдіце-Картоузи (14 лютого 1951 – 29 травня 1952), Леопольдові (29 травня 1952 – 30 травня 1955), Ілаві (30 травня 1955 – 12 грудня 1957) і, зрештою, знову в Леопольдові [20, s. 80-86; детальніше у 10, кн. 2, с. 160-244]. Ув'язнювали його в спеціальних зонах для греко-католицьких священиків, які не корилися режимові. Через велику кількість духовенства ці зони мали неофіційну назву «Ватикан».

Всюди в ув'язненні, як і раніше на волі, єп. Павло був дуже скромним, доброзичливим і виконував фізичні роботи на рівні з іншими в'язнями. При цьому завжди молився і був прикладом для інших. Розуміючи авторитет владики, представники режиму пропонували йому звільнення в обмін на перехід у підконтрольне комуністам православ'я, але він відмовився. Цим ієрарх сприяв як збереженню вірності серед греко-католиків, так і наверненню кримінальних злочинців. І в таборах, і поза ними дуже поширеними були різні чутки про дива, які ставалися з єп. Ґойдичем: стигмати, левітацію, білокацію. Питання стигматів було настільки вагомим, що про це знали і ув'язнені греко-католицькі єпископи в СРСР. У «Меморіялах Йосифа Сліпого до папи Івана XXIII і папи Павла VI 1963 р. читаємо: «*Під час мого ув'язнення в Сибіру до мене дійшла звістка про арешт пряшівського єпископа Кир Павла Ґойдича та його помічника Кир Василя Гопка. Я також дізнався, що у в'язниці владика Ґойдич мав стигми*» [14, с. 482].

Було добре зрозуміло, що єп. Павло є в'язнем за християнську віру, і він отримував різні вияви солідарності в Чехословаччині, Україні і з-поза «залізної завіси» – з вільного світу. Символічною стала телеграма папи Пія XII з привітаннями єпископу з нагоди його 70-ліття, надіслана у 1958 р. Владика вже хворів на туберкульоз і рак легень, через що його перевели до в'язничної лікарні, в якій провів кінець життя і відійшов до вічності, висповіданий римо-католицьким священником-співв'язнем о. Алоїзом Враною [10, кн. 2, с. 242-244]. Незадовго до того встиг благословити в'язнів, у тому числі священників на чолі з єп. Гопком, на тюремному подвір'ї, сидячи у візку [10, кн. 2, с. 232-233].

Пряшівський єпископ Павло Ґойдич помер у свій день народження, як того бажав, 17 липня 1960 р. у тюрмі в Леопольдо-

ві. Спершу був похований на в'язничному цвинтарі: на могилі не було таблички з іменем, а тільки стовп і тюремний № 681 на ньому. П'ять разів о. Поташ, ЧСВВ з однодумцями ставили на могилі єпископа хрест, але його щоразу нищили співробітники органів держбезпеки [6]. Там тлінні останки владики пролежали до перепоховання 29 жовтня 1968 р. з ініціативи братів по Чину, владики Гопка і підтримки родини в крипти катедрального собору в Пряшеві [10, кн. 2, с. 251-262]. Все це стало можливим завдяки лібералізації режиму в Чехословаччині: «Празькій весні». З огляду на ці ж процеси комуністи змушені були визнати і частково відновити в правах Пряшівську греко-католицьку єпархію. І за життя, і по смерті народ шанував владику Павла, як святу людину: «*Нарід вважає його святим, адже голос народу – це голос Божий. Тому й ми віримо, що не буде жодних труднощів з його беатифікацією та канонізацією*», – писав на початку 1980-х о. Поташ, ЧСВВ [10, кн. 1, с. 3]. І ці слова сповнилися. Та лише 27 вересня 1990 р. суд у Кошицях реабілітував єп. Павла. 4 листопада 2001 р. св. папа Іван Павло II проголосив єпископа Ґойдича блаженним [20, s. 91-94]. Із 17 листопада 2001 р. його тлінні останки перебувають у пряшівській катедрі і до них щодня приступають численні молільники.

Володимир Мороз

Список використаної літератури:

1. Лист митр. Андрея Шептицького єп. Павлу Ґойдичу (1.III.1934) / ЦДІАЛ. – Л. – Ф. 201 ; оп. 4б ; спр. 2306 ; т. 1; арк. 21.
2. Листування митр. Андрея Шептицького з єп. Павлом Ґойдичем (10.XI.1926–13.VIII.1938) / ЦДІАЛ. – Л. – Ф. 358 ; оп. 1 ; спр. 179 ; 65 арк.
3. І. Архипастырскій листъ о. Павла Гойдича ЧСВВ. Апостольского администратора епархіи Пряшевской. – Ужгородъ : ОО Василіяни, 1926. – 19 с.
4. Пастырское посланіе духовенству и вѣрникамъ мукачевской, пряшевской и крижевацкой епархіио Царствѣ Христовомъ // Душпастирь. – 1927. – № 3. – С. 115-128.
5. Documenta Pontificum Romanorum historiam Ukrainae illustrantia (1075–1953). т. 2: 1700–1953 [=Analecta OSBM, серія 2, секція 3]. Romae : PP Basiliani, 1954. – 670 p. – Текста латин. мовою.

* * *

6. Мушинка Микола. Про ексгумацію тлінних останків єпископа Ґойдича // Патріярхат. – № 11. – 1990. – С. 24-25

7. Пекар, Атанасій, ЧСВВ. Василіянин ісповідник. Життя єпископа Павла Ґойдича, Ч.С.В.В. – Нью-Йорк : Слово доброго пастиря, 1961. – 96 с.

8. Пекар, Атанасій, ЧСВВ. Нариси з історії Церкви Закарпаття, т. 1 : Єрархічне становлення [=Analecta OSBM, серія 2, секція 1, т. 22]. – Рим : ОО Василіяни, 1967. – 241 с.

9. Пекар, Атанасій, ЧСВВ. Нариси з історії Церкви Закарпаття, т. 2 : Внутрішня історія [=Analecta OSBM, серія 2, секція 1, т. 50]. – Рим ; Л. : Місіонер, 1997. – 492 с.

10. Поташ, Мар'ян, ЧСВВ. Життя віддане Богові. Життєпис преосвященного Павла Ґойдича, кн. 1. – Л. : Місіонер, 1994. – 224 с. ; кн. 2. – Л. : Місіонер, 1995. – 352 с.

11. Решетило, Стефан, ЧСВВ. Участь Карпаторуської Провінції Чина св. Василія Великого в місійнім русі на Підкарпатській Руси // Записки ЧСВВ, т. 1. – Жовква : Друкарня ОО. Василіян, 1924. – С. 368-377.

12. Сабол, Севастіян, ЧСВВ. Владико, рятуйте нам президента Тиса // Америка. – 1985. – 19.XI. – с. 4 ; 1985. – 20.XI. – с. 4 ; 1985. – 21.XI. – с. 4 ; 1985. – 22.XI. – с. 4 ; 1985. – 26.XI. – с. 4 ; 1985. – 27.XI. – с. 4 ; 1985. – 3.XII. – с. 4 ; 1985. – 4.XII. – с. 4 ; 1985. – 5.XII. – с. 4 ; 1985. – 6.XII. – с. 4

13. Сабол, Севастіян, ЧСВВ. Голгота Греко-Католицької Церкви в Чехословаччині. – Торонто ; Рим : Вид-во ОО Василіян, 1978. – 372 с.

14. Сліпий, Йосиф. Спомини. – Л. ; Рим: Видавництво УКУ, 2014. – 640 с. + 40 с. іл.

15. Birčák, Ján, ed. Slovo episkopa Gojdiča. Výber z publikovaného dedičstva blahoslaveného biskupa Pavla Gojdiča. – Prešov : Lana 2004. – 264 s. – Текста словац. мовою.

16. Catalogus Ordinis S. Basilii Magni Congregationis Ruthenae SS. Salvatoris ineunte anno MCMXXIV. – Žovkva : PP. Basilianorum, 1924. – 48 p. – Текста латин. мовою.

17. Catalogus Ordinis S. Basilii Magni Congregationis Ruthenae SS. Salvatoris ineunte anno MCMXXV. – Žovkva : PP. Basilianorum 1925. – 52 p. – Текста латин. мовою.

18. Catalogus Ordinis S. Basilii Magni Congregationis Ruthenae SS. Salvatoris ineunte anno MCMXXVI. – Žovkva : PP. Basilianorum 1926. – 56 p. – Текста латин. мовою.

19. J. E. (Гопко Василь). Pavel Gojdič, ČSVV, jepiskop Prjaševskij. – Prjašev : Nakl. Družstvo, 1947. – 156 s. – Текста словац. мовою.

20. Šturák, Peter. Pavol Peter Gojdič OSBM – prešovský gréckokatolícky biskup (1926–1960). – Prešov : Prešovká univerzita v Prešove, 2013. – 127 s. – Текста словац. мовою.

Джерельні приписи:

1. Ґойдич Павло Петро : (*1888) ; [священик] // Закарпаття в енциклопедії українознавства / ред.-упоряд. В. Маркусь. – Ужгород : Ґражда, 2003. – С. 38 : портр.
2. Дронов, Михайло. Павло Петро Ґойдич : 125-річчя від дня народж. культур.-реліг. діяча Закарпаття і Пряшівщини / М. Дронов // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2013 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2012. – С. 277-282. – Бібліогр. в кінці ст.
3. Мишанич, О. В. Ґо́йдич Петро-Павло : [укр. громад. і церков. діяч у Словаччині] / О. В. Мишанич, М. І. Мушинка // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 7 : Ґ–Ді. – К., 2007. – С. 61-62 : фот.
4. Пагиря, Василь. Павло Гойдич : [священик] / В. Пагиря // Пагиря, Василь. Світочі Карпатського краю : іст. портр. греко-католиц. священиків Мукачів. єпархії / В. Пагиря. – Мукачево : Елара, 1996. – С. 102 : портр.

Серпень: 17

ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ ГРАБАР

140 років від дня народження орнітолога і живописця
(1883–1959)

Олександр Грабар народився 17 серпня 1883 р. в Будапешті, але сім'я походила з Ужгорода і через деякий час повернулася сюди, де проживала на вул. Ракоці (зараз вул. А. Волошина). Тут він навчався в Ужгородській католицькій гімназії ім. Другетів, згодом продовжив навчання в Будапештському університеті. Після закінчення університету йому пропонують роботу в Національному музеї, але любов до рідного міста змушує молодого фахівця повернутися додому. З 1911 р. і до кінця життя він мешкає і працює в Ужгороді.

Ужгородську гімназію закінчив у 1902 р., Будапештський університет – в 1906 р. Далі вчителював у Січовицях на Пряшівщині, а відтак у своїй рідній Ужгородській гімназії, де читав не тільки природознавчі дисципліни, а й філософію. Крім Будапешта, він побував у Відні (де набув здібностей вправного таксидерміста), їздив

у Грац. Викладаючи гімназистам природознавство, активно використовував виходи на природу, прекрасно розуміючи, що лише в кабінеті засвоїти ботаніку і зоологію не можна. Тому у щорічних звітах «Руської реальної гімназії» згадуються такі екскурсії. Учень Грабаря, що став біологом, Й. М. Чернекі, згадує, що О. Грабар був педагогом м'якої вдачі. Найвищим покаранням у нього було таке: учень, що завинив, зобов'язаний був з'явитися додому до О. Грабаря, де допомагав чистити господарю від пилу колекцію пташиних опудал. Тобто, відпрацьовуючи провину, учень вдосконалював свої знання з навчального предмета.

О. Грабар був одним з перших орнітологів Закарпаття, чимало зробив для охорони птахів. Він займався вирощуванням рідкісних видів хижих птахів у неволі, опублікувавши з цього питання кілька методик. У різного роду популярних статтях він доводив користь хижих птахів і закликав не стріляти їх і не рушити гнізд.

О. Грабар отримав диплом Угорського королівського орнітологічного товариства від 1926 р., в якому він відзначається як активний його член-спостерігач. Але особливо відомим орнітологом він став з 1931 р., коли в журналі «Подкарпатска Русь» опубліковано його працю «Птаство Подкарпатской Руси», яка дає першу уяву про склад птахів нашого краю. У статті О. Грабар описав 278 видів (частково і підвидів) пернатих Закарпаття. Ця праця є першоосновою для всіх подальших фауністів краю. О. Луговий назвав її своєрідним трампліном, опираючись на який можна дати оцінку змінам, що сталися у фауні птахів згодом. Більше того, О. Грабар часто вказував на зміни, які вже сталися в орнітофауні до початку 1930-х років. Таким чином, можна відтворити стан нашого птаства не тільки на початок XX, а й наприкінці XIX ст. Завдяки О. Грабарю ми зараз знаємо, що рідкісний в наш час орел-карлик (Hiera aetus pennatus) 1925 р. був досить звичайним в лісах під Ужгородом, де місцями гніздився групами; що на початку століття дуже рідкісна зараз на Закарпатті скопа (Pamlion haliaetus) гніздилася поблизу Ужгорода і Великого Березного; рідко який нині регіон може похвалитися частиии зустрічаии з соклом-кібчиком (Falco vespertinus). А ось що про цього птаха писав О. Грабар: в 1925 р. «од августа до септембра в таком множестве появлялися на ровнинах од Королева над Тисою до Михайловцев, що я сам судив, що их число є понад мильйоны».

Таким чином, фауністична робота О. Грабаря дозволяє нам зазирнути в минуле. Ми дізнаємося, що в районі Чорного Мочару (це район між Мукачевим і Береговом) раніше гніздилися сірі гуси

(Anser aner), великі (Egretta alba) і малі білі (E. gatzetta) чаплі, колпиці (Platalea leu.corodia), часто залітали пелікани і інші за сучасниии міркаии «екзотичні» птахи. Надто цікавими для мовознавців стануть місцеві народні назви птахів, які зберіг для нас О. Грабар. Чеглок (Falco subbuteo) по-місцевому «шулик», і відповідно його не варто плутати з українським «шуліка», який по-закарпатськи буде «коршуном». Змієїд (Circaetus gallicш) по-закарпатськи – «крачун».

Підсумки студій по хижаках відображені у солідній праці «Хижое птаство Подкарпаття», опублікованій в журналі «Зоря» (Ужгород) за 1941 і 1942 рр. Тут поданий морфологічний і орнітологічний опис окремих видів пернатих хижаків Закарпаття, представлені дані з екології і міграціях всіх наших хижих птахів, наведені, виходячи з власного досвіду автора, практичні рекомендації по утриманню рідкісних хижаків в неволі.

О. Грабар був і популяризатором знань про птахів. Такі статті, як «Наші птици в маю и июнію» (1931) звернені до найширших верств населения. В них автор закликав охороняти хижих птахів, залишати для розмножения пернатих дуплисті дерева. Такі статті написані доступно і навіть поетично.

З 1944 р. і до кінця своїх днів О. Грабар працював в Ужгородському обласному музеї, де зберігаються не тільки його майстерно виконані опудала птахів, але і картини. Кілька картин релігійного змісту написано на замовлення Мукачівської греко-католицької єпархії. О. Грабар був далеким родичем знаменитого митця-академіка І. Е. Грабаря (а через нього – і А. Добярнського). Також О. Грабар непогано грав на піаніно, до глибокоі старості регулярно займався музикою. Також він серйозно займався квітникарством, систематично виписував з Нідерландів рідкісні сорти тюльпанів і троянд, розмножував їх. Він цікавився акваріумними рибками, тримав породистих собак. Утримував у вольєрах хижих птахів, особливо полюбляв соколів і сов.

Помер О. Грабар 30 червня 1959 р. Похований в Ужгороді на Кальварії. Нащадки О. Грабаря продовжують жити у предковому будинку. Багато для збереження пам'яті про О. Грабаря зробили його внучка К. І. Вавра та правнук Д. Ю. Іорданіді. На поч. XXI ст. у Закарпатському краєзнавчому музеї проведено виставку картин О. Грабаря. Виготовлені ж ним 250 чучел птахів є основою орнітологічної експозиції Зоологічного музею УжНУ.

Сергій Федака

Джерельні приписи:

1. Грабар, А. Важки Подкарпатскої Руси (Odonata Carpathorossica) / А. Грабар // Подкарпатска Русь. – Рочник Х. – 1933. – Текст рос. мовою.

2. Грабар, А. Наші птици в маю и июню / А. Грабар // Подкарпатска Русь. – Рочник VIII. – 1931. – Текст рос. мовою.

3. Грабар, А. Птацтво Подкарпатскої Руси / А. Грабар // Подкарпатска Русь. – Рочник VIII. – 1931. – Текст рос. мовою.

4. Грабар, А. Туруни Подкарпатскої Руси (Carabini Carpathorossiae). / А. Грабар // Подкарпатска Русь. – Рочник VIII. – 1931 ; Рочник IX. – 1932. – Текст рос. мовою.

5. Грабар, А. Уральська сова на Подкарпатской Руси / А. Грабар // Подкарпатска Русь. – Рочник Х. – 1933. – Текст рос. мовою.

6. Грабар, А. Хижое птацтво Подкарпатья / А. Грабар // Зоря-Hajnal. – 1941. – № 1-2 ; 1942. – № 1-2. – Текст рос. мовою.

7. Hrabar, A. Ptactvo na Podkarpatske Rusi / A. Hrabar // Sbornik Zemske Musejni Spolecnosti v Uhorode. – 1932. – Текст угор. мовою.

8. Hrabár, A. A fehérkarmú vércse (Falco naumanni) / A. Hrabár // Kárpáti Vadász. – Berehovo-Beregszász, 1929. – Текст угор. мовою.

9. Hrablir, A. Die Verbreitung des Weissen Sforches (Ciconia c. ciconia L.) im Nordungarischen Karpathenvorland in den Jahren 1933–1934 / A. Hrablir // Aquila. – Budapest, 1939. – Текст угор. мовою.

10. Hrabár, A. Énekes hattyú (Cygnus cygnus) Kárpátalján / A. Hrabár // Aquila. – Budapest, 1924. – Текст угор. мовою.

11. Hrabár, A. Fakó keselyű Kárpátalján / A. Hrabár // Aquila, Budapest, 1924. – Текст угор. мовою.

12. Hrabár, A. Füles vöcsök (Podiceps auritum) Kárpátalján / A. Hrabár // Aquila, 1924, Budapest. – Текст угор. мовою.

* * *

13. Борейко, Володимир Євгенович. Грабар Олександр Олександрович : [орнітолог] / В. Є. Борейко // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 6 : Го–Гю. – К., 2006. – С. 349. – Бібліогр. наприкінці ст.

14. Грабар Олександер : (*1883) ; [про відомого закарпат. орнітолога, дослідника природи] // Закарпаття в енциклопедії українознавства / ред.-упоряд. В. Маркусь. – Ужгород : Ґражда, 2003. – С. 31.

15. Джахман, Руслана. Олександр Грабар – один із перших працівників Закарпатського краєзнавчого музею / Р. Джахман // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. – Вип. 9-10. – Ужгород : ІВА, 2010. – С. 62-66 : фот. – Бібліогр. наприкінці ст.

16. Кобаль, Й. Олександр Грабар : (до 130-річчя з дня народження) / Й. Кобаль. – Ужгород : ІВА, 2013. – 51 с.

17. Луговий, О. Є. Олександр Олександрович Грабар / О. Є. Луговий // Орнітологи України : бібліогр. довід. – Вип. 1. – Харків, 1999. – С. 66-69.

18. Ходанич, Лідія Петрівна. Грабар Шандор (Олександр Олександрович) : [орнітолог, один із засн. Закарпат. краєзнав. музею] / Л. П. Ходанич // Педагогічна енциклопедія Закарпаття. – Т. 1 : А-Н. – Ужгород : Карпати, 2021. – С. 163.

* * *

19. Джахман, Руслана. Олександр Грабар: музейний період : [про особистість, що стояла біля витоків музейн. справи] / Р. Джахман // Новини Закарпаття. – 2018. – 12 трав. – С. 14 : фот.

20. Луговой, О. Є. Піонер наукової орнітології на Закарпатті / О. Є. Луговий // Беркут. – Вип. 2. – Чернівці, 1993. – С. 42-45.

21. Літераті, Тетяна. Будинок орнітолога Олександра Грабара / Т. Літераті // Ужгород. – 2018. – 23 черв. – С. 9, 11 : фот.

22. Літераті, Тетяна. Колекцію орнітолога Олександра Грабара можна і нині побачити у Зоологічному музею УжНУ / Т. Літераті // РІО. – 2018. – 15 груд. – С. 7 : фот.

23. Луговий, О. Є. Олександр Грабар – невтомний дослідник природи Закарпаття / О. Є. Луговий // Закарпат. правда. – 1991. – 13 листоп.

Жовтень

ГАЗЕТА «НАУКА»

125-річчя виходу першого номера
(1897)

125 років тому (1897) на Закарпатті вийшов часопис, якому судилося стати першим по-справжньому народолюбним виданням. Мова про газету «Наука». Її В. Ґабор справедливо назвав унікальним явищем у крайовій журналістиці кінця XIX – початку XX ст. [1, 160]. Це ужгородське видання стало справжнім виразником інтересів народу, неабияк прислужившись у його національ-

но-культурних змаганнях, у підвищенні освітнього рівня та релігійно-моральних засад населення.

Першим редактором «Науки» був Ю. Чучка, відтак, як зазначав С. Федака, ще далі в народному напрямку її повели А. Волошин та В. Гаджега [2]. Часопис мав також різних видавців: «Общество св. Василія Великого», «Книжковое акційне общество «Уніо»... Саме з ними в основному й пов'язані головні етапи становлення та розвитку часопису.

«Наука» намагалася «увійти» в народ, пробудити в ньому національні почуття. У редакційних зверненнях до читачів неодноразово наголошувалося, що газета повинна поширювати між краянами рідне слово, а з ним пропагувати християнську патріотичну культуру, кращі здобутки просвіти.

Єдине на той час у краї «руське» видання друкувало численні матеріали з життя народу, про причини його злиднів, статті морально-повчального характеру, пропагувало знання з багатьох суспільних галузей, здобутки місцевої та української літератури, праці з історії, фольклору та етнографії. Часопис висвітлював діяльність читалень, товариств, кооперативів, виступав проти ганебних соціальних явищ. Важливу роль газета відіграла в поширенні християнських ідей, проти нав'язування місцевому населенню російської мови. Багато актуальних публікацій на ці теми належали перу А. Волошина. У них автор неодноразово наголошував, що наука є духовним здоров'ям населення. А тому священики, учителі будуть дуже відповідальними перед Богом і людьми, якщо народ і в XX ст. залишиться неписьменним.

А. Волошин був переконаний, що друковане слово має надзвичайно вагомий вплив на читачів і його потрібно використати для виховання самосвідомості населення. Через це мова й народна орієнтація «Науки» поступово розвивалися. У редакційній статті «О нашемъ языкѢ», опублікованій 1907 року, зазначалося, що «редакція «Науки» сознательно приближаеся къ народному языку...» [3].

Дотримуючись народовецького напряму, ставлячи перед собою просвітницькі цілі, «Наука» швидко завоювала популярність у краї, про що писала тогочасна преса. Уже через рік після виходу успіхи в завоюванні симпатій аудиторії стали значними. У 1898 році цей часопис мав понад 1000 передплатників, а в цілому його читали, за свідченнями сучасників, близько 20000 людей. Значною в зростанні популярності видання була заслуга

багатьох співробітників, зокрема Е. Бокшая, В. Желтвая, а також і самого А. Волошина, який у складні часи видавав газету власним коштом.

Часопис також виходив нетривалий час під назвою «Руська Краина», а в 1922–1938 рр. – як «Свобода». Просвітницькі традиції А. Волошин продовжив і в новій газеті, яка, щоправда, більше трансформувалася в політичне видання. А «Наука» насамперед запам'ятається як справді перше на Закарпатті по-справжньому народолюбне видання.

Володимир Тарасюк

Список використаної літератури:

1. Габор, В. Наука / В. Габор // Періодика Західної України 20–30-х рр. XX ст. : матеріали до бібліогр. / за ред. М. М. Романюка. – Л., 1999. – С. 155-170.

2. Федака, С. Закарпаття на порозі XX століття / С. Федака // Режим доступу : https://zakarpattya.net.ua/News/111915-Zakarpattia-na-porozi-KHKH-stolittia. – Назва з екрана.

3. [Редакція «Науки»] О нашемъ языкѣ // Наука. – 1907. – Ч. 9. – 15 лют. – С. 1.

Джерельні приписи:

1. Габор, Василь. Наука : [газета] / В. Габор // Габор, В. Українські часописи Ужгорода (1867–1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. – Л., 2003. – С. 144-163. – Бібліогр. наприкінці ст.

2. Кічера, В. В. «Наука» : [газета] / В. В. Кічера // Енциклопедія Сучасної України. Т 22. : Мр–На. – К. : Ін-т енцикл. дослідж. НАН України, 2020. – С. 551 : фот. – Бібліогр. наприкінці ст.

3. «Наука» : [газета] // Загальна библіографія Подкарпатя. Ч. 1 / зложили Н. Лелекачь, И. Гарайда ; факсим. вид. за : Ungvar, 1943. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2000. – С. 45.

4. «Наука» : [тижневик на Закарпатті, виходив в Ужгороді] // Закарпаття в енциклопедії українознавства / ред.-упоряд. В. Маркусь. – Ужгород : Ґражда, 2003. – С. 107.

Листопад: 9

КАРПАТСЬКА СІЧ

85 років від дня створення Карпатської Січі –
збройних сил Карпатської України

9 листопада 1938 р. у Хусті відбулися установчі збори Організації народної оборони – «Карпатська Січ» (ОНОКС), на яких прийнято Статут організації. Січ очолила Головна команда – командант Дмитро Климпуш, заступник Іван Роман. Штаб – у Хусті. 10 листопада 1938 р. міністр Карпатської України Ю. Ревай затвердив рішення установчих зборів ОНОКС. Головними органами Січі були Головна команда і Рада. Команду очолював командант, який мав двох заступників і двох членів команди. Рада складалася із команди і референтів. Існували референтури організації і зв'язку; пропаганди, преси та морального виховання; інструкторсько-оборонного навчання. При Головній команді діяли адміністративний секретаріат і ревізійна комісія. Члени поділялися на дійсних, які були прийняті командою; благодійних, які надавали організації матеріальну або моральну підтримку; почесних, які мали заслуги перед українським народом. Благодійних і почесних членів обирала Рада. Крім членів, були і кандидати в члени. Січовики мали право брати участь у всіх заходах, що проводились Січчю, користуватись активними і пасивними виборчими правами, а також носити форменний одяг, знаки і зброю. Низові організації Січі поділялися на відділи. Кілька відділів складали кущ. За званнями керівний склад поділявся таким чином: старший січовик, десятник, сотник і атаман. Посади, які вони займали, були такими: гуртковий, провідник, кошовий, член ради і командант. Відзнаки посад розміщувалися на рукавах і головних уборах форменого одягу. Керівний склад приймав присягу в присутності команданта. Крім політичного штабу, який діяв легально, існував також військовий (таємний) штаб. Його спочатку очолював М. Аркас, потім Г. Стефанів.

«Летючою естрадою», пропагандистським відділом Січі, керував М. Чирський. Координатором ідеологічної та політичної роботи в Карпатській Україні був О. Ольжич. За матеріальну допомогу населенню й уряду А. Волошина відповідав Я. Барановський (Борис, Лімницький): саме він координував взаємозв'язки Закарпат-

тя зі світовими українськими організаціями. До військового штабу входили Р. Шухевич (Щука), З. Коссак (Тарнавський), О. Карачевський (Свобода), Г. Барабаш (Чорний), Є. Врецьона (Волянський), І. Кедюлич (Чубчик). Обов'язки начпльника штабу виконував полковник М. Колодзінський (Гузар). До військових справ залучалися також О. Сеник (Канцлер, Грибівський), М. Капустянський (Степовик, Генерал, Низола), В. Курманович та В. Петрів.

Місцеві Січі з окремих сіл об'єднані були у районових командах, а ті знову підлягали командам округ, яких було 10: Хустська, Волівська, Тячівська, Рахівська, Іршавська, Свалявська, Середнянська, Севлюська, Перечинська і Великоберезнянська, вони проводили військовий і політичний вишкіл (кільканадцять). Крім того, були створені гарнізони Січі, які складалися з людей, що прийшов служити з різних українських земель, головно з Галичини, Буковини та Наддніпрянщини, і лише частинно місцевих людей. У 5 постійних гарнізонах Карпатської Січі провадився нормальний військовий вишкіл, а частина січовиків виконувала допоміжну службу в поліції чи прикордонній сторожі. Проводилася також культурно-освітня праця серед населення (артистична група «Летюча естрада» під керівництвом Анатоля Демо-Довгопільського), видавався тижневик «Наступ» під редакцією С. Росохи). Серед старшин та у постійних ґарнізонах була, крім місцевих, значна кількість галицьких українців (Зенон Коссак, Роман Шухевич («Щука»)).

1 січня 1939 р. оголошено про створення Жіночої Січі. Її очолила Стефанія Тисовська, а заступницею стала Марія Химинець. На заклик у пресі протягом січня у багатьох містечках та селищах Карпатської України до осередків Жіночої Січі почали вступати жінки та дівчата. Невдовзі Жіноча Січ стала масовою організацією закарпатського жіноцтва. У січні-лютому січовички вже організовували художні вечори та вистави, розповсюджували українську літературу, допомагали незаможним закарпатським батьківщинам. Для підготовки провідниць Жіночої Січі з середини лютого до початку березня у Хусті організували інструкторський курс, де навчалося 54 жінки з усіх куточків автономного краю. До програми вишколу входили: історія та географія України, обов'язки січовичок, загальноосвітня праця, гігієна, боротьба з неписьменністю, плекання чистоти літературної мови, пошанування материнства, виховання та опікування дітьми, санітарний вишкіл, фізичне виховання (спорт), стройова підготовка («впоряд»), розвідка. 19 лютого 3000 січовичок прибули до столиці краю, щоб взяти участь в урочистому

марші вулицями міста з нагоди II краєвого з'їзду Карпатської Січі. З балкону «Січової гостинниці» зі словом виступила командантка Жіночої Січі С. Тисовська. Січовички шили однострої (чоловічі та жіночі), національні та січові прапори. Були також зв'язковими та розвідницями: передавали вказівки та накази Головної команди в окружні та місцеві осередки Карпатської Січі, працювали на радіотелеграфній і телефонній службі, здобували інформацію про розташування чехословацьких військ і плани військового командування. У Хусті Жіноча Січ створила окремий відділ Червоного Хреста, де працювали також професійні лікарі. У домівці Жіночої Січі влаштували лазарет для поранених у боях із чехословацькою армією у ніч із 13 на 14 березня 1939 р. Допомагали бійцям і на полі бою. Відомо, що групу дівчат із Жіночої Січі угорці розстріляли 16 березня 1939 р. під час боїв на Хустському напрямку.

Брак зброї був найболючішим питанням Січі. Без неї вона була не військовою, а тільки спортово-виховною організацією. Змагання дістати зброю стало для Січі провідним аж до трагічних днів 14-16 березня. Головна проблема полягала в тому, що згідно з чинним чехословацьким законодавством, Карпатська Січ як приватна військова організація не мала права на вільне володіння зброєю. Але у грудні чехословацьке командування все ж таки пішло назустріч і видало кілька десятків одиниць стрілкової зброї, переважно старих австро-угорських пістолетів та гвинтівок системи Манліхера, взамін на те, що вояки Карпатської Січі будуть допомагати охороняти кордон і ловити ворожих диверсантів. Цього явно не вистачало, аби укомплектувати навіть взвод Карпатської Січі, а ідея повноцінного озброєння організації викликала спротив у чехословацького військового командування. Певну частину зброї організація здобула під час боїв з польськими та угорськими терористами в прикордонній смузі.

У січні 1939 відбувся ряд великих окружних та районових з'їздів Січі, які проходили під провідним гаслом: «Зброю Січі!». 15 січня відбулася поїздка делегації Карпатської Січі на чолі з Головним командантом Дмитром Климпушем до Відня. Члени командування Карпатської Січі намагалися таємно закупити зброю для потреб організації, однак не вийшло. Для придбання зброї для Січі в середині лютого в Берлін їздив також заступник коменданта Карпатської Січі Іван Роман. Однак ця поїздка також не принесла результатів. А. Волошин звернувся до громадян краю та української діаспори. Очікувана допомога незабаром почала надходити. 19 лютого 1939 р.

українці Канади вислали 5200 доларів на руки А. Волошина для розбудови Січі. Надходили пожертви від окремих краян. Січ вимагала рівно ж передання служби безпеки краю, це є жандармерії та фінансової сторожі, в українські руки, бо вони були до української влади наскрізь ворожі і непевні. Січ утримувалася майже виключно на гроші, що приходили як збірки від української еміграції, була полишена на себе. Усе, що вона встигла закупити, приватно з різних джерел коло 200 револьверів, головно калібру 6,35 та три кулемети з невеликою кількістю набоїв. Було ще 10 рушниць.

У ніч з 13 на 14 березня 1939 р. в Карпатській Україні відбулися події, які мали значний вплив на подальшу долю краю. 13 березня генерал Прхала в порозумінні з німцями і мадярами дав наказ регулярному чеському війську роззброїти січовий гарнізон у Хусті та зліквідувати його. Чеське військо вночі напало на касарні, на будинок команди Січі і на «Січову гостинницю». Слабо озброєні січовики боронилися аж до 10 год. ранку, коли за наказом прем'єра Волошина склали зброю до його помешкання. В боях полягло 108 українців і 7 чехів.

Тим часом 14 березня о 6-й ранку почався наступ гортіївців на Карпатську Україну. Першим перейшов кордон 12-й велосипедний батальон в районі Підгорян і взяв напрям на Чинадієво і Сваляву. Тоді ж почався перший бій гортіївців з січовиками під Горондою, яку було здобуто о 16-й годині. Уряд Карпатської України запропонував чеському генералові, комендантові свалявського гарнізону Я. Сватеку очолити оборону Карпатської України. Той пересунув війська ближче до кордону, видав зброю січовикам, але невдовзі склав з себе повноваження, мотивуючи це наказом Праги на евакуацію. Ввечері вздовж прикордонного каналу між Ужгородом і Доманинцями почалася перестрілка між угорськими гонведами, з одного боку, та чехословацькими прикордонниками і січовиками, з іншого. Тоді ж прем'єр А.Волошин підписав документ, яким Карпатську Січ оголошено армією Карпатської України. Він заявив М. Бажанському: «Я хотів це зробити давніше, 12-го січня, а потім 12-го лютого, але мені «віщі політики» відраджували. Деколи я був у прикрих стосунках з Головним штабом Карпатської Січі і самим собою, з моїм власним наставленням, що Держава має мати свою рідну Армію. Роблю це сьогодні й прошу це передати для історії».

«Мадяри напали на Севлюш 15 березня близько 2 години вночі. Місто боронили чехи панцирними автами й танками» (Я. Голота). «З хустських касарень чехи евакують. Хустський 45-й піший

полк серед подвір'я палить рушниці, розбирає кулемети, а склад стрільного пороху чеські старшини висадили в повітря... Також на подвір'ї військової команди міста горять, крім документів, цілі купи рушниць... Творяться гуртки січовиків, спиняють і обеззброюють чеські відділи і жандармерію. Біля полудня команда вже мала стільки зброї, що могла узброїти одну сотню і вислати на фронт. Із Севлюша та Іршави телефонують, що деяку зброю від чехів вдалося видістати. В Севлюші узброїли семінаристів і учнів торговельної школи. Біля Головної Команди (при вул. Румунській) поставлено скоростріл і, не зважаючи на протести, січовики роззброюють чехів», – згадував В. Ґренджа-Донський.

О 8-й ранку – переговори поручника-січовика Івана Чучки з чеським комендантом Севлюша про озброєння січовиків: «Майор Маша сказав мені, що зброю скоріше дасть мадярам, ніж розбишакам, злодіям, січовикам: «Коли ми ту не будемо панами, будуть мадяри, а не ви – ви дурні». О 10 ранку, коли мадяри вже наблизилися до Севлюша, військова команда чехів відступила в напрямі Хуста... Я взяв 20 січовиків, озброїв їх і послав на позиції на кінці Севлюша, щоб загородити вступ мадярам, доки прийде поміч з Хуста. З цими 20 крісами ми держали Севлюш проти 1000-разової мадярської переваги до 14 годин того самого дня. Потім уступили до Малої Копані. Один січовик поліг», – згадував І Чучка. Йому вторить О. Волянський: «З комендантами-чехами по різних місцевостях було легше зговоритись, як з Головною Командою. Так дістали ми зброю в Севлюші та Іршаві. В інших місцевостях, як, наприклад, в Торуні, Воловім, просто роззброєно чехів, причому не обійшлося очевидно без стрілянини і жертв. У Хусті справа представлялася зовсім погано. В середу 15 березня ми мали до диспозиції близько 50 крісів і 200 револьверів. Це була зброя, складена попереднього дня в помешканні прем'єра. Близько полудня в жандармів забрано 100 крісів і 6 ручних скорострілів. Цією зброєю озброєно сотню «Королево» і вислано на фронт (4 година пополудні)... Наші хлопці просто скеровували менші відділи чехів, що йшли з фрпонту, на подвір'я при вул. Румунській, ч. 1, і там мусили вони під загрозою скорострілів складати зброю. Викликало це протести чеської команди в уряді. Уряд давав суворі директиви штабові, штаб – черговому старшині при вул. Румунській, черговий старшина відповідав «офіційно» і «на позір», що справу прослідить, відповідь собі йшла урядовою дорогою, а чехів ми роззброювали далі. В той спосіб роздобуто кількасот крісів і кільканадцять ручних скорострілів».

О 14-й годині угорські війська здобули Севлюш. «Чеське військо евакує; наші севлюшські оборонці просили, хай нам чехи дадуть хоч два панцирні авта – не схотіли, везуть з собою румунам... Тих кілька десяток семінаристів та гімназистів міста не могло вдержатися супроти мадярської регулярної армії» (В. Ґренджа-Донський). У Білках між 18 і 20-ю годинами січовики роззброїли чехів і готуються до оборони. О 17-й годині січовики зайняли оборону у Великій Копані і Королеві.

«Близько сьомої години січовики привозять до Хуста з Іршавщини перших полонених мадярських вояків. Між мадярами знаходяться і старші віком вояки – доказ, що Мадярщина провела в себе тиху мобілізацію. Іршавські січовики розповідають, що вони перестрілювалися від ранку з мадярами, бої дуже тяжкі, багато січовиків, головно білецьких молоденьких гімназистів, полягло біля Іршави. Надходять повідомлення, що мадярський наступ відбитий і Севлюш в руках січовиків. Одначе через якийсь час маємо нові повідомлення, що мадяри наступають сильними моторизованими відділами й знаходяться вже під Великою Копанею – менше 2 км від Хуста... Вирішили евакуювати уряд з Хуста до Великого Бичкова й продовжувати далі збройну боротьбу», – згадував І. Рогач. «Вночі обсадили ми опущені чехами касарні, де була значна кількість зброї, ручної і машинової, причому ця остання понищена. При помочі старих вояків і старшин змонтовано вісім важких скорострілів. У Тячеві окружний начальник Калинюк був у явній змові з мадярами і перешкоджав озброєнню січовиків. Врешті висланий з Хуста підхорунжий М. з місцевою командою силою забрав від чехів значну кількість ручної та машинової зброї. В цей спосіб ішло озброєння вночі з 15 на 16 березня швидким темпом», – доповнює О. Волянський.

16 березня у Хусті оголошено мобілізацію. «Від раннього ранку у владному приміщенні в Хусті кипить праця. В кімнатах складають кулемети, у коридорах набивають стрічки. На подвір'ї великий рух, переважно молодь... Озброєні відділи відходили на визначені становища в місті і поза містом» (І. Гуцул). Вранці легкопоранених січовиків з Хуста повезено до Тячева, де мав відкритися госпіталь. Січовики вирушили на іршавський та севлюшський фронти. Хуст вирішено здати: «Стало ясно, що нам залишається тільки відступ. Почалася підготовка до нього. Передовсім спалили всі акти й архіви Головної Команди. Почалося стягування підвод. Останніми двома автами поранених і жінок відіслано на Тячів» (О. Волянський). О

5-ій ранку почався угорський наступ на Королево, о 6-ій – штурм Хуста. О 10-ій годині угорські війська здобули Королево. Уранці також загарбано Сваляву і Перечин. Далі бої розгорнулися по лінії Рокосово – Іршава, поступово наближаючись до Хуста.

«16 березня я вийшов в Хусті на вулицю, все в місті виглядало, як за стану облоги. Наше радіо ще все закликало людей до зброї, пустивши навіть вістку, що німці приходять нам на поміч... Мобілізовані люди приїжджали до столиці, їх озброювали на подвір'ї окружного уряду, деякі були в уніформі, інші в цивільному одязі. Їх приділювали до загонів, до сотень і вони з рушницями на плечах відходили на фронт повздовж Тиси. Але для багатьох мобілізованих не стало зброї, не було ані харчів, вони тинялися голодні, нарікали. Їм нашвидко наші жінки приносили що могли. З фронту привозили і ранених – їх наші дівчата та жінки перев'язували, годували та доглядали. Зі шкіл поробилися тимчасові шпиталі, перед колою, де позавчора засідав Сойм, варилася в казані «дзяма» (гуляш) для голодних вояків, на подвір'ї окружного уряду військові кухні теж варили хоч ту скромну юшку для голодних. В отих «шпиталях» лікарів не було, їх просто витягалося з їх ординацій, щоб помагали в наглих випадках» (В. Ґренджа-Донський).

«Уже близько 10 години перед полуднем почали обстрілювати Хуст. Все ж була надія вдержатися до вечора і відступати вночі. Вислано останній резерв на фронт. Відділ цей після більш як годинного маршу, пішов до протинаступу таки з маршевої колони і відбив залізничний насип на висоті Рокосова. Але вже за пів години мадяри сфорсували насип обходом від Рокосова. Фронт почав відступати. Мадяри, наступаючи, були б, може, перебили всіх і сфорсували насип під Хустом вже в полудне, але наші застави зупинили їх біля мостів, одночасно даючи можливість розбитим січовим відділам відтягнутися за ріку. Відділи ці не числили більш як півсотні осіб. Бій між Кривою і Хустом тривав близько трьох годин» (О. Волянський). Близько 12-ї години – завершено бій на Красному Полі. «На цьому Красному Полі велися рукопашні бої зі стократною перевагою людей і техніки. Могил героїв Красного Поля в Копані, в Хусті та інде замало, але принаймні п'ятдесяткрат стільки помандрували вони до Тиси» (В. Ґренджа-Донський). В самому Хусті «близько першої години стрілянина стала дуже густа. З фронту прибігли два зв'язкові з повідомленням, що фронт повністю розбитий, держаться ще тільки обидва скоростріли при мостах. Рівночасно дістали ми скорострільний вогонь з-за

Тиси» (О. Волянський). «О пів на третю вийшли з Хуста останні цивілі. Мадяри вже були під самим Хустом. На передмісті велися бої. Ще о 4 годині були наші прапори, аж коли входили мадяри до середини Хуста, вони зникли і були заступлені мадярськими триколорами. В три четвертини на п'яту дзвонили по всіх церквах дзвони, тоді саме ввійшли мадяри до передмістя», – згадує М. Самчукова.

До 16-ї години 11 січових загонів боронили ключові об'єкти Хуста. Крім того, ще 50 січовиків утримували державні будинки та патрулювали вулиці. О 18-й останній з цих загонів, що обороняв хустські казарми відступив до Нанкова і наздогнав головну колону відступаючих у Тереблі. В Іршаві ж «відбувався ярмарок, немовби нічого не мало статися. До канцелярії прибували різні люди з околиці в січових справах; з Білок доставляли автами зброю... Близько 12 години говорю з Хустом... Уряд вже виїхав до Бичкова. Це був для мене знак, що ситуація дуже грізна, в що я ще досі не вірив. Одначе одержую ще наказ: «Тримайтеся». А тим часом нова грізна вістка з лінії Свалява – Довге: «Мадяри вже зайняли Керецьки». Останній наказ з Хуста передав мені П.: «Перебирайтеся на Словаччину». Близько 3 годин пополудні телефонічний зв'язок з командою в Хусті і взагалі з Хустом перерваний; розійшлася звістка, що Хуст взятий мадярами» (О. Свобода). Гарнізон відступив на Білки, але шлях на Словачину виявився перерізаним, тому далі іршавські січовики пішли на Міжгірщину, а звідти на галицьку Гуцульщину.

У ніч на 17 березня останні чеські війська залишили Перечин і Великий Березний та відступили у Словаччину. Гонведи дійшли до Ужоцького первалу. О 5-й ранку 600–700 січовиків перейшло румунський кордон біля міста Мараморош-Сигот. Прорвано оборону Тисянського мосту біля Королева, який січовики утримували 48 годин. «Найнещасливішою була доля одного партизанського відділу між Бедевлею і Тячевом 17 березня близько 7 години ранку. З великого партизанського відділу після кривавого бою, в якому мадяри використали гармати, майже ніхто не врятувався. Мадяри також зазнали поважних втрат. Другий більший відділ мадяри розбили під Тересвою... В Нересниці 17 березня партизани позривали й знищили всі мадярські прапори і вітальну браму... Відділ подався в гори в напрямку Бичкова. В той час кілька партизанів зривали мадярські прапори в теребовлянській долині», – згадував С. Вівчарик.

18 березня під с. Буштино загинув начальник генерального штабу Карпатської Січі Михайло Гузар-Колодзінський. «У Буштині нас зустріли вогнем, але інцидент швидко опановано. Там ми довідалися, що дорога на Тячів замкнена, бо обсадили її місцеві мадяри. Тому колону скеровано на Тереблю – Нересницю – Апшу – Бичків. Завдяки ночі і перерізанню телеграфічних стовпів встигли ми перебитися окружною дорогою до Тиси. Румунську дорогу перейшли неспостережені понижче Бичкова 18 березня о 3 годині ранку. Близько 10 години румуни нас всіх віддали мадярам – разом 273 особи, з них 6 старшин. З тим моментом почалася наша мартирологія в мадярській неволі» (О. Волянський).

«18 березня партизани звели відважні бої з мадярськими військами вздовж середнього пасма Карпатської України, від Береговщини через Волівщину, Хустщину аж на Гуцульщину. На Волівщині взяли участь і мадярські гармати... Партизанський відділ чисельністю 13 душ під проводом десятника О. позривав із жидівських хат мадярські прапори в селі Ганичах, а в полудневих годинах в селі Калинах під Дубовим розгромили місцевий «ершег» (сторожу) і жидівську банду, яка йшла вітати січовиків, думаючи, що то мадяри; позривано прапори і вітальну браму... Відділ подався в гори в напрямі Рахова» (С. Вівчар). О 23-й годині 18 березня до Будапешта надійшла телеграма про завершення бойових дій на Підкарпатті. «І так до 20 березня мадярські війська змогли окупувати тільки головні лінії, по яких ведуть залізничні лінії… Середню лінію вони зайняли лише 23 березня, коли були зайняли мадярські війська Косівську Поляну, Драгово і дальші села по тій лінії на захід. Горішню частину Карпатської України мадярські війська окупували далеко пізніше» (С. Вівчарик).

Карпатська Січ відійшла у вічність, так і не дозволивши говорити про якесь добровільне зречення закарпатських українців від власної державності. 14 – 15 березня боїв січовики втратили близько 200 убитими та понад 400 пораненими, близько 300 полоненими. У боях на Красному полі загинуло близько 230 січовиків, чеських воїнів та добровольців. Втрати угорців: убитими близько 160 чоловік та близько 400 чоловік отримали поранення. У боях по лінії фронту від Королева до Хуста угорці взяли в полон багато чехів та 450 січовиків, серед яких було чимало галичан. Число розстріляних полонених, за оцінками свідків, становило 500-600 осіб. Пізніше вже гітлерівці арештували і стратили деяких колишніх січовиків, наприклад, у Бабиному Яру розстріляно І. Рогача. Багато з залишилися в живих перейшли до підпілля (УПА), серед

них Р. Шухевич. Згодом у діаспорі створено Братство карпатських січовиків (голова С. Росоха). 1969 р. воно заснувало Хрест карпатських січовиків, яким нагороджено всіх вояків Карпатської Січі.

9 квітня 2015 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», статтею 1 якого було визнано вояків «Карпатської Січі» борцями за незалежність України у ХХ столітті. 6 грудня 2018 р. Верховна Рада України внесла зміни до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціальної захисту». Відповідно карпатські січовики визнаються ветеранами війни – учасниками бойових дій.

У пам'ять про історичну Карпатську Січ 9 листопада 2010 р. на Закарпатті створено сучасну парамілітарну організацію «Карпатська Січ». Вона була активним учасником Революції гідності. Офіційно організацію зареєстровано 30 вересня 2014 р. з назвою Громадська організація «Спортивно-патріотичне об'єднання «Карпатська Січ». З лютого 2017 р. організація змінила назву на Громадська організація Закарпатське військово-патріотичне об'єднання «Карпатська Січ». Ще 2014 р. на її базі сформовано спецпідрозділ з одноіменною назвою, який одразу же почав у складі батальйонів «Айдар» і «Донбас» участь у боях на сході України. Нині він продовжує боротьбу проти російського загарбника, розвиваючи традиції історичної Карпатської Січі.

Сергій Федака

Джерельні приписи:

1. Буковський, І. Славна сторінка в історії українського народу: Карпатська Січ – захисник незалежності Карпато-Української держави / І. Буковський, М. Вегеш. – Ужгород ; Л., 2002. – 60 с.
2. Вегеш, М. Державотворчі процеси у Карпатській Україні (1938–1939). Хронологія подій. Бібліографія / М. Вегеш, С. Федака. – Вид. 2-ге, доп. і виправл. – Ужгород : АУТДОР-ШАРК, 2022. – 550 с.
3. Вегеш, М. Карпатська Січ: сторінки історії (1938–1939 рр.) / М. Вегеш. – Ужгород, 1996. – 23 с.
4. Вони боронили Карпатську Україну : нариси історії нац.-визвол. боротьби закарпат. українців. – Ужгород, 2002.
5. Єфремів, С. Бої 14-15 березня 1939 р. на Карпатській Україні / С. Єфремів. – Ужгород : Ґражда, 2009. 100 с.
6. Заповіт Срібної землі. Карпатська Україна в боротьбі за незалежність. – Л. : Світ, 2001. – 192 с.

7. Карпатська Січ : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 56-ій річниці Карпат. Січі (Ужгород, 11-12 берез. 1995 р.). – Ужгород : Ґражда, 1996.

8. Карпатська Україна і Карпатська Січ : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 60-річчю Карпат. України і Карпат. Січі. – Ужгород : Карпати ; Ґражда, 1999. – 252 с.

9. Комарнинська, А. Карпатська Січ та її роль в захисті суверенітету Карпатської України. Карпатська Україна : питання держав.-прав. розвитку і міжнар. становища / А. Комарницька. – Ужгород, 1999. – С. 119-124. – 130 с.

10. Пагіря, О. Карпатська Січ: військове формування Карпатської України / О. Пагіря. – К. : Темпора, 2010. – 152 с.

11. Світове Братство Карпатська Січ. – Ужгород : Ґражда, 2005.

12. Филонович, В. Березневі дні Карпатської України / В. Филонович. – Суми, 2009. – 100 с.

* * *

13. Вегеш, М. До питання про виникнення та діяльність Організації Народної Оборони Карпатська Січ / М. Вегеш // Науковий збірник Товариства «Просвіта». – Річник I (XV). – Ужгород, 1996. – С. 147-159.

14. Вегеш, М. Карпатська Січ. Організація народної оборони Карпатська Січ / М. Вегеш // Енциклопедія історії України. – Т. 4. – К., 2007. – С. 121–122.

15. Вегеш, М. Карпатська Січ / М. Вегеш, С. Відянський // Малий словник історії України. – К. : Либідь, 1997. – С. 184.

16. Гоменюк, І. Пластуни і «Карпатська Січ» / І. Гоменюк // Пласт на Закарпатті в минулому і сьогодні. – Ужгород : Ґражда, 2012. – С. 115-122.

17. Краснодемська, С. «Карпатська Січ» в обороні Української державності / С. Краснодемська // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Вип. 53. – 2017. – С. 246-257.

18. Маркусь, В. Карпатська Січ / В. Маркусь // Енциклопедія Українознавства : словник. частина. – Т. 3. – Л., 1994. – С. 974.

19. Маркусь, В. Карпатська Січ / В. Маркусь // Закарпаття в Енциклопедії Українознавства / ред.-упоряд. В. Маркусь. – Ужгород : Ґражда, 2003. – С. 81.

20. Посівнич, М. Участь членів ОУН у Карпатській Січі / М. Посівнич // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 27. – 2015. – С. 240-252.

21. Росоха, С. Карпатська Січ (1938–1939) / С. Росоха // Історія українського війська (1917–1995). – Л. : Світ, 1996. – С. 468-481.

22. Топальський, В. Формування Карпатської Січі та участь її підрозділів в захисті Карпатської України / В. Топальський // Воєнна історія Галичини та Закарпаття. – К., 2010. – С. 401-406.

23. Федака, С. Карпатська Січ у свідченнях очевидців / С. Федака // Матеріали наукової конференції, присвяченої 80-річчю проголошення незалежності Карпато-Української держави і 145-річчю від дня народження А. Волошина. – Ужгород, 2019. – С. 36-41.

24. Федака, С. Невідома армія: Карпатська Січ у свідченнях / С. Федака // Матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції, м. Львів, 15 квіт. 2010 р. – К., 2010. – С. 412-418.

25. Фрідманський, В. До питання про діяльність організації «Карпатська Січ» / В. Фрідманський // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. – Вип. 1. – Ужгород : Карпати, 1995. – С. 53-64.

26. Хланта, О. Документи державного архіву Закарпатської області про «Карпатську Січ» / О. Хланта // Молодь–Україні. – Т. 9. – Ужгород, 1996. – С. 52-60.

27. Худанич, В. Виникнення, структура і діяльність Карпатської січі / В. Худанич // Книга Пам'яті України. Закарпатська область: У 2-х томах. Т. 2. – Ужгород : Карпати, 1998. – С. 39-45.

28. Якимович, Б. Карпатська Січ / Б. Якимович // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 12. – К., 2012. – С. 364.

Грудень: 14

СТЕПАН КАРЛОВИЧ МЕЙСАРОШ

110-річчя від дня народження лікаря, дільничного терапевта Ужгородської міської поліклініки, організатора охорони здоров'я Ужгородського округу в 40-х роках XX століття
(1913–1979)

Степан Карлович Мейсарош (Іштван Каройович) народився 14 грудня 1913 року в Ужгороді. Він – із багатодітної родини землевласників Кароя та Ілони Мейсарошів (Діти: Олександр, близнюки Степан й Арпад; доньки: Ірина, Етелла та Етка).

Степан був із близнюків. Брат-близнюк Арпад помер у 16-річному віці. Степан Карлович – по батьковій лінії, онук першого історика Ужгорода, письменника Кароя Мейсароша (1821–1890).

Степан Мейсарош закінчив Ужгородську руську гімназію. У 1939 році одружився з Бланкою Подолчак, майбутній викладачці іноземних мов Ужгородського державного університету. У 1943 р. Степан Карлович закінчив Дебреценський медичний університет. У першій половині 1940-х років служив у гортіївській армії фельдшером, воюючи проти радянської армії. По війні через антиугорські настрої комуністичної влади й високу ймовірність потрапити під сталінські репресії записався словаком. До того ж ословакізував і всіх членів родини.

3 січня 1945 р. Степан Карлович очолює амбулаторію в селі Середнє Ужгородського округу, куди відділом охорони здоров'я Закарпатської України був направлений на ліквідацію епідемії тифу. У 1947 р. проводить тут організацію дільничної лікарні на 16 ліжок. За успішну боротьбу з інфекційними та епідемічними захворюваннями в окрузі, організацію медичної допомоги населенню у жовтні 1947 року був премійований міністерством охорони здоров'я УРСР коштами у розмірі 600 карбованців та оголошенням подяки.

У 1950 р. у зв'язку з швидкими темпами розвитку в області спеціалізованої медицини С. К. Мейсарош пройшов при Ужгородській обласній клінічній лікарні курси спеціалізації з терапії. З 1951 р. Степан Карлович – лікар амбулаторії села Дусино Свалявського округу та лікар-ординатор Полянського лікувального об'єднання. З жовтня 1952 р. – лікар станції швидкої допомоги в м. Ужгород.

У 1953 році родина Мейсарошів переїхала жити в Ужгород, де проживала у родинному будинку по вулиці Капушанській. З вересня 1954 р. і до останніх днів Степан Карлович працював дільничним терапевтом Ужгородської міської поліклініки. Діагнози, кажуть, ставив безпомилково, чим завоював авторитет у пацієнтів, які згадують лікаря тільки з позитивної сторони. Він любив своїх пацієнтів, був напрочуд доброзичливим до них. Були випадки, коли до Степана Карловича на консультацію приїздили колишні пацієнти з сіл, де він працював. Був людиною з гумором, але професіоналом своєї справи, інтелігентом «без пафосу і гонору».

Відомо також, що С. К. Мейсарош приятелював з відомим крайовим художником Адальбертом Ерделі, котрий, зокрема, кілька разів приїжджав до нього в Середнє по вино. За словами Магдали-

ни Ерделі, Степан Мейсарош першим прибув до художника влітку 1955-го, коли той потрапив до лікарні.

Теплі спомини про діда, зустрічі з ним залишились на все життя в онука Степана Карловича – Михайла Фединишинця, сина закарпатського письменника Володимира Фединишинця і Олени Мейсарош. Помер Степан Карлович Мейсарош 13 вересня 1979 року в Ужгороді. Похований на Доманинському кладовищі поруч із тещею Маргаритою і дружиною Бланкою.

Наталія Вакула

Джерельні приписи:

1. Mészáros, K. Ungvár története, a legrégibb időktől máig / K. Mészáros. – Pesten : Ráth Mór Könyvkereskedésében s Bizottmányában, 1861. – 116 o. – Текст угор. мовою.

2. Мураній-Мейсарош, Георгіна …Потім не спом'яне нас ніхто…: [спомини про родину Мейсарошів] / Г. Мураній-Мейсарош. – Ужгород : Ґражда, 2002. – 79 с.

3. Вакула, Наталія. Мейсарош Степан Карлович : [лікар] // Медицина Закарпаття 1939–1985 роки / Н. Вакула. – Ужгород, 2019. – С.107-108 : фот.

ЮВІЛЕЇ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ – 2023 РІК

ЛАРИСА ІВАНІВНА БАРНА

70-річчя від дня народження (нар. 1953)

Лариса Іванівна Барна народилась в селі Вовкониє Козинського району Рівненської області 9 лютого 1953 року.

Закінчила Полтавський технікум м'ясної та молочної промисловості, звідки в 1972 році була направлена на Ужгородський м'ясокомбінат. Паралельно з роботою продовжувала навчатись: спершу на вечірньому відділенні загально-технічного факультету Ужгородського державного університету, згодом заочно в Київському політехнічному інституті. Окрім роботи та навчання, долучалась до самодіяльності, співала в хорі, декламувала вірші. Ця діяльність з часом посилила щиру любов до бібліотек та бібліотечної справи.

Опісля скорочення на виробництві Лариса Іванівна не вагаючись прийняла пропозицію від Центру зайнятості щодо «громадських робіт» в Закарпатській обласній бібліотеці. Робота сподобалась, тому 2000 року Лариса Іванівна влаштувалась на роботу в бібліотеку. Певний час працювала у відділі технічної літератури, паралельно навчаючись заочно в Ужгородському культосвітньому училищі на спеціальності «Бібліотечна справа». Впродовж 2007–2010 рр. була завідувачкою сектору періодики. Зараз працює провідною бібліотекаркою відділу обслуговування користувачів у залі періодики.

Лариса Іванівна відповідальна і професійна, радо допомагає всім читачам періодики й щиро радить, бо щотижня оновлює постійну виставку «Сторінками преси». Дуже любить навчатись і після 20 років роботи в бібліотеці. Наприклад, нещодавно пройшла глобальне тестування та курс навчання на національній онлайн-платформі цифрової грамотності «Дія. Цифрова Освіта» та отримала сертифікат.

ОЛЕКСАНДРА МИКОЛАЇВНА ВАВІЛІНА

70-річчя від дня народження (нар. 1953)

Народилася Олександра Миколаївна 31 січня 1953 року в м. Дубно Рівненської області. Після навчання у середній школі вступила до Ужгородського державного університету. І в 1975 році отримала диплом філолога. Чоловік був військовим, тому час від часу переїжджали і змінювали місце роботи. Працювала вчителем російської мови і літератури, завідувачкою бібліотеки Моршинської середньої школи Львівської області.

У 2001 році почала працювати в Закарпатській ОУНБ на посаді бібліотекаря відділу художньої літератури. Вступила на заочне відділення Ужгородського училища культури, яке закінчила з відзнакою у 2002 році. Декілька років працювала в бібліотеці Закарпатського державного університету. З 2006 року знову повернулася у Закарпатську ОУНБ і працює провідним бібліотекарем відділу формування фондів.

Олександра Миколаївна дбає про підвищення свого фахового рівня. Освоїла АРМ «Комплектатор» і забезпечує своєчасність та точність введення нових надходжень, перевіряє документи на наявність у бібліотеці, працює над вилученням документів.

Працьовита, здібна, комунікабельна, фахівець своєї справи, який не боїться нововведень і виконання будь-яких завдань.

НАТАЛІЯ ОЛЕКСІЇВНА ВОЛОШИНА

70-річчя від дня народження (нар. 1953)

Народилась Наталія Олексіївна 11 травня 1953 р. в Ужгороді в інтелігентній родині. На жаль, мама померла дуже рано, коли дівчина ще вчилася в початковій школі, батько працював інженером на заводі. В 1975 році вона закінчила філологічний факультет Ужгородського державного університету. Пропрацювала кілька років вчителькою в Ганичівській середній школі Тячівського району, планувала продовжити педагогічну роботу, але вийшло по-іншому.

У 1978 році прийшла на роботу в обласну бібліотеку для дорослих і залишилась в ній на довгі роки. Працювала в читальній залі, потім тривалий час очолювала відділ абонементу, про що жодного дня не пошкодувала. В 1991 році, за браком коштів, при-

пинилося поповнення фонду відділу, почався відтік користувачів. І тоді було вирішено реорганізувати міський абонемент у відділ художньої літератури. Багато зусиль приклали працівники відділу, на чолі з завідувачкою Наталією Олексіївною, для того, щоб не втратити читача. Вона фонтанувала ідеями: створення клубу літературних клубів, комерційного фонду, найрізноманітніша популяризація читання тощо.

Цікаво, що клуб літературних дебютів «Нові імена», в якому вперше молодь представляє свої художні твори, активно діє досі. Частина з учасників клубу стали професійними письменниками: М. Шутко, І. Надворна, Т. Рибар та ін. У 2011 р. навіть видано альманах творчості учасників клубу «...вирватись і малювати Всесвіт усією палітрою кольорів...».

Як зізнається пані Наталія, їй до душі робота саме в цьому відділі, де є можливість спілкування з цікавими людьми та доступ до найновішої української та світової літератури, добрі, дружні стосунки в колективі. Кілька років тому Наталія Олексіївна склала з себе обов'язки завідувачки, але залишилась душею та моторчиком колективу відділу, в якому продовжує працювати до тепер на посаді головного спеціаліста. Її особливий талант – створення в колективі спокійної робочої атмосфери. Тонке знання психології різних категорій користувачів дозволяє знайти спільну мову з кожним.

Одружена, має чудову сім'ю: чоловіка, що завжди підтримує, доньку та двох онуків, яких дуже любить.

ВАЛЕНТИНА ВАСИЛІВНА ГАЛАГОВЕЦЬ

60-річчя від дня народження (нар. 1963)

Одним з найвідповідальніших процесів у бібліотечній справі є робота з фондами й каталогізування. В Закарпатській ОУНБ ім. Ф. Потушняка його успішно здійснює разом з колегами прекрасна жінка, висококваліфікований фахівець бібліотечної справи Валентина Василівна Галаговець.

Народилася Валентина Василівна 1 листопада 1963 року в с. Волосянка Великоберезнянського району (нині Ужгородський район). Завдяки любові до читання після школи вступила до Рівненського державного інституту культури. Ще під час навчання працювала в бібліотеці «Будинку офіцерів» м. Рівного.

У 1985 році дипломовану бібліотекарку-бібліографа направили на роботу в Закарпатську обласну універсальну наукову бібліотеку. Тут сходинки трудової біографії почалися з посади методиста у науково-методичному відділі. Валентина Василівна їздила в численні відрядження до бібліотек області, надавала методичну допомогу бібліотекарям. Потім короткий час була завідувачкою у відділі довідково-бібліографічної та інформаційної роботи та бібліотекарем у відділі книгозберігання.

Але найбільше, майже 30 років, Валентина Василівна працювала у відділі обробки фондів та організації каталогів обласної книгозбірні, який очолила у 2002 році. Це був час впровадження нових інформаційних технологій у роботі. Саме В. В. Галаговець як відповідальний керівник розпочала працювати в автоматизованій інтегрованій бібліотечно-інформаційній системі ІРБІС (АРМ «Каталогізатор»). Започаткувала формування та наповнення баз даних Електронного каталогу Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки.

Новим викликом для працівників відділу каталогізування впродовж 2017 року був перехід на систематизацію документів за Універсальною десятковою кваліфікацією. І тут професійна майстерність та компетентність Валентини Василівни розкрилася повною мірою. Опанувавши міжнародну систему класифікації документів, згуртувавши колектив відділу, вона реалізувала впровадження УДК в головній бібліотеці Закарпатської області. Крім цього, Валентина Галаговець постійно проводить науково-методичні консультації, майстер-класи, лекції для бібліотек області щодо роботи з фондами, каталогами залежно від обраного способу впровадження УДК. Також консультує з питань наукової обробки документів працівників бібліотек різних типів і видів, видавництва. Бере участь у семінарах, підвищуючи свої знання, постійно тримає руку на вістрі нового у бібліотечній справі.

Діяльність Валентини Галаговець у галузі бібліотечної справи Закарпаття гідно оцінена. За багаторічну сумлінну працю її нагороджено Почесними грамотами Закарпатської обласної ради та обласної державної адміністрації, департаменту культури Закарпатської ОДА та Подякою Закарпатської обласної профспілкової організації працівників культури.

Разом із чоловіком виховала сина та дочку. Усю любов та тепло душі віддає трьом онукам.

Завдяки набутому великому досвіду Валентина Василівна вміє продуктивно взаємодіяти з усім колективом. Вона має теплі

й дружні стосунки з колегами рідної книгозбірні, завжди у вирі справ бібліотеки. Її служіння бібліотечній справі, високий професіоналізм, вірність обраному фаху є гарним прикладом для бібліотечної молоді.

ІЛОНА МИХАЙЛІВНА ГОРВАТ

65-річчя від дня народження (нар. 1958)

Уся діяльність ужгородки Ілони Горват пов'язана з Закарпатською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Федора Потушняка, де понад сорок років вона працює у відділі документів іноземними мовами. Десятиліттями була завідувачкою відділу.

Народилася Ілона Шомоді 28 січня 1958 року в Ужгороді. Після закінчення угорськомовної середньої школи в Ужгороді вступила на кафедру угорської мови та літератури Ужгородського державного університету. Завершивши навчання, Ілона влаштовується на свою першу (і єдину!) роботу у відділі документів іноземними мовами Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки, де згодом стає завідувачкою відділу і знайомить працівників-початківців із закулісними таємницями бібліотечної роботи.

З 1990-х років Ілона Горват долучається до суспільного життя Закарпаття. Була одною із засновників Асоціації угорських бібліотекарів Закарпаття, яку очолювала майже десять років. Ілона була серед ініціаторів та однією з віцеголів Громадського культурного гуртка ім. Гізелли Дравої, створеного при відділі документів іноземними мовами, що протягом десятиліть був важливим центром угорської громади, громадського культурного та літературного життя краю.

Ілона Горват організовувала виставки багатьох відомих закарпатських художників в стінах відділу. Охочі могли побачити роботи Ференца Семана, Яноша Рейті, Ласло Мадьяра, Анни Горват, Павла Балли, Амбруша Івана, Павла Бедзіра, Емми Данієлович, Лайоша Товта, Іштвана Молнара, Ангеліни Турак та інших.

Важливою частиною її роботи є популяризація сучасної закарпатської угорської літератури. Великий інтерес викликали письменницькі та читацькі зустрічі, що проходили у відділі документів іноземними мовами, на яких виступали угорські та закарпатські митці. Ілона Горват також багато робила, аби залучити

молодь до бібліотеки. Вона неодноразово організовувала незвичайні програми зі своїми співробітниками. Зокрема, однією з найцікавіших з них є «Бібліотека чекає…», щорічний День торта, цикл акцій «Ніч у бібліотеці» тощо.

Діяльність Ілони Горват неодноразово була відзначена обласними грамотами. У 2007 вона нагороджена орденом «Золотий Хрест» за заслуги перед Угорською Республікою.

Іванна Фофлак

ГАННА ОЛЕКСАНДРІВНА КАМЕНЦА

70-річчя від дня народження (нар. 1953)

Народилася 14 січня 1953 року в с. Костилівка Рахівського району Закарпатської області в сім'ї робітників. У 1969 році закінчила Діловецьку середню школу, але не змогла відразу продовжити навчання. Так склалося життя, що після закінчення школи працювала і в торгівлі, і в дитячому садку, і на фабриці в різних містах, бо вийшла заміж за військовослужбовця.

У 1983 році почала працювати в бібліотеці рідного села Костилівка й почала здобувати фах бібліотекаря в Хустському культосвітньому училищі, яке закінчила в 1986 році.

В Закарпатську ОУНБ ім. Ф. Потушняка Ганна Олександрівна влаштувалась на роботу в 1985 році, коли переїхала з сім'єю до Ужгорода назавжди. Впродовж десяти років бібліотекарка пропрацювала у відділі обробки бібліотечних фондів. З 1990 по 2010 рр. завідувала сектором обмінно-резервного фонду, а з 2010 по 2021 рр. обіймала посаду провідного бібліотекаря відділу формування фондів.

Усі нові надходження проходили безпосередньо через руки Ганни Олександрівни, адже вона проводила їх звірку з супровідними документами, розподіляла документи за видами, перевіряла на наявність у каталогах та картотеках. Маючи гарний почерк, записувала нові книги в інвентарну книгу, яка є одним із основних документів кожної бібліотеки і потребує точності та акуратності. Активно брала участь у роботі обмінно-резервного фонду: розбирала партії нових надходжень, звіряла з супровідними документами, формувала посилки (не одну тисячу) на райони.

Майже всю свою трудову діяльність (38 років) Ганна Олександрівна була віддана бібліотеці. Завжди привітна, скромна, працелюбна, безвідмовна – саме через такі якості старші колеги звуть її «Анічка». З 2022 року Ганна Олександрівна на заслуженому відпочинку, радіє наймолодшому онучку Назарчику.

НЕЛЛІ ПАВЛІВНА МОЛНАР

70-річчя від дня народження (нар. 1953)

Наукова бібліотека Ужгородського університету гордиться великою плеядою своїх працівників. Серед них імена тих, хто творив її історію з перших років заснування, хто гідно продовжував формувати книгозбірню, хто ставав в лави передових бібліотечних впроваджень, хто впевнено вів університетську бібліотеку до нових звитяг. Та є в історії університетської книгозбірні скромні імена людей, які своєю сумлінною працею зміцнювали бібліотечні засади, без яких, навряд чи розвиток бібліотеки був би таким успішним. Їх слід не менш важливий і ніяк не применшений, бо ці працівники з когорти найнадійніших, вони не лише працелюбні, а й безмежно віддані своїй справі.

До категорії таких людей з впевненістю можна віднести сумлінну бібліотечну трудівницю – Неллі Молнар, яка працює в бібліотеці Ужгородського університету уже понад 40 років.

Неллі Молнар народилась 20 липня 1953 року в місті Ужгород. У 1975 році стала студенткою філологічного факультету Ужгородського університету, який закінчила у 1979 р., за спеціальністю українська мова і література. Навчалась на заочному відділені, працюючи на одному з ужгородських підприємств. Як згадує сама ювілярка, вона часто допізна засиджувалась в бібліотеці, а одного разу до неї підійшла працівниця бібліотеки і запитала, чи не хотіла б вона тут працювати. І ось уже 43 роки, кожного ранку вона прямує до університетської бібліотеки, з якою поєднала своє серце, знайшла себе як фахівець. За час роботи в бібліотеці постійно підіймалась кар'єрними східцями. Вже через два роки роботи в книгозбірні, отримала посаду старшого бібліотекаря. Довелось попрацювати і завідувачем сектору літератури і майже десятиліття – завідувачем відділу.

Неллі Павлівна – справжній фахівець бібліотечної справи: ерудована, інтелігентна, досконало володіє всіма навичками біб-

ліотечної професії. З легкістю оволоділа роботою з комп'ютером, ввічлива до користувачів і безмежно працелюбна. Її знання бібліотечного фонду вражають: прізвища авторів книг, роки видань книг, їх поліграфічні характеристики, кількість у відділі, навіть відомості про видачу та час повернення – на всі ці питання відповість досвідчена бібліотекарка користувачу раніше, ніж він знайде таку ж відповідь через електронну бібліотечну програму. Досвід роботи Неллі Павлівни вражає і захоплює, тому вже давно вона стала мудрим наставником для своїх молодих колег.

Багато колишніх і теперішніх користувачів з вдячністю згадують про компетентну допомогу їм від Неллі Молнар щодо підбору наукової та навчальної літератури, порад додаткової літератури, рекомендацій скористатись каталогами, картотеками та багато ін. Як все це вдається поєднувати в собі цій скромній людині, відповідь однозначна – мудрість і щедре серце, а ще гарні знання, досвід в роботі та велика працелюбність.

Марія Медведь

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ДАТ І ПОДІЙ 2023 РОКУ

Генеральна Асамблея ООН оголосила

2022–2032 роки Міжнародним десятиріччям мов корінних народів (A/RES/74/135 п.24)

2021–2030 роки другим Десятиріччям дій щодо забезпечення безпеки дорожнього руху (A/RES/74/299)

2021–2030 роки Десятиріччям ООН по відновленню екосистем (A/RES/73/284)

2021–2030 роки Десятиріччям науки про океан в інтересах сталого розвитку (A/RES/72/73)

2021–2030 роки Десятиріччям здорового старіння ООН (A/RES/75/131)

2019–2028 роки Десятиріччям сімейних фермерських господарств (A/RES/72/239)

2019–2028 роки Десятиріччям миру в пам'ять Нельсона Мандели (A/RES/73/1)

2018–2028 роки Міжнародним десятиріччям дій «Вода для сталого розвитку» (A/RES/71/222)

2018–2027 роки третім Десятиріччям ООН по боротьбі з бідністю (A/RES/72/233)

2016–2025 роки Десятиріччям дій ООН з проблем харчування (A/RES/70/259)

2015–2024 роки Міжнародним десятиріччям осіб африканського походження (A/ RES/68/237)

2014–2024 роки Десятиріччям сталої енергетики для всіх (A/RES/67/215)

В Україні

2011–2030 роки оголошені Верховною Радою України періодом розвитку Загальнодержавної програми мінерально-сировинної бази України (Постанова № 3268-VI від 21.04.2011 р.)

Указом Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» №156/2018 від 31.05.2018 р. оголошено, що з 2018 року в України починається

десятиліття української мови, та затверджено **Державну цільову програму на 2018–2028 роки**.

ЮНЕСКО оголосила місто Аккру (столицю Гани) Всесвітньою столицею книги 2023 року. Книжковою столицею місто офіційно стане 23 квітня 2023 року, у Всесвітній день книги та авторського права.

Міста, названі книжковою столицею світу, зобов'язані популяризувати книжки і читання та організовувати відповідні заходи протягом року.

Аккра стане 23-ою Книжковою столицею світу, слідом за Гвадалахарою (Мексика). Перед ним цей статус отримували: Тбілісі, Грузія (2021), Куала-Лумпур, Малайзія (2020), Шарджа, ОАЕ (2019), Афіни, Греція (2018), Конакрі, Гвінея (2017), Вроцлав, Польща (2016), Інчхон, Південна Корея (2015), Порт-Гаркорт, Нігерія (2014), Бангкок, Таїланд (2013), Єреван, Вірменія (2012), Буенос-Айрес, Аргентина (2011), Любляна, Словенія (2010), Бейрут, Ліван (2009), Амстердам, Нідерланди (2008), Богота, Колумбія (2007), Турин, Італія (2006), Монреаль, Канада (2005), Антверпен, Бельгія (2004), Нью-Делі, Індія (2003), Александрія, Єгипет (2002) та Мадрид, Іспанія (2001).

ЗНАМЕННІ ДАТИ 2023 РОКУ У ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

1160 років з часу створення просвітителями Кирилом і Мефодієм слов'янської азбуки (863);

1130 років з часу першої писемної згадки про місто Ужгород (893);

1125 років з часу першої писемної згадки про місто Галич (нині – Івано-Франківської області) (898);

1035 років з часу хрещення Київської Руси-України (988);

1005 років від дня першого богослужіння у Софійському соборі в місті Києві (24.05.1018);

910 років з часу спорудження Києво-Михайлівського Золотоверхого собору (1113). Відновлений у 2000 році;

655 років з часу надання Магдебурзького права місту Судовій Вишні (нині – Львівської області) (1368);

630 років з часу надання Магдебурзького права місту Жидачеву (нині – Львівської області) (1393);

505 років з часу надання Магдебурзького права місту Ковелю (нині – Волинської області) (1518);

450 років з часу заснування першої української друкарні у м. Львові Іваном Федоровим (1573);

405 років з часу походу гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного на Москву (1618);

375 років з початку повстання козаків на Запоріжжі, початку визвольної війни, обрання гетьманом Богдана Хмельницького (січень 1648);

375 років з часу переможних битв українського козацтва під Жовтими Водами (29.04-16.05.1648), Корсунем (25-26.05.1648), Пилявцями (21-23.09.1648);

355 років з часу проголошення Петра Дорошенка гетьманом всієї України (1668);

255 років з часу початку Коліївщини – повстання на Правобережній Україні (травень 1768);

255 років з часу відкриття у місті Києві музичної школи – першого професійного навчального закладу в місті (1768);

225 років з часу видання «Енеїди» Івана Котляревського (1798);

225 років з часу заснування комунального закладу «Дніпропетровська обласна клінічна лікарня ім. І. І. Мечникова» (1798);

175 років з часу скасування кріпосного права у Галичині та Закарпатті (1848);

175 років з часу заснування у м. Львові Головної Руської Ради (1848);

175 років з часу заснування у м. Львові Галицько-руської матиці – культурно-освітнього товариства (1848);

175 років з часу заснування Коломийського академічного обласного українського драматичного театру ім. І. Озаркевича (1848);

160 років з часу виходу Валуєвського циркуляра – розпорядження міністра внутрішніх справ Російської імперії П. Валуєва про заборону друкувати українською мовою наукові, навчальні та релігійні книги (1863);

160 років з часу відкриття Чернівецького обласного краєзнавчого музею (1863);

160 років з часу заснування Національної філармонії України (м. Київ, 1863);

160 років з часу заснування Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського (м. Київ, 1863);

155 років з часу заснування міста Краматорська (нині – Донецької області) (1868);

155 років з часу заснування Київського інституту музики ім. Р. М. Глієра (1868);

155 років від дня заснування у місті Львові культурно-освітньої громадської організації «Просвіта» (20.12.1868);

150 років від дня заснування у м. Львові Літературного товариства ім. Т. Шевченка (23.12.1873). З 1892 р. – Наукове товариство імені Шевченка;

150 років з часу утворення в м. Києві Історичного товариства Нестора-літописця (1873);

130 років з часу виходу першої в США україномовної газети «Свобода» (1893);

130 років з часу відкриття Трипільської культури – однієї з стародавніх землеробських культур IV–III тисячоліть до нашої ери на території Південно-Східної Європи (1893);

130 років з часу заснування Львівського історичного музею (1893);

125 років з часу відкриття Чернігівської обласної бібліотеки для дітей (1898);

125 років з часу заснування Національного університету біоресурсів і природокористування України (травень 1898);

125 років з часу започаткування літературно-наукового і громадсько-політичного часопису «Літературно-науковий вісник» (1898);

125 років з часу видання першого тому «Історії України-Руси» Михайла Грушевського (1898);

105 років з часу запровадження в обіг перших поштових марок Української Народної Республіки (УНР) та Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) (1918);

105 років з часу заснування Національного заслуженого академічного симфонічного оркестру України (1918);

105 років з часу створення Кобзарського хору (нині – Національна заслужена капела бандуристів України ім. Г. І. Майбороди) (1918);

105 років з часу заснування Державного драматичного театру в місті Києві (нині – Дніпровський академічний український музично-драматичний театр імені Тараса Шевченка) (1918);

105 років від дня ухвалення резолюції про об'єднання Кубанської Народної Республіки та Української Народної Республіки (20.01.1918);

105 років від дня проголошення незалежності Української Народної Республіки IV Універсалом Української Центральної Ради (22.01.1918);

105 років від дня бою на залізничній станції Крути (29.01.1918);

105 років від дня затвердження Тризуба державним гербом Української Народної Республіки (25.02.1918);

105 років з часу заснування Українського телеграфного агентства (нині – Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ») (березень 1918);

105 років від дня ухвалення закону Української Народної Республіки про гривню – грошову одиницю Української Народної Республіки (01.03.1918);

105 років від дня створення Окремого корпусу кордонної охорони, попередника Державної прикордонної служби України (20.03.1918);

105 років від дня утворення Товариства Червоного Хреста України (18.04.1918);

105 років від дня звільнення Криму від більшовиків (22.04.1918);

105 років від дня прийняття Конституції Української Народної Республіки (29.04.1918);

105 років від дня проголошення Української Держави (Гетьманату Павла Скоропадського) (29.04.1918);

105 років від дня створення Українського військово-морського флоту (29.04.1918);

105 років від дня формування української державної служби – ухвалення закону про урочисту обітницю урядовців і суддів та присягу військових на вірність Українській Державі (30.05.1918);

105 років від дня заснування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (20.08.1918);

105 років від дня заснування Одеського національного політехнічного університету (18.09.1918);

105 років з часу заснування Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (жовтень 1918);

105 років від дня відкриття Кам'янець-Подільського державного українського університету (22.10.1918);

105 років з часу заснування Національної бібліотеки Української Держави (нині – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського НАН України) (листопад 1918);

105 років з часу утворення у складі Міністерства земельних справ комітетів – вченого і сільськогосподарської освіти (нині – Національна академія аграрних наук України) (листопад 1918);

105 років від дня Листопадового чину – повстання у місті Львові та проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (01.11.1918);

105 років від дня організації Буковинського віче – народних зборів у місті Чернівці, результатом яких стало проголошення возз'єднання Північної Буковини із Західноукраїнською Народною Республікою та подальша Злука з Українською Народною Республікою (03.11.1918);

105 років від дня завершення Першої світової війни (11.11.1918);

105 років від дня заснування Української академії наук (нині – Національна академія наук України) (27.11.1918);

100 років з часу утворення літературної організації «Гарт» (1923);

100 років з часу початку політики «українізації» – заходів на підтримку розвитку української мови (1923);

100 років з часу створення Музею театрального, музичного та кіномистецтва України (м. Київ, 1923);

100 років з часу заснування Одеського музею західного і східного мистецтва (1923);

100 років з часу створення Кримськотатарського академічного музично-драматичного театру (м. Сімферополь, 1923);

90 років з часу створення Вінницького обласного академічного українського музич-но-драматичного театру ім. М. К. Садовського (1933);

90 років з часу створення Ніжинського академічного українського драматичного театру ім. М. М. Коцюбинського (1933);

90 років з часу створення Сумського національного академічного театру драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна (1933);

90 років з часу створення Харківського академічного драматичного театру ім. О. С. Пушкіна (1933);

95 років з часу створення Літературно-меморіального будинку-музею Тараса Шевченка (м. Київ, 1928);

85 років з часу заснування Житомирської обласної бібліотеки для дітей (1938);

85 років від дня заснування Центральних республіканських майстерень з реставрації цінних музейних експонатів (нині – Національний науково-дослідний реставраційний центр України) (27.06.1938);

85 років з часу заснування Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (1938);

85 років з часу заснування Полтавського академічного обласного театру ляльок (1938);

85 років з часу заснування Національної спілки художників України (1938);

80 років з часу створення Національного заслуженого академічного українського народного хору України ім. Г. Г. Верьовки (1943);

80 років від дня вигнання нацистських окупантів з міста Запоріжжя (14.10.1943);

80 років від дня вигнання нацистських окупантів з міста Дніпропетровська (нині – місто Дніпро) (25.10.1943);

80 років від дня вигнання нацистських окупантів з міста Києва (06.11.1943);

75 років з часу прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини (10.12.1948);

65 років з часу заснування Київської обласної музично-театральної бібліотеки (1958);

65 років з часу заснування Національної спілки кінематографістів України (1958);

60 років з часу створення Київського камерного оркестру Національної філармонії України (1963);

55 років з часу утворення Київського національного університету культури і мистецтв (1968);

55 років з часу утворення Запорізького державного медичного університету (1968);

30 років з часу утворення журналу «Бібліотечний вісник» (1993);

25 років з часу утворення журналу «Бібліотечна планета» (1998);

25 років з часу утворення журналу «Бібліосвіт» (1998).

* * *

1040 років тому народився Ярослав Мудрий, Великий князь Київський, державний і політичний діяч Київської Русі (983, за ін. даними 978–1054);

1040 років тому народився Антоній Печерський, церковний діяч Київської Русі, християнський святий, один із засновників Києво-Печерського монастиря (бл. 983–1073);

970 років тому народився Володимир Всеволодович Мономах, Великий князь Київський, державний і політичний діяч Київської Русі (1053–1125);

710 років тому народився Джованні Боккаччо, італійський письменник епохи Відродження (1313–1375);

445 років тому народився Максим (Мелетій) Смотрицький, філософ, просвітник, письменник, церковний і освітній діяч (1578–1633);

540 років тому народився Рафаель Санті, італійський живописець, графік і архітектор(1483–1520);

275 років тому народився Олександр Шумлянський, лікар, учений (1748–1791);

260 років тому народився Парпура Максим Йосипович, український культурно-освітній діяч, видавець, меценат, педагог (1763–1828).

* * *

315 років від дня Батуринської трагедії (02.11.1708);

105 років від дня початку «червоного терору» – злочинної репресивної політики комуністичного режиму (05.09.1918);

90-ті роковини Голодомору-геноциду 1932–1933 років в Україні (день пам'яті – 24.11.2023);

85-ті роковини Великого терору – масових політичних репресій 1937–1938 рр.

80 років з часу Корюківської трагедії (01-02.03.1943, день пам'яті – 01.03.2023).

СІЧЕНЬ

1 – Новий рік. Вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю

1 – Всесвітній день миру. Проголошено папою Павлом VI. Відзначається з 1968 р.

1 – 77 років від дня відкриття першої сесії Генеральної Асамблеї ООН (1946)

1 – 200 років тому народився Шандор Петефі, угорський поет, прозаїк, публіцист (1823–1849)

1 – 155 років тому народився Яків Іванович Невестюк, український письменник, драматург, лікар (1868–1934)

1 – 135 років тому народився Михайло Іванович Атаманюк, український письменник, перекладач, журналіст (1888–1939)

1 – 120 років тому народився Остап Олександрович Стасів, український вчений, доктор філософії, професор (1903–1985)

1 – 100 років тому народився Богдан Дмитрович Ясінський, громадський діяч української діаспори у США, педагог та бібліотекознавець (1923–2002)

2 – 60 років тому народився Олександр Казимирович Вільчинський, український прозаїк, драматург, публіцист, педагог (1963)

3 – 155 років тому народився Микола Федорович Чернявський, український поет, прозаїк, педагог, громадський діяч (1868–1938)

4 – Всесвітній день азбуки Брайля. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/73/161) від 17.12.2018 р.

4 – 380 років тому народився Ісаак Ньютон, англійський науковець, який заклав основи сучасного природознавства, творець класичної фізики (1643–1727)

6 – 177 років тому Тарас Григорович Шевченко написав «Заповіт» (1846)

6 – 145 років тому народився Карл Август Сендберг, американський письменник, фольклорист (1878–1967)
6 – 125 років тому народився Володимир Миколайович Сосюра, український письменник, поет-лірик (1898–1965)
6 – 115 років тому народився Павло Петрович Кармалюк, український оперний співак (1908–1986)
6 – 85 років тому народилася Лариса Юхимівна Шепітько, українська актриса, кінорежисерка, сценаристка (1938–1979)
6 – 85 років тому народився Василь Семенович Стус, український поет, перекладач, правозахисник, Герой України (1938–1985)
7 – Різдво Христове (за юліанським календарем). Вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
7 – 95 років тому народився Леонід Дмитрович Залата, український письменник, поет, журналіст і перекладач (1928–2009)
8 – 145 років тому народився Володимир Якимович Старосольський, український громадсько-політичний діяч, соціолог, юрист (1878–1942)
8 – 135 років тому народився Гнат Петрович Юра, український актор, режисер (1888–1966)
8 – 115 років тому народився Алберт Вашш, угорський письменник, поет (1908–1998)
9 – 115 років тому народилася Симона де Бовуар, французька письменниця (1908–1986)
9 – 100 років тому народився Борис Олексійович Чичибабін український поет (1923–1994)
9 – 95 років тому народився Микола Тодосійович Негода, український поет і письменник (1928–2008)
10 – 185 років тому народився Григорій Іванович Воробкевич, український поет (1838–1884)
10 – 145 років тому народився Борис Васильович Палій-Неїло, український військовий діяч, полковник Армії УНР (1878–1956)
10 – 120 років тому народився Василь Левкович Плющ, історіограф української медицини, лікар, фтизіатр (1903–1976)
10 – 90 років тому народився Юрій Романович Шеляг-Сосонко, український вчений, геоботанік (1933–2019)
11 – 175 років тому народився Василь Степанович Нагірний, український архітектор та громадський діяч (1848–1921)
11 – 105 років тому народився Яр Славутич (справжнє ім'я та різ-

вище – Григорій Михайлович Жученко), український поет, перекладач (1918–2011)

11 – 110 років тому народився Василь Степанович Кук, український військовий та політичний діяч, останній головнокомандувач УПА (1913–2007)

12 – День українського політв'язня. Ця дата була визначена у 1975 році за ініціативою В'ячеслава Чорновола

12 – 395 років тому народився Шарль Перро, французький письменник, поет і критик (1628–1703)

12 – 150 років тому народився Василь Григорович Кричевський, український художник, архітектор (1873–1952)

12 – 145 років тому народився Гнат Мартинович Хоткевич, український письменник, історик, композитор, мистецтвознавець, етнограф, театральний і громадсько-політичний діяч (1878–1938)

12 – 145 років тому народився Ференц Молнар, угорський письменник, драматург, журналіст (1878–1952)

13 – 170 років тому народився Василь Петрович Горленко, український письменник, мистецтвознавець, фольклорист та етнограф (1853–1907)

13 – 100 років тому народилася Олена Михайлівна Лук'янова, українська вчена у галузі педіатрії (1923–2014)

14 – Всесвітній день логіки. Відзначається щорічно згідно з рішенням 40-ої сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО від 13.11.2019 р.

14 – Новий рік за старим стилем

14 – 140 років тому народився Всеволод Миколайович Петрів, український військовий і громадський діяч, письменник, педагог (1883–1948)

14 – 90 років тому народилася Наталія Михайлівна Наум, українська актриса театру і кіно (1933–2004)

15 – 31 рік тому Президія Верховної Ради України ухвалила Указ про Державний гімн України (затверджено музичну редакцію, автором якої є М. М. Вербицький) (1992)

15 – 185 років тому народився Володимир Вікторович Лесевич, український та російський літературознавець, фольклорист, філософ (1838–1905)

15 – 110 років тому народився Мемет Севдіяр, кримськотатарський письменник, журналіст (1913–1999)

16 – 145 років тому народилася Ольга Олександрівна Грушевська, українська історикиня, літературознавиця, шевченкознавиця (1878–1961)

17 – 115 років тому народився Григорій Іванович Синиця, український художник (1908–1996)
17 – 105 років тому народився Василь Степанович Швець, український поет (1918–1993)
18 – 145 років тому народився Олександр Якович Шайбле, український військовий діяч, генерал-хорунжий Армії УНР (1878–1919)
20 – День вшанування захисників Донецького аеропорту
20 – 150 років тому народився Йоганнес Вільгельм Єнсен, данський письменник, поет, лауреат Нобелівської премії з літератури (1944) (1873–1950)
20 – 105 років тому народився Олександр Олексійович Шалімов, вчений-медик, хірург, один із засновників української хірургічної школи, Герой України (1918–2006)
20 – 95 років тому народився Кость Іванович Дяченко, український письменник (1928–2006)
21 – 200 років тому народився Імре Модач, угорський драматург, поет (1823–1864)
21 – 110 років тому народився Григорій Антонович Нудьга, український письменник, фольклорист, історик української літератури (1913–1994)
22 – День Соборності України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 871/2014 від 13.11.2014 р.
22 – 104 роки тому Директорія Української Народної Республіки проголосила на Софійський площі в Києві злуку всіх українських земель (західних і східних) в єдину Українську Державу (1919)
22-23 – 31 рік тому в Києві відбувся Перший Світовий конгрес українців (1992)
22 – 235 років тому народився Джордж Ноел Гордон Байрон, англійський поет (1788–1824)
22 – 90 років тому народився Іван Романович Могитич, український архітектор України (1933–2006)
22 – 90 років тому народився Анатолій Юрійович Мокренко, український оперний співак, актор, педагог (1933–2020)
23 – 240 років тому народився Стендаль (Анрі-Марі Бейль), французький письменник (1783–1842)
23 – 175 років тому народився Богдан Іванович Ханенко, український колекціонер-меценат і археолог (1848–1917)
23 – 140 років тому народився Михайло Іванович Донець, український оперний співак (1883–1941)

23 – 100 років тому народився Віктор Петрович Шестопалов, український вчений, радіофізик (1923–1999)
24 – Міжнародний день освіти. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/73/25) від 03.12.2018 р.
24 – День зовнішньої розвідки України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 381/18 від 22.11.2018 р.
24 – 155 років тому народився Григорій Олексійович Коваленко, український художник, письменник, етнограф, фольклорист (1868–1937)
24 – 130 років тому народився Віктор Миколайович Доманицький, український вчений-агроекономіст та етнолог, громадський діяч (1893–1962)
24 – 90 років тому народився Євген Михайлович Дудар, український письменник-сатирик, публіцист (1933)
24 – 80 років тому народився Валентин Дмитрович Хрущ, український художник (1943–2005)
25 – 120 років тому народилася Ольга (Леся) Андріївна Даценко, українська театральна акторка (1903–1993)
26 – Всесвітній день митниці (митника). Відзначається щорічно з 1983 року
26 – День працівника контрольно-ревізійної служби України. Відзначається відповідно до Закону «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» № 2939-XII від 26.01.1993 р.
26 – 35 років тому народився Михайло Михайлович Жизневський, білоруський активіст Революції гідності, Герой України (1988–2014)
27 – Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/7) від 21.11.2005 р.
28 – 31 рік тому Верховна Рада України ухвалила постанову № 2067-XII від 28.01.1992 р. «Про Державний прапор України»
28 – 150 років тому народилася Колетт, французька письменниця, журналістка, актриса (1873–1954)
28 – 120 років тому народився Юлій Сергійович Мейтус, український композитор (1903–1997)
28 – 105 років тому народилася Лариса Архипівна Руденко, українська оперна та концертно-камерна співачка, громадська діячка (1918–1981)
28 – 95 років тому народився Віталій Андрійович Логвиненко, український письменник (1928–1990)

29 – День пам'яті Героїв Крут. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 15/07 від 15.01.2007 р.
29 – 105 років тому народився Петро Григорович Богач, український фізіолог, доктор біологічних наук, професор (1918–1981)
30 – Всесвітній день допомоги хворим на проказу. Відзначається щорічно з 1954 року
30 – 250 років тому народився Василь Назарович Каразін, український учений, винахідник, просвітитель і громадський діяч (1773–1842)
30 – 155 років тому народився В'ячеслав Титович Будзиновський, український політик, історик, письменник, публіцист (1868–1935)
30 – 125 років тому народився Симон Петрович Наріжний, дослідник української еміграції, бібліограф, історик (1898–1983)
30 – 115 років тому народився Василь Андрійович Лісняк, український поет (1908–1963)
30 – 95 років тому народився Анатолій Трохимович Мороз, український письменник (1928–2017)
31 – 100 років тому народився Норман Мейлер, американський письменник, журналіст, драматург, сценарист та кінорежисер (1923–2007)
31 – 85 років тому народився Валентин Леонідович Мороз, український поет, журналіст (1938–2013)
31 – 85 років тому народився Віталій Васильович Калиниченко, український громадський діяч, член Української Гельсінської групи (1938–2017)

ЛЮТИЙ

1 – 240 років тому народився Василь Іванович Ферлієвич, український письменник (1783–1851)
1 – 180 років тому народився Микола Андрійович Вербицький-Антіох, український письменник, громадський діяч, журналіст (1843–1909)
1 – 70 років тому народився Павло Ананійович Дворський, український естрадний співак і композитор (1953)
1-5 – Всесвітній тиждень гармонійних міжконфесійних відносин. Відзначається протягом першого тижня лютого (A/RES/65/5)

2 – Всесвітній день водно-болотних угідь. Відзначається в день підписання «Конвенції про охорону водно-болотних угідь» у місті Рамсар (Іран) (1971)

2 – Міжнародний день захисту Дунайського біосферного заповідника

2 – 140 років тому народився Євген Миколайович Рудницький, український мовознавець, етнограф (1883–1937)

3 – 105 років тому народилася Любов Василівна Забашта, українська поетеса, прозаїкиня (1918–1990)

3 – 90 років тому народився Роман Миронович Корогодський, український кінокритик, літературознавець та мистецтвознавець (1933–2005)

3 – 70 років тому народився Микола Петрович Будник, кобзар, майстер музичних інструментів, художник, поет (1953–2001)

4 – Міжнародний день людського братства. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/75/200)

4 – Всесвітній день боротьби з раком. Відзначається щорічно з ініціативи ВООЗ

4 – 78 років тому в Ялті відкрилась Кримська конференція глав держав Великої трійки (СРСР, США і Великобританії), рішення якої визначили геополітичну ситуацію в Європі на багато років уперед (1945)

5 – 235 років тому народився Каролі Кішфалуді, угорський поет, письменник, редактор (1788–1830)

5 – 155 років тому народився Микола Опанасович Коваль-Медзвецький, український військовий діяч, генерал-поручник Армії УНР (1868–1929)

6 – 140 років тому народився Дмитро Павлович Григорович, український авіаконструктор (1883–1938)

6 – 135 років тому народилася Людмила Стоянова, болгарська письменниця, поетеса, драматургиня і публіцистка (1888–1973)

7 – День безпечного інтернету. Відзначається щорічно з 2004 р. у другий день другого тижня лютого з ініціативи європейських некомерційних організацій

7 – 545 років тому народився Томас Мор, англійський філософ, державний діяч (1478–1535)

7 – 160 років тому народився Мечислав Солтис, український та польський композитор, диригент, педагог, музично-громадський діяч (1863–1929)

7 – 125 років тому народився Лев Олександрович Окіншевич, українознавець, історик, правознавець, бібліограф (1898–1980)

7 – 85 років тому народився Анатолій Олексійович Ластовецький, український поет (1938–1979)

8 – 195 років тому народився Жюль Верн, французький письменник, перший класик науково-фантастичного роману (1828–1905)

8 – 85 років тому народився Анатолій Іванович Давидов, український письменник, заслужений працівник культури України (1938–2002)

9 – 140 років тому народився Никифор Григор'єв-Наш, громадський та політичний діяч, публіцист і педагог (1883–1953)

10 – 140 років тому народився Михайло Михайлович Струков, американський авіаконструктор українського походження (1883–1973)

10 – 130 років тому народився Амет Озенбашли, кримськотатарський письменник, драматург, громадський та політичний діяч (1893–1958)

10 – 125 років тому народився Костянтин Юрійович Пестушко, український військовий діяч, Головний отаман Холодного Яру (1898–1921)

10 – 125 років тому народився Бертольт Брехт, німецький письменник, теоретик мистецтвознавства, театральний і громадський діяч (1898–1956)

10 – 125 років тому народився Жозеф Кессель, французький письменник, публіцист (1898–1979)

11 – Всесвітній день хворого. Засновано 30 травня 1992 року Папою Іваном Павлом II

11 – Міжнародний день жінок і дівчаток в науці. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/70/212)

11 – 105 років тому народився Михайло Кирилович Масло, український поет і письменник (1918–1984)

11 – 85 років тому народився Анатолій Максимович Пашкевич, український хоровий диригент, композитор (1938–2005)

12 – 195 років тому народився Джордж Мередіт, англійський письменник (1828–1909)

12 – 125 років тому народився Павло Антонович Козарь, український історик, археолог, публіцист і педагог (1898–1944)

12 – 120 років тому народився Шандор Рідег, угорський письменник (1903–1966)

13 – Всесвітній день радіо. Відзначається щорічно з ініціативи ЮНЕСКО з 2011 р.
13 – 130 років тому народився Петро Костянтинович Волинський, український педагог, учений-україніст (1893–1982)
13 – 120 років тому народився Жорж Сіменон, франкомовний письменник бельгійського походження (1903–1989)
13 – 75 років тому народився Богдан Олексійович Жолдак, український письменник, сценарист, драматург (1948–2018)
14 – Міжнародний день дарування книг
14 – 115 років тому народився Петро Іванович Тернюк, український театрознавець, перекладач, актор (1908–1982)
15 – День вшанування учасників бойових дій на території інших держав. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 180/04 від 11.02.2004 р.
15 – Всесвітній день онкохворої дитини. Основна мета цього дня – покращити інформування суспільства про проблеми дитячих онкологічних хвороб. З 2003 року цей день відзначається і в Україні
15 – День комп'ютерника. Саме в цей день в 1946 році був запущений перший реально працюючий електронний комп'ютер ENIAC
15 – 115 років тому народилася Юліанна Жіграй, угорська письменниця, поетеса (1903–1987)
15 – 80 років тому народився Імре Оравец, угорський поет, перекладач, редактор (1943)
16 – 210 років тому народився Семен Степанович Гулак-Артемовський, український композитор, співак, актор, драматург (1813–1873)
17 – 115 років тому народився Олекса Федорович Влизько, український поет і письменник (1908–1934)
17 – 80 років тому народилася Раїса Степанівна Недашківська, українська актриса театру і кіно, громадська діячка (1943)
18 – 175 років тому народився Луїс Комфорт Тіффані, американський художник і дизайнер (1848–1933)
19 – 31 рік тому Верховна Рада України затвердила Тризуб як малий герб України, вважаючи його головним елементом великого Державного герба України (1992)
19 – 50 років тому народився Миколай Коперник, польський астроном і математик, фізик, правник, дипломат, економіст (1473–1543)
20 – Всесвітній день соціальної справедливості. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН

(A/RES/62/10). В Україні відзначається згідно з Указом Президента України № 1021 від 04.11.2011 р.

20 – День Героїв Небесної Сотні. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 69/15 від 11.02.2015 р.

20 – 140 років тому народився Сіга Наоя, японський прозаїк, драматург (1883–1971)

20 – 135 років тому народився Василь Олександрович Барвінський, український композитор, піаніст, музичний критик, громадський діяч (1888–1963)

20 – 125 років тому народився Лука Петрович Калениченко, український художник-реставратор і мистецтвознавець (1898–1968)

20 – 115 років тому народилася Марія Аркадіївна Пригара, українська письменниця, перекладачка (1908–1983)

20 – 95 років тому народився Іван Олексійович Немирович, український письменник, поет, бандурист (1928–1986)

21 – Міжнародний день рідної мови. Проголошений Генеральною конференцією ЮНЕСКО 17.11.1999 р., відзначається щорічно з 2000 р.

21 – Всесвітній день екскурсовода

21 – 140 років тому народився Никифор Якович Григоріїв, громадський та політичний діяч, вчений-суспільствознавець, журналіст (1883–1953)

22 – Міжнародний день підтримки жертв злочинів. Відзначається з 1990 року, коли в цей день уряд Англії надрукував «Хартію жертв злочинів»

22 – 235 років тому народився Артур Шопенгауер, німецький філософ (1788–1860)

22 – 115 років тому народився Іван Семенович Буше, український перекладач (1908–1979)

22 – 115 років тому народився Василь Антонович Головатий, український живописець (1908–1979)

22 – 85 років тому народився Олександр Явтухович Григоренко, український поет-шістдесятник (1938–1962)

23 – 265 років тому народився Василь Васильович Капніст, український поет, драматург і громадсько-політичний діяч (1758–1823)

23 – 100 років тому народився Василь Сидорович Земляк (справжнє ім'я та прізвище – Вацлав Вацек), український письменник і кіносценарист (1923–1977)

23 – 145 років тому народився Казимир Северинович Малевич, художник-авангардист українсько-польського походження, теоретик мистецтва (1878–1935)
23 – 65 років тому народився Петро Михайлович Кралюк, український філософ, письменник, публіцист (1958)
23 – 60 років тому народився Кость (Костянтин) Вілійович Москалець, український поет, прозаїк, літературний критик, музикант (1963)
24 – 95 років тому народився Володимир Павлович Пекар, український хоровий диригент, педагог (1928–1990)
25 – 55 років тому народилася Олена Вікторівна Стяжкіна, українська письменниця, публіцистка (1968)
26 – День спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України №58/2020 від 26.02.2020 р.
26 – 90 років тому народився Любомир Гузар, український церковний і громадський діяч, єпископ та предстоятель Української греко-католицької церкви (1933–2017)
26 – 85 років тому народився Володимир Володимирович Бегма, український режисер (1938–2007)
27 – 130 років тому народився Валентин Дмитрович Отамановський, український історик, бібліограф, краєзнавець, громадський і політичний діяч (1893–1964)
27 – 115 років тому народився Олександр Федорович Зноско-Боровиковський, український композитор (1908–1983)
27 – 110 років тому народився Ірвін Шоу, американський письменник, драматург, сценарист (1913–1984)
27 – 95 років тому народився Валентин Кузьмович Нагнибіда, український різьбяр по дереву (1928–1985)
28 – 490 років тому народився Мішель Екем де Монтень, французький філософ і письменник (1533–1592)
28 – 160 років тому народився Роман Михайлович Орженцький, математик, економіст (1863–1923)
28 – 125 років тому народився Юрій Зіновійович Жилко, український поет, журналіст, педагог (1898–1938)
28 – 95 років тому народилася Марія Папірник-Буряк, підпільниця ОУН, учасниця Кенгірського повстання політв'язнів (1928–2005)
28 – 85 років тому народився Стефан Васильович Турчак, український диригент, педагог (1938–1988)

28 – 65 років тому народилася Лілія Василівна Сандулесу, українська естрадна співачка (1958)
29 – 155 років тому народився Лев Васильович Лопатинський, український актор, драматург і публіцист (1868–1914)

БЕРЕЗЕНЬ

1 – Всесвітній день цивільної оборони. Саме в цей день 1972 р. набрав чинності статут МОЦО, який схвалили 18 держав
1 – День «Нуль дискримінації». Відзначається 1 березня за рішенням ООН з 2014 року
1 – 165 років тому народився Павло Аполлонович Тутковський, український геолог-дослідник, один з основоположників геології та географії України (1858–1930)
1 – 140 років тому народився Григорій Григорович Гануляк, український письменник, журналіст, видавець (1883–1945)
1 – 85 років тому народився Борислав Миколайович Брондуков, український актор театру і кіно (1938–2004)
2 (3) – 200 років тому народився Костянтин Дмитрович Ушинський, український педагог, правознавець, реформатор шкільної освіти (1823–1870)
3 – Всесвітній день письменника. Відзначається за рішенням 48-го конгресу Міжнародного ПЕН-клубу, який відбувся 18 січня 1986 р.
3 – Всесвітній день дикої природи. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/68/205)
3 – 135 років тому народилася Наталена Андріанівна Королева, письменниця, акторка, мистецтвознавиця, археологиня (1888–1966)
3 – 135 років тому народився Левко Євгенович Чикаленко, український громадсько-політичний діяч, археолог (1888–1965)
4 – 345 років тому народився Антоніо Вівальді, італійський композитор (1678–1741)
4 – 145 років тому народився Такео Арісіма, японський письменник (1878–1923)
4 – 80 років тому народився Микола Степанович Литвин, український кобзар, композитор, письменник, журналіст, громадський діяч (1943–2020)
5 – 120 років тому народилася Наталя Львівна Забіла, українська поетеса, драматургиня, перекладачка (1903–1985)

6 – 95 років тому народився Габріель Гарсіа Маркес, колумбійський письменник, лауреат Нобелівської премії з літератури (1982) (1928–2014)

7 – Міжнародний день дитячого телебачення і радіомовлення. Проголошений на Міжнародному ринку телепрограм представниками Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у квітні 1994 р.

7 – 160 років тому народився Іван Митрофанович Луценко, український громадський, політичний і військовий діяч, лікар (1863–1919)

7 – 115 років тому народився Йона Ісакович Грубер, єврейський поет і перекладач (1908–1980)

8 – Міжнародний день боротьби за права жінок і міжнародний мир. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/32/142) від 16.12.1977 р.

8 – Міжнародний жіночий день. Святковий неробочий день в Україні згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю

9 – 209 років тому народився Тарас Григорович Шевченко, український поет, художник, мислитель (1814–1861)

9 – 170 років тому народився Григорій Іванович Цеглинський, український педагог, письменник громадський діяч (1853–1912)

9 – 115 років тому народився Тарас Дмитрович Боровець, український громадсько-політичний і військовий діяч, засновник УПА «Поліська Січ» (1908–1981)

10 – 162 роки від дня смерті Тараса Григоровича Шевченка, українського поета, художника, мислителя (1814–1861)

10 – 105 років тому народився Авраам Мойсейович Мілецький український архітектор (1918–2004)

10 – 70 років тому народився Тарас Гаринальдович Петриненко, український музикант, співак, композитор, поет (1953)

11 – День землевпорядника. Відзначається щорічно у другу суботу березня згідно з Указом Президента України № 1556/99 від 11.12.1999 р.

11 – 160 років тому народився Володимир Іполитович Липський, український вчений, природознавець, громадський діяч (1863–1937)

11 – 135 років тому народився Василь Михайлович Чечвянський (справжнє прізвище – Губенко), український письменник, гуморист і сатирик (1888–1938)

11 – 125 років тому народився Василь Петрович Бобинський, український письменник, журналіст, перекладач (1898–1938)

12 – 160 років тому народився Володимир Іванович Вернадський, вчений-енциклопедист, природознавець, мислитель, засновник Національної бібліотеки Української держави (1863–1945)
13 – 185 років тому народився Рафаелл Джованьйолі, італійський письменник (1838–1915)
13 – 135 років тому народився Касіян Харитонович Гранат, український письменник (1888–1977)
14 – Міжнародний день математики. Відзначається щорічно з ініціативи ЮНЕСКО з 2019 р.
14 – День українського добровольця. Відзначається щорічно згідно з постановою Верховної Ради України № 1822-VIII від 17.01.2017 р.
14 – 115 років тому народився Олексій Никифорович Мороз, український літературознавець (1908–1984)
14 – 110 років тому народився Домінік Татарка, словацький прозаїк, публіцист, сценарист і перекладач (1913–1989)
15 – Всесвітній день захисту прав споживачів
15 – Міжнародний день боротьби з ісламофобією. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/76/254)
17 – День мобілізаційного працівника
19 – День планетаріїв. Найближча неділя до весняного рівнодення. Це свято вперше було проведено в Італії в 1990 році з ініціативи Асоціації італійських планетаріїв
19 – День працівників житлово-комунального господарства і побутового обслуговування населення. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№46/94 від 15.05.1994 р.) в редакції Указу Президента №385/95 19.05.1995 р. у третю неділю березня як професійне свято
19 – 185 років тому народився Володимир Дмитрович Лучаківський, український громадський діяч, письменник, перекладач (1838–1903)
19 – 115 років тому народився Сергій Олексійович Завгородній, український письменник (1908–1994)
19 – 110 років тому народився Тібор Соботка, угорський письменник, перекладач, літературознавець, педагог (1913–1982)
20 – Міжнародний день щастя. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/66/281) від 12.07.2012 р.
20 – Міжнародний день Франкофонії. Відзначається у 47 країнах світу

20 – Всесвітній день Землі. Відзначається щорічно у день весняного сонцестояння. Проголошено Генеральним секретарем ООН у березні 1971 р.
20 – 195 років тому народився Генрік Ібсен, норвезький драматург, поет, публіцист (1828–1906)
20 – 125 років тому народився Микола Іванович Марфієвич, український письменник (1898–1967)
21 – Всесвітній день поезії. Відзначається щорічно згідно з резолюцією 30-ої сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО 15.11.1999 р.
21 – Всесвітній день людей з синдромом Дауна. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/66/149) від 29.02.2012 р.
21 – Міжнародний день лісів. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/67/200) від 14.02.2013 р.
21 – Міжнародний день лялькаря
21 – Міжнародний день боротьби за ліквідацію расової дискримінації. Відзначається щорічно згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/2142 (XXI)
21-27 –Тиждень солідарності з народами, які борються проти расизму і расової дискримінації. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/34/24)
21 – 150 років тому народився Яків Григорович Гандзюк, український військовий діяч (1873–1918)
21 – 95 років тому народилася Ганна Михайлівна Польова, українська канадська письменниця (1928–1999)
22 – Всесвітній день водних ресурсів. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/193)
23 – Всесвітній метеорологічний день. Відзначається щорічно з 1950 р. від дня набуття чинності Конвенції Всесвітньої метеорологічної організації (ВМО)
23 – 180 років тому народився Юліан Андрійович Целевич, український педагог, історик, культурно-громадський діяч (1843–1892)
23 – 115 років тому народився Архип Михайлович Люлька, конструктор авіаційних двигунів (1908–1984)
23 – 110 років тому народився П'єро К'яра, італійський письменник (1913–1986)
24 – Міжнародний день права на встановлення істини щодо грубих порушень прав людини та гідності жертв. Відзначаєть-

ся щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/65/196) від 03.03.2011 р.

24 – Всесвітній день боротьби з туберкульозом. Відзначається щорічно з 1882 р. від дня, коли доктор Р. Кох оголосив, що виявив туберкульозну бацилу

24 – Всеукраїнський день боротьби із захворюванням на туберкульоз. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 290/2002 від 22.03.2002 р.

24 – 85 років тому народився Іштван Аг, угорський письменник, поет, перекладач (1938)

25 – Міжнародний день солідарності із жертвами рабства та трансатлантичної работоргівлі. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/62/122) від 17.12.2007 р.

25 – День служби безпеки України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 193/01 від 22.03.2001 р.

26 – День Національної гвардії України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 148/15 від 18.03.2015 р.

27 – Міжнародний день театру. Відзначається щорічно з 1962 р. згідно з рішенням IX конгресу Міжнародного інституту театру при ЮНЕСКО

27 – 105 років тому народилася Ірина Іванівна Твердохліб-Банах, українська художниця, ілюстраторка книжок (1918–2013)

27 – 100 років тому народився Ендо Сюсаку, японський письменник, драматург, сатирик (1923–1996)

28 – 125 років тому народився Микола Орестович Сціборський, український державний та військовий діяч, теоретик українського націоналізму (1898–1941)

28 – 95 років тому народилася Марія (Ірина) Миколаївна Мундяк-Мольнар, українська літературознавиця, філологиня (1928–1958)

28 – 85 років тому народився Олесь (Олександр) Васильович Лупій, український поет, прозаїк, драматург, сценарист (1938)

28 – 80 років тому народилася Ольга Фельдекова, словацька письменниця, драматургиня, журналістка (1943)

29 – 295 років тому народився Кирило Григорович Розумовський, державний і політичний діяч, останній гетьман Лівобережної України (1728–1803)

30 – 170 років тому народився Вінсент ван Гог, нідерландський художник-постімпресіоніст (1853–1890)

30 – 105 років тому народився Олесь (Олексій) Іванович Жолдак, український поет, сатирик, перекладач (1918–2000)
31 – 150 років тому народився Микола Іванович Міхновський, український політичний і громадський діяч, адвокат, публіцист (1873–1924)
31 – 100 років тому народився Михайло Якович Сегай, український вчений, правознавець (1923–2013)

КВІТЕНЬ

1 – Міжнародний день птахів. Відзначається щорічно з 1906 р. від дня підписання Міжнародної Конвенції про охорону птахів
2 – Всесвітній день поширення інформації про аутизм. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/62/139) від 18.12.2007 р.
2 – Міжнародний день дитячої книги. Відзначається у день народження казкаря Ганса Крістіана Андерсена
2 – День геолога. Відзначається щорічно у першу неділю квітня згідно з Указом Президента України № 110/95 від 07.02.1995 р.
3 – 240 років тому народився Вашингтон Ірвінг, американський письменник, есеїст, біограф, історик (1783–1859)
3 – 175 років тому народився Жорж Оне, французький письменник, драматург (1848–1918)
3 – 120 років тому народилася Леся Верховинка (справжнє ім'я та прізвище – Ярослава-Олександра Миколаївна Лагодинська-Кучковська), українська письменниця, поетеса, драматургиня (1903–1936)
3 – 115 років тому народився Степан Іванович Олійник, український поет-гуморист, сатирик, журналіст (1908–1982)
3 – 105 років тому народився Олесь (Олександр) Терентійович Гончар, український письменник, літературний критик, громадський діяч (1918–1995)
3 – 105 років тому народився Міклош Губаї, угорський письменник, драматург, перекладач (1918–2011)
4 – Міжнародний день Інтернету
4 – День створення НАТО
4 – Міжнародний день просвіти з питань мінної загрози і допомоги в діяльності, пов'язаній з розмінуванням. Відзначається

згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/97) від 08.12.2005 р.

4 – 155 років тому народився Лев Людвигович Семполовський, український селекціонер, доктор філософії та природничих наук (1868–1960)

4 – 140 років тому народився Дьюла Югас, угорський поет (1883–1937)

4 – 70 років тому народилася Квітка Цісик, американська співачка українського походження, виконавиця українських народних і популярних пісень (1953–1998)

6 – Міжнародний день спорту на благо розвитку та миру

6 – День працівників слідчих органів України

6 – 50 років тому народився Олександр Аркадійович Сидоренко (псевдонім – Фоззі), український співак, музикант, телеведучий, письменник та журналіст (1973)

7 – Всесвітній день здоров'я. Відзначається щорічно в день набуття чинності Статуту ВООЗ WHA/A.2/Res.35, 1948 р.

7 – 55 років тому народилася Анастасія Олександрівна Сердюк, українська актриса театру і кіно (1968)

8 – Міжнародний день ромів

8 – 120 років тому народився Борис Тенета (справжнє ім'я та прізвище – Борис Йосафович Гурій), український поет та прозаїк (1903–1935)

9 – 60 років тому народився Василь Марцельович Врублевський, український письменник, журналіст, видавець, громадський діяч (1963)

10 – 90 років тому народився Віктор Семенович Близнець, український письменник-прозаїк (1933–1981)

10 – 125 років тому народився Святіший Патріарх Київський і всієї Руси-України Мстислав (у миру – Степан Іванович Скрипник), український державний, політичний, громадський і церковний діяч (1898–1993)

11 – Міжнародний день визволення в'язнів фашистських концтаборів. Відзначається щорічно за ініціативою ООН в день, коли в'язні концтабору Бухенвальд почали інтернаціональне повстання проти гітлерівців

11 – Всесвітній день боротьби з хворобою Паркінсона

11 – 50 років тому народилася Ірина Орестівна Вербіцька, українська художниця, дизайнерка, майстриня декоративно-ужиткового мистецтва (1973)

11 – 65 років тому народилася Ганна Олексіївна Гаврилець, українська композиторка, музична діячка (1958–2022)
12 – Міжнародний день польоту людини в космос. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/65/271) від 07.04.2011 р.
12 – Всесвітній день авіації та космонавтики. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної авіаційної федерації (ФАІ)
12 – День працівників ракетно-космічної галузі України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 230/97 від 13.03.1997 р.
12 – 95 років тому народилася Віра Никанорівна Жук, українська вчена-історикиня, краєзнавчиня (1928–2008)
14 – 135 років тому народився Леонід Арсенійович Булаховський, український мовознавець-славіст (1888–1961)
14 – 60 років тому народилася Ірина Вільямівна Даць, українська оперна співачка (лірико-драматичне сопрано), режисерка, професорка, громадська діячка (1963)
15 – Міжнародний день культури
15 – День працівників карного розшуку України
15 – День довкілля. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№855/98, від 06.08. 1998 р.) щорічно у третю суботу квітня
15 – 180 років тому народився Генрі Джеймс, американський письменник (1843–1916)
16 – Великдень. Вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
17 – Міжнародний день гемофілії. Відзначається за рішенням Всесвітньої федерації гемофілії та Всесвітньої організації охорони здоров'я щорічно в цей день
17 – День пожежної охорони. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 555/13 від 11.10.2013 р.
18 – Міжнародний день пам'яток та визначних місць
18 – День пам'яток історії та культури. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1062/99 від 23.08.1999 р. у Міжнародний день пам'яток і визначних місць
18 – 135 років тому народився Іван Федорович Хворостецький, український художник і педагог (1888–1958)
18 – 115 років тому народився Василь Григорович Івахів, український військовий діяч, командира УПА на Волині (1908–1943)

20 – 120 років тому народився Ґео Шкурупій (справжнє ім'я – Георгій (Юрій) Данилович), український письменник, поет, кіносценарист та журналіст (1903–1937)
21 – Всесвітній день творчості та інноваційної діяльності
22 – Міжнародний день Матері-Землі. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/63/278) від 22.04.2009 р.
22 – 200 років тому народився Василь Степанович Ільницький, український історик, культурний діяч, педагог, письменник, театральний критик, священник (1823–1895)
22 – 80 років тому народилася Луїза Глік, американська поетеса та есеїстка, лауреатка Нобелівської премії з літератури (2020) (1943)
23 – Всесвітній день книги і авторського права. Відзначається щорічно згідно з рішенням 28-ої сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО від 15.11.1995 р.
23 – Всеукраїнський день психолога
23 – 145 років тому народився Григорій Григорович Ващенко, український педагог, науковець (1878–1967)
23 – 105 років тому народився Моріс Дрюон, французький письменник (1918–2009)
24 – Міжнародний день солідарності молоді
24 – 110 років тому народився Золтан Єкей, угорський письменник, поет, перекладач, бібліотекар (1913–1982)
24 – 105 років тому народилася Богдана-Марія Юліанівна Світлик, українська письменниця, воячка УПА (1918–1948)
25 – Всесвітній день боротьби проти малярії. Заснований державами-членами ВООЗ на сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я в 2007 році.
25 – Міжнародний день ДНК
26 – Міжнародний день інтелектуальної власності. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), ухваленого у вересні 2000 р.
26 – Міжнародний день пам'яті жертв радіаційних аварій. Відзначається за рішенням ООН
26 – День Чорнобильської трагедії (1986)
26 – 125 років тому народився Вісенте Алейсандре, іспанський поет, лауреат Нобелівської премії з літератури (1977) (1898–1984)

28 – Всесвітній день охорони праці. Відзначається щорічно з 2003 р. з ініціативи Міжнародної організації праці (МОП)
28 – День охорони праці. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 685/06 від 18.08.2006 р.
28 – 155 років тому народився Георгій Феодосійович Вороний, український вчений, математик (1868–1908)
29 – Міжнародний день танцю. Відзначається з 1982 р. за рішенням ЮНЕСКО в день народження Ж. Ж. Новера, французького балетмейстера
29 – День пам'яті жертв застосування хімічної зброї. Відзначається щорічно згідно з рішенням 10-ї сесії Конференції держав-учасниць Організації заборони хімічної зброї С-10/5 від 11.11.2005 р.
30 – Міжнародний день джазу. День був проголошений на Генеральній конференції ЮНЕСКО в листопаді 2011 р.
30 – День прикордонника України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 111/2018 від 27.04.2018 р.
30 – Всесвітній день поріднених міст. Відзначається щорічно в останню неділю квітня за рішенням Всесвітньої федерації поріднених міст
30 – 175 років тому народилася Олександра Яківна Єфименко, українська історикиня і етнографиня (1848–1918)
30 – 140 років тому народився Ярослав Гашек, чеський письменник-сатирик (1883–1923)
30 – 60 років тому народився Роман Казимирович Вільгушинський, український скульптор (1963)

ТРАВЕНЬ

1 – День міжнародної солідарності трудящих. Відзначається щорічно згідно з рішенням конгресу II Інтернаціоналу 14-21 липня 1889 р. (Париж)
1 – День праці. Відзначається в Україні щорічно та вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
1 – 125 років тому народився Єгор Хомич Мовчан, український кобзар (1898–1968)
1 – 100 років тому народився Джозеф Геллер, американський письменник-сатирик, сценарист, драматург (1923–1999)

3 – Всесвітній день свободи преси. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/48/432) від 20.12.1993 р.
3 – Міжнародний день Сонця. Відзначається щорічно з 1994 р. з ініціативи Міжнародного товариства сонячної енергії (МТСЕ)
4 – Міжнародний день пожежників
4 – 135 років тому народився Микола Олексійович Грінченко, український музикознавець, фольклорист (1888–1942)
4 – 140 років тому народився Микола Андрійович Малько, диригент, педагог, громадський діяч (1883–1961)
4 – 50 років тому народилася Олена Євгенівна Коляденко, українська хореографиня, режисерка-постановниця та продюсерка (1973)
5 – Міжнародний день акушерства. Відзначати цей день запропоновано у 1987 р. Міжнародною конфедерацією акушерок
5 – 195 років тому народилася Ганна Барвінок (справжнє ім'я та прізвище – Олександра Михайлівна Білозерська-Куліш) українська письменниця (1828–1911)
5 – 65 років тому народився Михайло Олексійович Сидоржевський, український поет, громадський діяч, публіцист, редактор, поет (1958)
5 – 55 років тому народилася Богдана Олексіївна Фроляк, українська композиторка (1968)
6 – Міжнародний день астрономії – професійне свято людей, чия діяльність безпосередньо пов'язана з астрономією
6 – День піхоти. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 152/2019 від 19.04.2019 р.
6 – 355 років тому народився Ален Рене Лесаж, французький романіст і автор драм (1668–1747)
6 – 155 років тому народився Гастон Леру, французький письменник, класик пригодницького, детективного, фантастичного та містичного роману (1868–1927)
7 – 190 років тому народився Йоганнес Брамс, німецький композитор, піаніст і диригент (1833–1897)
8 – День пам'яті та примирення. Відзначається щороку з метою вшанування пам'яті всіх жертв Другої світової війни 1939–1945 років, згідно з Указом Президента України № 169/15 від 24.03.2015 р.
8 – Міжнародний день Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Відзначається щорічно у день народження Анрі Дюнана,

засновника Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця

8 – 195 років тому народився Анрі Дюнан, швейцарський громадський діяч, нагороджений першою в історії Нобелівською премією миру (1901), засновник Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (1828–1910)

9 – День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні. Державне свято в Україні відзначається щороку та вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю

9 – День Європи. Відзначається щорічно за рішенням, ухваленим лідерами країн-членів ЄС на зустрічі у Мілані у 1985 р.

9 – 260 років тому народився Янош Бачані, угорський поет, редактор, науковець (1763–1845)

9 – 90 років тому народився Роман Васильович Андріяшик, український письменник, журналіст (1933–2000)

10 – Міжнародний день мігруючих птахів (ЮНЕП). Відзначається з 2006 р.

10 – 175 років тому народився Микола Петрович Чирвинський, український зоотехнік, один з основоположників зоотехнічної науки (1848–1920)

12 – День екологічної освіти. Цю дату святкують із 1992 р. У цей день заходи проводять у навчальних закладах усіх рівнів

12 – Міжнародний день медичної сестри. Започатковано в 1974 році та відзначається на честь англійської медсестри Флоренс Найтінгейл у день її народження (12 травня 1820 р.) за рішенням Міжнародної федерації Червоного Хреста

12 – 67 років тому Україна стала членом ЮНЕСКО (1954)

14 – День матері. Відзначається щорічно в другу неділю травня згідно з Указом Президента України № 489/99 від 10.05.1999 р.

14 – День пам'яті українців, які рятували євреїв під час Другої світової війни. Відзначається щорічно згідно з постановою Верховної Ради України № 1178-IX від 02.02.2021 р.

14 – 135 років тому народився Микола Миколайович Вілінський, український композитор і педагог (1888–1956)

14 – 110 років тому народився Ігор Костецький (справжнє ім'я та прізвище – Іван В'ячеславович Мерзляков), український письменник, перекладач, критик, режисер, видавець (1913–1983)

15 – Міжнародний день сім'ї. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/237) від 20.09.1993 р.

15 – Міжнародний день клімату. Міжнародне співтовариство відзначає цей день із 1992 р.

15 – 250 років тому народився Іван Васильович Лаврівський, український священик, освітній діяч (1773–1846)

15 – 150 років тому народився Павло Петрович Скоропадський, український державний, політичний і громадський діяч, військовик (1873–1945)

16 – 55 років тому народився Тарас Богданович Прохасько, український письменник, журналіст, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (1968)

17 – Всесвітній день електрозв'язку та інформаційного суспільства. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/252) від 27.03.2006 р. у день підписання першої Міжнародної телеграфної конвенції і створення Міжнародного союзу електрозв'язку

17 – 115 років тому народилася Валентина Павлівна Драбата, українська педагогиня, дисидентка, активістка правозахисного руху (1908–1983)

18 – Міжнародний день музеїв. Відзначається щорічно згідно з рішенням XI Генеральної конференції Міжнародної ради музеїв, яка відбулась у травні 1977 р.

18 – Міжнародний день рослин. Відбувається під егідою Європейської організації біології рослин (Брюссель) та відзначається з 2012 р. в понад 50 країнах світу

18 – День боротьби за права кримськотатарського народу. Відзначається щорічно в Україні згідно з Указом в. о. Президента України № 472/2014 від 16.05.2014 р.

18 – День резервіста України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 154/2019 від 19.04.2019 р.

18 – День вишиванки – всеукраїнське свято, яке відзначають щороку в третій четвер травня

18 – 150 років тому народився Костянтин (Кость) Андріанович Мацієвич, український державний і громадський діяч, учений-аграрник, дипломат (1873–1942)

18 – 150 років тому народився Микола Адріянович Прахов, український художник і мистецтвознавець (1873–1957)

20 – Всесвітній день метрології. Відзначається щорічно з 1999 р. відповідно до пропозиції Міжнародного комітету мір та ваг (МКМВ)

20 – День банківських працівників. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 316/04 від 06.03.2004 р.

20 – День перекладача жестової мови
20 – День Європи в Україні. Відзначається щорічно у третю суботу травня згідно з Указом Президента України № 339/03 від 19.04.2003 р.
20 – День науки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 145/97 від 14.02.1997 р. у третю суботу травня
21 – День пам'яті жертв політичних репресій. Відзначається щорічно в третю неділю травня згідно з Указом Президента України № 431/2007 від 21.05.2007 р.
21 – День пам'яті померлих від СНІДу. Відзначається щорічно з 1983 р. в третю неділю травня
21 – Всесвітній день культурного різноманіття в ім'я діалогу та розвитку. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/249) від 20.12.2002 р.
22 – Міжнародний день біологічного різноманіття. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/201) від 08.02.2001 р.
22 – 162 роки тому відбулось перепоховання праху Тараса Григоровича Шевченка на Чернечій горі поблизу м. Канів (1861)
22 – 215 років тому народився Жерар де Нерваль, французький поет, прозаїк, драматург, перекладач (1808–1855)
22 – 210 років тому народився Ріхард Вагнер, німецький композитор, диригент, теоретик музики, письменник-публіцист (1813–1883)
23 – День морської піхоти України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 145/2018 від 23.05.2018 р.
23 – День Героїв. Щорічне свято, встановлене на честь українських вояків-борців за волю України
23 – 125 років тому народився Володимир Мусійович Ярошенко, український поет, байкар, прозаїк, драматург, літературний критик, кіносценарист (1898–1937)
24 – День слов'янської писемності й культури. Відзначається щорічно в день вшанування пам'яті святих рівноапостольних Кирила і Мефодія згідно з Указом Президента України № 1096/04 від 17.09.2004 р.
24 – Європейський день парків. Організований Федерацією Європарк, святкується щорічно по всій Європі. Саме 24 травня 1909 у Швеції було створено перший з дев'яти європейських національних парків

24 – 50 років тому народилася Руслана Степанівна Лижичко, українська естрадна співачка (контральт), піаністка, диригентка, громадська діячка (1973)

25 – Всесвітній день щитовидної залози

25 – День філолога. Відзначається щорічно в цей день як професійне свято

25 – День зниклих безвісти дітей. Відзначається з 2002 р. з ініціативи Європейського центру зниклих і таких, що зазнали сексуального насильства, дітей

25 – День Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 181/2021 від 29. 04. 2021 р.

25-31 – Тиждень солідарності з народами несамоврядних територій. Проводиться щорічно з 1972 р. під егідою Спеціального комітету по деколонізації з ініціативи Генеральної Асамблеї ООН

27 – День працівників видавництв, поліграфії і книгорозповсюдження. Відзначається щорічно в останню суботу травня згідно з Указом Президента України № 563/99 від 25.05.1999 р.

28 – День хіміка. Відзначається щорічно в останню неділю травня згідно з Указом Президента України № 219/94 від 07.05.1994 р.

28 – 95 років тому народилася Маргіта Сичі, угорська поетеса (1928–1990)

29 – Міжнародний день миротворців ООН. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/129) від 11.12.2002 р. В Україні Міжнародний день миротворців ООН відзначається щороку згідно з Указом Президента України № 374/03 від 30.04.2003 р.

29 – 145 років тому народився Петро Сильвестрович Карманський, український поет, перекладач, громадський діяч, літературний критик (1878–1956)

29 – 150 років тому народився Костянтин Максимович Зіньківський, український поет, перекладач та педагог, автор україномовного перекладу поеми «Слово о полку Ігоревім» (1873–1959)

31 – Всесвітній день проти тютюну. Проводиться з ініціативи Всесвітньої організації охорони здоров'я

ЧЕРВЕНЬ

1 – Всесвітній день батьків. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/66/292) від 15.10.2012 р.

1 – Міжнародний день захисту дітей. Проводиться щорічно з 1949 р. згідно з ухвали Ради Міжнародної демократичної федерації жінок

1 – День захисту дітей. Відзначається в Україні щорічно згідно з Указом Президента України № 568/98 від 30.05.1998 р.

1 – 160 років тому народилася Марія Миколаївна Грінченко, українська письменниця, перекладачка, громадська діячка (1863–1928)

1 – 145 років тому народився Джон Мейсфілд, англійський письменник, критик (1878–1967)

1 – 115 років тому народився Іван Оникійович Вирган (справжнє прізвище – Вергун), український поет, перекладач (1908–1975)

1 – 110 років тому народився Іштван Шотер, угорський письменник, естет, літературознавець, викладач (1913–1988)

1 – 65 років тому народився Віктор Іванович Ковтун, український художник (1958)

2 – 95 років тому народився Леопольд Іванович Ященко, український композитор, музикознавець, фольклорист, диригент (1928–2016)

3 – День працівників водного господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 226/03 від 18.03.2003 р. щорічно у першу неділю червня

3 – День працівників місцевої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 726/02 від 20.08.02 р. щорічно в першу неділю червня

3 – 160 років тому народився Євген Омелянович Петрушевич, український громадсько-політичний діяч, правник, президент ЗУНР (1863–1940)

3 – 95 років тому народився Костянтин Петрович Степанков (справжнє прізвище – Волощук), український актор театру і кіно, педагог (1928–2004)

4 – Міжнародний день безневинних дітей-жертв агресії. Відзначається щорічно згідно з рішенням Надзвичайної спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/ES-7/8) від 19.08.1982 р.

4 – День господарських судів України
4 – День працівників місцевої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 726/02 від 20.08.02 р. щорічно в першу неділю червня
4 – День працівників водного господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 226/03 від 18.03.2003 р. щорічно у першу неділю червня
4 – День Святої Трійці. П'ятидесятниця. Вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
4 – 160 років тому народився Владислав Владиславович Городецький, український та польський архітектор-новатор, підприємець, меценат (1863–1930)
5 – Всесвітній день навколишнього середовища. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/2994 (XXVII)) від 15.12.1972 р.
5 – Міжнародний день боротьби з незаконним, непідзвітним, неконтрольованим рибальством
5 – 125 років тому народився Федеріко Гарсія Лорка, іспанський поет, драматург (1898–1936)
6 – День журналіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 251/94 від 25.05.1994 р. як професійне свято працівників засобів масової інформації
7 – 175 років тому народився Поль Ґоґен, французький художник імпресіоніст, скульптор (1848–1903)
8 – 205 років тому народився Олександр Олексійович Корсун, український письменник, поет-романтик і видавець (1818–1891)
8 – 130 років тому народилася Марія Пуйманова, чеська письменниця (1893–1958)
8 – 105 років тому народився Володимир Дмитрович Булаєнко, український поет (1918–1944)
8 – Всесвітній день океанів. Всесвітній день боротьби за збереження біорізноманіття мешканців морських глибин і стабільну екологічну ситуацію в океанах
9 – Міжнародний день друзів
9 – 180 років тому народилася Берта фон Зуттнер, австрійська новелістка, перша жінка-лауреатка Нобелівської премії миру (1905) (1843–1914)
9 – 145 років тому народився Іван Олександрович Мар'яненко (справжнє прізвище – Петлішенко), український актор, режисер, педагог (1878–1962)

9 – 135 років тому народився Олександр Алоїзович Яната, український агроном і ботанік чеського походження (1888–1938)

10 – 135 років тому народився Микита Львович Магир, український письменник, перекладач (1888–1948)

10 – 120 років тому народився Микита Михейович Шумило, український прозаїк, сценарист і перекладач (1903–1982)

11 – День працівників легкої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 285/94 від 09.06.1994 р. у другу неділю червня

12 – Всесвітній день боротьби з дитячою працею, встановлений Міжнародною організацією праці (МОП), відзначається щорічно

12 – День працівника фондового ринку. Відзначається в Україні щорічно згідно з Указом Президента України № 202/2008 від 11.03.2008 р.

12 – Всесвітній день боротьби з дитячою працею, встановлений Міжнародною організацією праці (МОП), відзначається щорічно

12 – День працівника фондового ринку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 202/2008 від 11.03.2008 р. щорічно в цей день

13 – 60 років тому народилася Валентина Анатоліївна Степова, українська оперна співачка та камерна співачка (ліричне сопрано) (1963)

14 – Всесвітній день донора крові. Відзначається щорічно згідно з рішенням Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я WHA 58.13 від 23.05.2005 р. У цей день 1868 р. народився австрійський лікар К. Ландштейнер, який відкрив існування груп крові людини

15 – День захисту людей похилого віку. Всесвітній день поширення інформації про зловживання стосовно літніх людей відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/66/127) від 09.03.2012 р.

15 – 180 років тому народився Едвард Гріг, норвезький композитор, диригент, піаніст (1843–1907)

16 – 185 років тому народився Онуфрій Теодорович Лепкий, український філолог, публіцист, літературознавець, письменник (1838–1905)

17 – Всесвітній день боротьби з опустелюванням і засухою. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/49/115) від 19.12.1994 р.

18 – День медичного працівника. Відзначається щорічно в третю неділю червня згідно з Указом Президента України № 281/94 від 03.06.1994 р.

18 – 95 років тому народився Сергій Петрович Плачинда, український письменник, прозаїк, публіцист, критик (1928–2013)

19 – День фермера. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 234/2020 від 18.06.2020 р.

18 – Міжнародний день батька. В Україні це свято відзначається щорічно у третю неділю червня згідно з Указом Президента України № 274/2019 від 18.05.2019 р.

20 – Всесвітній день біженців. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/76) від 04.12.2000 р.

21 – Міжнародний день йоги. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/69/131) від 11.12.2014 р.

21 – Всесвітній день гідрографії. Відзначається з 2006 р. з ініціативи Міжнародної географічної організації за підтримки Генеральної Асамблеї ООН

22 – День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1245/2000 від 17.11.2000 р.

22 – 125 років тому народився Еріх Марія Ремарк, німецький письменник (1898–1970)

22 – 115 років тому народився Арсен Олексійович Іщук, український літературознавець, прозаїк (1908–1982)

22 – 110 років тому народився Шандор Вереш, угорський поет, перекладач, драматург (1913–1989)

23 – Міжнародний день вдів. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/65/189) від 23.02.2011 р.

23 – Міжнародний Олімпійський день. Святкується за рішенням Міжнародного олімпійського комітету щорічно

23 – День державної служби ООН. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/277) від 20.12.2002 р.

23 – День державної служби. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 291/03 від 04.04.2003 р.

23 – 135 років тому народився Олександр Йосипович Гавронський, український та російський режисер театру і кіно, філософ (1888–1958)

24 – 150 років тому народився Іван Матвійович Стешенко, український літературознавець, письменник, громадський і політичний діяч (1873–1918)

24 – 125 років тому народилася Олена Журлива (справжнє ім'я та прізвище – Олена Костівна Котова), українська письменниця та співачка (1898–1971)

25 – День митника України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 251/2020 від 25.06.2020 р.

25 – День молодіжних та дитячих громадських організацій. Відзначається щорічно в останню неділю червня згідно з Указом Президента України № 599/2008 від 27.06.2008 р.; зі змінами № 600/2011 від 24.05.2011 р.

25 – 120 років тому народився Джордж Орвелл, англійський письменник, критик, журналіст (1903–1950)

26 – Міжнародний день ООН у підтримку жертв катувань. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/52/149) від 12.12.1997 р.

26 – Міжнародний день боротьби зі зловживанням наркотиками і їх незаконним обігом. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/42/112) від 07.12.1987 р.

26 – День кримськотатарського прапора – національного прапора кримських татар, корінного народу Криму. Відзначається з 2010 р.

26 – 105 років тому народився Василь Павлович Бережний, український письменник (1918–1993)

27 – Всесвітній день рибальства. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної конференції з урегулювання та розвитку рибальства, яка відбулась у липні 1984 р.

27 – 90 років тому народився Владислав Іванович Заремба, український композитор, піаніст і педагог (1833–1902)

28 – День Конституції України. Відзначається щорічно в день ухвалення Верховною Радою України Основного Закону України. Святковий неробочий день в Україні згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю

28 – 195 років тому народився Леон Куніцький, польський письменник, художник (1828–1873)

29 – День Дунаю. Відзначається з 2004 р. з ініціативи Міжнародної комісії ООН з охорони басейну ріки Дунай

29 – 135 років тому народився Тадеуш (Тадей) Станіславович Маєрський, український педагог, композитор, піаніст і музичний діяч (1888–1963)

ЛИПЕНЬ

1 – Міжнародний день кооперативів. Відзначається щорічно в першу суботу липня згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/90) від 16.12.1992 р.

1 – День архітектури України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 456/95 від 17.06.1995 р.

1 – Міжнародний день Дніпра. Свято третьої по величині (після Волги та Дунаю) річки Європи відзначається щорічно в першу суботу липня

2 – Міжнародний день спортивного журналіста. За ініціативи Міжнародної асоціації спортивної преси відзначається щорічно з 1995 р.

2 – День податківця України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 252/2020 від 25.06.2020 р.

2 – День Військово-морських сил Збройних сил України, відзначається щорічно у першу неділю липня згідно з Указом Президента України № 331/2015 від 12.06.2015 р.

2 – День працівників морського та річкового флоту, відзначається щорічно у першу неділю липня згідно з Указом Президента України № 332/15 від 12.06.2015 р.

2 – 135 років тому народився Сергій Олексійович Бугославський, історик літератури, музикознавець, композитор (1888–1946)

2 – 100 років тому народилася Віслава Шимборська, польська поетеса, лауреатка Нобелівської премії з літератури (1996) (1923–2012)

2 – 85 років тому народився Домокош Сіладі, угорський поет, письменник, літературознавець, перекладач (1938–1976)

3 – 140 років тому народився Франц Кафка, австрійський письменник (1883–1924)

4 – День Національної поліції України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 97/2018 від 04.04.2018 р.

4 – День судового експерта. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 424/09 від 10.06.2009 р.

4 – 160 років тому народився Юліан Якович Панькевич, український художник, літератор, громадський діяч (1863–1933)

4 – 135 років тому народився Володимир Григорович Ярошенко, український мовознавець (1888–1957)

4 – 65 років тому народився Ігор Миколайович Римарук, український поет, журналіст (1958–2008)

7 – День працівника природно-заповідної справи. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 629/09 від 18.08.2009 р.

7 – 35 років тому заснована «Українська Гельсінська спілка» – українська громадсько-політична і правозахисна організація (1988)

7 – 145 років тому народився Іван Іович Кучугура-Кучеренко, український кобзар, співак, громадський діяч (1878–1937)

7 – 135 років тому народився Артур Зеліб, польський і німецький літературознавець, публіцист і перекладач (1878–1958)

7 – 95 років тому народилася Ірина Георгіївна Заславська, українська правозахисниця, вчена, художниця (1928–1976)

8 – День родини. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1209/11 від 30.12.2011 р.

8 – 85 років тому народився Лесь (Леонід) Степанович Танюк, український режисер театру і кіно, перекладач, громадський діяч (1938–2016)

9 – День рибалки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 464/95 від 22.06.1995 р. у другу неділю липня як професійне свято працівників рибного господарства

9 – 85 років тому народився Володимир Захарович Савченко, український письменник, драматург, педагог, режисер радіо і телебачення (1938–2016)

10 – 105 років тому народився Джеймс Олдрідж, австралійський письменник і громадський діяч (1918–2015)

11 – Всесвітній день народонаселення. Відзначається щорічно згідно з рекомендацій Керівної ради Фонду ООН в галузі народонаселення, поданих у рішенні № 89/46 від 1989 р.

13 – 85 років тому народився Мирослав Михайлович Скорик, український композитор і музикознавець (1938–2020)

14 – 95 років тому народився Нодар Володимирович Думбадзе, грузинський письменник (1928–1984)

15 – День українських миротворців. Відзначається щорічно згідно з Постановою Верховної Ради України № 292-VII від 21.05.2013 р.

16 – 33 роки тому Верховна Рада Української РСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України (1990)

16 – День бухгалтера та аудитора. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 662/2004 від 18.06.2004 р.

16 – День працівників металургійної та гірничодобувної промисловості. Відзначається щорічно в третю неділю липня згідно з Указом Президента України № 187/93 від 03.06.1993 р.

16 – 115 років тому народився Василь Барка (справжнє ім'я та прізвище – Василь Костянтинович Очерет), український поет-модерніст, прозаїк, перекладач, літературознавець (1908–2003)
16 – 95 років тому народився Роберт Шеклі, американський прозаїк, класик світової фантастики (1928–2005)
17 – День етнографа
17 – 135 років тому народився Мілан Фюшт, угорський поет, письменник, драматург (1888–1967)
17 – 135 років тому народився Шмуель Йосеф Агнон, єврейський письменник, лауреат Нобелівської премії з літератури (1966) (1888–1970)
18 – Міжнародний день Нельсона Мандели. Відзначається щорічно згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/64/13) від 10.11.2009 р.
18 – 135 років тому народився Володимир Варламович Міяковський, український вчений-суспільствознавець, історик-архівіст (1888–1972)
19 – День тренера. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 263/2021 від 24.06. 2021 р.
20 – Міжнародний день шахів
20 – День шахів в Україні. Відзначається щорічно згідно з постановою Верховної Ради України № 3985-VI від 01.11.2011 р.
21 – 130 років тому народився Ганс Фаллада, німецький письменник (1893–1947)
22 – 145 років тому народився Януш Корчак (справжнє ім'я та прізвище – Генрик Ґольдшмідт), польський педагог-гуманіст, письменник, публіцист, громадський діяч (1878–1942)
22 – 135 років тому народився Зельман Абрахам Ваксман, американський біохімік (1888–1973)
23 – 160 років тому народився Шандор Броді, угорський письменник, журналіст (1863–1924)
23 – 135 років тому народився Реймонд Чандлер, американський письменник (1888–1959)
23 – 95 років тому народився Г'юберт Селбі-молодший, американський письменник (1928–2006)
25 – 95 років тому народилася Юлія Семенівна Ткаченко, українська актриса (1928–2008)
25 – 75 років тому народився Іштван Бака, угорський письменник, перекладач, редактор (1948–1995)

26 – 65 років тому народилася Галина Пагутяк (справжнє ім'я та прізвище – Галина Василівна Москалець), українська письменниця, перекладачка (1958)
27 – 170 років тому народився Володимир Галактіонович Короленко, письменник українського походження, журналіст, публіцист і громадський діяч (1853–1921)
28 – День хрещення Київської Руси-України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 668/08 від 25.07.2008 р.
28 – День Української Державності. Відзначається щорічно у День хрещення Київської Руси-України згідно з Указом Президента України № 423/2021 від 24.08.2021 р.
28 – Міжнародний день системного адміністратора. Відзначається з 2000 року в останню п'ятницю липня
29 – День Сил спеціальних операцій Збройних сил України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 311/2016 від 26.07.2016 р.
30 – Всесвітній день протидії торгівлі людьми. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/68/192)
30 – Міжнародний день дружби. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/65/275) від 27.04.2011 р.
30 – День працівників торгівлі. Відзначається щорічно в останню неділю липня згідно з Указом Президента України № 427/95 від 05.06.1995 р.
30 – 205 років тому народилася Емілі Бронте, англійська письменниця (1818–1848)
30 – 115 років тому народився Іван Іванович Гончаренко, український письменник (1908–1989)

СЕРПЕНЬ

1 – День інкасатора. Професійне свято працівників служби інкасації
2 – Міжнародний день голокосту ромів. У цей день 1944 р. у концтаборі Аушвіц-Біркенау гітлерівські фашисти влаштували «циганську ніч». В Україні день пам'яті про нацистський гено-

цид ромів відзначається згідно з Постановою Верховної Ради № 2085-IV від 08.10.2004 р.

2 – 135 років тому народився Кость Степанович Буревій, український поет, драматург, літературознавець, громадський і політичний діяч (1888–1934)

2 – 30 років тому народився Сергій Гагікович Нігоян, учасник Євромайдану, Герой України (1993–2014)

3 – 190 років тому народився Омелян Михайлович Огоновський, український літературознавець, мовознавець, педагог, етнограф, громадський діяч (1833–1894)

3 – 160 років тому народився Гейза Гардоні, угорський письменник, журналіст (1863–1922)

4 – 145 років тому народився Антін Володиславович Крушельницький, український письменник, літературознавець, громадсько-політичний і культурний діяч (1878–1937)

5 – 120 років тому народився Борис Романович Гмиря, український оперний і камерний співак (1903–1969)

6 – Всесвітній день боротьби за заборону ядерної зброї (День Хіросіми). В цей день американська авіація здійснила атомне бомбардування японського міста Хіросіма (1945)

6 – Міжнародний день «Лікарі світу за мир». Відзначається за рішенням виконкому Міжнародного руху «Лікарі світу за запобігання ядерної війни»

6 – День Повітряних сил Збройних сил України. Відзначається щорічно у першу неділю серпня згідно з Указом Президента України № 579/2007 від 27.06.2007 р.

6 – 155 років тому народився Поль Клодель, французький поет, драматург, есеїст, дипломат (1868–1955)

7 – 100 років тому народився Сіба Рьотаро, японський письменник, есеїст (1923–1996)

8 – День військ зв'язку. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 154/2000 від 01.02.2000 р.

8 – 115 років тому народився Яків Баш (справжнє ім'я та прізвище – Яків Васильович Башмак), український письменник, драматург (1908–1986)

9 – Міжнародний день корінних народів світу. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/49/214) від 17.02.1995 р.

9 – 200 років тому народився Олександр Олександрович Навроцький, український поет, перекладач, громадський діяч (1823–1892)

9 – 85 років тому народився Леонід Данилович Кучма, український політичний і державний діяч, Президент України (1994–2005) (1938)

9 – 50 років тому народився Олександр Валерійович Пономарьов, український естрадний співак (тенор), композитор, поет, продюсер (1973)

12 – Міжнародний день молоді. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/54/120) від 20.01.2000 р.

12 – День молоді. Відзначається в Україні щорічно згідно з Указом Президента України № 333/2021 від 28.07.2021 р.

13 – День працівників ветеринарної медицини. Відзначається щорічно в другу неділю серпня згідно з Указом Президента України № 1035/01 від 01.11.2001 р.

13 – День будівельника. Відзначається в другу неділю серпня згідно з Указом Президента України № 273/93 від 22.07.1993 р. як професійне свято працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів

13 – 125 років тому народився Володимир Гнатович Заболотний, український архітектор (1898–1962)

13 – 50 років тому народилася Олеся Вікторівна Жураківська, українська актриса театру і кіно, телеведуча (1973)

14 – 85 років тому народився Олександр Кіндратович Глушко, український письменник, літературознавець, критик (1938)

15 – День археолога. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 694/08 від 06.08.2008 р.

15 – 195 років тому народився Степан Іванович Пономарьов, український філолог, бібліограф (1828–1913)

16 – 95 років тому народився Ференц Югас, угорський поет, редактор (1928–2015)

17 – 70 років тому народилася Герта Мюллер, румунська та німецька письменниця, лауреатка Нобелівської премії з літератури (2009) (1953)

17 – 55 років тому народився Андрій Вікторович Кузьменко (псевдонім – Кузьма Скрябін), український співак, письменник, телеведучий, актор, продюсер, Герой України (1968–2015)

18 – 135 років тому народився Іван Каленикович Українець, художник, майстер розпису на фарфорі (1888–1945)

19 – Всесвітній день гуманітарної допомоги. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/63/139) від 05.03.2009 р.

19 – День пасічника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 815/97 від 15.08.1997 р. як професійне свято бджолярів

20 – 125 років тому народився Вільгельм Муберг, шведський прозаїк, драматург (1898–1973)

21 – 105 років тому народився Балаж Лендьел, угорський критик, письменник, перекладач, редактор (1918–2007)

21 – 135 років тому народився Володимир Антонович Ґадзинський, український поет, критик (1888–1932)

23 – Міжнародний день пам'яті жертв работоргівлі та її ліквідації. День був проголошений на 150-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО за підтримки ООН в 1998 році

23 – День державного прапора України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 987/04 від 23.08.2004 р.

23 – 155 років тому народився Поль Отле, бельгійський письменник, учений-соціолог, бібліограф, бібліотекознавець (1868–1944)

24 – День Незалежності України. Відзначається щорічно як державне загальнонародне свято згідно з постановою Верховної Ради України № 2143-XII від 20.02.1992 р. Вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю

24 – 155 років тому народився Максим Антонович Славинський, український громадсько-політичний діяч, поет, перекладач, дипломат, публіцист, редактор (1868–1945)

24 – 100 років тому народився Віктор Михайлович Глушков, український математик, фундатор кібернетики, обчислювальної техніки та систем управління (1923–1982)

24 – 95 років тому народився Левко Григорович Лук'яненко, український політик та громадський діяч, письменник, співзасновник Української Гельсінської групи, Герой України (1928–2018)

26 – День авіації. Відзначається щорічно в останню суботу серпня згідно з Указом Президента України № 305/93 від 16.08.1993 р. як професійне свято військових і цивільних авіаторів та працівників авіаційної промисловості і транспорту

27 – День шахтаря. Відзначається щорічно в останню неділю серпня згідно з Указом Президента України № 304/93 від 16.08.1993 р.

27 – 105 років тому народився Деже Мейсе, угорський письменник, поет, перекладач, літературознавець (1918–2011)

28 – 105 років тому народилася Олена Нилівна Яблонська, українська художниця, графік (1918–2009)
28 – 100 років тому народився Яким Прохорович Запаско, український книгознавець, доктор мистецтвознавець (1923–2007)
28 – 65 років тому народилася Лідія Сергіївна Вовкун, українська театральна актриса, педагогиня(1958)
29 – День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 621/2019 від 23.08.2019 р.
29 – Міжнародний день дій проти ядерних випробувань. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/64/35)
29 – 115 років тому народився Робер Мерль, французький прозаїк, перекладач (1908–2004)
29 – 150 років тому народилася Людмила Михайлівна Старицька-Черняхівська, українська письменниця, перекладачка (1868–1941)
30 – Міжнародний день жертв насильницьких зникнень. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/65/209)
30 – 95 років тому народилася Магдалина Андріївна Ласло-Куцюк, румунська літературознавиця-україністка, перекладачка (1928–2010)
31 – 140 років тому народився Осип Тадейович Назарук, український громадський і політичний діяч, письменник, журналіст, публіцист (1883–1940)
31 – 115 років тому народився Вільям Сароян, американський письменник вірменського походження (1908–1981)

ВЕРЕСЕНЬ

1 – День знань. Відзначається з 1984 р.
1 – 84 роки від дня нападу фашистської Німеччини на Польщу. Початок Другої світової війни (1939)
1 – 125 років тому народився Євген Антонович Дроб'язко, український письменник, перекладач (1898–1980)
1 – 105 років тому народився Ігор Васильович Качуровський, український поет-неокласик, прозаїк, публіцист, літературознавець, перекладач, редактор (1918–2013)

2 – День закінчення Другої світової війни (1945)
2 – День нотаріату. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 211/10 від 22.02.2010 р.
2 – 115 років тому народився Валентин Петрович Глушко, український інженер, вчений у галузі ракетно-космічної техніки (1908–1989)
3 – День підприємця. Відзначається щорічно в першу неділю вересня згідно з Указом Президента України № 1110/98 від 05.10.1998 р.
4 – 255 років тому народився Франсуа-Рене де Шатобріан, франкомовний бретонський письменник, політик і дипломат, один з засновників романтизму у франкомовній літературі (1768–1848)
4 – 175 років тому народився Жолт Бейті, угорський письменник, літературознавець (1848–1922)
4 – 115 років тому народився Річард Райт, американський письменник (1908–1960)
4 – 105 років тому народився Ерне Урбан, угорський поет, письменник, журналіст (1918–1974)
5 – Міжнародний день благодійництва. Встановлений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/67/105) від 07.03.2013 р. Відзначається щорічно, співпадає й приурочений до Дня пам'яті Терези Калькуттської
5 – 455 років тому народився Томмазо Кампанелла, італійський філософ-утопіст, поет, політичний діяч (1568–1639)
5 – 100 років тому народився Григорій Пилипович Бойко, український письменник, поет і перекладач (1923–1978)
5 – 95 років тому народилася Наталія Борисівна Кузякіна, українська театрознавиця та літературознавиця (1928–1994)
5 – 65 років тому народився Олександр Володимирович Денисенко, український літератор (драматург, прозаїк, сценарист), актор, кінорежисер, автор теле- і радіопередач (1958)
6 – День адміністратора центру надання адміністративних послуг
6 – 160 років тому народився Дмитро Олександрович Граве, український математик, педагог (1863–1939)
6 – 95 років тому народився Микола Дмитрович Ярмаченко, український педагог, фахівець у галузі дефектології (сурдопедагогіка) та теорії й історії педагогіки. (1928–2010)
6 – 65 років тому народився Володимир Володимирович Курач, український хоровий диригент, педагог (1958)

6 – 65 років тому народився Юрій Володимирович Курач, український диригент, педагог (1958)

7 – День знищення військової іграшки. Відзначається з 1998 р. за ініціативою Всесвітньої асоціації допомоги сиротам та дітям, які не мають батьківської опіки

7 – День воєнної розвідки України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 629/2022 від 07.09.2022 р.

7 – 95 років тому народився Ігор-Орест Данилович Богачевський, фізик, конструктор космічних кораблів (1928–2010)

8 – Міжнародний день грамотності. Відзначається в системі Організації Об'єднаних Націй щорічно згідно з рішенням 14-ї сесії ЮНЕСКО №1.141 від 1966 р.

8 – Міжнародний день солідарності журналістів. Відзначається щорічно з 1958 р. згідно з рішенням IV конгресу Міжнародної організації журналістів. Приурочений до дня пам'яті Ю. Фучика

8 – 125 років тому народилася Наталія Михайлівна Ужвій, українська акторка театру і кіно (1898–1986)

9 – Всесвітній день краси. Проводиться з ініціативи Міжнародного комітету естетики та косметології

9 – Всесвітній день надання першої медичної допомоги

9 – День українського кіно. Відзначається щорічно в другу суботу вересня згідно з Указом Президента України № 52/96 від 12.01.1996 р. як професійне свято працівників кінематографії

9 – День фізичної культури і спорту. Відзначається щорічно в другу суботу вересня згідно з Указом Президента України № 340/94 від 29.06.1994 р.

9 – 145 років тому народився Іван Михайлович Труба, український письменник, перекладач, громадський і політичний діяч (1878–1950)

10 – Міжнародний день пам'яті жертв фашизму. Відзначається щорічно у другу неділю вересня

10 – День танкістів. Відзначається щорічно в другу неділю вересня згідно з Указом Президента України № 922/97 від 29.08.1997 р.

10 – День працівників нафтової, газової та нафтопереробної промисловості. Відзначається щорічно в другу неділю вересня згідно з Указом Президента України № 302/93 від 12.08.1993 р.

10 – 140 років тому народився Дмитро Іванович Донцов, український літературний критик, публіцист, філософ, політичний діяч (1883–1973)

10 – 200 років тому народився Іван Андрійович Лаврівський, український композитор, диригент, священик (1823–1873)
11 – 85 років тому народився Володимир Петрович Каліка, український поет (1938–2018)
13 – 205 років тому народився Густав Емар, французький письменник (1818–1883)
13 – 150 років тому народився Денис Якович Лукіянович, український письменник, літературознавець, педагог (1873–1965)
13 – 125 років тому народився Микола Іванович Терещенко, український поет і перекладач (1898–1966)
15 – Міжнародний день демократії. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/62/7) від 13.12.1997 р.
15 – День створення міжнародної екологічної організації «Грінпіс»
15 – День пам'яті українських журналістів. Відзначається в Україні щороку в третю п'ятницю вересня. День встановлений у 2007 році з ініціативи Національної спілки журналістів України
16 – Міжнародний день збереження озонового шару. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/49/114) від 23.01.1995 р.
16 – 135 років тому народився Франс Еемiль Сілланпяя, фінський письменник, лауреат Нобелівської премії з літератури (1939) (1888–1964)
17 – День рятівника. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 830/08 від 12.09.2008 р.
17 – День безпеки пацієнтів. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента № 648/2019 від 04.09.2019 р.
17 – 170 років тому народився Михайло Іванович Павлик, український письменник, публіцист, громадський діяч (1853–1915)
17 – 85 років тому народився Микола Іванович Гриценко, український журналіст, поет (1938)
16 – День фармацевтичного працівника. Відзначається щорічно в третю суботу вересня згідно з Указом Президента України № 1128/99 від 07.09.1999 р.
16 – День винахідника і раціоналізатора. Відзначається щорічно в третю суботу вересня згідно з Указом Президента України № 443/94 від 16.08.1994 р.
17 – День працівників лісу. Відзначається щорічно в третю неділю вересня згідно з Указом Президента України № 356/93 від 28.08.1993 р.

20 – 85 років тому народилася Наталія Василівна Лотоцька, українська акторка театру та кіно (1938–2007)
21 – Міжнародний день миру. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/282) від 07.09.2001 р.
21 – День миру. Відзначається в Україні щорічно згідно з Указом Президента України № 100/02 від 05.02.2002 р.
22 – День партизанської слави. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1020/2001 від 30.10.2001 р.
22 – 160 років тому народився Ференц Герцег, угорський письменник, драматург, журналіст (1863–1954)
23 – Міжнародний день жестових мов. Проголошено резолюцією Генасамблеї ООН (A/RES/72/161) від 19.12. 2017 р.
24 – Міжнародний день глухонімих. Встановлено в пам'ять про створення Міжнародної федерації глухонімих (1951). Відзначається в останню неділю вересня
24 – День машинобудівника. Відзначається щорічно в четверту неділю вересня згідно з Указом Президента України № 361/93 від 08.09.1993 р. як професійне свято працівників машинобудування і приладобудування
24 – Всеукраїнський день дошкілля. Відзначається щорічно в останню неділю вересня
25 – 85 років тому народився Ігор Петрович Ґерета, український археолог, мистецтвознавець, історик, поет (1938–2002)
26 – Європейський день мов
26 – Міжнародний день за повну ліквідацію ядерної зброї
26 – 135 років тому народився Томас Стернз Еліот, англійський поет американського походження, драматург, критик, лауреат Нобелівської премії з літератури (1948) (1888–1965)
27 – Всесвітній день туризму. Відзначається щорічно в день затвердження статуту Всесвітньої туристичної організації
27 – День туризму. Відзначається щорічно в Україні згідно з Указом Президента України № 1047/98 від 21.09.1998 р.
28 – Міжнародний день права знати. Започаткований у 2002 році на конференції, де зібралися різні громадські організації та ініціативи, що діють в галузі свободи інформації
28 – Міжнародний день загального доступу до інформації (A/RES/74/5)
28 – Всесвітній день моря. Відзначається за рішенням X сесії Асамблеї Міжурядової морської консультативної організації, яка

відбулася у листопаді 1977 року. У різних країнах День моря святкується в найбільш доречний день останнього тижня вересня

28 – 220 років тому народився Проспер Меріме, французький письменник, новеліст, драматург (1803–1870)

28 – 205 років тому народився Йосафат Миколайович Кобринський, український церковний і громадський діяч, публіцист, меценат (1818–1901)

28 – 105 років тому народився Василь Олександрович Сухомлинський, український педагог, публіцист, письменник, поет (1918–1970)

29 – День пам'яті жертв Бабиного Яру

29 – Всесвітній день серця

29 – 65 років тому народився Анатолій Миколайович Матвійчук, український поет-пісняр, естрадний співак, композитор, телеведучий, музичний аналітик (1958)

30 – Всеукраїнський день бібліотек. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 471/98 від 14.05.1998 р.

30 – День усиновлення. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1088/08 від 27.11.2008 р.

30 – Міжнародний день перекладу (A/RES/71/288). Його проголосили члени Міжнародної федерації перекладачів, вибравши для свята саме 30 вересня, оскільки цього дня в 420 році помер перекладач, історик і письменник Ієронім Стридонский

30 – 75 років тому народився Віктор Анастасійович Бурбела, український літературознавець, поет (1948)

ЖОВТЕНЬ

1 – Міжнародний день музики. Відзначається за рішенням Міжнародної музичної ради ЮНЕСКО, ініціатором відзначення цього дня був Д. Шостакович

1 – Міжнародний день громадян похилого віку. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/45/106) від 14.12.1990 р.

1 – День ветерана. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1135/04 від 24.09.2004 р.

1 – День працівників освіти. Відзначається щорічно в першу неділю жовтня згідно з Указом Президента України № 513/94 від 11.09.1994 р.

1 – День територіальної оборони. Відзначається щорічно в першу неділю жовтня згідно з Указом Президента України № 417/2020 від 30.09.2020 р.

1 – 165 років тому народився Андріан Феофанович Кащенко, український письменник, етнограф, громадсько-культурний діяч (1858–1921)

1 – 120 років тому народився Володимир Самійлович Горовиць, український та американський піаніст-віртуоз, педагог (1903–1989)

2 – Міжнародний день боротьби проти насилля. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/61271) від 15.06.2007 р.

2 – Всесвітній день архітектури. Ініціатором його створення був Міжнародний союз архітекторів. Відзначається щорічно у перший понеділок жовтня

2 – Всесвітній день середовища проживання. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (1985 р.) у перший понеділок жовтня

2 – 80 років тому народився Богдан Михайлович Стельмах, український поет, драматург, перекладач (1943)

3 – 90 років тому народився Іван Пилипович Ющук, український мовознавець, літературознавець, перекладач, громадський діяч (1933–2021)

4-10 – Всесвітній тиждень космосу. Проголошено Міжнародною Федерацією астронавтики на честь запуску першого у світі штучного супутника Землі (A/54/68)

4 – Всесвітній день тварин

4 – Всесвітній день учителя. Відзначається щорічно в ознаменування річниці підписання рекомендації ЮНЕСКО та Міжнародної організації праці щодо становища вчителів

4 – 155 років тому народився Кирило Йосипович Студинський, український літературознавець, письменник, мовознавець, фольклорист, (1868–1941)

4 – 65 років тому народився Леонід Григорович Кононович, український письменник, перекладач (1958)

5 – 310 років тому народився Дені Дідро, французький філософ-матеріаліст, просвітитель, письменник, енциклопедист (1713–1784)

5 – 150 років тому народився Михайло Юрійович Яцків, український письменник (1873–1961)

6 – 70 років тому народився Кароль Чмель, словацький поет, перекладач, журналіст (1953)

6 – 50 років тому народився Андрій Михайлович Данилко (сценічний псевдонім – Вєрка Сердючка), український актор розмовного жанру, співак, телеведучий, композитор (1973)

7 – 95 років тому народився Іван Степанович Горбань, український науковець (1928–2000)

7 – 85 років тому народився Дмитро Власович Степовик, український мистецтвознавець (1938)

8 – День юриста. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України №1022/97 від 16.09.1997 р.

8 – День художника. Відзначається згідно з Указом Президента України № 1132/98 від 09.10.1998 р. у другу неділю жовтня

8 – День працівників санітарно-епідеміологічної служби. Відзначається щорічно в другу неділю жовтня згідно з Указом Президента України № 1178/04 від 05.10.2004 р.

8 – 110 років тому народився Дьордь Ронаі, угорський поет, письменник, перекладач, літературознавець, громадський діяч (1913–1978)

9 – Міжнародний день поштової служби. Відзначається щорічно в річницю заснування Всесвітнього поштового союзу (1874 р., м. Берн, Швейцарія). В усьому світі з 9 жовтня проводять Міжнародний тиждень листа

9 – 60 років тому народився Павло Іванович Вольвач, український прозаїк, поет, публіцист (1963)

10 – Всесвітній день охорони психічного здоров'я. Відзначається щорічно з 1992р. з ініціативи Всесвітньої федерації психічного здоров'я ВООЗ

10 – День працівників стандартизації та метрології. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 910/02 від 08.10.2002 р.

10-16 – Європейський тиждень місцевої демократії. Держави-члени Ради Європи, які підписали Хартію (15 жовтня 1985 р.), зобов'язуються втілювати принципи місцевого самоврядування у своєму національному законодавстві. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 922/07 від 27.09.2007 р. щорічно в тиждень, що включає 15 жовтня

10 – 210 років тому народився Джузеппе Верді, італійський композитор, диригент (1813–1901)
10 – 110 років тому народився Клод Сімон, французький письменник, лауреат Нобелівської премії з літератури (1985) (1913–2005)
11 – Міжнародний день дівчаток
11 – День професійних спілок України
13 – Міжнародний день зменшення ризику природних катастроф. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/64/200) від 25.02.2010 р.
13 – 135 років тому народився Михайло Якович Калинович, український мовознавець, літературознавець, перекладач (1888–1949)
13 – 100 років тому народився Михайло Іванович Сікорський, український історик, культуролог, етнограф (1923–2011)
13 – 70 років тому народився Петро Васильович Білоус, український літературознавець, перекладач, письменник (1953)
14 – День захисників і захисниць України. Відзначається згідно з Указом Президента України № 806/14 від 14.10.2014 р. Святковий неробочий день згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
14 – День українського козацтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 966/99 від 07.08.1999 р. в день свята Покрови Пресвятої Богородиці
14 – 81 рік тому утворено Українську повстанську армію (УПА) (1942)
14 – Міжнародний день стандартизації. Відзначається в день створення Міжнародної організації зі стандартизації
14 – 105 років тому народилася Пелагея Стельмащук-Шмигельська, учасниця підпілля ОУН, зв'язкова УПА (1918–1999)
14 – 80 років тому народилася Раїса Опанасівна Кириченко, українська співачка, Герой України (1943–2005)
15 – Міжнародний день сільських жінок. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/62/136) від 18.12.2007 р. Ініціатором відзначення цього свята в Україні стало Всеукраїнське громадське об'єднання «Рада жінок-фермерів України», яке створено в 1998 р.
15 – День працівників харчової промисловості. Відзначається в третю неділю жовтня згідно з Указом Президента України № 714/95 від 08.08.1995 р.
15 – 100 років тому народився Італо Кальвіно, італійський письменник, журналіст (1923–1985)
15 – 80 років тому народився Андрій Данилович Антонюк, український художник (1943–2013)

16 – Всесвітній день продовольства. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/35/70) від 05.12.1980 р.

16 – 135 років тому народився та 70 років тому помер Юджин Гладстоун О'Нілл, американський драматург, лауреат Нобелівської премії з літератури (1936) (1888–1953)

16 – 105 років тому народився Олександр Миколайович Підсуха, український поет, прозаїк, драматург, перекладач, громадський діяч (1918–1990)

17 – Міжнародний день боротьби за ліквідацію бідності. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/196) від 22.12.1992 р.

17 – 210 років тому народився Георг Бюхнер, німецький поет, драматург (1813–1837)

18 – 155 років тому народилася Євгенія Іванівна Ярошинська, українська письменниця, перекладачка, етнографка, фольклористка (1868–1904)

19 – Всеукраїнський день відповідальності людини. Відзначається щорічно згідно з постановою Верховної Ради України № 1705-IX від 16.07.2021 р.

20 – Міжнародний день авіадиспетчера. Міжнародна федерація асоціацій авіаційних диспетчерів, створена в Амстердамі 20 жовтня 1961 р. Федерація представляє інтереси більше сорока тисяч авіадиспетчерів 127 країн світу

20 – Всеукраїнський день боротьби із захворюванням на рак молочної залози. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 42/05 від 17.01.2005 р.

20 – 140 років тому народився Яків Степанович Степовий (справжнє прізвище – Якименко), український композитор, педагог і музичний критик (1883–1921)

21 – День працівників целюлозно-паперової промисловості. Відзначається щорічно у третю суботу жовтня згідно з Указом Президента України № 885/2008 від 01.10.2008 р.

21 – 190 років тому народився Альфред Бернард Нобель, шведський інженер-хімік і підприємець, благодійник, засновник щорічної міжнародної премії (1833–1896)

21 – 160 років тому народився Григорій Іванович Величко, український географ і природознавець (1863–1935)

21 – 145 років тому народився Дюла Круді, угорський письменник, журналіст (1878–1933)

21 – 85 років тому народився Вірко Балей (справжнє ім'я та прізвище – Вірослав Петрович Балей), українсько-американський диригент, піаніст, композитор, музичний діяч (1938)
23 – Міжнародний день шкільних бібліотек. З 1999 р. з ініціативи ЮНЕСКО відзначається щорічно четвертого понеділка жовтня
23 – 130 років тому народився Пилип Омелянович Козицький, український композитор, музикознавець, педагог (1893–1960)
23 – 55 років тому народився Олександр Васильович Олексієнко, український музикант-інструменталіст, педагог, мистецтвознавець (1968)
24-30 – Тиждень роззброєння. Проводиться щорічно за закликом спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (1978) і починається у день річниці заснування ООН (A/RES/S-10/2, п.102)
24 – День Організації Об'єднаних Націй. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/168 (II)) від 31.10.1947 р.
24 – Всесвітній день інформації щодо розвитку. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/3038 (XXVII)) від 19.12.1972 р.
25 – Міжнародний день боротьби жінок за мир
25 – 115 років тому народився Дмитро Іванович Чепурний, український поет і перекладач (1908–1944)
25 – 105 років тому народився Микола Степанович Шуть, український поет (1918–1943)
26 – 75 років тому народилася Галина Тимофіївна Тарасюк, українська поетеса, прозаїкиня, критикиня, перекладачка (1948)
28 – 34 роки тому Верховна Рада УРСР затвердила Закон про державний статус української мови № 8312/XI від 28.10.1989 р.
28 – День визволення України від фашистських загарбників. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 836/09 від 20.10.2009 р.
28 – 120 років тому народився Івлін Во, британський письменник, представник сатиричного напрямку в британській літературі (1903–1966)
28 – 85 років тому народилася Лідія Гук, українська лікарка, екологиня, громадська діячка (1938–2011)
28 – 55 років тому народився Дмитро Сергійович Бураго, український поет, культуролог, видавець, громадський діяч (1968)
29 – День автомобіліста і дорожника. Відзначається в Україні в останню неділю жовтня як професійне свято працівників ав-

томобільного транспорту і дорожнього господарства згідно з Указом Президента України № 452/93 від 13.10.1993 р. в редакції Указу Президента України № 1173/97 від 22.10.1997 р.

31 – Міжнародний день Чорного моря. Ініційовано громадськістю та владними структурами причорноморських країн

31 – Всесвітній день заощаджень. Цей день відзначають у багатьох країнах Європи, де громадяни користуються послугами банків і зберігають там свої заощадження

31 – 170 років тому народився Микола Іванович Кибальчич, український винахідник, революціонер-народоволець (1853–1881)

31 – 155 років тому народився Тадей Вікторович Рутковський, український драматург, актор, театральний діяч (1868–1927)

31 – 140 років тому народився Михайло Олександрович Злобинець, український письменник, кобзар (1883–1937)

31 – 85 років тому народився Леонід Васильович Череватенко, український поет, мистецтвознавець, кінокритик, сценарист (1938–2014)

ЛИСТОПАД

1 – 32 роки тому Верховна Рада України ухвалила «Декларацію прав національностей України» (1991)

1 – 125 років тому народився Дмитро Іванович Бедзик, український прозаїк, драматург, журналіст (1898–1982)

2 – 145 років тому народився Антін Іванович Манастирський, український художник-живописець і графік (1878–1969)

2 – 115 років тому народився Іван Захарович Бойко, український бібліограф, письменник (1908–1970)

3 – День інженерних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 1390/99 від 27.10.1999 р.

3 – День ракетних військ і артилерії. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 1215/97 від 31.10.1997 р.

3 – 125 років тому народився Дмитро Никанорович Фальківський (справжнє прізвище – Левчук), український письменник, сценарист, перекладач (1898–1934)

4 – 77 років тому в Парижі створено Організацію Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) (1946)

4 – День залізничника. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1140/02 від 11.12.2002 р. Саме в цей день у 1861 р. з Відня через Перемишль до залізничного вокзалу Львова прибув перший поїзд на територію сучасної України. Цей день вважається початком історії залізниць в Україні

4 – 175 років тому народився Кароль Беднарський, український друкар (1848–1911)

4 – 150 років тому народився Ідзумі Кека, японський письменник. Автор романів, п'єс та віршів у жанрі хайку (1873–1939)

4 – 135 років тому народився Яков Андрійович Мамонтов, український письменник, драматург, театрознавець (1888–1940)

4 – 105 років тому народився Олег Кіндратович Бабишкін, український літературознавець і мистецтвознавець (1918–1991)

5 – День працівника соціальної сфери. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента №374/99 від 13.04.1999 р. в першу неділю листопада

5 – 85 років тому народилася Стефанія Михайлівна Шабатура, українська мисткиня, художниця, правозахисниця (1938–2014)

6 – Міжнародний день запобіганню експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів

7 – 135 років тому народився Нестор Іванович Махно (справжнє прізвище – Міхненко), український політичний і військовий діяч (1888–1934)

7 – 110 років тому народився Альбер Камю, французький романіст, драматург, лауреат Нобелівської премії з літератури (1957) (1913–1960)

8 – 140 років тому народився Остап Михайлович Луцький, український військовий, політичний і громадський діяч, публіцист і поет (1883–1941)

8 – 125 років тому народився Микола Панасович Ледянко, український драматург, прозаїк (1898–1963)

8 – 105 років тому народився Дмитро Михайлович Прилюк, український письменник, публіцист (1918–1987)

9 – Всесвітній день якості. Відзначається з ініціативи міжнародних організацій зі стандартизації та якості за підтримки ООН

9 – День української писемності та мови. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 1241/97 від 6.11.1997 р. в день вшанування пам'яті преподобного Нестора Літописця

9 – Всеукраїнський день працівників культури та майстрів народного мистецтва. Відзначається щорічно відповідно до

Указу Президента України від 30.12.2013 р. № 717/13 «Про додаткові заходи щодо державної підтримки культури і мистецтва в Україні»

9 – День книги рекордів Гіннеса

9 – 95 років тому народилася Енн Секстон, американська письменниця, поетеса (1928–1974)

10 – Всесвітній день молоді. Відзначається у день створення Всесвітньої федерації демократичної молоді

10 – Всесвітній день науки в ім'я миру та розвитку

10 – 145 років тому народився Віктор Максимович Кущ, військовий діяч, генерал-хорунжий Армії УНР (1878–1942)

10 – 120 років тому народився Терень (Терентій) Германович Масенко, український письменник, журналіст, перекладач (1903–1970)

10 – 540 років тому народився Мартін Лютер, німецький католицький священник, ініціатор руху в Церкві, пізніше названого Реформацією (1483–1546)

12 – День виноградаря і винороба. Відзначається щороку у другу неділю листопада згідно з Указом Президента України № 403/2020 від 22.09.2020 р.

12 – 215 років тому народився Осип Максимович Бодянський, український філолог-славіст, історик, перекладач, видавець, письменник (1808–1877)

13 – Всесвітній день незрячих. Відзначається у день народження Валентина Гаюї, французького педагога, який у 1784 році заснував у Парижі перший у світі інтернат для незрячих

13 – 80 років тому народився Мустафа Джемілєв, політичний та громадський діяч кримськотатарського походження, правозахисник, учасник дисидентського руху (1943)

14 – Всесвітній день боротьби із захворюванням на діабет. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/61/225) від 18.01.2007 р.

14 – 105 років тому народився Борис Євгенович Патон, український науковець, академік, винахідник, Герой України (1918–2020)

14 – 145 років тому народився Леопольд Стафф, польський поет, драматург і перекладач чеського походження (1878–1957)

15 – 75 років тому народився Олександр Йосипович Злотник, український композитор, музично-громадський діяч, педагог (1948)

16 – Міжнародний день толерантності. Відзначається в усьому світі у 1995 р. за рішенням ЮНЕСКО. Саме цього дня ухвалили Декларацію принципів терпимості

16 – День працівників радіо, телебачення та зв'язку. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 667/94 від 11.11.1994 р.

16 – Всесвітній день філософії. Свято відзначається в третій четвер листопада, починаючи з 2002 року, за регламентом ЮНЕСКО

16 – Міжнародний день відмови від паління. Відзначається щорічно в третій четвер листопада в більшості країн світу. Встановлений Американським онкологічним товариством в 1977 р.

16 – 155 років тому народився Богдан (Федір) Олександрович Кістяківський, український правознавець, громадський діяч, філософ і соціолог (1868–1920)

16 – 145 років тому народився Михайло Іванович Паращук, український і болгарський архітектор, скульптор і громадський діяч (1878–1963)

16 – 135 років тому народився Євген Антонович Рихлік, мовознавець, етнограф, культурно-освітній діяч (1888–1937)

17 – Міжнародний день студентів. Встановлений 17 листопада 1946 р. на Всесвітньому конгресі студентів, що відбувся в Празі, в пам'ять чеських студентів-патріотів

17 – День студента. В Україні це свято відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 659/99 від 16.07.1999 р.

17 – 250 років тому народився Мігаль Вітез Чоконай, угорський поет, письменник, перекладач (1773–1805)

17 – 235 років тому народився Михайло Семенович Щепкін, український драматичний актор, співак (бас) (1788–1863)

17 – 115 років тому народився Григорій Порфирович Кочур, український перекладач, поет, літературознавець, громадський діяч, шістдесятник (1908–1994)

17 – 50 років тому народилася Маріанна Ярославівна Кіяновська, українська поетеса, есеїстка, перекладачка, літературна критикиня та літературознавиця (1973)

18 – День сержанта Збройних сил України. Відзначається в Україні щороку згідно з Указом Президента України № 153/2019 від 19.04.2019 р.

18 – 105 років тому народився Михайло Савович Масютко, український письменник, правозахисник (1918–2001)

19 – День працівників гідрометеорологічної служби. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 208/03 від 11.03.2003 р.

19 – День скловиробника. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1417/03 від 09.12.2003 р.

19 – Всесвітній день чоловіків. Цей день було встановлено в 2000 році з ініціативи магістрату Відня (Австрія) і керівництва відділення ООН у Відні. Його святкують у першу суботу листопада

19 – День працівників сільського господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента № 428/93 від 07.10.1993 р. у третю неділю листопада як професійне свято

20 – Всесвітній день дітей. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/836 (1X) від 14.12.1954 р. Саме у цей день 20 листопада 1959 року Генеральна Асамблея ухвалила Декларацію прав дитини, а 20 листопада 1989 року – Конвенцію про права дитини.

20 – 215 років тому народився Віктор Миколайович Забіла, український поет-романтик (1808–1869)

20 – 165 років тому народилася Сельма Лагерлеф, шведська письменниця, лауреатка Нобелівської премії з літератури (1909) (1858–1940)

20 – 100 років тому народилася Надін Гордімер, англійськомовна південно-африканська письменниця, лауреатка Нобелівської премії з літератури (1991) (1923–2014)

21 – Всесвітній день телебачення. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/51/205) від 17.12.1996 р.

21 – День гідності та свободи. Відзначається щорічно в Україні згідно з Указом Президента України № 872/2014 від 13.11.2014 р. на честь початку Помаранчевої революції (2004 р.) та Революції гідності (2013 р.)

21 – День Десантно-штурмових військ Збройних сил України. Відзначається щорічно в Україні згідно з Указом Президента України № 380/2017 від 21.11.2017 р.

21 – 95 років тому народилася Тетяна Петрівна Маєвська, українська літературознавиця (1928–2003)

21 – 85 років тому народився Михайло Кузьмович Наєнко, український літературознавець, критик, драматург (1938)

23 – 115 років тому народився Андрій Володимирович Недзвіський, український театрознавець, літературознавець (1908–1984)

23 – 165 років тому народилася Марія Костянтинівна Башкирцева, українська і французька художниця, скульпторка та мемуаристка (1858–1884)
24 – 105 років тому народився Юліан-Михайло Ковальський, військовий і політичний діяч (1918–1943)
24 – 105 років тому народився Віктор Маркович Лагоза, український письменник, поет-байкар (1918–2002)
24 – 85 років тому народився Анатолій Васильович Горецький, український літературознавець (1938–1972)
25 – Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок. Відзначається щорічно згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/54/134) від 17.12.1999 р.
25 – День пам'яті жертв голодоморів. Відзначається щорічно у четверту суботу листопада згідно з Указом Президента України № 1310/98 від 26.11.1998 р.
25 – 185 років тому народився Іван Нечуй-Левицький (справжнє прізвище – Левицький), український письменник, етнограф, фольклорист, педагог (1838–1918)
26 – Всесвітній день інформації. Це свято проводиться щорічно з 1994 року з ініціативи Міжнародної академії інформатизації
26 – 140 років тому народився Мігаль Бабіч, угорський письменник, перекладач (1883–1941)
27 – 160 років тому народилася Ольга Юліанівна Кобилянська, українська письменниця, громадсько-культурна діячка (1863–1942)
27 – 115 років тому народилася Ольга-Любомира Вітошинська, українська громадська діячка, журналістка, письменниця (1908–2000)
28 – 85 років тому народився Володимир Костянтинович Житник, український письменник, мовознавець, перекладач (1938–2010)
28 – День працівника системи фінансового моніторингу. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 523/2020 від 28.11.2020 р.
29 – Міжнародний день солідарності з палестинським народом. Відзначається щорічно за закликом резолюції Генеральної Асамблеї ООН (1977 р.) у день, коли у 1947 році Генеральною Асамблеєю ООН було схвалено резолюцію про розділ Палестини
29 – 245 років тому народився Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко, український прозаїк, драматург, новинар, літературний критик (1778–1843)

29 – 125 років тому народився Клайв Стейплз Льюїс, ірландський та англійський прозаїк-фантаст, поет (1898–1963)
30 – Міжнародний день захисту інформації

ГРУДЕНЬ

1 – Всесвітній день боротьби зі СНІДом. Відзначається щорічно з ініціативи ВООЗ згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/43/15) від 27.10.1988 р.
1 – 32 ріки тому на всенародному референдумі підтверджено Акт проголошення незалежності України (1991)
1 – День працівників прокуратури. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1190/00 від 02.11.2000 р.
1 – 110 років тому народився Платон Микитович Воронько, український поет, письменник, публіцист, драматург (1913–1988)
1 – 110 років тому народився Георгій Іларіонович Майборода, український композитор (1913–1992)
1 – 105 років тому народився Платон Іларіонович Майборода, український композитор, педагог, фольклорист (1918–1989)
2 – Міжнародний день боротьби за скасування рабства. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/317 (1V)) від 02.12.1949 р.
2 – 170 років тому народився Григорій Костянтинович Ходоровський (справжнє прізвище – Мороз-Ходоровський), український піаніст, композитор і педагог (1853–1927)
3 – Міжнародний день людей з інвалідністю. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/3) від 14.10.1992 р.
4 – 150 років тому народився Михайло Михайлович Могилянський, український літературний критик і публіцист, літературознавець (1873–1942)
4 – 60 років тому народився Володимир Михайлович Земляний, український поет, публіцист, журналіст, педагог (1963–2020)
5 – Міжнародний день волонтерів. Відзначається щорічно згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/40/212) від 17.12.1985 р.
5 – День працівників статистики. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1120/2002 від 02.12.2002 р.

5 – 145 років тому народився Олександр Олесь (справжнє ім'я та прізвище – Олександр Іванович Кандиба), український поет, драматург, громадський діяч (1878–1944)

6 – День Збройних сил України. Відзначається відповідно до Постанови Верховної Ради України № 3528-XII від 19.10.1993 р.

6 – 120 років тому народився Микола Філаретович Колесса, український композитор, диригент, педагог (1903–2006)

6 – 110 років тому народився Микола Михайлович Амосов, український хірург-кардіолог, науковий діяч та письменник (1913–2002)

6 – 75 років тому народився Анатолій Георгійович Костецький, український дитячий письменник, літературознавець, перекладач (1948–2005)

7 – Міжнародний день цивільної авіації. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/51/33) від 06.12.1996 р.

7 – День місцевого самоврядування. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1250/2000 від 25.11.2000 р.

7 – Всесвітній День української хустки

7 – 135 років тому народився Лев (Левко) Сильвестрович Лепкий, український поет, прозаїк, журналіст, редактор, композитор, художник (1888–1971)

8 – 145 років тому народився Михайло Володимирович Омелянович-Павленко, український військовий діяч, генерал-полковника Армії УНР (1878–1952)

8 – 85 років тому народився Деже Тандорі, угорський поет, письменник, перекладач (1938–2019)

9 – Міжнародний день боротьби з корупцією. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/58/4) від 31.10.2003 р.

9 – Міжнародний день пам'яті жертв злочинів геноциду, вшанування їхньої людської гідності і попередження цих злочинів.

9-15 – Всеукраїнський тиждень права. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України № 1149/08 від 08.12.2008 р. щорічно в тиждень, що включає День прав людини, який відзначається (10 грудня) в пам'ять про проголошення Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 р. «Загальної декларації прав людини»

9 – 415 років тому народився Джон Мілтон, англійський поет, публіцист (1608–1674)

9 – 160 років тому народився Борис Дмитрович Грінченко, український письменник, педагог, лексикограф, громадсько-культурний діяч (1863–1910)

10 – Міжнародний день прав людини. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/423 (V)) від 04.12.1950 р.

10 – День благодійництва. Відзначається щорічно у другу неділю грудня згідно з Указом Президента України № 1220/2007 від 13.12.2007 р.

10 – 100 років тому народився Хорхе Семпрун, французький та іспанський письменник (1923–2011)

11 – Міжнародний день гір. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/245) від 20.12.2002 р.

11 – 220 років тому народився Гектор Берліоз, французький композитор, диригент, музичний критик, письменник (1803–1869)

12 – День Сухопутних військ України. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1167/97 від 18.10.1997 р.

12 – 135 років тому народився Золтан Бороньої, угорський літературознавець (1888–1948)

12 – 95 років тому народився Леонід Федорович Биков, український актор театру і кіно, режисер, сценарист (1928–1979)

13 – 130 років тому народився Микола Хвильовий (справжнє ім'я та прізвище – Микола Григорович Фітільов) український прозаїк, поет, публіцист (1893–1933)

13 – 95 років тому народився Євген Олександрович Сверстюк, український літературний критик, есеїст, поет, філософ, правозахисник (1928–2014**)**

14 – День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 945/2006 від 10.10.2006 р.

14 – 520 років тому народився Нострадамус (Мішель де Нострдам), французький астролог, лікар і алхімік, знаний за свої пророцтва (1503–1566)

15 – День працівників суду. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1318/2000 від 08.12.2000 р.

15 – 205 років тому народився Петро Омелянович Чуйкевич, український педагог, етнограф (1818–1874)

15 – 65 років тому народилася Соломія Дмитрівна Павличко, українська письменниця, літературознавиця, перекладачка, публіцистка (1958–1999)

16 – 125 років тому народився Степан Демидович Кожум'яка, український інженер-мостобудівник, публіцист, літературознавець, мовознавець, учасник дисидентського руху опору (1898–1989)
17 – День працівника державної виконавчої служби. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 569/2009 від 22.07.2009 р.
17 – 60 років тому народився Сергій Петрович Кульчицький, український військовий, Герой України (1963–2014)
17 – 115 років тому народився Юрій Володимирович Шевельов, українсько-американський славіст-мовознавець німецького походження, історик української літератури, літературний і театральний критик (1908–2002)
18 – Міжнародний день мігрантів. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/93) від 04.12.2000 р.
18 – 120 років тому народився Роман Михайлович Завадович, український письменник, журналіст, редактор, культурно-освітній діяч (1903–1985)
18 – 115 років тому народився Юрій Миколайович Косач, український поет, прозаїк, драматург, редактор (1908–1990)
19 – День адвокатури. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1121/02 від 02.12.2002 р.
19 – 85 років тому народилася Валерія Василівна Врублевська, українська письменниця, перекладачка, драматургиня (1938)
20 – Міжнародний день солідарності людей. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/209)
20 – 75 років тому народився Абдулразак Гурна, англомовний британський прозаїк танзанійського походження, лауреат Нобелівської премії з літератури (2021) (1948)
21 – 165 років тому народився Микола Маркіянович Волкович, український хірург та науковець (1858–1928)
21 – 95 років тому народився Микола Васильович Білкун, український прозаїк, письменник-фантаст (1928–1995)
22 – День працівника дипломатичної служби. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1639/05 від 21.11.2005 р.
22 – День енергетика. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 282/01 від 25.04.2001 р.
22 – 190 років тому народилася Марко Вовчок (справжнє ім'я та прізвище – Марія Вілінська), українська письменниця, перекладачка, видавниця (1833–1907)

23 – 105 років тому народився Іван Манді, угорський письменник (1918–1995)
23 – 155 років тому народився Віктор Чолнокі, угорський письменник, журналіст, перекладач (1868–1912)
23 – 145 років тому народився Степан Прокопович Тимошенко, український, американський та німецький вчений у галузі механіки (1878–1972)
24 – День працівників архівних установ. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України № 1200/98 від 30.10.1998 р.
24 – 225 років тому народився Адам Міцкевич, польський поет, засновник романтизму у польській літературі (1798–1855)
25 – Різдво Христове (за григоріанським календарем). Вважається святковим неробочим днем згідно зі ст. 73 Кодексу законів про працю
25 – 175 років тому народився Орест Іванович Левицький, український історик, етнограф, правознавець, письменник (1848–1922)
26 – 140 років тому народився Моріс Утрілло, французький художник, графік, театральний декоратор, поет (1883–1955)
26 – 125 років тому народився Євген Павлович Плужник, український поет, драматург, перекладач (1898–1936)
26 – 105 років тому народився Роман Дмитрович Рахманний (справжнє прізвище – Олійник), український публіцист, літературознавець та радіокоментатор (1918–2002)
27 – Міжнародний день протиепідемічної готовності. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/75/27)
28 – 55 років тому народився Іван Михайлович Андрусяк, український поет, дитячий письменник, прозаїк, літературний критик, перекладач (1968)
29 – 135 років тому народилася Галина Журба (справжнє ім’я та прізвище – Галина Маврикіївна Домбровська), українська письменниця (1888–1979)
30 – 135 років тому народилася Тетяна Федорівна Садовська-Тимківська, українська театральна акторка (1888–1991)

ПОКАЖЧИК ПРІЗВИЩ ЮВІЛЯНТІВ ТА АВТОРІВ СТАТТЕЙ

А

Аг І. **268**
Агнон Ш. Й. **286**
Акулова Г. М. **14**
Алейсандре В. **272**
Амосов М. М. **309**
Андерсен Г. К. **269**
Андріяшик Р. В. **275**
Андрусів В. А. **57**
Андрусяк І. М. **312**
Антонюк А. Д. **299**
Арісіма Т. **264**
Аркас М. М. **6**
Аркас Н. І. **44**
Атаманюк М. І. **253**

Б

Бабидорич М. І. **45**
Бабич І. Ю. **6**
Бабишкін О. К. **303**
Бабіч М. **307**
Баб'як Ю. О. **11**
Байрон Д. Н. Г. **256**
Бака І. **286**
Балега Ю. І. **58**
Балега Ю. Ю. **7**
Балей В. П.
див. Балей Вірко
Балей Вірко (Балей В. П.) **301**
Балінський Г. Г.
див. Ігнатович Г. Г.
Балла Д. **57**
Балог І. М. **52**
Балог К. Ф. **36**
Балога В. І. **31**
Бандусяк Ю. М. **12**
Баран В.-Ґ. Д. **11**
Баранник А. Ф. **9**
Барвінок Ганна (Білозерська-Куліш О. М.) **274**
Барвінський В. О. **262**
Барка В. (Очерет В. К.) **286**
Барна Л. І. **237**
Бахматова Л. М. **43**
Бачані Я. **275**
Баш Я. (Башмак Я. В.) **288**
Башкирцева М. К. **307**
Башмак Я. В. *див*. Баш Я.
Бегма В. В. **263**
Бедзик Д. І. **302**
Беднарський К. **303**
Бейль А.-М.
див. Стендаль
Бейреш М. М. **47**
Бейті Ж. **292**
Бендас Д. **52**
Бендас С. М. **38**
Бережний В. П. **283**
Берліоз Г. **310**
Бескид К. М. **40**
Бескид М. О. **33**, **189**
Биков Л. Ф. **310**
Бичко М. В. **41**
Білак В. М. **55**
Білкун М. В. **311**
Білозерська-Куліш О. М.
див. Барвінок Ганна
Білоус П. В. **299**
Блецкан М. І. **36**
Близнець В. С. **270**
Бобинський В. П. **265**
Бобонич Ф. М. **47**
Бовуар С. де **254**
Богач П. Г. **258**
Богачевський І.-О. Д. **293**
Бодянський О. М. **304**
Бойко Г. П. **292**
Бойко І. З. **302**
Бойко М. М. **25**
Боккаччо Д. **252**
Бокотей А. А. **18**
Бокотей Й. Й. **37**
Бокотей Л. **21**
Бокотей О. О. **27**
Болдижар М. М. **53**
Боніславський Т. **48**
Боровець Т. Д. **265**
Бороньої З. **310**
Борто Г. **44**
Брамс Й. **274**
Бращайко М. М. **47**
Брехт Б. **260**
Бровдій І. І. **43**
Броді М. Ю. **27**
Броді П. **57**
Броді Ш. **286**
Брондуков Б. М. **264**
Бронте Е. **287**
Бугославський С. О. **284**
Будзиновський В. Т. **258**
Будник М. П. **259**
Букович Д. М. **42**
Булаєнко В. Д. **280**
Булаховський Л. А. **271**
Бураго Д. С. **301**
Бурбела В. А. **296**
Буревій К. С. **288**
Бурлак І. *див*. Угрин І.
Бут Н. І. **53**
Буше І. С. **262**
Бюхнер Г. **300**

В

Вавіліна О. М. **238**
Вагнер Р. **277**
Вайнагій В. М. **43**
Вайнагій І. В. **38**
Вайс В. М. **40**
Ваксман З. А. **286**
Вакула Н. С. **3**, **28**, **71**, **148**, **169**, **182**, **186**, **201**, **236**
Валла Ф. **59**
Ван Гог В. **268**
Вароді В. І. **34**
Василенко Ю. А. **16**

Василиха Г. М. **13**
Васько Г. І. **30**
Вацек В. *див*. Земляк В. С.
Вашш А. **254**
Ващенко Г. Г. **272**
Веконь А. **32**
Величко Г. І. **300**
Вербицький-Антіох М. А. **258**
Вербіцька І. О. **270**
Вергун *див*. Вирган І. О.
Верді Д. **299**
Вереш П. П. **17**
Вереш Ш. **282**
Верн Ж. **260**
Вернадський В. І. **266**
Верховинка Леся (Лагодинська-Кучковська Я.-О. М.) **269**
Вєрка Сердючка *див*. Данилко А. М.
Вирган І. О. (Вергун) **279**
Вислоцький Д. Ф. **21**
Височанський Ю. М. **38**
Вівальді А. **264**
Вігула М. О. **24**, **135**
Вілінська М. О. *див*. Вовчок Марко
Вілінський М. М. **275**
Вільгушинський Р. К. **273**
Вільчинський О. К. **253**
Вітошинська О.-Л. **307**
Владика І. **38**
Владимир М. М. **8**
Влизько О. Ф. **261**
Во І. **301**
Вовкун Л. С. **291**
Вовченко Г. **3**, **114**
Вовчок В. Ю. **35**
Вовчок Марко (Вілінська М. О.) **311**
Волинський П. К. **261**
Волкович М. М. **311**
Волошин А. **49**, **66**
Волошина Н. О. **238**
Волощук К. П. *див*. Степанков К. П.
Волощук М. І. **58**
Волощук С. М. **22**
Вольвач П. І. **298**
Воробкевич Г. І. **254**
Вороний Г. Ф. **273**
Воронич О. Г. **39**
Воронько П. М. **308**
Врублевська В. В. **311**
Врублевський В. М. **270**

Г

Габовда М. Д. **46**
Гавацко С. П. **48**
Гаврилко П. П. **38**
Гаврилець Г. О. **271**
Гаврильцьо М. Д. **40**
Гавронський О. Й. **282**
Гаврош О. **3**, **197**
Гаврош Ок. **3**, **134**
Гайдук В. М. **10**
Галаговець В. В. **239**
Галас Б. К. **19**, **108**
Галас В. І. **36**
Галасі А. А. **7**
Галла В. Ю. **5**
Гандзюк Я. Г. **267**
Ганич Т. М. **53**
Гануляк Г. Г. **264**
Ганчин В. В. **23**
Гардоні Г. **288**
Гартман Е. **60**
Гарчар Й. Й. **8**
Гашек Я. **273**
Гаюї В. **304**
Гвоздяк-Фрідманська О. М. **26**
Гебеш В. В. **39**
Геллер Д. **273**
Гендера-Суходольський І. **9**
Герзаний О. І. **34**
Герман М. І. **58**
Герцег Ф. **295**
Гецко І. М. **22**
Гичка В. М. **45**
Глібович О. **27**
Глік Л. **272**
Глушков В. М. **290**
Глушко В. П. **292**
Глушко О. К. **289**
Гмиря Б. Р. **288**
Гойда О. А. **41**
Голдер Й. **7**
Голик С. В. **10**
Голло К. **10**
Головатий В. А. **262**
Головатий В. П. **48**
Головачко І. В. **28**
Головчак Н. І. **11**
Голомб Л. Г. (Марченко) **30**
Голуб Н. П. **46**
Гомечко М. С. **58**
Гомічков М. Ю. **44**
Гомоляк М. П. **19**, **116**
Гомонай В. І. **14**
Гомонай О. В. **7**
Гомонайський І. *див*. Другет І.
Гончар О. Т. **269**
Гончаренко І. І. **287**
Гораль О. М. **27**
Горбань І. С. **298**
Горват Д. **13**
Горват І. М. **241**
Гордімер Н. **306**
Горецький А. В. **307**
Горленко В. П. **255**
Горліс-Горський Ю. Ю. (Городянин-Лісовський) **8**
Горовиць В. С. **297**
Городецький В. В. **280**
Городянин-Лісовський Ю. Ю. *див*. Горліс-Горський Ю. Ю.
Грабар О. О. **40**, **216**
Граве Д. О. **292**
Гранат К. Х. **266**
Грибанич І. І. **41**
Григор'єв-Наш Н. **260**
Григора І. М. **44**
Григоренко О. Я. **262**

Григоріїв Н. Я. **262**
Григорович Д. П. **259**
Грицак М. А. **58**
Грицак М. Ю. **14**
Гриценко М. І. **294**
Гріг Е. **281**
Грінченко Б. Д. **310**
Грінченко М. М. **279**
Грінченко М. О. **274**
Громовий О. Г. **6**
Грубер Й. І. **265**
Грунянський І. І. **31**
Грушевська О. О. **255**
Губаї М. **269**
Губенко В. М.
див. Чечвянський В. М.
Гузар Л. **263**
Гук Л. **301**
Гулак-Артемовський С. С. **261**
Гурій Б. Й. *див*. Тенета Б.
Гурна А. **311**
Густі В. **3**, **146**, **177**
Густі Й. Й. **67**

Ґ

Ґаґанець Й. **22**
Ґадзинський В. А. **290**
Ґерета І. П. **295**
Ґоґен П. **280**
Ґойдич П. (Павло, ЧСВВ) **36**, **201**
Ґольдшмідт Г.
див. Корчак Я.
Ґренджа-Донський В. **67**

Д

Давидов А. І. **260**
Данилко А. М. (Вєрка Сердючка) **298**
Данилович Г. (Ю.)
див. Шкурупій Ґео
Данишак І. І. **43**
Данілак М. **52**
Данко В. М. **16**
Данко Е. Е. **44**
Даценко О. А. **257**
Даць І. В. **271**
Дворський П. А. **258**
Дворцина Л.-А. Й. **57**
Делеган М. В. **8**
Дем'ян М. М. **21**, **125**
Денисенко О. В. **292**
Джеймс Г. **271**
Джемілєв М. **304**
Джованьйолі Р. **266**
Дідро Д. **297**
Ділунг Й. Й. **33**
Дністрянська С. А. **49**
Довганич В.
див. Довгович В.
Довгович В. (Довганич) **20**
Долгош-Сопко О. І. **23**, **130**
Долинич Й. Й. **22**
Доманицький В. М. **257**
Домбровська Г. М.
див. Журба Галина
Донець М. І. **256**
Донцов Д. І. **293**
Драбата В. П. **276**
Дробнич В. Г. **54**
Дроб'язко Є. А. **291**
Дрогобецький Ю. **51**
Другет І. (Гомонайський) **64**
Дрюон М. **272**
Дубовий Б. І. **31**
Дудар Є. М. **257**
Дулішкович Г. Є. **19**, **100**
Дулішкович І. **13**
Дулішкович Т. Є. **60**
Думбадзе Н. В. **285**
Дурда А. І. **53**
Дуфинець С. П. **11**
Духнович О. В. **24**
Дюнан А. **274**, **275**
Дяченко К. І. **256**
Дячук В. В. **12**
Дьарматі Д. **24**
Дьордь Й. **65**

Е

Еліот Т. С. **295**
Емар Г. **294**
Ерделі Г. **43**
Ерстенюк Ю. П. **41**
Ерфан Є. А. **24**

Є

Єкей З. **272**
Єнковський А. **48**
Єнсен Й. В. **256**
Єфименко О. Я. **273**

Ж

Жеґуц І. **33**
Желтвай В. В. **25**
Жизневський М. М. **257**
Жилко Ю. З. **263**
Житник В. К. **307**
Жіграй Ю. **261**
Жіро С. **10**, **69**
Жолдак Б. О. **261**
Жолдак О. І. **269**
Жук В. Н. **271**
Жукова Є. Л. **59**
Жураківська О. В. **289**
Журба Галина (Домбровська Г. М.) **312**
Журлива О. (Котова О. К.) **283**
Жученко Г. М.
див. Славутич Яр

З

Забашта Л. В. **259**
Забіла В. М. **306**
Забіла Н. Л. **264**
Заболотний В. Г. **289**
Завадович Р. М. **311**
Завгородній С. О. **266**
Задорожна Є. М. **37**
Закривидорога О. Д. **34**
Залата Л. Д. **254**
Запаско Я. П. **291**
Заремба В. І. **283**
Заславська І. Г. **285**
Засухіна Н. М. **18**
Звонарь В. Ю. **5**
Зейкан І. **64**

Зейкан Ю. П. **53**
Зекань І. **51**
Зеліб А. **285**
Земляк В. С. (Вацек В.) **262**
Земляний В. М. **308**
Зимомря В. Ф. **22**
Зіньківський К. М. **278**
Злотник О. Й. **304**
Зноско-Боровиковський О. Ф. **263**
Зріні І. **59**
Зуттнер Б. фон **280**

І
Ібсен Г. **267**
Івановчик І. І. **45**
Івахів В. Г. **271**
Івашкович В. М. **59**
Ігнат А. М. **15**
Ігнатко П. **38**
Ігнатович Г. Г. (Балінський) **51**
Ідзумі К. **303**
Ілку М. Й. **29**
Ілько В. І. **41**
Ілько І. І. **16**, **85**
Ільницький В. С. **272**
Імре А. Й. **6**
Імре Ш. **46**
Ірвінг В. **269**
Іщук А. О. **282**

К
Калениченко Л. П. **262**
Калин А. С. **47**
Калиниченко В. В. **258**
Калинович М. Я. **299**
Каліка В. П. **294**
Кальвіно І. **299**
Калькуттська Т. **292**
Каменца Г. О. **242**
Камінський Й. В. **53**
Кампанелла Т. **292**
Камю А. **303**
Кандиба О. І.
див. Олесь О.
Канюка І. І. **42**
Капніст В. В. **262**
Карабелеш Є. В. **52**
Каразін В. Н. **258**
Карловскі Г. (Матіцкі І.) **23**
Карловський Б. **49**
Кармалюк П. П. **254**
Карманський П. С. **278**
Карнаї М. **15**
Кафка Ф. **284**
Качур І. **37**
Качур П. С. **57**
Качуровський І. В. **291**
Кащенко А. Ф. **297**
Квітка-Основ'яненко Г. Ф. **307**
Керекеш І. **44**
Керецман І. В. **46**
Кессель Ж. **260**
Кибальчич М. І. **302**
Кизак Й. І. **19**
Кириченко А. Г. **12**
Кириченко Р. О. **299**
Киртиця І. **29**
Кінах Г. **46**
Кістяківський Б. О. **305**
Кішпешта І. **55**
Кішфалуді К. **259**
Кішш Ф. **53**
Кіяновська М. Я. **305**
Клевець М. Ю. **21**
Клодель П. **288**
Кобаль В. В. **31**
Кобилянська О. Ю. **307**
Кобринський Й. М. **296**
Коваленко Г. О. **257**
Коваль-Медзвецький М. О. **259**
Ковальов А. О. **38**
Ковальський Ю.-М. **307**
Ковальчук І. О. **48**
Ковач В. І. **23**
Ковач В. І.
(письменник) **56**
Ковтун В. І. **279**
Когутко Г. М. **47**
Кожум'яка С. Д. **311**
Козар І. П. **22**
Козарь П. А. **260**
Козицький П. О. **301**
Козубовська І. В. **9**
Колесса М. Ф. М. **309**
Колетт **257**
Коложварі Ф. Ж. **33**
Коляденко О. Є. **274**
Коман М. М. **21**
Кондратюк О. Є. **20**
Кононович Л. Г. **297**
Контратович І. **66**
Коперник М. **261**
Копинець П. М. **9**
Корнаї М. **15**
Корогодський Р. М. **259**
Королева Н. А. **264**
Короленко В. Г. **287**
Королович В. **41**
Корсак В. М. **43**
Корсун О. О. **280**
Корчак Я. (Ґольдшмідт Г.) **286**
Коршинський І. Ю. **30**
Косач Ю. М. **311**
Костецький А. Г. **309**
Костецький І. (Мерзляков І. В.) **275**
Костка Т. Ч. **34**
Котова О. К.
див. Журлива О.
Кочубайло А. С. **45**
Кочур Г. П. **305**
Крайняниця В. І. **27**
Кралюк П. М. **263**
Кремінь Д. Д. **40**
Кривін Ф. Д. **31**
Кричевський В. Г. **255**
Кричевський М. В. **54**
Круді Д. **300**
Крушельницький А. В. **288**
Куба Л. **23**
Кудрявська Л. Б. **43**
Кузан В. В. **14**
Кузякіна Н. Б. **292**

Кузьма Б. І. **14**
Кузьма Скрябін
див. Кузьменко А. В.
Кузьменко А. В. (Кузьма Скрябін) **289**
Кук В. С. **255**
Кульчицький С. П. **311**
Куніцький Л. **283**
Курах І. І. **31**, **180**
Курач В. В. **292**
Курач Ю. В. **293**
Куртяк І. Ф. **13**
Кутка М. П. (Куткафалві М.) **48**
Куткафалві М.
див. Кутка М. П.
Кухта М. І. **48**
Кучерук В. В. **47**
Кучерявий В. С. **11**
Кучма Л. Д. **289**
Кучугура-Кучеренко І. І. **285**
Кушнір І. І. **52**
Кущ В. М. **304**
К'яра П. **267**

Л

Лавер Г. М. **17**
Лаврівський І. А. **294**
Лаврівський І. В. **276**
Лагерлеф С. **306**
Лагодинська-Кучковська Я.-О. М.
див. Верховинська Леся
Лагоза В. М. **307**
Ладченко М. М. **35**
Лазорик Ф. С. **21**
Лакиза М. П. **30**
Лангазо З. П. **26**
Ландштейнер К. **281**
Ласло-Куцюк М. А. **291**
Ластовецький А. О. **260**
Левадський Г. З. **32**
Левицький О. І. **312**
Левчук Д. Н.
див. Фальківський Д. Н.
Ледянко М. П. **303**
Лемеш П. В. **66**
Лендьел Б. **290**
Лендьел Я. **33**
Лепкий Л. С. **309**
Лепкий О. Т. **281**
Леру Г. **274**
Лесаж А. Р. **274**
Лесевич В. В. **255**
Лижичко Р. С. **278**
Липський В. І. **265**
Литвин М. С. **264**
Литвинова К. А. **29**
Лиців М. В.
Лісняк В. А. **258**
Лісовий П. М. **44**
Логай І. М. **5**
Логвиненко В. А. **257**
Логойда М. Д. **55**
Лопатинський Л. В. **264**
Лорка Ф. Г. **280**
Лотоцька Н. В. **295**
Лукіянович Д. Я. **294**
Лук'яненко Л. Г. **290**
Лук'янова О. М. **255**
Лупій О. В. **268**
Луценко І. М. **265**
Луців М. В. **52**
Луцький О. М. **303**
Лучаківський В. Д. **266**
Лучкай М. М. **56**
Люлька А. М. **267**
Лютер М. **304**
Лявинець І. **24**
Льюїс К. С. **308**

М

Магдинець В. В. **49**
Магир М. Л. **281**
Мадяр Є. **58**
Мадяр П. І. **13**
Мадяр-Новак В. **3**, **107**, **139**
Маєвська Т. П. **306**
Маєрський Т. С. **283**
Мазила І. В. **24**
Мазур В. М. **35**
Мазурок М. О. **46**
Майборода Г. І. **308**
Майборода П. І. **308**
Майор М. **50**
Малевич К. С. **263**
Малета В. М. **18**
Малишка Н. О. **56**
Малько М. А. **274**
Мамонтов Я. А. **303**
Манастирський А. І. **302**
Манді І. **312**
Манто І. Ю. **55**
Маркес Г. Г. **265**
Маркович В. П. **46**
Мартин П. В. **28**
Мартон А. О. **16**
Мартон І. Ф. **54**
Марущак О. **40**
Марченко Л. Г.
див. Голомб Л. Г.
Марфієвич М. І. **267**
Мар'яненко І. О. (Петлішенко) **280**
Масенко Т. Г. **304**
Масло М. К. **260**
Масютко М. С. **305**
Матвійчук А. М. **296**
Матій П. П. **25**
Матіко І. І. **21**
Матіцкі І.
див. Карловскі Г.
Махно Н. І. (Міхненко) **303**
Мацієвич К. А. **276**
Медведь М. **3**, **244**
Меденці М. В. **8**
Межберг Н. І. **41**
Мейлер Н. **258**
Мейсарош П. О. **36**, **198**
Мейсарош С. К. **57**, **234**
Мейсе Д. **290**
Мейсфілд Д. **279**
Мейтус Ю. С. **257**
Мельник С. Ю. **6**
Мередіт Дж. **260**
Мерзляков І. В.
див. Костецький І.

Меріме П. **296**
Мерль Р. **291**
Мештер М. **57**
Микита М. **11**
Микуланинець С. М. **19**
Митрик М. І. **49**
Михайленко О. Т. **13**
Мишанич О. В. **21**
Мікла В. І. **37**
Мілецький А. М. **265**
Мілтон Д. **309**
Мінь А. **55**
Міравчик-Рак-
ович Є. Ю. **59**
Міхненко Н. І.
див. Махно Н. І.
Міхновський М. І. **269**
Міцкевич А. **312**
Міщанин В. В. **13**
Міяковський В. В. **286**
Мовчан Є. Х. **273**
Могилянський М. М. **308**
Могитич І. Р. **256**
Модач І. **256**
Мокренко А. Ю. **256**
Молнар Н. П. **243**
Молнар Ф. **255**
Монастирський А. І. **302**
Мондік Б. **39**
Мондок І. І. **27**
Мономах В. В. **252**
Монтень М. Е. де **263**
Мор Т. **259**
Моріц К. **41**
Мороз А. Т. **258**
Мороз В. **4**, **214**
Мороз В. Л. **258**
Мороз О. Н. **266**
Мороз-Ходоров-
ський Г. К.
див. Ходоровський Г. К.
Москалець Г. В.
див. Пагутяк Г.
Москалець К. В. **263**
Мстислав (Скрип-
ник С. І.) **270**
Муберг В. **290**
Мудрий Я. **252**
Мундяк-Мольнар М. М.
268
Мункачі П. **43**
Мушак П. О. **23**
Мюллер Г. **289**

Н

Навроцький О. О. **288**
Нагірний В. С. **254**
Нагнибіда В. К. **263**
Наєнко М. К. **306**
Назарук О. Т. **291**
Найтінгейл Ф. **275**
Наоя С. **262**
Наріжний С. П. **258**
Наум Н. М. **255**
Невестюк Я. І. **253**
Невицький О. **32**
Негода М. Т. **254**
Недашківська Р. С. **261**
Недзвіський А. В. **306**
Нейман Б. **65**
Неймети С. **59**
Немирович І. О. **262**
Нерваль Ж. де **277**
Нестор Літописець **303**
Нетяженко В. В. **22**
Нечуй-Левицький І. **307**
Нігоян С. Г. **288**
Німчук В. В. **35**
Нобель А. Б. **300**
Новер Ж. Ж. **273**
Ножова Г. М. **37**
Носак-Незабудов Б. **10**
Нострадамус М. де **310**
Нудьга Г. А. **256**
Ньютон І. **253**

О

Обоні Е. **54**
Огоновський О. М. **288**
Озенбашли А. **260**
Окіншевич Л. О. **260**
Олашин М. **4**, **97**
Олдрідж Д. **285**
Олексієнко О. В. **301**
Олесь О. (Кандиба О. І.)
309
Олійник Р. Д.
див. Рахманський Р. Д.
Олійник С. І. **269**
Омелянович-Павлен-
ко М. В. **309**
Оне Ж. **269**
О'Нілл Ю. Г. **300**
Опаленик О. В. **54**
Оравец І. **261**
Орвелл Дж. **283**
Орвош Л. **37**
Орженцький Р. М. **263**
Отамановський В. Д. **263**
Отле П. **290**
Очерет В. К. *див*. Барка В.
Ошват Е. **18**

П

Павлик М. І. **294**
Павличко С. Д. **310**
Павло,ЧСВВ
див. Ґойдич П.
Пагиря В. В. **5**
Пагутяк Г. (Моска-
лець Г. В.) **287**
Палій-Неїло Б. В. **254**
Панкулич В. М. **16**
Панц С. М. **40**
Панченко В. Ф. **35**
Панькевич Ю. Я. **284**
Панько М. С. **18**
Папірник-Буряк М. **263**
Паращук М. І. **305**
Парпура М. Й. **252**
Патон Б. Є. **304**
Пачовський В. М. **7**
Пашкевич А. М. **260**
Пашкевич В. Г. **54**
Пащенко О. Ю. **56**
Пекар В. П. **263**
Пекар О. В. **27**, **144**
Пеняк П. С. **29**, **158**
Перевузник І. І. **46**
Перевузник Ю. Ю. **25**, **140**
Перені Ж. **554**

Перро Ш. **255**
Перфецький Є. Ю. **22**
Пестушко К. Ю. **260**
Петефі Ш. **253**
Петій-Потапчук Н. Й. **9**, **72**
Петлішенко І. О.
див. Мар'яненко І. О.
Петрецький В. В. **36**
Петриненко Т. Г. **265**
Петрів В. М. **255**
Петрушевич Є. О. **279**
Печерський А. **252**
Пилюгіна Е. О. **33**
Підсуха О. М. **300**
Піпаш В. В. **23**
Плачинда С. П. **282**
Плоскіна В. М. **36**
Плужник Є. П. **312**
Плющ В. Л. **254**
Пойда С. П. **39**
Поляк С. С. **12**
Польова Г. М. **267**
Пономаренко Н. **4**, **128**
Пономарьов О. В. **289**
Пономарьов С. І. **289**
Поп В. С. **9**
Поп І. І. **28**
Попадинець В. І. **39**
Попович М. Д. **12**
Попович С. Ю. **15**
Попович Ф. А. **27**
Прахов М. А. **276**
Пригара М. А. **262**
Приємська-Дністровська М. **19**
Приймич Л. Ю. **9**, **78**
Прилюк Д. М. **303**
Приходько О. В. **15**
Прохасько Т. Б. **276**
Прохненко І. **4**, **161**
Пуйманова М. **280**
Пушкаш А. І. **17**, **93**

Р

Райт Р. **292**
Рак П. М. **32**
Рак Я. П. **34**
Ракоці, Д. І **30**, **170**
Рахманний Р. Д. (Олійник) **312**
Рац П. **10**
Ремарк Е. М. **282**
Римарук І. М. **284**
Рихлік Є. А. **305**
Рідег Ш. **261**
Різак В. М. **35**
Рішаві О. І. **7**
Рішко Н. М. **27**
Рогач І. А. **29**
Розгоні І. І. **14**
Розумник Н. В. **44**
Розумовський К. Г. **268**
Романишин М. М. **40**
Ронаі Д. **298**
Ронто М. Й. **20**
Роскін М. Н. **34**
Росоха С. Ю. **28**
Росул М. О. **49**
Росул Т. **4**, **75**, **84**
Рошкович Ю. В. **17**
Рубіш Ю. Ю. **49**
Руденко Л. А. **257**
Рудницький Є. М. **259**
Русин В. І. **35**
Русин Г. І. **17**
Русин М. М. **49**
Рутковський Т. В. **302**
Рущак Г. В. **32**
Рущак Й. Л. **19**

С

Сабов В. М. **28**
Сабов Є. **45**
Сабов К. А. **42**
Сабов С. А. **40**
Савченко В. З. **285**
Сагарда В. В. **15**
Садовська-Тимківська Т. Ф. **312**
Самовольський Е. **58**
Сандулесу Л. В. **264**
Санич М. М. **26**
Санті Р. **252**
Сарай М. І. **38**
Саркісьянц О. О. **35**, **193**
Сароян В. **291**
Сверстюк Є. О. **310**
Свида В. І. **48**
Світлик Б.-М. Ю. **272**
Севдіяр М. **255**
Сегай М. Я. **269**
Сейкі І. К. **65**
Секстон Е. **304**
Селбі Г. (молодший) **286**
Семполовський Л. Л. **270**
Семпрун Х. **310**
Семрад О. О. **42**
Сенаші Б. **57**
Сендберг К. А. **254**
Сердюк А. О. **270**
Сидоренко О. А. **270**
Сидоржевський М. О. **274**
Симулик М. В. **37**
Синиця Г. І. **256**
Сирохман М. **4**, **80**, **90**
Сичі М. **278**
Сіба Рьотаро **288**
Сікорський М. І. **299**
Сіладі Д. **284**
Сілланпяя Ф. Е. **294**
Сільвай І. А. **17**
Сіменон Ж. **261**
Сімон К. **299**
Сірко І. М. **66**
Скиба А. І. **9**, **82**
Скоблик В. П. **20**
Скорик М. М. **285**
Скоропадський П. П. **276**
Скрипник С. І.
див. Мстислав
Слава С. С. **36**
Славинський М. А. **290**
Славутич Яр (Жученко Г. М.) **254**
Сливка В. Ю. **24**
Слимак В. **37**
Сміян П. К. **7**
Сможаник В. Ф. **33, 191**
Смолар Ш. **24**

Смотрицький М. **252**
Соботка Т. **266**
Сокач М. Е. **25**
Солтис М. **260**
Сопільняк В. І. **6**
Сопко В. В. **51**
Сорока С. С. **31**
Сосюра В. М. **254**
Старицька-Черняхівська Л. М. **291**
Старосольський В. Я. **254**
Стасів О. О. **253**
Стафф Л. **304**
Сташко Ю. Ю. **13**
Стельмах Б. М. **297**
Стельмащук-Шмигельська П. **299**
Стендаль (Бейль А.-М.) **256**
Степанков К. П. (Волощук) **279**
Степова В. А. **281**
Степовий Я. С. (Якименко) **300**
Степовик Д. В. **298**
Стешенко І. М. **283**
Стойка М. **4**, **119**, **154**
Стоянова Л. **259**
Стридонський І. **296**
Струков М. М. **260**
Студинський К. Й. **297**
Стус В. С. **254**
Стяжкіна О. В. **263**
Суран В. В. **12**
Сусліков Л. М. **28**
Сухомлинський В. О. **296**
Сціборський М. О. **268**
Сюсаку Е. **268**

Т
Тандорі Д. **309**
Танюк Л. С. **285**
Тарасюк В. **4**, **166**, **222**
Тарасюк Г. Т. **301**
Тарчинець В. Ф. **6**
Татарка Д. **266**
Твердохліб-Банах І. І. **268**
Текеля І. **65**
Телекі Й. **58**
Телеп О. **4**, **119**
Теличко Ф. Ф. **51**
Тенета Б. (Гурій Б. Й.) **270**
Терек П. Ф. **8**
Тереля Й. М. **49**
Терещенко М. І.
Тернюк П. І. **261**
Теслевич М. **20**
Тимко В. **12**
Тимофеєва О. О. **30**, **174**
Тимошенко С. П. **312**
Тіффані Л. К. **261**
Ткаченко Ю. С. **286**
Товт М. **39**
Товт Міке М. **45**
Токар Н. М. **29**
Токарь М. Ю. **25**
Томашовський С. І. **25**
Томчані В. І. **55**
Третиник В. Ю. **51**
Троян М. В. **32**
Труба І. М. **293**
Трухманова М. К. **11**
Турчак С. В. **263**
Турянин Ф. В. **23**
Туряниця В. В. **9**
Тутковський П. А. **264**

У
Угрин І. (Бурлак) **57**
Ужвій Н. М. **293**
Уйлакі Й. Й. **29**, **167**
Українець І. К. **289**
Улинець О. М. **18**
Урбан Е. **292**
Усик Т. С. **44**
Уста І. П. **28**
Утрілло М. **312**
Ушинський К. Д. **264**

Ф
Фалес Й. Г. **31**
Фаллада Г. **286**
Фальківський Д. Н. (Левчук) **302**
Фатула Ю. М. **32**, **183**
Федака С. **4**, **123**, **143**, **173**, **190**, **218**, **232**
Фединець Ч. **43**
Фединишинець В. С. **26**
Фельдекова О. **268**
Фенцик Є. А. **56**
Ферков О. В. **45**
Ферлієвич В. І. **258**
Філеп А. **17**
Філіп Д. Г. **48**
Філіп Л. І. **57**
Філоненко І. С. **6**
Фітільов М. Г.
див. Хвильовий М.
Фогел П. **33**
Форрай Ш. **18**
Фофлак І. **4**, **242**
Фроляк Б. О. **274**
Фукса Г. **58**
Фучик Ю. **293**
Фюшт М. **286**

Х
Ханенко Б. І. **256**
Хвильовий М. (Фітільов М. Г.) **310**
Хворостецький І. Ф. **271**
Химинець В. В. **41**
Химинишинець В. В. **11**
Хланта І. **4**, **192**
Ходоровський Г. К. (Мороз-Ходоровський) **308**
Хоткевич Г. М. **255**
Хрущ В. Д. **257**

Ц
Царгородська Н. **13**
Цеглинський Г. І. **265**
Целевич Ю. А. **267**
Ценклер Н. І. **24**
Цигак В. С. **57**
Цікайло П. **67**
Цісик К. **270**
Ціцак М. І. **30**
Цугорка О. П. **27**
Цуперяк М. В. **56**

Цурканович І. Ю. **7**

Ч
Чандлер Р. **286**
Чейпеш Е. П. **39**
Чепура Д. В. **51**
Чепурний Д. І. **301**
Череватенко Л. В. **302**
Черничко М. **57**
Чернишова І. В. **31**
Черній Й. Й. **15**
Чернічко І. **8**
Чернявський М. Ф. **253**
Чернявський Ф. Ф. **38**
Чечвянський В. М. (Губенко) **265**
Чикаленко Л. Є. **264**
Чирвинський М. П. **275**
Чичибабін Б. О. **254**
Чіка В. Д. **12**
Чмель К. **298**
Чоконай М. В. **305**
Чолнокі В. **312**
Чонка І. А. **29**
Чопей Г. **58**
Чопей І. Ю. **30**
Чорі Ю. С. **19**
Чотарі Д. **47**
Чуйкевич П. О. **310**
Чумак Т. М. **17**
Чучка П. П. **14**

Ш
Шабатура С. М. **303**
Шайбле О. Я. **256**
Шалімов О. О. **256**
Шанта Ю. П. **9**
Шатобріан Ф.-Р. де **292**
Швець В. С. **256**
Шевельов Ю. В. **311**
Шевера М. В. **47**
Шевченко Т. Г. **253**, **265**, **277**
Шевчук М. І. **26**
Шеклі Р. **286**
Шеляг-Сосонко Ю. Р. **254**
Шепа А. О. **23**
Шепітько Л. Ю. **254**
Шерегій М. Ю. **42**
Шеремет П. Ф. **53**
Шестопалов В. П. **257**
Шимборська В. **284**
Шиндра В. В. **43**
Шип Ю. В. **26**
Шкіря В. В. **28**
Шкробинець Ю. В. **53**
Шкурупій Ґео (Данилович Г.) **272**
Шманько М. І. **18**
Шоп І. Ю. **43**
Шопенгауер А. **262**
Шоссел А. **65**
Шостак В. А. **39**
Шотер І. **279**
Шоу І. **263**
Шпеник О. Б. **36**
Штефан А. О. **7**
Шуба М. Ф. **50**
Шугай М. **21**, **121**
Шумило М. М. **281**
Шумлянський О. **252**
Шутєв І. М. **50**
Шуть М. С. **301**

Щ
Щепкін М. С. **305**
Щуравська-Росиневич П. І. **22**

Ю
Югас Д. **270**
Югас Ф. **289**
Юра Г. П. **254**
Ющук І. П. **297**

Я
Яблонська О. Н. **291**
Яворський Ю. А. **55**
Якименко Я. С.
див. Степовий Я. С.
Яната О. А. **281**
Ярмаченко М. Д. **292**
Ярошенко В. Г. **284**
Ярошенко В. М. **277**
Ярошинська Є. І. **300**
Ярцева Г. М. **15**
Ясінський Б. Д. **253**
Яцина О. І. **39**
Яцканич М. М. **56**
Яцків М. Ю. **298**
Ященко Л. І. **279**

ЗМІСТ

ВІД УКЛАДАЧІВ 3

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ЗАКАРПАТТЯ 2023 РОКУ 5

ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ — 2023 РІК 61

КРАЄЗНАВЧІ ЮВІЛЕЙНІ ТА ЗНАМЕННІ ДАТИ 69

Степан Жіро 69
Наталія Йосипівна Петій-Потапчук 72
Леся Юріївна Приймич 78
Антон Іванович Скиба 82
Іван Іванович Ілько 85
Андрій Іванович Пушкаш 93
Георгій Євменович Дулішкович 100
Борис Кирилович Галас 108
Марія Михайлівна Гомоляк 116
Микола Шугай 121
Микола Михайлович Дем'ян 125
Одарка Іванівна Сопко 130
Михайло Олександрович Вігула 135
Юрій Юрійович Перевузник 140
Олена Василівна Пекар 144
Наталія Степанівна Вакула 148
Павло Степанович Пеняк 158
Газета «Нова свобода» 165
Йосиф Йосифович Уйлакі 167
Дьордь Ракоці Перший 170
Ольга Олександрівна Тимофеєва 174
Іван Ілліч Курах 180
Юрій Михайлович Фатула 183
Микола Олександрович Бескид 189
Василь Федорович Сможаник 191
Олександр Олександрович Саркісьянц 193

Павло Олександрович Мейсарош 198
Павло (Петро) Ґойдич, ЧСВВ 201
Олександр Олександрович Грабар 216
Газета «Наука» 220
Карпатська Січ 223
Степан Карлович Мейсарош 234

ЮВІЛЕЇ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ – 2023 РІК 237

Лариса Іванівна Барна 237
Олександра Миколаївна Вавіліна 238
Наталія Олексіївна Волошина 238
Валентина Василівна Галаговець 239
Ілона Михайлівна Горват 241
Ганна Олександрівна Каменца 242
Неллі Павлівна Молнар 243

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ДАТ І ПОДІЙ 2023 РОКУ 245

ЗНАМЕННІ ДАТИ 2023 РОКУ У ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ 247

ПОКАЖЧИК ПРІЗВИЩ ЮВІЛЯНТІВ ТА АВТОРІВ СТАТТЕЙ 313

Довідкове видання

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ЗАКАРПАТТЯ НА 2023 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

Укладачі: *О. О. Шелак, М. Б. Бадида*
за участі: *Є. Й. Слуцька, І. Р. Фофлак, І. М. Горват*

Відповідальна за випуск *О. А. Канюка*
Випусковий редактор *І. В. Когутич-Гаврош*
Бібліографічний редактор *Л. О. Падяк*

Комп'ютерна верстка та дизайн *Р. Кокіної*

Підписано до друку 10.12.2022. Формат 60х80/16. Гарнітура Myriad Pro.
Умов. друк. арк. 18,8. Папір офсетний. Замовлення № 55К. Тираж 150.
Оригінал-макет виготовлено та видрукувано: ТОВ «РІК-У», 88000, м. Ужгород,
вул. Гагаріна,36. *Свідоцтво Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

К 17 **Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2023 рік** : рек. бібліогр. посіб. / Департамент культури, національностей та релігій Закарпат. облдержадмін. ; КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» Закарпат. облради ; уклад. : О. О. Шелак, М. Б. Бадида ; вип. ред. І. В. Когутич-Гаврош ; бібліогр. ред. Л. О. Падяк ; відп. за вип. О. А. Канюка. – Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2022. – 324 с.

ISBN 978-617-8046-86-6

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2023 році. Основу календаря складають ґрунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями. Окремим розділом подано календар знаменних дат, які відзначатиме в 2023 році громадськість світу та України.

Представлені матеріали можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

УДК 015(059)(477.87)«2023»